

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

Innhold

Del I	Innledende del	7	<i>Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet</i>	76		
1	Innledning	9	Kap. 150 Humanitær bistand	83		
2	Budsjettstruktur, effektiv forvaltning, reform	18	Kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	90		
3	Oppfølging av anmodningsvedtak	22	Kap. 152 Menneskerettigheter	100		
4	Tabelloversikter for budsjettforslaget	26	Kap. 159 Regionbevilgninger	105		
5	Utenriksministeren og utviklingsministerens ansvarsområder	33	Kap. 160 Helse	119		
6	Oversikt ansatte	35	Kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid	125		
Del II	Budsjettforslaget	37	Kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	132		
7	Budsjettforslaget	39	Kap. 163 Klima, miljø og hav	140		
Programområde 02	Utenriksforvaltning	39	Kap. 164 Likestilling	145		
<i>Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken</i>	39	Kap. 170 Sivilt samfunn	150	Del III	Spesielle tema	169
Kap. 100 Utenriksdepartementet	41	Kap. 171 FN's utviklingsarbeid	153	8	Nordområdepolitikken	171
Kap. 3100 Utenriksdepartementet	43	Kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	158	9	Rapport til Stortinget om samstemt politikk for bærekraftig utvikling 2019	174
Kap. 103 Regjeringens representasjon	44	Kap. 179 Flyktningtiltak i Norge	167	10	2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag	182
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	45			11	Rapport om norsk utviklingssamarbeid i 2018	186
<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	46			12	Sektorovergrepene miljø- og klimapolitikk	192
Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon	46			13	Kvinnens rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken	195
Kap. 116 Internasjonale organisasjoner	49			14	Likestilling og ikke-diskriminering i utenriktjenesten	198
Kap. 117 EØS-finansieringsordningene	52			15	Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet	204
Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger	60			Forslag	206	
Programområde 03	Internasjonal bistand	69				
<i>Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet</i>	70					
Kap. 140 Utenriksdepartementet	70					
Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	72					
Kap. 144 Norsk senter for utvekslings-samarbeid (Norec)	73					

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2020

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 20. september 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Innledning

I en urolig tid internasjonalt er det viktig å huske at Norge har et godt utgangspunkt. Vi har en solid økonomi, jevn fordeling av økonomiske goder, stor grad av åpenhet og tillit i samfunnet, og en tradisjon for konsensus om de lange linjene i utenrikspolitikken. Vi har mye å bidra med internasjonalt.

Utenrikspolitikken blir stadig viktigere for ivaretagelsen av norske samfunnsinteresser. Det er avgjørende å styrke de områdene som betyr aller mest – Norges sikkerhet, frihet, økonomi og velferd. Samtidig skal det slås ring om verdiene som ligger til grunn for det norske samfunnet. Norge er et av verdens mest velstående land, og har derfor et særlig ansvar for å bidra til å bekjempe fattigdom globalt. Vårt bistandsbudsjett er blant de høyeste i verden, målt i prosent av BNI.

De siste årene er verden blitt preget av uro og uforutsigbarhet. Det forpliktende internasjonale samarbeidet er under press. Stormaktrivalisering tiltar, og vi ser mer proteksjonisme, isolasjonisme og nasjonalisme. Over 70 millioner mennesker er på flukt. Ulikhet vokser lokalt, regionalt og globalt. Faren for geopolitiske spenninger og en eskalerende handelskonflikt skaper usikkerhet om fremtidig utvikling. Det truer økonomisk vekst, sikkerhet og stabilitet. Det skaper uforutsigbarhet, også i Norges nærområder.

Særlig er miljø- og klimaødeleggelser en felles utfordring som krever større oppmerksomhet og kraftigere innsats. Den samlede effekten av klimendringene undergraver alle dimensjoner av utvikling og livsvilkår.

Samtidig gjøres det store framskritt på vesentlige områder. Det er langt færre fattige i verden, særlig har den økonomiske veksten i Asia hjulpet millioner ut av fattigdom. Ekstrem fattigdom er i dag i økende grad et afrikansk problem. Vaksineprogrammene er svært suksessfulle, og sparer millioner av liv hvert år. Flere barn går på skole, polio er snart utryddet, og flere enn noen gang får oppleve å fylle fem år. Produksjonen av fornybar energi vokser.

De 17 bærekraftsmålene gir en god ramme for arbeidet alle land må gjøre for å oppnå god utvikling. Mål nummer 1- som også er det overordnede

målet – er å utrydde alle former for fattigdom innen 2030. Målene er viktige føringer for alt arbeid med utvikling som Utenriksdepartementet og Regjeringen som helhet gjør. Det er viktig å føre en samstemt politikk, slik at bredden i Regjeringens arbeid bidrar best mulig til å nå bærekraftsmålene. Utenriksdepartementet har derfor nært samarbeid med de andre departementene, og i 2018 ble det etablert et samstemthetsforum som bringer sammen relevante departementer, næringsliv, akademia og sivilsamfunnsorganisasjoner.

I budsjettet for 2020 innfører Utenriksdepartementet målhierarki for postene som dekkes under programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet. Avhengig av formålet, vil alle budsjettpostene støtte opp under ulike bærekraftsmål.

Fremme Norges sikkerhet

Sikkerhetspolitikkenes hovedmål er å ivareta Norges suverenitet, territoriale integritet og politiske handlefrihet. Dette målet sikres gjennom et bredt sett av politiske, militære, folkerettslige, diplomatiske og økonomiske virkemidler.

Sterke transatlantiske forbindelser og sikkerhetsgarantien i NATO forblir bærebjelken i Norges sikkerhetspolitikk. USA har siden 1949 vært vår viktigste allierte, med et tett og sterkt sikkerhetspolitisk samarbeid gjennom både NATO og bilateralt. Dette samarbeidet har et langsiktig perspektiv og er avgjørende for norsk sikkerhet. Regjeringen ønsker å videreutvikle og fordype det sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA.

Norge har satt tilpasning og utvikling av NATO høyt på dagsorden. NATOs styrke hviler imidlertid ikke bare på felles militær evne. Den hviler like tungt på felles verdier, og forpliktelsen til alliansen går derfor ut over egne sikkerhetsinteresser. Det er i norsk nasjonal interesse å bidra til en sterk allianse og transatlantisk samhold.

For å kunne ta ansvar for hverandres sikkerhet på en god måte innad i alliansen, kreves sterkere økonomisk og politisk innsats. Derfor pleies

også et dypere forhold til sentrale allierte og til nordiske og europeiske naboer. Norge har siden 2014 videreutviklet det sikkerhetspolitiske samarbeidet med Storbritannia, Frankrike, Tyskland og Nederland, og dette arbeidet fortsetter.

Styrkingen av det sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA og sentrale europeiske allierte skjer innenfor etablerte sikkerhetspolitiske rammer. Norsk base-, anløps- og atompolitikk ligger fast.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Vår utenrikspolitikk skal både bidra til å fremme fred og stabilitet i regionen, og til å sikre norsk innflytelse i et av verdens mest ressursrike områder gjennom tilstedeværelse og bærekraftig næringsutvikling.

Arktis er fortsatt preget av stabilitet og samarbeid basert på folkeretten. Dette er ikke en utvikling som kommer av seg selv, men den er et resultat av langsiktig og kontinuerlig arbeid med målrettede tiltak for å fremme norske interesser. Flere land, bl.a. fra Asia, ønsker å ta del i utviklingen i Arktis. Disse landene inviteres til å delta innenfor gjeldende internasjonal rett og i de allerede velfungerende multilaterale rammeverkene, bl.a. Arktisk råd.

Klimaendringene og ismeltingen i Arktis har resultert i økt internasjonal interesse for nordområdene med tiltagende fokus på vern av arktiske områder. Norge er opptatt av å stanse den globale oppvarmingen og redusere utslippene. Samtidig er bærekraftig bruk, basert på vitenskap og forskning, et sentralt premiss i norsk politikk, også i Arktis.

Regjeringen vil styrke den innenrikspolitiske dimensjonen i nordområdepolitikken, og bidra til fortsatt positiv utvikling i nord gjennom styrket samordning av lokale, regionale og statlige aktører. Regjeringen tar sikte på å legge frem en ny melding til Stortinget om nordområdepolitikken høsten 2020.

Forholdet til Russland er en konstant og viktig faktor i norsk utenrikspolitikk. Norsk russlandspolitikk skal forbli tydelig og gjenkjennelig. Med grense til lands og til vanns, har Norge og Russland mange felles utfordringer som løses best sammen. Fra fiskeriforvaltning til folk-til-folk-samarbeid er det over mange år blitt bygget opp et tett samarbeid med Russland på mange områder. Samtidig har Norges forhold til Russland alltid vært sammensatt. Mens det grensekryssende samarbeidet stadig utvikler seg, preges situasjonen også av den store – og økende – militære styrkekonsentrasjonen på Kola.

Den verdimesige avstanden mellom Russland og Vesten har økt. Regjeringen tar klart

avstand fra folkerettsbrudd, og ser med bekymring på situasjonen for det sivile samfunn i Russland. Samtidig er ingen tjent med økt spenning mellom våre to land. Russland har egne sikkerhetsinteresser i nord. I denne situasjonen møter Norge Russland med forutsigbarhet og fasthet, og med åpenhet for samarbeid. Russlandspolitikken reflekterer på den ene siden vår vestlige forankring, NATO-medlemskapet og en forventning om overholdelse av folkeretten og andre normer for internasjonalt samarbeid, og på den andre siden utstrakt samarbeid på områder av felles interesse. Den brede politiske enigheten som kjennetegner vår russlandspolitikk er en forutsetning for dette.

Situasjonen i Europas nærområder er fortsatt krevende. Russlands folkerettsstridige annekasjon av Krim og destabiliseringen av Øst-Ukraina fortsetter å utfordre Europas stabilitet. I Syria og Irak er ISIL blitt fratatt nær sagt all territoriell kontroll. Men store områder fra Sahel til Afghanistan forblir ustabile og vil fortsatt gi grobunn for trusler som også kan ramme Europa. Fremgang i arbeidet mot krig og konflikt i disse regionene er en forutsetning for å nå FN's bærekraftsmål. Et tett og nært samarbeid med land i disse regionene er vesentlig.

Arbeid for å stabilisere konfliktområder må håndtere de underliggende årsakene til konflikten. Derfor er freds- og forsoningsarbeidet en viktig del av norsk utenrikspolitikk. Norge er en etterspurt aktør i flere konflikter, og søker å legge til rette for dialog med mål om å skape varige politiske løsninger bl.a. i Afghanistan, i Sør-Sudan, i Venezuela og i konflikten mellom israelerne og palestinerne. Regjeringen legger til grunn en balansert holdning til Midtøsten-konflikten, støtter aktivt målet om Israel og Palestina som to stater innenfor sikre og internasjonalt anerkjente grenser. Regjeringen støtter også opp under demokratisk utvikling i Midtøsten. Engasjementet for å sikre fredsavtalen i Colombia opprettholdes.

Den alvorlige sikkerhetssituasjonen i og rundt Europa de siste årene har ført til større forventninger – og større vilje – blant EUs medlemsland til å styrke EUs evne til å ivareta indre og ytre sikkerhet. Regjeringen mener denne utviklingen kan styrke europeisk, og dermed norsk, sikkerhet. Det er i norsk interesse – både sikkerhetspolitisk og økonomisk – å samarbeide tett med EU og EUs medlemsland på dette området. Et forsterket europeisk sikkerhetssamarbeid vil også kunne bidra til å underbygge de transatlantiske forbindelsene. En forutsetning er at initiativ og kapasiteter ikke dupliserer NATO.

Noen av våre største sikkerhetsutfordringer er av global karakter. Det gjelder f. eks. spredning av kjernevåpen, kjernefysisk materiale og andre masseødeleggelsesvåpen. Det globale nedrustnings- og ikke-spredningsregimet er under press. Russlands manglende etterlevelse av INF-avtalen har gjort at avtalen er opphørt. Ny START-avtalen utløper i 2021. Ikkespredningsavtalen har utgjort hjørnesteinen for nedrustningsarbeidet i 50 år. Regjeringen arbeider for å nå målet om en verden uten kjernevåpen gjennom full gjennomføring av avtalens forpliktelser. Regjeringen vil videreutvikle Norges internasjonale lederrolle innen verifikasjon av kjernevåpennedrustning for å legge grunnlaget for reell nedrustning. Tilsynskonferansen i 2020 blir en viktig arena for dette arbeidet. Regjeringen legger stor vekt på kontrollen med eksport av forsvars- og flerbruksvarer i tråd med Norges internasjonale forpliktelser og Stortingets forutsetninger. Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll er viktig for å hindre uønsket spredning av sensitiv teknologi.

Globale sikkerhetsutfordringer som grenseoverskridende kriminalitet og internasjonal terrorisme og digitale trusler setter samfunnet under press. Desinformasjon, påvirkningskampanjer knyttet til valg, og hacking av kritisk infrastruktur er eksempler på en utvikling som medfører et stadig mer komplekst trusselbilde. Digitaliseringen gir nye sårbarheter. Regjeringen arbeider med å utvikle et bredt samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt, for å styrke vår evne til å identifisere og ansvarliggjøre aktører som står bak cyberoperasjoner.

Norges sikkerhet påvirkes også av klimaendringene. Land som er preget av ressursmangel, sterk befolkningsvekst, svakt styresett og fattigdom rammes hardest, og situasjonen kan bli farlig der klimaendringene forsterker presset på eksisterende motsetninger mellom land og folkegrupper. Ustabilitet, konflikt og mennesker på flukt kan også få betydning for Norge. Regjeringen har tatt initiativ til å styrke samarbeidet om klima og sikkerhet gjennom Norges arbeid i FN.

Forsvare den globale orden

Verden står overfor globale utfordringer som ingen enkelt stat kan løse alene. Norge har bygd vår velferd og mye av vår internasjonale innflytelse på det multilaterale systemet. Norges multilaterale arbeid er forlengelsen av våre nasjonale prioriteringer, og internasjonalt samarbeid er avgjørende for norske interesser på mange områder. Multilaterale institusjoner som FN har vært

sentrale i utviklingen av folkeretten, som er rettsystemet som gjelder mellom stater. Mindre land som Norge er særlig avhengige av at det finnes regelverk som alle land må forholde seg til. Men det forpliktende internasjonale samarbeidet er under press, og kan ikke tas for gitt.

Verdiene og normene som har ligget til grunn for den globale orden utfordres, både av fremvoksende makter og av den politiske utviklingen i vestlige land, herunder i Europa. I dag bruker vi stadig mer tid på å forsvare normer og rettigheter som det lenge har vært etablert enighet om. Dette er tid som heller kunne vært brukt til å oppnå nye fremskritt.

Det er økt skepsis, også blant sentrale allierte, til multilateralt samarbeid. Noen store land velger bilaterale og unilaterale løsninger, fremfor å løse utfordringer i et større fellesskap. Transaksjonelle strategier blir mer vanlige. Dette fører til fragmentering og uforutsigbarhet, og kan svekke den sikkerhetspolitiske stabiliteten, internasjonal handel og verdensøkonomien.

Samtidig står verden overfor en rekke utfordringer som det multilaterale systemet ikke er egnet til å løse på en effektiv måte. Det multilaterale systemet trenger fornyet innsats og reform for å løse både gamle og nye utfordringer på en effektiv måte.

Stortingsmeldingen om Norges rolle og muligheter i det multilaterale systemet ble lagt frem i juni 2019. Et hovedbudskap i stortingsmeldingen er at Norge bør prioritere å bidra til å reformere og styrke de organisasjonene som er av avgjørende betydning for oss, som FN, NATO og WTO.

Regjeringen vil arbeide for å styrke internasjonal rettsorden og multilateralt samarbeid, og for at folkeretten overholdes og utvikles i tråd med norske strategiske interesser og verdier.

Samarbeidet i FN er selve fundamentet for den regelbaserte verdensorden, for menneskerettighetene og for de multilaterale institusjonene der land møtes for å løse globale utfordringer. For Norge er det også avgjørende å hegne om folkeretten og bygge forståelse for betydningen den har for både små og store land.

FNs sikkerhetsråd forblir verdens viktigste organ for internasjonal fred og sikkerhet. Rådets 15 medlemsland fatter folkerettslig bindende vedtak for konflikthåndtering, sanksjoner, fredsoperasjoner og maktbruk. Medlemskap i Rådet medfører styrket samarbeid med store og små land, og økt ansvar, synlighet og innflytelse.

Regjeringen gir derfor høy prioritet til Norges kandidatur til Sikkerhetsrådet for perioden 2021–2022. Norge søker en plass i Sikkerhetsrådet for å

ivareta nasjonale og globale interesser, for å bidra til fred og konfliktløsning, og for å støtte den regelstyrte verdensorden som har tjent Norge godt i over 70 år. Avstemningen for å bli valgt medlem av Sikkerhetsrådet vil være i FNs generalforsamling i juni 2020.

Norges engasjement i det multilaterale systemet favner videre enn FN. I arbeidet for å trygge norsk sikkerhet, sikre norsk velferd og fremme normer og verdier, mobiliseres et helt nettverk av organisasjoner som Norge er medlem av eller samarbeider tett med. Regjeringen vil i samarbeid med allierte og venner arbeide for å styrke og videreutvikle et multilateralt byggverk som støtter opp under fremtidens felles globale løsninger.

Det europeiske og nordatlantiske samarbeidet, og forholdet til USA, er bærebjelker i norsk utenrikspolitikk. Samtidig utgjør de nordiske landene et naturlig fellesskap for Norge, basert på felles verdier og historie, og et naboskap som gjør at vi deler mange av de samme utfordringene. I flere tiår har vi samarbeidet tett med de nordiske landene i FN og i andre internasjonale organisasjoner.

EU og andre europeiske land er i dag de fremste forsvarene av liberale verdier og multilateralt samarbeid. Regjeringen vil derfor søke enda tettere samarbeid med likesinnede europeiske land i multilaterale spørsmål og fora.

Det økonomiske tyngdepunktet og maktforholdene i verden forskyves mot sør og i enda større grad mot øst. Norge må derfor også bygge samarbeid med nye partnere for å løse globale utfordringer.

Utviklingen i de store økonomiene i Asia har avgjørende betydning for norsk næringsliv og verdiskaping. Regionen er preget av at flere land er i en labil politisk utvikling og til dels har spenningsfylte forhold til hverandre. Fremfor alt er regionen preget av Kinas fremvekst som regional og global aktør. Utviklingen av partnerskapet med ASEAN (Brunei, Kambodsja, Laos, Indonesia, Malaysia, Filipinene, Singapore, Vietnam, Thailand) er prioritert. Norge har en ambassadør til ASEAN, basert i Jakarta. Landene i Midtøsten og Nord-Afrika fortsetter å spille en viktig rolle i norsk utenrikspolitikk.

Norges politiske partnerskap med land i Afrika er også under utvikling. Næringslivssamarbeid, samarbeid om fred og sikkerhet, og samarbeid om multilaterale spørsmål får stadig større plass. Afrika er en nøkkelregion for å løse globale utfordringer som terrorisme, organisert kriminalitet, klima, miljø og migrasjon. Regjeringen har

også lagt vekt på å videreutvikle samarbeidet med Den afrikanske union (AU), og har utnevnt en egen ambassadør til organisasjonen. 33 av de 47 minst utviklede landene i verden finner vi i Afrika sør for Sahara. Skal vi nå bærekraftsmålene, er det her det viktigste slaget vil stå. Like fullt har andelen av verdens bistand som går til denne regionen sunket de senere årene. Regjeringen ønsker å bidra til å snu denne utviklingen og øker innsatsen i Afrika sør for Sahara.

Styrke engasjementet i Europa

Norges sikkerhet, frihet og velferd avhenger av at Europa som helhet utvikler seg i en positiv retning, på en måte som gagnar fremtidige generasjoner. Norsk utenrikspolitisk begynner i Europa.

EU er Norges desidert viktigste handelspartner og EØS-avtalen er vår mest omfattende og betydningsfulle handelsavtale. Det er i Norges grunnleggende interesse at avtalen ivaretas best mulig. Nær 80 pst. av norsk eksport går til EU, og mer enn 60 pst. av importen kommer fra EUs medlemsland. EØS-avtalen øker norske virksomheters hjemmemarked fra fem til 500 millioner innbyggere. Avtalen sørger for at handelen i hele EØS-området, på de områdene den omfatter, foregår med et minimum av hindringer. Felles statsstøtte- og konkurranseregler, kombinert med felles standarder og lik håndheving av reglene, sikrer like konkurransevilkår og forutsigbarhet for næringslivet. Dette er avgjørende for norske økonomiske interesser, så vel som for norske forbrukere og arbeidstakere.

Regjeringen la i 2018 frem en ny strategi for samarbeidet med EU for perioden 2018–2021.

Et trygt Europa er nødvendig for å sikre et fritt Europa. Samtidig er respekt for individets grunnleggende rettigheter og de demokratiske spillereglene forutsetninger for varig fred og stabilitet. Utviklingen i flere europeiske land de siste årene viser at respekt for disse verdiene ikke kan tas for gitt.

I et fritt Europa er statene styrt etter lover og regler, med likhet for loven og med et uavhengig rettsvesen, i tråd med Europarådets konvensjoner. Tillit til hverandres rettslige og politiske systemer er avgjørende forutsetninger for at det tette økonomiske samarbeidet skal fungere. Brudd på disse felles spillereglene i ett land berører alle negativt.

Europaparlamentet har en ny sammensetning etter valget i 2019 hvor de tradisjonelt tyngste partigruppene ikke lenger kan danne flertall alene. Likevel vil det politiske tyngdepunktet ligge

blant de etablerte partiene. En ny Europakommisjon under ledelse av tyske Ursula von der Leyen ble presentert i september. En ambisiøs klimapolitikk, styrket demokrati og rettstat og en mer sosial markedsøkonomi i Europa blir den nye kommisjonens overordnede mål.

Regjeringen vil prioritere tre områder i samarbeidet med EU for å fremme et økonomisk sterkt Europa: Åpen og regelbasert handel i det indre marked og globalt, et ordnet arbeidsliv, og et fremtidsrettet næringsliv.

EØS-midlene skal bidra til sosial og økonomisk utvikling. Norge skal stille om lag 27 mrd. kroner til disposisjon i 15 mottakerland i Sentral- og Sør-Europa i perioden frem til 2025. Strategisk bruk av EØS-midlene er et viktig virkemiddel i en effektiv europapolitikk. Regjeringen prioriterer innsatsen for å styrke menneskerettigheter, demokratiske verdier, toleranse, det sivile samfunn og rettsstaten. EØS-midlene er svært viktige for sivil samfunn i mange av mottagerlandene. For givene er det et grunnleggende prinsipp at midlene administreres av organisasjoner som er uavhengige av nasjonale myndigheter. Forhandlingene med Ungarn, bl.a. om dette, pågår fremdeles.

Storbritannias uttreden av EU og EØS endrer ikke Norges tilknytning til verken EU eller det indre marked. Derimot får den britiske uttreden konsekvenser for vårt forhold til Storbritannia fordi Storbritannia også går ut av EØS når de forlater EU. EØS-avtalen regulerer i dag mye av vårt samarbeid med Storbritannia. Dersom Storbritannia forlater EU med en utmeldingsavtale, vil en overgangsperiode som i utgangspunktet skal vare ut 2020 tre i kraft. I denne perioden vil Storbritannia behandles som om de fortsatt var EU- og EØS-medlem, og forholdet mellom våre to land vil i hovedsak være uendret. I dette tilfellet vil en egen avtale ivareta sentrale rettigheter for norske borgere i Storbritannia, og britiske borgere i Norge, samt andre utmeldings spørsmål. Dersom brexit skjer uten en utmeldingsavtale, vil egne avtaler ivareta borgernes rettigheter, varehandel, transport og fiskeriforvaltning, inntil permanente løsninger er fremforhandlet. Norge søker å videreføre vårt tette og omfattende forhold til Storbritannia også etter brexit.

Sikre økonomi og velferd

Utenrikspolitikken sentrale bidrag til norsk økonomi, og til næringslivet, er å bidra til like, stabile og rettferdige spilleregler innenfor rammene av en åpen, global økonomi. Verdens handelsorganisa-

sjon (WTO), supplert av EØS og EFTAs frihandelsavtaler, utgjør bærebjelken i norsk handelspolitikk.

De siste årene er ideen om frihandel, og institusjonene som bidrar til en åpen og regelbasert verdenshandel, utfordret fra flere hold.

Skiftet i amerikansk økonomisk politikk i retning av unilaterale løsninger, transaksjonelle strategier og bilateralisering av problemstillinger, er bekymringsfull. Storbritannias beslutning i 2016 om å melde seg ut av EU og EØS bidrar også til økt usikkerhet i handelspolitikken. Den voksende handelskonflikten mellom USA og Kina gir også grunn til bekymring.

Frihandel og det multilaterale handelssystemet har bidratt vesentlig til global økonomisk utvikling. Investeringer og økt handel har hatt avgjørende betydning for den store fattigdomsreduksjonen særlig i Asia de siste tiårene. Økt handel er også en forutsetning for at utviklingslandene skal kunne jobbe seg ut av fattigdom.

Handel og investeringer over landegrensene har helt avgjørende betydning for norsk økonomi. Å verne om og styrke det multilaterale handelssystemet som er bygget opp gjennom 70 år, er derfor en prioritert oppgave.

USAs handelspolitiske dreining kommer på toppen av en allerede utfordrende situasjon i WTO. Det har lenge vært krevende å finne en gjensidig akseptabel fordeling av ansvar, rettigheter og plikter mellom tradisjonelle industriland og fremvoksende økonomier, noe som har vanskeliggjort videreutviklingen av WTO. For Norge er det avgjørende at WTOs posisjon som hovedsete for internasjonale handelsforhandlinger, og forvalter av et bredt og forpliktende multilateralt handelssystem, opprettholdes. Å styrke og reformere WTO er i Norges interesse, og Norge bidrar aktivt i en gruppe med likesinnede land som ser på hvordan systemet best kan reformeres. Norge har fått et spesielt ansvar for å følge opp utviklingsdimensjonen i WTO i dette arbeidet. Norge vil bidra til at de globale handelspolitiske reglene reflekterer de utfordringer vi står overfor i det 21. århundre.

En helhetlig politikk for å sikre at alle får ta del i globaliseringen og gevinstene av internasjonal handel, er vesentlig. Samarbeidet i OECD gir viktige bidrag for å sikre en slik helhetlig politikk.

Havnæringene – herunder fiskeri, oppdrett, skipsfart og energiproduksjon – er ryggraden i den norske økonomien. Havnæringene skapte verdier for over 600 mrd. kroner i 2017. Mer enn to tredeler av norsk eksportverdi kommer fra hav- og kystbaserte aktiviteter, herunder olje og gass-

virksomhet. Vi har over generasjoner lært at det er mulig å kombinere økonomisk aktivitet i havet med miljøhensyn. Norge skal fortsatt spille en ledende rolle i arbeidet for bærekraftig bruk av verdenshavene.

Regjeringen vil skape økt internasjonal forståelse for havets økonomiske betydning, og vise hvordan bærekraftig bruk av havets ressurser fører til økt verdiskaping. Statsministeren har, i samarbeid med FN, derfor etablert Høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi, bestående av stats- og regjeringsledere fra 13 kyststater. Havpanelet skal utrede og komme med konkrete anbefalinger om hvordan bærekraftig forvaltning av verdenshavene kan skape enda større verdier fremover, og samtidig bidra til å nå FNs bærekraftsmål. Norge er vertskap for Our Ocean-konferansen i oktober 2019 i Oslo, der temaet vil være hvordan en kunnskapsbasert, helhetlig havforvaltning kan legge grunnlag for fremtidig bærekraftig vekst.

Marin forsøpling, plast og mikroplast er i ferd med å ødelegge havets miljøtilstand og det enorme potensialet som ligger i havet.

Norge har sterke interesser og bred kompetanse knyttet til havet. Norsk næringsliv har kompetanse til å tilby verden både sunn mat, renere energiløsninger og klimaeffektiv transport. Norsk kompetanse er etterspurt blant mange av våre samarbeidsland.

Gjennom Regjeringens brede havsatsing, leverer vi viktige internasjonale bidrag til rene, sunne og produktive hav. Satsingen vil fortsette gjennom 2020.

En av utenriktjenestens hovedoppgaver er å bistå norsk næringsliv internasjonalt, og bidra til å fremme norske næringsinteresser i utlandet. Regjeringen har de siste årene gjennomført et taktskifte i arbeidet med å fremme norske næringsinteresser internasjonalt, hvor også havnæringene utgjør en stor andel.

Utenriksstasjonene er initiativtakere, døråpnere, problemløsere og nettverksbyggere. De har førstehåndskunnskap om lokale forhold, oversikt over markedsmuligheter og tilgang til nettverk og myndigheter, også innenfor kultur og kreative næringer. Utenriksstasjonene har også, i samarbeid med Innovasjon Norge og Forskningsrådet, en viktig rolle med å bidra til å fremme Norge som vertsland for næringsliv og kunnskapsmiljøer.

Ansvarlig næringsliv er en forutsetning for bærekraftig og inkluderende økonomisk vekst. Regjeringen forventer at norske selskaper etterlever OECDs retningslinjer «OECD Due Dilli-

gence Guidance on Responsible Business Conduct» og FNs «Guiding Principles on Business and Human Rights» i sitt virke globalt. Utenriksdepartementet følger opp arbeidet med internasjonale standarder i fora som FN og OECD, og i nært samarbeid med andre departementer.

Norges interesser som polarnasjon i sør fremmes gjennom arbeidet med Antarktistraktaten og Kommissjonen for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (CCAMLR). Norge bidrar til at det internasjonale samarbeidet er velfungerende og aktuelt. I Sørishavet er Norge en betydelig krillfiskenasjon og en pådriver for vitenskapelig basert forvaltning. Det ble gjennomført et omfattende internasjonalt forskningstokt i Sørishavet under norsk ledelse i 2019.

Bistå norske borgere i utlandet

Konsulær bistand til nordmenn i utlandet er en kjerneoppgave for utenriktjenesten. Norges tilstedeværelse ved ambassader, generalkonsulater og honorære stasjoner sikrer at de fleste saker løses lokalt. I tillegg gis det bistand fra departementet ved Seksjon for konsulære saker. Seksjonen omfatter også Utenriksdepartementets operative senter.

Konsulære tjenester defineres gjerne som de tjenester et lands myndigheter tilbyr sine borgere i utlandet. Fra unionsoppløsningen i 1905 og frem til slutten av 1950-tallet var denne bistanden i hovedsak konsentrert om sjøfolk og næringsdrivende. I dag kommer langt de fleste anmodninger om bistand fra turister og andre reisende, samt fra norske borgere som har valgt å bosette seg i utlandet for kortere eller lengre tid. Behovet for bistand fra utenriktjenesten øker stadig, og utenriktjenesten håndterer årlig mer enn 300 000 henvendelser om konsulær bistand.

Samtidig øker kompleksiteten i mange konsulære saker. Dette medfører ofte en utfordrende balansegang mellom den enkeltes ønske om bistand og nødvendige avgrensninger. De konsulære tjenestene som tilbys må fortsatt vurderes ut fra tilgjengelige ressurser og de grenser folkeretten setter for norske myndighet og handlingsrom i utlandet. Utenriktjenestens mulighet til å ivareta norske borgeres interesser i utlandet begrenses også av andre lands nasjonale lovgivning. Norske myndigheter må derfor samarbeide med det enkelte landets myndigheter når vi yter konsulær bistand til egne borgere.

Arbeidet med bistand til nordmenn i utlandet videreføres langs de linjer som er fastlagt i Meld. St. 12 (2010–2011) *Bistand til nordmenn i utlandet*,

jf. Innst. 396 S (2010–2011). Arbeidet for å sikre at håndteringen av konsulære saker er i tråd med prinsippene for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap vil fortsatt prioriteres i 2020. Kompetansehevende tiltak rettet mot egne ansatte i utenriktjenesten, så vel som medarbeidere ved de norske honorære konsulatene, vil fortsatt være en prioritert oppgave. Dette skal sikre at konsulære tjenester som gis til nordmenn i utlandet er enhetlig og i størst mulig grad reflekterer det nivået som er fastlagt i meldingen.

Utenriktjenesten yter også bistand til nordmenn i utlandet på vegne av andre norske offentlige etater. Samarbeid og informasjonsutveksling mellom etatene er avgjørende for de tjenestene som tilbys. Utenriksdepartementet vil derfor videreutvikle det nære samarbeidet og dialogen med andre fagdepartementer, etater og organisasjoner for å sikre gode konsulære tjenester på riktig nivå til norske borgere i utlandet.

Utenriktjenesten vil fortsette sin strategiske kommunikasjon på det konsulære området. Målet er å nå enda bedre frem med informasjon til norske turister og nordmenn som bosetter seg i utlandet.

Utenriksdepartementet ønsker at så mange som mulig registrerer sitt opphold i utlandet på reiseregistrering.no. Dersom det skjer en alvorlig hendelse, har Utenriksdepartementet mulighet til å sende ut relevant og nyttig informasjon til norske borgere.

Klimatilpasning og bekjempelse av sult

Klimaendringer og miljøproblemer utgjør en trussel mot all utvikling. Det undergraver muligheten til å nå bærekraftsmålene. Ifølge FN fordrives årlig 26 millioner mennesker fra sine hjem som følge av klimaendringer, og innen 2030 risikerer vi at ytterligere 100 millioner mennesker skyves ut i ekstrem fattigdom av samme årsak. Etter mange år med reduksjon, øker nå omfanget av sult i verden igjen. Hovedårsakene til dette er klimaendringer og konflikt.

Beregninger fra FNs utviklingsprogram UNDP viser at hver investerte krone i forebygging medfører syv kroner spart i humanitær bistand. Tilpasning og forebygging går også til kjernen av en av de store utfordringene vi står overfor som utviklingsaktører; forholdet mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. Forebygging, beredskap og klimatilpasning er en prioritet i Regjeringens *Strategi for norsk humanitær politikk* fra 2018. God forebygging vil redusere omfanget av kriser.

Regjeringen vil på denne bakgrunn styrke innsatsen for klimatilpasning, forebygging av naturkatastrofer og sultbekjempelse i 2020. Dette vil også bringe oss mer i samsvar med Parisavtalens ambisjoner om balanse mellom utslippsreduksjoner og tilpasning i den internasjonale klimafinansieringen.

Samtidig vil Regjeringen fortsette sin betydelige innsats for å redusere utslipp av klimagasser. Vi vil trappe opp klimafinansieringen i tråd med Granavolden-plattformen, bl.a. ved å doble bidraget til Det grønne klimafondet i 2020.

I 2019 leverte Regjeringen på løftet fra Granavolden-plattformen om å lansere en handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Bistand til bærekraftige matsystemer, som inkluderer kampen mot sult og klimatilpasset landbruk, blir trappet opp i årets budsjettproposisjon. Satsingen på bekjempelse av sult vil også sees i sammenheng med havsatsingen.

De neste 30 årene vil verdens befolkning vokse med to milliarder mennesker. Skal vi lykkes med å sikre tilstrekkelig mattilgang for en sterkt voksende befolkning, vil også de marine økosystemene være avgjørende.

Menneskerettigheter og sårbare grupper

Respekt for menneskerettigheter og demokratiske grunnprinsipper er en bærebjelke i norsk utenrikspolitikk. I 2018 fylte verdenserklæringen for menneskerettigheter 70 år, og FNs erklæring for menneskerettighetsforsvarere 20 år. Siden andre verdenskrig har vi utviklet et omfattende system av globale normer og overvåkningsmekanismer. Dette har vi gjort for å verne om enkeltmenneskets frihet, verdighet og likeverd.

Mye av det normative arbeidet Norge gjør internasjonalt handler nå om å verne om det som er oppnådd, og hindre tilbakeskritt på sentrale områder, snarere enn å arbeide for store, nye fremskritt. Dette er en konsekvens av de politiske strømningene som nå vinner oppslutning flere steder, som må motvirkes gjennom vedvarende og målrettet samarbeid på tvers av land.

Ytringsfrihet og tilgang til informasjon er forutsetninger for at folk skal kunne kreve sine rettigheter. Regjeringen vil fortsette innsatsen for menneskerettighetsforsvarere og fremme av ytringsfrihet, uavhengige medier og journalisters sikkerhet. Regjeringen legger også stor vekt på arbeidet for tros- og livssynsfrihet, som de siste årene har fått betydelig økte bevilgninger.

Sterke institusjoner er også avgjørende for å kunne forsvare og styrke menneskerettighetene. Regjeringen inngikk i 2018 en avtale om langsiktig finansiell støtte til FNs høykommissær for menneskerettigheter. Det gir høykommissæren en økonomisk forutsigbarhet og fleksibilitet som vil styrke menneskerettighetsarbeidet og bidra til å forebygge brudd på menneskers grunnleggende rettigheter.

Et sentralt prinsipp i bærekraftsmålene er at ingen skal utelates. Gjennom en forsterket innsats for spesielt sårbare og marginaliserte grupper vil regjeringen styrke muligheten til å nå denne målsettingen. Dette arbeidet vil ha tre hovedinnretninger.

Moderne slaveri bryter med de aller mest grunnleggende menneskerettighetene og krenker menneskets rett til frihet. Det omfatter bl.a. menneskehandel, tvangsarbeid, skadelige skikker, gjeldsofre, grovt barnarbeid og tvangsekteskap. Moderne slaveri er samtidig en av verdens raskest voksende menneskerettighetsutfordringer. Regjeringen vil derfor opprette et nytt bistandsprogram rettet mot bekjempelse av moderne slaveri.

Det andre nye innsatsområdet er bekjempelse av skadelige skikker. Verden har et underskudd på rundt 125 millioner kvinner som følge av såkalt «preferanse for sønner». Også bekjempelse av kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap inngår i denne satsingen. Regjeringen utarbeider nå en strategi for bekjempelse av skadelige skikker.

Det tredje innsatsområdet i arbeidet for sårbare grupper er styrking av situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse. FN har dokumentert at personer med funksjonsnedsettelse havner nederst på alle utviklingsparametre. En vesentlig styrking av rettigheter og tilgang for personer med funksjonsnedsettelse er avgjørende for å kunne nå målsettingen om at ingen skal utelates. Vi vil utarbeide en egen strategi for å styrke innsatsen for denne og andre sårbare grupper, særlig etniske, religiøse og seksuelle minoriteter, som i økende grad utsettes for diskriminering, fordommer og vold.

Utdanning og helse

Utdanning er en forutsetning for all annen utvikling. Selv om svært mye er oppnådd på utdanningsfeltet, er det fortsatt mer enn 260 millioner barn som ikke får utdanning. Regjeringen viderefører derfor sin betydelige innsats for utdanning. I utdanningsinnsatsen retter vi en spesiell opp-

merksomhet på jenters utdanning og utdanning i krise- og konfliktsituasjoner.

Norge har gjennom en årrekke vært en viktig aktør i den internasjonale helseinnsatsen. Betydelige resultater er oppnådd gjennom denne innsatsen. Dette gjelder spesielt bekjempelsen av smittsomme sykdommer. Regjeringen vil videreføre dette arbeidet.

Rundt 70 prosent av dødsfallene i verden skyldes ikke-smittsomme sykdommer. Denne typen sykdommer er en vesentlig årsak til kronisk fattigdom. Regjeringen vil på denne bakgrunn styrke innsatsen for bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer.

Norges satsing på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter har gitt flere kvinner tilgang til prevensjon og bidratt til at færre kvinner dør i forbindelse med fødsler og utrygge aborter. Tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester er imidlertid fortsatt en mangelvare, særlig i områder rammet av krise og konflikt. Regjeringen vil nå målsettingen om å øke bevilgningen til dette feltet med 700 mill. kroner innen 2020.

Jobbskaping og nasjonal ressursmobilisering

2030-agendaen definerer utvikling som et nasjonalt ansvar. Ansvaret for å eie og lede utviklingen plasseres klart hos nasjonale myndigheter. Uten fungerende stater og institusjoner i utviklingslandene vil det heller ikke være mulig å nå målene.

Et mål for norsk utviklingspolitikk å støtte opp under landenes egen politikk og institusjoner. Derfor arbeider vi nå med å tydeliggjøre partnerlandsordningen og vi utarbeider egne strategier for alle partnerland.

Det vil kreves store investeringer for å nå bærekraftsmålene. Dette er midler som først og fremst vil måtte komme fra utviklingslandene selv. Nasjonal ressursmobilisering står derfor sentralt.

Bærekraftige samfunn bygger bl.a. på en lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til arbeidsplasser, lønnsinntekter til den enkelte og skatteinntekter til samfunnet – både her hjemme og i utviklingsland.

Gjennom Kunnskapsbanken i Norad har vi rendyrket faglig samarbeid, kunnskapsdeling og overføring på områder hvor Norge har særskilt kompetanse eller etterspurt erfaring. Målet er å styrke kompetansen og kapasiteten i forvaltningen i våre samarbeidsland.

Norge har i mange år gitt støtte til produksjon av, og tilgang til, fornybar energi i utviklingsland. Partnerskap med privat sektor er viktig for å lykkes med dette. Norge bidrar også med kompe-

tanseoverføring slik at utviklingslandene kan gjennomføre reformer, utvikle lovverk, bygge institusjoner og kapasitet i energisektoren.

For å styrke innsatsen for at flere skal få tilgang til moderne energitjenester vil Regjeringen legge fram en ny strategi for fornybar energi i utviklingspolitikken i løpet av høsten 2019. En viktig komponent i strategien vil være Regjeringens nye satsing på garantier for investeringer i fornybar energi.

I følge FNs siste statusrapport for oppnåelse av bærekraftsmålene manglet 840 millioner mennesker tilgang til elektrisitet og omtrent 3 milliarder manglet tilgang til gode og trygge kokeløsninger i 2017.

Afrika sør for Sahara vil alene trenge 20 millioner nye jobber årlig for å holde tritt med befolkningsveksten. Verdensbanken legger til grunn at satsing på landbruk er et av de mest virkningsfulle tiltakene mot fattigdom. Økt produktivitet og lønnsomhet i jordbruk, fiskeri og akvakultur kan skape arbeidsplasser høyere opp i verdikjeden gjennom produksjon og foredling av næringsmidler – både for innenlands konsum og for eksportmarkeder.

De mange nye jobbene som trengs vil i all vesentlighet måtte komme i privat sektor. Derfor vil Regjeringen videreføre sitt styrkede, strategiske samarbeid med norsk og internasjonalt næringsliv. Ansvarlig næringsliv er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene.

Det er behov for gode og forutsigbare rammebetingelser for privat sektor. Dette krever samarbeid med myndigheter om utforming av lover, regler og rammevilkår som sikrer alle parters interesser på en god måte.

Norge vil videreføre sin betydelige innsats for å bygge gode, forutsigbare og rettferdige skattesystemer i utviklingsland. Dette, sammen med vår innsats mot korrupsjon og ulovlig kapitalflyt, er viktige bidrag til arbeidet med å styrke den nasjonale ressursmobiliseringen.

For å sikre at potensialet i digital teknologi utnyttes innenfor prioriterte områdene både i utviklingssamarbeidet og humanitær bistand, og som oppfølging til digital strategi for utviklingspolitikken fra 2018, planlegger Regjeringen å legge frem en melding til Stortinget om digital transformasjon i utviklingspolitikken.

Humanitær innsats

Det humanitære landskapet er i stadig endring. Væpnede konflikter, klimaendringer og vedvarende fattigdom i sårbare stater og regioner skaper komplekse kriser som varer lenger og rammer flere mennesker enn tidligere. Finansieringsgapet øker, til tross for at givne aldri har bidratt med mer og de humanitære organisasjonene aldri har nådd flere mennesker enn i dag.

Norge vil arbeide for å bryte de negative spiralene som gjør at langvarige komplekse kriser har blitt det normale. For å lykkes i den humanitære responsen og samtidig forbygge fremtidige humanitære behov, vil Norge fremme en helhetlig tilnærming med samspill mellom humanitær innsats, utviklingssamarbeid og arbeidet for fredsbygging.

Helhetlig innsats står sentralt i Regjeringens humanitære strategi som legger rammene for norske prioriteringer i perioden 2019–2023. En annen hovedprioritering i strategien er å styrke arbeidet med beskyttelse av befolkningen som rammes av humanitære kriser, og beskyttelse mot miner og eksplosiver. Beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV) er en viktig del av dette. Her vil det legges vekt på oppfølging av resultatene fra den internasjonale konferansen om SGBV i humanitære kriser som Norge arrangerte i 2019. Norge har forpliktet seg til å bidra med 1 mrd. kroner til å bekjempe SGBV i humanitære situasjoner i perioden 2019–2021.

Norge er en ledende humanitærpolitisk aktør og giver. Regjeringen vil gi høy prioritet til humanitær innsats også i 2020.

2 Budsjettstruktur, effektiv forvaltning, reform

Budsjettstruktur

I 2019-budsjettet ble det gjort betydelige endringer i budsjettstrukturen under begge programområder. For informasjon om endringene, se tabell 3.1 i Prop. 1 S (2018–2019).

I forslaget til budsjett for 2020 er det gjort enkelte justeringer i disse flyttingene sammenlignet med saldert budsjett 2019. I Prop. 57 S (2018–2019) ble det varslet at «Utenriksdepartementet tar i statsbudsjettet for 2020 sikte på å

flytte midler som benyttes i utenriksministerens ansvarsområder, som i 2019 ligger på budsjettposter under utviklingsministeren, over til poster under utenriksministeren». Dette gjøres fordi det under utviklingsministerens poster er tiltak som retter seg mot geografiske områder som i Regjeringens arbeidsdeling faller inn under utenriksministerens ansvarsområde. Det vises for øvrig til Del 1, pkt. 5 *Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder*, samt kgl. res. av 27. april 2018.

Tabell 2.1 Flyttinger fra utviklingsministerens til utenriksministerens poster som gjøres i 2020 gjelder følgende poster:

			i 1000 kr	
Kap.	Post		Saldert budsjett 2019	Endring 2020
<i>Flyttes fra:</i>				
160	70	Helse, <i>kan overføres</i>	3 570 186	- 64 500
161	70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	2 764 456	- 143 000
162	70	Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	621 700	- 85 500
162	72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	1 142 000	- 20 000
163	70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	973 642	- 31 100
164	70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	372 219	- 48 200
<i>Flyttes til:</i>				
152	70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	535 157	48 200
159	70	Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	447 807	235 000
159	71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	675 674	109 100

Den tematiske organiseringen videreføres i hovedsak i årets budsjettproposisjon. Det er imidlertid gjort en justering av kap. 159, *Regionbevilgninger*, postene 70, 71 og 72, for å kunne innlemme støtte til næringsutvikling, utdanning, helse og fornybar energi i de geografiske områdene som i Regjeringens arbeidsdeling faller inn under utenriksministerens ansvarsområde.

Målene for bevilgningene er basert på forningene gitt i Del I, pkt. 1 *Innledning*. Nytt i Prop. 1 S (2019–2020) er at målene for bevilgningene under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet* inngår i et helhetlig målhierarki basert på bærekraftsmålene. Dette er nærmere forklart i Del II, under omtalen av programkategori 03.10.

Mål for bevilgningene er i hovedsak fastsatt på postnivå, men for driftspostene er mål lagt under

hhv. programkategori 02.00 og 03.00. Der Norge gir kjernebidrag til FN eller multilaterale utviklingsbanker er det organisasjonenes egne mål som gjelder, og Norges bidrag går til å støtte organisasjonenes arbeid for å nå disse. Her kan målene være flerårige, og det er da henvist til hvilken periode målene gjelder for.

Regnskapstall for 2018, i henhold til tidligere budsjettstruktur, finnes i egen tabell i Del I, pkt. 5. Under «Rapport 2018» er det henvist til hvilken budsjettpost i Prop. 1 S (2017–2018) rapporten dekker, samt målene for posten slik de var formulert for budsjettåret 2018.

Effektiv drift og forvaltning i utenriktjenesten

Regjeringen bygger sin politikk på effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Utenriksdepartementet har gjennom egne virksomhetsstrategier (Strategi 2017 og Strategi 2021) systematisk, over tid og med konkret oppfølging gjennomført tiltak for samhandling, modernisering og effektivisering av utenriktjenesten. I perioden 2014–2019 er åtte utenriksstasjoner avviklet (i 2014 La Paz og Bujumbura, i 2016 Astana, Sofia, Harare, Lusaka og Guatemala, og i 2019 avvikles stasjonen i Baku), og to stasjoner opprettet (Bamako i 2018 og Tbilisi i 2019). I samme periode har Utenriksdepartementet redusert antall statsansatte i tjenesten gjennom naturlig avgang.

Utenriksdepartementet har samtidig effektivisert administrative oppgaver som utføres på utenriksstasjonene. Forbedrede teknologiske løsninger har gjort det mulig å flytte administrative oppgaver fra utenriksstasjonene til Oslo, fortrinnsvis innen arkiv, IKT og regnskap. Flere oppgaver er samtidig overført til lokalt ansatte medarbeidere.

Utenriktjenesten arbeider videre med å identifisere nye og mer effektive nærværformer. De nordiske landene fortsetter å gjennomføre tettere samarbeid og flere modeller for integrasjon, f.eks. gjennom samlokalisering i Yangon, Kabul og Dhaka. Flere samlokaliseringer med nordiske land er under etablering, bl.a. i Islamabad.

En gjennomgang av eiendomsmassen har gitt innsparing på om lag 30 mill. kroner ved oppsigelse av leiekontrakt i Henrik Ibsens gate i Oslo og reforhandling av leiekontrakter hjemme og ute med Statsbygg. Det arbeides kontinuerlig med effektiviseringstiltak tilknyttet eiendomsmassen, herunder reforhandling med Statsbygg på flere eiendommer i utlandet.

Utenriksdepartementet besluttet i 2017 å regionalisere saksbehandlingen av utlendingsaker til knutepunktstasjoner. Omorganiseringen

innebærer at antall stasjoner som skal arbeide med visum- og oppholdssaker reduseres fra 63 til 20 i løpet av få år, og medfører en reduksjon i antall lokale stillinger på feltet.

Fornye, forenkle, forbedre

Digitalisering og bruk av ny teknologi er en sentral del av reform og modernisering av utenriktjenesten. Digitaliseringen av utenriktjenesten skal støtte den utenrikspolitiske analysen og gi mer effektive arbeidsprosesser. Nye verktøy og teknologi skal også bidra til å styrke samhandlingen med andre offentlige institusjoner, internasjonale organisasjoner og privat sektor.

Mengden intern og ekstern informasjon utenriktjenesten må prosessere er stadig økende. For å håndtere dette har Utenriksdepartementet i 2019 videreført arbeidet med bruk av maskinlæring til analyse av informasjon fra utenriksstasjonene. Samtidig har en rekke av virksomhetens skriveprosesser blitt digitalisert. Dette har gitt raskere og bedre informasjonsflyt på tvers av organisatoriske enheter. På overordnet nivå gir dette et sterkere beslutningsgrunnlag for diplomati og politiske beslutninger.

Videre utvikles det et system for konsulær saksbehandling som skal bidra til det kontinuerlige arbeidet med å gi effektive og profesjonelle tjenester til nordmenn i utlandet. Utenriksdepartementet har begynt å utforske teknologi for å gjøre styringsdata lettere tilgjengelig og for å automatisere tidkrevende rutineoppgaver. Hensikten er å legge til rette for mer effektiv bruk av utenriktjenestens ressurser. Utenriksdepartementet har også igangsatt et arbeid med egen skystrategi og vurdering av en ugradert skyløsning som skal legge til rette for enklere samhandling internt og eksternt.

Utenriksdepartementet har i 2019 arbeidet med tre større prosjekter for digitalisering av tilskuddsforvaltningen. Prosjektet Tilskuddsportalen etablerer en portal for mottak, behandling av søknader og oppfølging av avtaler over tilskuddsordninger forvaltet av UD og Norad. Videre er det lansert en ny intern håndbok i tilskuddsforvaltning (Grant Management Assistant). I tråd med regjeringserklæringen arbeides det i tillegg med å etablere en resultatportal, som vil dokumentere effekten av bistand og være et viktig bidrag til deling og læring.

Utenriksdepartementet har, i samarbeid med Innovasjon Norge, igangsatt utvikling av digitale samhandlingsrom for Team Norway i utlandet. Formålet er enklere informasjonsdeling for økt

effektivitet i samhandlingen og oppgaveløsningen.

Det er igangsatt et arbeid med en stortingsmelding om *Digital transformasjon i utviklingspolitikken*. Meldingen er en videreføring av *Strategi for digitalisering i utviklingspolitikken* som ble lansert i 2019. Begge disse har som mål å sikre en koordinert tilnærming til digitalisering i utviklingspolitikken og bidra til effektivt å løse globale utfordringer gjennom bruk av digitalisering.

I 2018 ble det gjennomført en områdegjennomgang av virkemidlene og aktørene som har som formål å fremme norsk næringsliv i utlandet. Hensikten med gjennomgangen var å se på hvordan apparatet for næringsfremme i utlandet kan bli mer effektivt. Det er utarbeidet en rapport av PwC og Oslo Economics som viser at det er behov for et virkemiddelapparat for næringsfremme i utlandet, og at mye fungerer bra. Samtidig peker rapporten på tiltak for bedre målretting av apparatet, og mer strategisk styring og samordning mellom aktørene. Regjeringen følger i statsbudsjettet for 2020 opp anbefalingene fra områdegjennomgangen. For Utenriksdepartementet innføres det bl.a. brukerbetaling for tjenester som utenriksstasjonene utfører for næringslivet.

Utlendingsfeltet

For alle utlendingssaker fremmet utenfor Norge er utenriksstasjonene saksforberedende instans. Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i nesten alle visumsaker. I de sakene de ikke selv fatter vedtak, forbereder stasjonene saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet ved å innhente og verifisere opplysninger, intervjuere søkere og gjennomføre DNA-tester. I 2020 vil utenriksstasjonene ventelig håndtere rundt 220 000 slike søknader.

Utenriksstasjonen har som mål å være en effektiv og serviceorientert førstelinje for utlendingsforvaltningen, og skal tilrettelegge for ønsket besøk og innvandring til Norge, særlig for turister, forretningsreisende og kvalifiserte arbeidstakere. Samtidig vil utenriksstasjonen videreføre det særskilte fokuset på ID-kontroll i visum- og oppholdssaker ved utenriksstasjonene.

Utenriksdepartementet har satt ut de administrative oppgavene knyttet til mottak av visum- og oppholdssøknader til en ekstern tjenesteyter der dette er hensiktsmessig av hensyn til økonomi, sikkerhet eller tilgjengelighet. Hoveddelen av arbeidet med å samle saksbehandlingen av utlendingssaker til knutepunktstasjoner vil være gjennomført i løpet 2019. Dette vil gi effektiviseringsgevinster og bidra til styrket kompetanse og

høyere kvalitet i arbeidet på de stasjoner som behandler visum- og oppholdssaker. Prosessen vil fortsette i 2020.

Effektiv og kompetent forvaltning av tilskuddsmidler

Utenriksdepartementet har et felles system for tilskuddsforvaltning som gjelder for UD, Norad og utenriksstasjonene, og som dekker begge Utenriksdepartementets programområder. Systemet skal sørge for at Stortingets bevilgningsvedtak iverksettes som forutsatt, at tilskuddsmidler forvaltes i henhold til relevant regelverk og gjeldende føringer, at vi har en ensartet forvaltningspraksis og at tiltakene gir resultater. Hensiktsmessig forvaltning innebærer at avtalene med de ulike tilskuddsmottakerne tilpasses tiltakets risiko, sikrer tilstrekkelig kvalitetssikring, kontroll og nødvendig fleksibilitet.

Det jobbes kontinuerlig med styrking av og effektivisering av forvaltningen. Spissing av målformuleringene i Prop. 1 S for 2019 gjør det enklere å vurdere de samlede resultatene av alle tiltakene under en post, og ikke bare det enkelte tiltaket. Nye ordningsregelverk operasjonaliserer den nye budsjettstrukturen og sørger for enhetlig og effektiv forvaltning. Ny veileder i tilskuddsforvaltning erstatter den gamle veilederen fra 2013 og er tilpasset dagens behov og problemstillinger. Tilskuddsportalen etableres som saksbehandlingsverktøy og bidrar til å effektivisere og forenkle forvaltningen. Arbeidet med å redusere antall bistandsavtaler fra 7 000 i 2013 til 3 200 i 2019 har vært viktig for å få bedre oversikt og har styrket forvaltningen. I samme periode er antall avtaler på utenriksfeltet redusert fra 600 til 470. Framover vil fokus være på sammensetning av porteføljer slik at alle tiltak under en post eller ordning bidrar mot felles mål og at forvaltningen blir hensiktsmessig. Ny resultatportal vil gi informasjon om kvaliteten på de enkelt tiltakene som mottar støtte.

Nulltoleranse for økonomiske misligheter

Utenriksdepartementet har nulltoleranse for økonomiske misligheter og annet misbruk av fellesskapets midler.

Norsk bistand til utviklingsformål og andre tilskuddsordninger er eksponert for risiko, særlig i omgivelser preget av korrupsjon, svakt styresett, ekstrem fattigdom og i noen tilfeller også krig og konflikt. Utenriksdepartementet tilstreber å redusere risiko gjennom risikodempende tiltak som

gode forvaltningssystemer, kvalitetssikring og systematisk oppfølging og kontroll av midlene.

Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet fører kontroll med virksomheten hjemme og ute, herunder oppfølging av mislighetssaker i tilskuddsforvaltningen. Dette arbeidet legges til grunn for viktige forbedringstiltak. Nulltoleranse gjelder også for midler som Utenriksdepartementet har delegert til Norad og Norec og for tilskudd gitt av Norfund. Tilskuddsmottakere har selv ansvar for å undersøke avvik i forvaltningen av midler. Sentral kontrollenhet og Norad kan bistå i slike undersøkelser og kan selv beslutte granskning. Alle avvik skal følges opp på en betryggende og forholdsmessig måte.

I desember 2018 ble det foretatt enkelte presiseringer i retningslinjene for nulltoleranse. Særlig ble det åpnet for at midler som er kommet på avveie kan betales tilbake til prosjekt i stedet for til departementet eller Norad. På den måten oppmuntres samarbeidspartnere til å sørge for gode rutiner for risikohåndtering og til selv å avdekke og rapportere avvik.

Også ved norsk støtte gjennom multilaterale organisasjoner forventes nulltoleranse for økonomiske misligheter og at organisasjonene har gode rutiner for risikohåndtering, internkontroll og rapportering. Gjennom deltakelse i styrende organer og på annen måte arbeider Norge for å styrke multilaterale organisasjoners arbeid for nulltoleranse.

Tiltak mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering

Utenriksstjenesten har i en årrekke hatt nulltoleranse for mobbing og annen utilbørlig atferd. #metoo-kampanjen satte seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering på agendaen generelt, og for Utenriksdepartementet i internasjonalt utviklings-samarbeid spesielt. Både i utenriksstjenesten og hos våre samarbeidspartnere skal det være kultur for å varsle om og følge opp saker om trakassering, misbruk eller utnyttelse. Vi forventer at våre samarbeidspartnere har etiske retningslinjer og gode systemer for å forebygge, varsle og håndtere disse sakene. Dette budskapet ble delt med organisasjoner som mottar tilskuddsmidler fra Norge i

et åpent brev fra utenriksministeren og utviklingsministeren i februar 2018. I utenriksstjenesten har vi lenge hatt retningslinjer for og gitt ansatte opplæring i retningslinjer for håndtering av konflikter, trakassering og annen utilbørlig atferd.

Reform UD 2025

Utenriksdepartementet er engasjert i flere reformløp med sikte på mer effektiv og enhetlig fremme av norske interesser i møte med en mer krevende internasjonal situasjon. Reformene skjer både i UDs egen og fellesdepartemental regi, og spenner fra reform av tilskuddsforvaltningen og tjenesteutsetting av administrative tjenester, til modernisering og effektivisering av UD før innflytting i det nye regjeringskvartalet. For å sikre at reformene gjennomføres på en god og samstemt måte, er de samlet under overbygningen *UD 2025*.

Reform 2019

Regjeringen har besluttet rammene for en reform av arbeidet med tilskuddsforvaltningen i utenriksstjenesten. I henhold til mandatet for Reform 2019 skal tilskuddsforvaltningen omorganiseres for å sikre en tydeligere arbeidsdeling mellom UD og Norad. Modellen som skisseres innebærer en større grad av rendyrking av departementets ansvar for politikkkutforming og den overordnede innretning av bistanden. Norad vil få delegert ansvaret for å forvalte de delene av bistandsbudsjettet som utviklingsministeren har ansvaret for, med unntak av midler som skal forvaltes av ambasadene, Norfund og Norec. Utenriksministerens del av bistandsbudsjettet delegeres som hovedregel ikke.

Rammene for reformarbeidet er i tråd med Granavolden-erklæringen, som bl.a. sier at Regjeringen vil reformere forvaltningen av utviklingspolitikken med mål om å samle og ivareta og videreutvikle den utviklingsfaglige kompetansen hjemme, unngå dobbeltarbeid og sikre god utviklingsfaglig kompetanse på stasjonene.

Det legges opp til at endringene trer i kraft fra 1. januar 2020.

3 Oppfølging av anmodningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodningsvedtak under Utenriksdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortings-sesjonen 2018–2019 og alle vedtak fra tidligere stortings-sesjoner hvor rapportering ikke ble varslet avsluttet i Prop. 1 S (2018–2019), samt de vedtakene kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 291 S (2018–2019) mente ikke var utkvittert. I enkelte tilfeller kan oppfølgingen av vedtakene være mer omfattende beskrevet under det aktuelle programområdet i proposisjonen. Det vil i disse tilfellene være en henvisning til hvor denne teksten finnes.

I kolonne 4 i tabell 3.1 angis det hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttes til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket

også i neste års budsjettproposisjon. Rapporteringen på vedtak som innebærer at departementet skal legge frem en konkret sak for Stortinget, f.eks. proposisjon, stortingsmelding, utredning e.l., vil normalt avsluttes først når saken er lagt fram for Stortinget.

Selv om det i tabellen angis at rapporteringen avsluttes, vil det i en del tilfeller kunne være slik at oppfølging av alle sider av vedtaket ikke er endelig avsluttet. Dette kan f.eks. gjelde vedtak med anmodning til regjeringen om å ivareta særlige hensyn i politikktutforming på et område, der oppfølgingen vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i disse tilfellene holdes orientert om den videre oppfølgingen på ordinær måte, gjennom omtale av det relevante politikkområdet i budsjettproposisjoner og andre dokumenter.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer.

Sesjon	Vedtaks nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2018–2019	73	Støtte omlegging fra kullkraft til fornybare energikilder	Ja
2018–2019	74	Rådgivning for effektive særavgifter i Skatt for utvikling	Ja
2018–2019	79	Strategi for innretning av helsebistand i global sykdomsbyrde	Ja
2018–2019	80	Garantiordning for fornybar energi i utviklingsland	Ja
2018–2019	102	Krav om framgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings-, tros- og organisasjonsfrihet	Ja
2017–2018	70	Ernæringsprogram, matsikkerhet og klimatilpasset landbruk	Ja
2016–2017	578	Andel til minst utviklede land	Ja
2016–2017	586	Ny og klarere budsjettstruktur, supplert med indikative plantall	Ja

Stortingssesjon 2018–2019

Støtte omlegging fra kullkraft til fornybare energikilder

Vedtak 73, 3. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen gjennom Norges klimafinansiering i utviklingsland støtte opp om omlegging fra kullkraft til nye fornybare energikilder.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 1 (2018–2019), Prop. 1 S (2018–2019) og Innst. 2 S (2018–2019).

Vedtaket er fulgt opp. Norge støtter omleggingen fra kullkraft gjennom omfattende støtte til fornybar energi gjennom bistandssamarbeidet om fornybar energi. For ytterligere å spisse dette arbeidet er regjeringen i gang med å utferdige en ny strategi for fornybar energi i utviklingssamarbeidet. Et viktig virkemiddel for å stimulere til private investeringer i fornybar energi i utviklingsland er gode garantiordninger. Regjeringen etablerer derfor over bistandsbudsjettet en ny norsk satsing på garantier for fornybar energi i utviklingsland, jf. omtale under kap. 162, post 72 og anmodningsvedtak nr. 80. For øvrig deltar Norge i Global Subsidies Initiative (GSI) som arbeider for utfasing av skadelige subsidier av fossile brensler. Norge er også medlem i Carbon Pricing Leadership Coalition og støtter Verdensbankens arbeid med utfasing av kullsubsidier.

Rådgivning for effektive særavgifter i Skatt for utvikling

Vedtak 74, 3. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen vurdere om rådgivning for effektive særavgifter bør inkluderes i Skatt for utvikling-programmet i NORADs kunnskapsbank, og melde tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 1 (2018–2019), Prop. 1 S (2018–2019) og Innst. 2 S (2018–2019).

Vedtaket er fulgt opp. Regjeringen gjorde en vurdering av om rådgivning for effektive særavgifter bør inkluderes i Skatt for utvikling-programmet i Norads kunnskapsbank og informerte Stortinget om funnene fra vurderingen i Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriterin-*

ger i statsbudsjettet 2019. Stortinget hadde ingen merknader til omtalen i Innst. 391 S (2018–2019).

Strategi for innretning av helsebistand i global sykdomsbyrde

Vedtak 79, 3. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen om å etablere en tydelig strategi for hvordan Norges helsebistand bør innrettes for også å fange opp forskyvningen i den globale sykdomsbyrden fra smittsomme til ikke-smittsomme sykdommer.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 1 (2018–2019), Prop. 1 S (2018–2019) og Innst. 2 S (2018–2019).

Vedtaket er fulgt opp. Utenriksdepartementet har utarbeidet en strategi for bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer i utviklingssamarbeidet, i nært samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Norad, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet. Det har vært en inkluderende prosess der ekspertmiljøer nasjonalt og internasjonalt er konsultert, og aktører fra sivilsamfunn og academia har kommet med innspill. Strategien vil bli lansert høsten 2019.

Garantiordning for fornybar energi i utviklingsland

Vedtak 80, 3. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for, og komme tilbake med en vurdering av, en garantiordning for fornybar energi i utviklingsland, og redegjøre for dette senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2019.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 1 (2018–2019), Prop. 1 S (2018–2019) og Innst. 2 S (2018–2019).

Regjeringen informerte i Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2019* om at arbeidet var i gang og at man ville komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Det var ingen merknader i Innst. 391 S (2018–2019) til dette.

Vedtaket er nå fulgt opp. På bakgrunn av en utredning har regjeringen konkludert med at det etableres en norsk satsing på garantier for fornybar energi i utviklingsland, jf. omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 72 *Fornybar energi*.

Krav om framgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings-, tros- og organisasjonsfrihet

Vedtak 102, 5. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen stille krav overfor alle partnerlandene om framgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings-, tros- og organisasjonsfrihet.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 17 (2017–2018) *Partnerland i utviklingspolitikken*, jf. Innst. 69 S (2018–2019).

Vedtaket er fulgt opp, se omtale i Del II, programkategori 03.10 om partnerland.

Stortingssesjon 2017–2018

Ernæringsprogram, matsikkerhet og klimatilpasset landbruk

Vedtak nr. 70, 4. desember 2017

«Stortinget støtter regjeringens ambisjon om å lansere et eget ernæringsprogram som vist til i Prop. 1 S (2017–2018), og ber regjeringen legge til rette for at matsikkerhet og klimatilpasset landbruk blir et eget satsingsområde som prioriteres i Kunnskapsbanken i NORAD, og i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2018 presentere en opptrappingsplan som løfter bistand innen klimatilpasset landbruk og matsikkerhet.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 1 (2017–2018), Prop. 1 S (2017–2018), Prop. 1 S Tillegg 1 (2017–2018) og Innst. 2 S (2017–2018).

Oppfølgingen av vedtaket er omtalt i Meld. St. 12 (2018–2019) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2017–2018*. Både ernæringsprogrammet og et landbruk for utviklingsprogram i Kunnskapsbanken er inkludert i regjeringens handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk som ble lansert i juni 2019. Fem departement står bak handlingsplanen; Helse- og omsorgsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet. Handlingsplanens hovedmålsetting er økt matsikkerhet gjennom bærekraftige matsystemer.

I Stortingets behandling av Meld. St. 12 (2018–2019), jf. Innst. 291 (2018–2019), finner Kontroll- og konstitusjonskomiteen grunnlag for å kvittere

ut vedtaket og rapporteringen på vedtaket avsluttes.

Stortingssesjon 2016–2017

Andel til minst utviklede land

Vedtak nr. 578, 18. april 2017

«Stortinget ber regjeringen i kommende bistandsbudsjett sikre at andelen som går til de minst utviklede landene, ikke synker og at innsatsen for å bistå landene med de største utviklingsutfordringene, som flere land i Afrika sør for Sahara, økes.»

Grunnlaget for vedtaket er et representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad (KrF), Knut Arild Hareide (KrF), Olaug V. Bollestad (KrF) og Rigmor Andersen Eide (KrF) om reform av utviklingspolitikken, jf. Dokument 8:25 S (2016–2017) og Innst. 243 S (2016–2017).

Oppfølgingen av vedtaket er omtalt i Meld. St. 12 (2018–2019) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2017–2018*. I Stortingets behandling av meldingen merker Kontroll- og konstitusjonskomiteen seg utenriks- og forsvarskomiteens uttalelse om at gjennomføring av vedtaket er igangsatt, men ikke gjennomført. Komiteen opprettholder vedtaket i påvente av regjeringens tilbakemelding til Stortinget, jf. Innst. 291 (2018–2019).

Vedtaket er fulgt opp. Fattige land i Afrika sør for Sahara er prioritert i bistandsbudsjettet for 2020, og 10 av 16 partnerland er i Afrika sør for Sahara. Betydelige midler gjennom multilaterale ordninger, globale fond og tiltak gjennom sivilt samfunn kommer befolkningen i de minst utviklede landene til gode. Regjeringen har videre økt engasjementet i sårbarhetsbeltet fra Sahel til Somalia, både på landnivå og gjennom regionale tiltak. Andelen av bistandsbudsjettet som går til Afrika og de minst utviklede landene har økt fra om lag 24 pst. i 2016 til om lag 28 pst. i 2018. I budsjettforslaget for 2020 styrker regjeringen også prioriteringen av bistand til de minst utviklede landene.

Ny og klarere budsjettstruktur, supplert med indikative plantall

Vedtak nr. 586, 18. april 2017

«Stortinget ber regjeringen i budsjettproposisjonen for Utenriksdepartementet legge opp til en

ny budsjettstruktur med en klarere og mindre overlappende fordeling av bistandsformål på de forskjellige budsjettkapitler og poster, supplert med indikative plantall for de utvalgte partnerlandene og sentrale bistandsmottakere.»

Vedtaket er fattet på grunnlag av et representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad (KrF), Knut Arild Hareide (KrF), Olaug V. Bollestad (KrF) og Rigmor Andersen Eide (KrF) om reform av utviklingspolitikken. Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Dokument 8:25 S (2016–2017) og Innst. 243 S (2016–2017).

I Stortingets behandling av Meld. St. 12 (2018–2019) Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings sesjonen 2017–2018, jf. Innst. 291 S (2018–2019) merker Kontroll- og konstitusjonskomiteen

seg utenriks- og forsvarskomiteens uttalelse om at gjennomføring av vedtaket er igangsatt, men ikke gjennomført. Komiteen opprettholder vedtaket i påvente av regjeringens tilbakemelding til Stortinget.

Vedtaket er fulgt opp ved at budsjettproposisjonen fra og med 2019 er inndelt etter en ny budsjettstruktur som tematiserer bevilgningene i større grad enn tidligere, og gir en klarere og mindre overlappende fordeling av bistandsformål. I Prop. 1 S for 2020-budsjettet vil saldert budsjett 2019 framkomme på hver post, noe som letter sammenligning med årets bevilgningsforslag. Fra 2021 vil også regnskap og rapport for 2019 vises under samme post. Videre innføres det i budsjettproposisjonen for 2020 et overordnet målhierarki, som viser forholdet mellom budsjettpostenes mål og de ulike bærekraftsmålene.

4 Tabelloversikter for budsjettforslaget

Pga. endret budsjettstruktur f.o.m. 2019 er ikke regnskap 2018 med i enkelte tabeller. Regnskap 2018 framkommer av den siste tabellen nedenfor.

Det vises også til pkt. 2 Budsjettstruktur, effektiv forvaltning og reform, med omtale av

enkelte justeringer i bevilgningene mellom utenriksministerens og utviklingsministerens poster for 2020.

Programområder under departementet

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Programområde 02 Utenriksforvaltning	5 529 694	7 532 547	12 217 434	62,2
Programområde 03 Internasjonal bistand	31 559 689	34 399 945	35 762 209	4,0
<i>Sum Utgift</i>	<i>37 089 383</i>	<i>41 932 492</i>	<i>47 979 643</i>	<i>14,4</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	280 824	258 258	3 407 574	1 219,4
<i>Sum Inntekt</i>	<i>280 824</i>	<i>258 258</i>	<i>3 407 574</i>	<i>1 219,4</i>

I budsjettforslaget for 2020 foreslås det å gi et kortsiktig overgangslån til Somalia på 3,1 mrd. kroner som umiddelbart vil bli tilbakebetalt til Norge, jf. omtale under kap. 116, post 91 og kap. 3100, post 91. Dette medvirker til den store økningen for samlede utgifter og inntekter under programområde 02 fra 2019 til 2020.

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken		2 360 335	2 429 908
02.10	Utenriksformål		5 172 212	9 787 526
	<i>Sum programområde 02</i>		<i>7 532 547</i>	<i>12 217 434</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet		2 254 963	2 338 359
03.10	Utviklingssamarbeidet		32 144 982	33 423 850
	<i>Sum programområde 03</i>		<i>34 399 945</i>	<i>35 762 209</i>

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Administrasjon av utenriks- politikken					
100	Utenriksdepartementet		2 301 301	2 372 340	3,1
103	Regjeringens representasjon		49 043	47 428	-3,3
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		9 991	10 140	1,5
<i>Sum kategori 02.00</i>			<i>2 360 335</i>	<i>2 429 908</i>	<i>2,9</i>
Utenriksformål					
115	Næringsfremme, kultur og informasjon		58 821	48 527	-17,5
116	Internasjonale organisasjoner		1 795 201	4 822 132	168,6
117	EØS-finansieringsordningene		2 777 000	4 457 000	60,5
118	Utenrikspolitiske satsinger		541 190	459 867	-15,0
<i>Sum kategori 02.10</i>			<i>5 172 212</i>	<i>9 787 526</i>	<i>89,2</i>
<i>Sum programområde 02</i>			<i>7 532 547</i>	<i>12 217 434</i>	<i>62,0</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
140	Utenriksdepartementet		1 757 475	1 830 388	4,1
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		302 039	307 696	1,9
144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)		195 449	200 275	2,5
<i>Sum kategori 03.00</i>			<i>2 254 963</i>	<i>2 338 359</i>	<i>3,7</i>
Utviklingssamarbeidet					
150	Humanitær bistand		5 396 700	5 511 700	2,1
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		1 992 790	2 175 194	9,2
152	Menneskerettigheter		700 157	825 277	17,9
159	Regionbevilgninger		2 924 243	3 316 843	13,4
160	Helse		3 925 686	3 696 186	-5,8
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid		3 808 279	3 667 710	-3,7
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		4 805 666	4 525 166	-5,8
163	Klima, miljø og hav		1 479 509	1 925 509	30,1
164	Likestilling		1 002 219	1 420 019	41,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
170	Sivilt samfunn		2 128 471	2 028 471	-4,7
171	FNs utviklingsarbeid		1 321 700	1 192 700	-9,8
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		2 109 500	2 420 500	14,7
179	Flyktningtiltak i Norge		550 062	718 575	30,6
<i>Sum kategori 03.10</i>			<i>32 144 982</i>	<i>33 423 850</i>	<i>4,0</i>
<i>Sum programområde 03</i>			<i>34 399 945</i>	<i>35 762 209</i>	<i>4,0</i>
<i>Sum utgifter Utenriksdepartementet</i>			<i>41 932 492</i>	<i>47 979 643</i>	<i>14,4</i>

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	280 824	258 258	3 407 574
Sum programområde 02		280 824	258 258	3 407 574

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Administrasjon av utenrikspolitikken					
3100	Utenriksdepartementet	280 824	258 258	3 407 574	1 219,4
<i>Sum kategori 02.00</i>		<i>280 824</i>	<i>258 258</i>	<i>3 407 574</i>	<i>1 219,4</i>
<i>Sum programområde 02</i>		<i>280 824</i>	<i>258 258</i>	<i>3 407 574</i>	<i>1 219,4</i>
<i>Sum inntekter</i>		<i>280 824</i>	<i>258 258</i>	<i>3 407 574</i>	<i>1 219,4</i>

I budsjettforslaget for 2020 foreslås det å gi et kortsiktig overgangslån til Somalia på over 3 mrd. kroner som umiddelbart vil bli tilbakebetalt til Norge, jf. omtale under kap. 116, post 91 og kap. 3100, post 91. Dette medvirker til den store økningen for samlede inntekter under programområde 02 fra 2019 til 2020.

Tabell 4.1 Regnskap 2018 i henhold til tidligere budsjettstruktur

			(i 1000 kr)
Kap.	Post	Betegnelse	Regnskap 2018
Programområde 02 Utenriksforvaltning			
100		Utenriksdepartementet	2 377 659
	01	Driftsutgifter	2 299 434
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 655
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 231
	70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	17
	71	Diverse tilskudd	34 705
	72	Hjelp til norske borgere i utlandet	8
	89	Valutatap (disagio)	4 471
	90	Lån til norske borgere i utlandet	138
103		Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	48 965
	01	Driftsutgifter	48 965
104		Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	10 292
	01	Driftsutgifter	10 292
115		Næringsfremme, kultur- og informasjonsformål	68 539
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	17 698
	70	Tilskudd til næringsfremme-, kultur- og informasjons-formål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	50 841
116		Deltaking i internasjonale organisasjoner	1 463 722
	70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	1 285 977
	90	Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)	177 745
117		EØS-finansieringsordningene	1 093 256
	75	EØS-finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	5 578
	76	Den norske finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	3 310
	77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	607 310
	78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	477 058
118		Nordområdetiltak mv.	449 443
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70 og 71</i>	55 715
	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	316 519
	71	Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	41 730
	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	35 478

Tabell 4.1 Regnskap 2018 i henhold til tidligere budsjettstruktur

			(i 1000 kr)
Kap.	Post	Betegnelse	Regnskap 2018
119		Globale sikkerhetstiltak	17 818
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	1 137
	70	Globale sikkerhetstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	16 681
<i>Sum programområde 02 Utenriksforvaltning</i>			<i>5 529 694</i>
Programområde 03 Internasjonal bistand			
140		Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	1 569 961
	01	Driftsutgifter	1 541 268
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	27 173
	89	Valutatap (disagio)	1 520
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	279 004
	01	Driftsutgifter	279 004
144		Fredskorpset	55 647
	01	Driftsutgifter	55 647
150		Bistand til Afrika	2 642 361
	78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	2 642 361
151		Bistand til Asia	769 683
	72	Bistand til Afghanistan, <i>kan overføres</i>	570 959
	78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	198 725
152		Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	608 001
	78	Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	608 001
153		Bistand til Latin-Amerika	127 680
	78	Regionbevilgning for Latin-Amerika, <i>kan overføres</i>	127 680
160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling	2 241 322
	01	Driftsutgifter	21 419
	70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 118 791
	77	Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset, <i>kan overføres</i>	101 112
161		Næringsutvikling	2 088 999
	70	Næringsutvikling, <i>kan overføres</i>	401 499
	75	NORFUND – tapsavsetting	421 875
	95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 265 625
162		Overgangsbistand/sårbare stater og regioner	381 274
	70	Overgangsbistand/sårbare stater og regioner, <i>kan overføres</i>	381 274

Tabell 4.1 Regnskap 2018 i henhold til tidligere budsjettstruktur

			(i 1000 kr)
Kap.	Post	Betegnelse	Regnskap 2018
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	5 076 123
	70	Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	4 706 376
	72	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	369 747
164		Fred, forsoning og demokrati	1 351 043
	70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	436 156
	71	ODA-godkjente land på Balkan, <i>kan overføres</i>	307 595
	72	Globale sikkerhetsutfordringer, <i>kan overføres</i>	107 419
	73	Andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	401 664
	74	Sikkerhetssektorreform (SSR) og fredsoperasjoner, <i>kan overføres</i>	74 955
	75	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	23 254
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering	675 114
	01	Driftsutgifter	60 753
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 121
	70	Forskning, <i>kan overføres</i>	162 347
	71	Faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	445 892
166		Klima, miljø og fornybar energi	1 601 824
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	65 000
	70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	0
	72	Klima og miljø, <i>kan overføres</i>	1 024 824
	74	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	512 000
167		Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	827 431
	21	Spesielle driftsutgifter	827 431
168		Kvinneres rettigheter og likestilling	354 020
	70	Kvinneres rettigheter og likestilling, <i>kan overføres</i>	354 020
169		Global helse og utdanning	5 096 046
	01	Driftsutgifter	12 176
	70	Global helse, <i>kan overføres</i>	3 244 181
	73	Utdanning, <i>kan overføres</i>	1 839 689
170		FN-organisasjoner mv.	3 608 597
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	595 000
	71	FNs befolkningsfond (UNFPA)	500 000
	72	FNs barnefond (UNICEF)	510 000
	73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	290 000

Tabell 4.1 Regnskap 2018 i henhold til tidligere budsjettstruktur

			(i 1000 kr)
Kap.	Post	Betegnelse	Regnskap 2018
	74	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	350 000
	75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	125 000
	76	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	246 677
	77	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	130 000
	78	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	218 554
	79	Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	43 100
	80	Øvrige tilskudd	29 700
	81	Matsikkerhet og klimatilpasset landbruk, <i>kan overføres</i>	284 866
	82	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	85 000
	83	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	200 700
171		Multilaterale finansinstitusjoner	1 887 127
	70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	916 000
	71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	835 628
	72	Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	135 499
172		Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	318 431
	70	Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging, <i>kan overføres</i>	318 431
<i>Sum programområde 03 Internasjonal bistand</i>			<i>31 559 689</i>
<i>Sum Utenriksdepartementet (programområde 02 og 03)</i>			<i>37 089 383</i>

5 Utenriksministeren og utviklingsministerens ansvarsområder

Utenriksministeren har det administrative ansvaret for Utenriksdepartementet og utenriks-tjenesten, herunder ansvaret for lønns- og driftsbudsjettet for hele departementet og styringen av utenriksstasjonene.

Utenriksministeren har i tillegg ansvaret for tilrettelegging, samordning og iverksettelse av norsk utenrikspolitikk, herunder samordning av

EØS-saker og forholdet til EU, samt internasjonale forhandlinger, prosesser og globale samarbeidsstrukturer, herunder norsk FN-politikk.

Utenriksministeren har også ansvaret for utviklingssamarbeidet i OSSE-området, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan, arbeidet for sikkerhet, fred, forsoning og menneskerettigheter, også på landnivå, samt humanitær bistand.

Tabell 5.1 Utenriksministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 02 Utenriksforvaltning	
Kap. 100	Utenriksdepartementet
Kap. 103	Regjeringens representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Næringsfremme, kultur og informasjon
Kap. 116	Internasjonale organisasjoner, post 70 Pliktige bidrag og post 91 Kortsiktig overgangslån til Somalia
Kap. 117	EØS-finansieringsordningene
Kap. 118	Utenrikspolitiske satsinger
Programområde 03 Internasjonal bistand	
Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 01 og 45
Kap. 150	Humanitær bistand
Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid
Kap. 152	Menneskerettigheter
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, post 71 Europa og Sentral-Asia og post 72 Afghanistan

Utviklingsministeren har ansvaret for utviklingssamarbeidet utenfor OSSE-området, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan, samt utviklingssam-

arbeidet med FN-systemet, Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og øvrige globale fond og programmer, Norad, Norec og Norfund.

Tabell 5.2 Utviklingsministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Kap. 116	Internasjonale organisasjoner, post 90 Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) under programområde 02 Utenriksforvaltning <i>Programområde 03 Internasjonal bistand</i>
Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 21
Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeidet (Norad)
Kap. 144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 75 Afrika, post 76 Asia og post 77 Latin-Amerika
Kap. 160	Helse
Kap. 161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid
Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi
Kap. 163	Klima, miljø og hav
Kap. 164	Likestilling
Kap. 170	Sivilt samfunn
Kap. 171	FNs utviklingssamarbeid
Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette
Kap. 179	Flyktningtiltak i Norge

6 Oversikt ansatte

Tabell 6.1 Oversikt ansatte

	Arbeidsforhold	Årsverk
Utenriksdepartementet (Oslo)	840	826
Utenriksdepartementet (utsendte ved utenriksstasjonene)	607	603
Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	274	265
Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	39	38

Lokalt ansatte ved utenriksstasjonene og ansatte i Norfund er ikke med i oversikten

Kilde: Difi.no/SSB for 2018

Del II
Budsjettforslaget

7 Budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Programområde 02 Utenriksforvaltning	5 529 694	7 532 547	12 217 434	62,2
<i>Sum Utgift</i>	<i>5 529 694</i>	<i>7 532 547</i>	<i>12 217 434</i>	<i>62,2</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	280 823	258 258	3 407 574	1 219,4
<i>Sum Inntekt</i>	<i>280 823</i>	<i>258 258</i>	<i>3 407 574</i>	<i>1 219,4</i>

I budsjettforslaget for 2020 foreslås det å gi et kortsiktig overgangslån til Somalia på 3,1 mrd. kroner som umiddelbart vil bli tilbakebetalt til Norge, jf. omtale under kap. 116, post 91 og kap. 3100, post 91. Dette medvirker til den store økningen for samlede utgifter og inntekter under programområde 02 fra 2019 til 2020.

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
100	Utenriksdepartementet	2 377 659	2 301 301	2 372 340	3,1
103	Regjeringens representasjon	48 965	49 043	47 428	-3,3
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	10 292	9 991	10 140	1,5
	Sum kategori 02.00	2 436 916	2 360 335	2 429 908	2,9

Utenrikspolitikkenes hovedoppgave er å få gjennomslag for norske interesser internasjonalt og å yte service overfor norske borgere og norsk næringsliv i utlandet. Utenriktjenesten er navet i det samlede arbeidet for å fremme norske interesser globalt, i nært samarbeid med forsvarsmyndighetene og en rekke øvrige fagdepartementer og etater. En stor del av utenriksstasjonenes arbeid utføres for andre departementer, offentlige institusjoner og privat sektor. En økende andel av

de utsendte ved utenriksstasjonene er spesialutsendinger fra andre departementer og etater.

Utenriktjenesten opplever stor pågang fra norske borgere som ønsker bistand, og håndterer disse både lokalt, ved utenriksstasjonene og i Norge. Utenriksdepartementet håndterer også kriser i utlandet som berører norske borgere. Departementets kriseorganisasjon kan mobiliseres i kriser som berører et stort antall norske borgere i utlandet.

Mål 2020

Bevilgningene under kap. 100 skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner
- Arbeidet med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket
- Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet
- Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter
- Behandlingen av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig
- Departementets vertskapsfunksjon for utenlandske representasjoner i Norge er forbedret og modernisert

Prioriteringer 2020

Utenriktjenestens strategi for perioden 2018–2021 vektlegger samarbeid, effektivitet og fleksibel bruk av ressurser for å skape gjennomslag for norske politiske prioriteringer.

Det vil også i 2020 bli gjort nødvendige omprioriteringer hjemme og ute slik at ressursene settes inn der behovet er størst. Arbeidet med å videreutvikle samarbeidet mellom de nordiske utenriktjenestene videreføres. Prioriterte administrative områder er samlokalisering av utenriksstasjoner, innplassering av tjenestemenn på annen nordisk ambassade, samarbeid innen krise- og sikkerhets-håndtering og felles honorære konsulater.

Det pågående utviklings- og effektiviseringsarbeidet skal videreføres i 2020 for å sikre effektiv måloppnåelse. Kompetanse- og informasjonsforvaltning vil bli vektlagt. Målet er å gjennomføre utviklingstiltak som gjør utenriktjenesten best mulig rustet til å møte fremtidens utfordringer.

Utenriktjenesten arbeider aktivt for å rekruttere flere medarbeidere med minoritetsbakgrunn, herunder nordmenn med innvandrerbakgrunn. Det legges også vekt på å sikre god kjønnsfordeling både i departementet og ved utenriksstasjonene.

Arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsmiljø gis høy prioritet. Departementet vil også i 2020 vektlegge HMS-arbeidet samt videreutvikling av arbeidsmiljørettede tiltak.

Rapport 2018

I takt med politiske prioriteringer og eksterne rammebetingelser ble det i 2018 gjennomført

effektiviseringstiltak både i hjemme- og uteapparatet. I 2018 gjennomførte departementet effektivisering av eiendomsmassen. Departementet reforhandlet leiekontrakter hjemme og ute med Statsbygg. I tillegg flyttet generalkonsulatet i New York inn i nye, moderne og rimeligere lokaler.

Det arbeides kontinuerlig med styrking og effektivisering av forvaltningen. Utenriksdepartementet og Norad tok bl.a. i bruk en digital portal for mottak, behandling og oppfølging av søknader om tilskudd som skal bidra til økt effektivisering og kvalitet i forvaltningen.

Det er også satt i gang et arbeid med å reformere forvaltningen av norsk utviklingspolitikk. Målet med reformen er å styrke det faglige grunnlaget for politikikutvikling i Utenriksdepartementet, rendyrke et forvaltningsfaglig miljø, redusere omfanget av dobbeltkompetanse og duplisering av oppgaver, samt en mer effektiv forvaltning.

Utenriktjenestens arbeid med å effektivisere driften er nærmere omtalt i Del I, pkt. 2 Budsjettstruktur, effektiv forvaltning og reform.

Ny lov om nasjonal sikkerhet

Ny lov om nasjonal sikkerhet trådte i kraft 1. januar 2019. Hovedformålet med loven er å trygge våre nasjonale sikkerhetsinteresser og å forebygge, avdekke og motvirke sikkerhetstruende virksomhet. De nasjonale sikkerhetsinteressene ivaretas gjennom å beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF). Slike funksjoner er tjenester, produksjon og andre former for virksomhet der et helt eller delvis bortfall av funksjonen vil få konsekvenser for statens evne til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

For å trygge de nasjonale sikkerhetsinteressene, legger regelverket opp til at vi skal beskytte verdier i form av informasjon, informasjonssystemer, objekt og infrastruktur (skjermingsverdige verdier) som er vesentlig for å opprettholde de nasjonale sikkerhetsinteressene. Departementene skal i samsvar med sikkerhetsloven § 2-1 identifisere GNF og fatte vedtak overfor virksomheter som har avgjørende betydning for GNF. I tråd med kgl. res. 20. desember 2018 skal dette gjøres innen rimelig tid. Hva som er «rimelig tid», avhenger bl.a. av størrelsen på den aktuelle samfunnssektoren, omfanget av skjermingsverdige verdier, kompleksiteten på verdikjedene, og den sikkerhetsfaglige kompetansen i departementet.

Utenriksdepartementet har fastsatt GNF innen eget ansvarsområde og er i ferd med å melde inn nødvendige oversikter til sikkerhetsmyndigheten.

Inntil det er fattet vedtak etter ny lov, gjelder alle vedtak fattet etter den gamle loven. Dette betyr bl.a. at objekter klassifisert etter gammel

sikkerhetslov også er klassifiserte etter ny lov, jf. kgl. res. 20. desember 2018.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	2 299 434	2 264 824	2 334 217
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 655	13 239	13 595
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 231	21 609	22 858
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	17	1 085	1 120
71	Hjelp til norske borgere i utlandet (1)	8	184	190
90	Lån til norske borgere i utlandet	138	360	360
Sum kap. 0100		2 338 483	2 301 301	2 372 340

¹ I 2018 post 72

Utenriksdepartementet forvalter to programområder, programområde 02 Utenriksforvaltning og programområde 03 Internasjonal bistand. Det er knyttet egne driftsbudsjett til hvert av disse programområdene. I Utenriksdepartementet jobber om lag 60 pst. av utenriktjenestens ansatte under programområde 02, mens om lag 40 pst. av de ansatte jobber under programområde 03.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker den delen av utenriktjenestens lønns- og driftsutgifter, hjemme og ute, som er knyttet til arbeidet med utenriksforvaltningen, dvs. arbeidet med å gjennomføre Regjeringens mål og prioriteringer i utenrikspolitikken. Om lag 58 pst. av bevilgningen gjelder lønn og særavtale, 21 pst. av bevilgningen gjelder husleie og 21 pst. av bevilgningen gjelder andre driftsutgifter som IKT, drift og vedlikehold av utenriksstasjoner, vakt og sikring, reise og representasjon, opplæring mv.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 2 334,2 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 69,4 mill. kroner fra 2019,

hovedsakelig knyttet til pris-/kursutvikling og kompensasjon for lønnsoppgjøret.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall II om fullmakt til overskridelse av bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 02 og 05.

Posten foreslås redusert som følge av ABE-reformen (11,3 mill. kroner), redusert reisevirksomhet som følge av investering i videokonferanseutstyr (10 mill. kroner) og nedleggelse av ambassaden i Baku (10 mill. kroner). Fra Justisdepartementets kap. 400, post 01 *Driftsutgifter* er det foreslått rammeoverført 450 000 kroner som følge av at UD midlertidig overtar ansvaret for oversettelser av Schengenrettsakter. Det er videre foreslått rammeoverført 520 000 kroner fra Utenriksdepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 510, post 01 *Driftsutgifter* knyttet til overføring av deler av forvaltningsansvaret for Arktis 2030 og overføring av fellestjenester til DSS. Bevilgningen foreslås økt med 1 mill. kroner knyttet til økte utgifter for utenriksstasjonene ved ny ordning for gjenerverv av statsborgerskap og med 5,1 mill. kroner knyttet til pass og nødpass. Videre foreslås bevilgningen økt med 6 mill. kroner knyttet til utgifter i forbindelse med Norges kandidatur til FNs sikkerhetsråd.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Denne bevilgningen dekker midler til utredninger, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS- og internasjonale tiltak, herunder oversettelse av EØS-rettsakter mv. Den kan også omfatte utgifter til internasjonal tvisteløsning hvor Norge er part, mv.

Videre omfatter posten utgifter til Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv. Alle OECD-land er forpliktet til å ha et nasjonalt kontaktpunkt for å fremme og gi veiledning om OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og ta imot henvendelser i enkeltsaker som gjelder selskapers manglende etterlevelse av retningslinjene. Kontaktpunktet tilbyr også dialog og mekling, og holder kurs og seminarer for bedrifter og relevante aktører i ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger. Kontaktpunktet er fra 2018 også et klageorgan for ILOs erklæring om flernasjonale selskapers sosiale ansvar.

Bevilgningen dekker også midler til ordinært skjøtselarbeid på grensen mot Sverige og Finland, samt til grenseoppgang av riksgrensene med Russland og Sverige.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 13,6 mill. kroner for 2020.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Denne bevilgningen dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikeholdsarbeider i departementet og ved utenriksstasjonene.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 22,9 mill. kroner for 2020.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Denne bevilgningen dekker erstatning av eventuelt skadeverk på utenlandske representasjoner i

Norge. Erstatning er i henhold til Norges folkerettslige forpliktelser på området.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1,1 mill. kroner for 2020.

Post 71 Hjelp til norske borgere i utlandet

Denne bevilgningen dekker bl.a. uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 190 000 kroner for 2020.

Post 89 Valutatap

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet

Denne bevilgningen dekker nødlån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene er til stede.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 360 000 kroner for 2020.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall III, pkt. 1 om fullmakt til å overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	9 681	17 231	27 368
02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	202 571	194 940	199 348
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	64 863	45 769	45 540
90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	124	318	318
91	Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia (ny)			3 135 000
	Sum kap. 3100	280 824	258 258	3 407 574

Post 01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester i utlandet. Økningen fra 2019 skyldes bl.a. at prisen for pass utstedt ved utenriksstasjonene går opp (jf. omtale i Justis- og beredskapsdepartementets budsjettproposisjon), det innføres en ny ordning for gjenerverv av statsborgerskap (jf. omtale i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon) og fra 2020 omfatter også inntektsforslaget 2 mill. kroner i brukerbetaling for tjenester som utenriksstasjonene utfører for næringslivet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 27,4 mill. kroner for 2020.

Post 02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter visumgebyrer og behandlingsgebyrer på søknader om statsborgerskap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelser, samt fornyelse av slike tillatelser. Økningen fra 2019 skyldes endringer i gebyrene for utlendingssaker slik at de gjenspeiler kostnadene ved søknadsbehandlingen.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter* med tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 02, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 199,3 mill. kroner for 2020.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

Utenriksdepartementet mottar refusjon fra institusjoner til dekning av enkelte utgifter ved utenriksstasjonene der rammeoverføring av forskjellige grunner ikke er aktuelt. Posten benyttes videre til oppgjør fra Statsbygg til dekning av utenriks-tjenestens utlegg for huseiers regning, avregning av utgifter mot Innovasjon Norge for de steder Innovasjon Norge er samlokalisert med utenriksstasjonene og leieinntekter fra andre statlige institusjoner.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 45,5 mill. kroner for 2020.

Post 89 Valutagevinst

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100

Utenriksdepartementet, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet

Posten omfatter tilbakebetaling av nødlån gitt til nordmenn i utlandet, jf. ordning omtalt under kap. 100, post 90 ovenfor.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 318 000 kroner for 2020.

Post 91 Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia (ny)

Regjeringen foreslår at Norge i 2020 gir et kortsiktig overgangslån til Somalia for å fjerne Somalias misligholdte gjeld overfor Verdensbankens fond

for de fattigste landene (IDA). Lånet fra Norge kanaliseres gjennom Verdensbanken. Overgangslånet følges umiddelbart opp ved at Somalia får et nytt lån fra Verdensbanken som umiddelbart benyttes til å innfri overgangslånet fra Norge. Hensikten med restanseklareringen er at Somalia skal kunne kvalifiseres for gjeldslette under HIPC-initiativet (Highly Indebted Poor Countries Initiative).

Målet er at operasjonen gjennomføres første halvår 2020, tentativt første kvartal. Da anslås Somalias gjeld til IDA å være på om lag USD 359 mill., som tilsvarer om lag 3 135 mill. kroner. Fordi transaksjonene skjer på kort tid vil beløpene for utbetaling og tilbakebetaling av lånet være like. Se ytterligere omtale under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 91 *Kortsiktig overgangslån til Somalia*.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 3 135 mill. kroner for 2020.

Kap. 103 Regjeringens representasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	48 965	49 043	47 428
	Sum kap. 0103	48 965	49 043	47 428

Denne bevilgningen dekker Regjeringens representasjon for offisielle besøk på stats-, regjerings- sjefs- og utenriksministernivå, og forvaltningen av den skjer på grunnlag av beslutninger fattet i Regjeringens representasjonsutvalg. Utenriksdepartementet har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av offisielle besøk til Norge, samt budsjettansvar for Regjeringens fellesrepresentasjon. Dette gjelder også de delene av utgiftene ved statsbesøk som ikke dekkes av Det kongelige hoff. Bevilgningen dekker i tillegg driften av Statsministerboligen og Regjeringens representasjonsanlegg i Oslo, og fra 2020 belastes også betaling for VIP-tjenester ved Oslo Lufthavn på denne posten. Dette er i hovedsak VIP-tjenester for utenlandske gjester som besøker Norge på invitasjon av Regjeringen.

Rapport 2018

Det kom i 2018 statsbesøk fra Slovakia og offisielle besøk av Hertugparet av Cambridge, Benin og Mosambiks presidenter, FNs generalsekretær, NATOs generalsekretær og av statsministrene fra Storbritannia, Danmark, Finland, Island, Estland og Sri Lanka.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 47,4 mill. kroner for 2020. Reduksjonen fra 2019 skyldes at det foreslås rammeoverført 2,3 mill. kroner fra Utenriksdepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 510, post 01 *Driftsutgifter* som følge av at renholdstjenester for regjeringens representasjonsanlegg blir bevilgningsfinansiert fra og med 2020.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter	10 292	9 991	10 140
	Sum kap. 0104	10 292	9 991	10 140

Utenriksdepartementet har ansvar for budsjett, planlegging og gjennomføring av Kongehusets offisielle reiser i utlandet. Forvaltning av bevilgningen skjer på bakgrunn av beslutninger fattet i Samordningsutvalget (som består av hoffsjef, regjeringsråd, utenriksråd, og med protokollsjeff som sekretær).

Kapitlet dekker utgifter for DD.MM. Kongen og Dronningens statsbesøk og offisielle reiser til utlandet, samt Kronprinsparets, Prinsesse Astrids og Prinsesse Märtha Louises offisielle reiser til utlandet.

Rapport 2018

I 2018 var Kongeparet på statsbesøk til Argentina og Kina. Kronprinsparet gjennomførte offisielt besøk til de tre baltiske landene. Hver for seg har Kongehusets medlemmer også gjennomført flere andre offisielle besøk hvor norske interesser er blitt profilert (USA, Ghana og Frankrike).

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 10,1 mill. kroner for 2020.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
115	Næringsfremme, kultur og informasjon		58 821	48 527	-17,5
116	Internasjonale organisasjoner		1 795 201	4 822 132	168,6
117	EØS-finansieringsordningene		2 777 000	4 457 000	60,5
118	Utenrikspolitiske satsinger		541 190	459 867	-15,0
	Sum kategori 02.10		5 172 212	9 787 526	89,2

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Programkategorien omfatter kultur- og informasjonsformål, næringsfremme, pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av og EØS-finansieringsordningene. Den omfatter også andre utenrikspolitiske satsinger som nordområdetiltak, globale sikker-

hetsspørsmål, nedrustning og ikke-spredning, klima og miljøtiltak, samt forskning, dialog og menneskerettighetstiltak. For 2020 inkluderer programkategorien også et kortsiktig overgangslån til Somalia.

Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71</i>		12 912	12 847
70	Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		38 050	27 860
71	Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		7 859	7 820
	Sum kap. 0115		58 821	48 527

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Fremme av norsk nærings- og kulturlivs internasjonale muligheter, norske synspunkter og samfunnsinteresser er en integrert del av utenriks-

politikken og blant utenriktjenestens viktigste oppgaver.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71

Denne bevilgningen dekker utgifter til Utenriksdepartementets virksomhet i inn- og utland knyttet til kultur- og næringsfremme. Dette omfatter driftsutgifter som påløper når andre departementer, etater eller fagmiljøer forvalter tilskuddsmidler eller utfører andre oppgaver på vegne av Utenriksdepartementet knyttet til tilskuddspostene. Videre dekker bevilgningen utgifter til profilering av satsinger, arrangementer der Norge er vertskap og tiltak som styrker den norske kompetansen og innsatsen på satsingsområdene, herunder analyser, møter og konferanser og andre arrangementer.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 12,8 mill. kroner for 2020.

Post 70 Kultur- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak for å fremme norsk kultur internasjonalt og informere om norske forhold i viktige land.

Regjeringens arbeid for internasjonalt kultur- og næringsfremme bygger på nær kontakt mellom norsk kulturliv gjennom organisasjonene i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA), Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, det såkalte trekantssamarbeidet, og med Kulturdepartementet. NAA består av Danse- og teatersentrum (DTS), Design og arkitektur Norge (DOGA), Music Norway, Norsk Filminstitutt, Norwegian Crafts, Norwegian Literature Abroad (NORLA) og Office for Contemporary Art Norway (OCA).

På vegne av Utenriksdepartementet administrerer organisasjonene i NAA søknadsbaserte reisestøtteordninger for kunstneres profesjonelle oppdrag i utlandet. Organisasjonene tildeles også prosjektmidler for prioriterte internasjonale aktiviteter med mål å bidra til norsk kultureksport og norsk kulturlivs internasjonale muligheter.

Utenriksstasjonene forvalter søknadsbaserte ordninger for eksperter og journalister som besøker norske festivaler, utstillinger og begivenheter av samfunnsbetydning. Presse- og ekspertreiser er et viktig verktøy for å bygge nettverk og kunnskap og styrke forbindelser, øke norsk kulturlivs synlighet gjennom omtale av norsk kunst og kultur i internasjonale media, profilere sentrale poli-

tikkområder for regjeringen og synliggjøre norske samfunnsforhold.

Kulturdimensjonen er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing. Kulturtiltak understøtter det norsk-russiske samarbeidet og bidrar til gode og åpne relasjoner mellom folkene i Barentsregionen. Norge opplever økt interesse for kulturscenene i nord og det er et mål å stimulere til denne interessen. Sentralt i satsingen står også urfolksprosjekter.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate
- Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og norsk politikk

Prioriteringer 2020

Regjeringen vil prioritere tilskudd til søknadsbaserte ordninger og prosjektmidler forvaltet av organisasjonene i NAA-nettverket, tilskudd til presse- og ekspertreiser forvaltet av utenriksstasjonene og kulturtiltak i nordområdene. Det vises til økte driftstilskudd til organisasjonene i NAA-nettverket, jf. omtale i Prop. 1 S (2019–2020) Kulturdepartementet, del I Hovedprioriteringer 2020, slik at den totale satsingen styrkes. Regjeringen prioriterer land som utgjør de viktigste arenaene og markedene for norske kunstnere og land av særlig utenrikspolitisk betydning. En internasjonal strategi for kulturpolitikken, jf. Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft: Kulturpolitikk for fremtiden*, som Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet skal utarbeide sammen, skal bidra til at ressurser og kompetanse utnyttes på best mulig måte. Strategiarbeidet vil være viktig for å kunne opprettholde langsiktighet og strategiske mål i et helhetlig og samordnet virkemiddelapparat.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tiltak knyttet til kultur og informasjonsformål under tidligere kap.115 *Næringsfremme-, kultur og informasjonsformål*, post 01 *Driftsutgifter* og post 70 *Tilskudd til næringsfremme, kultur- og informasjonsformål* i Prop. 1 S (2017–2018).

Internasjonalt kulturfremme

I 2018 var målet for bevilgningen å styrke norsk kulturlivs internasjonale muligheter og kontaktflate og styrke kulturdimensjonen i Norges profil i utlandet. Videre var målet å styrke bilaterale forbindelser med viktige samarbeidsland ved å bidra til kunnskap om, tillit til, og forståelse, engasjement og interesse for Norge, norske synspunkter og norsk politikk hos relevante målgrupper. Bevilgningen bidro til økt etterspørsel etter norske kulturuttrykk på renommerte internasjonale visnings- og spillesteder, og mulighet for kunstnere og andre kulturaktører til å gjennomføre oppdrag internasjonalt. Satsingen bidro til flere tusen enkeltoppdrag innenfor alle kunstformer og en rekke oppslag i internasjonal dagspresse, sosiale medier og fagpresse, og generelt økende oppmerksomhet om norsk kultur.

Norge er gjesteland ved bokmessen i Frankfurt i 2019, og det langsiktige arbeidet for økt eksport av norsk litteratur i regi av NORLA, forlag og forlagsagenturer i samarbeid med utenriktjenesten, ble intensivert i 2018. Gjestelandsstatusen har resultert i rekordstor interesse for Norge i de tyskspråklige landene: 420 boktitler, herav 260 nye norske oversettelser, utgis på det tyskspråklige bokmarkedet i 2018 og 2019.

Ambassaden i London og NORLA har over flere år samarbeidet om en strategisk satsning på britiske oversettere, noe som har betydning for profilering og inntjening for norske forfattere og forleggere. Ifølge analyseselskapet Nielsen Book Research var bøker oversatt fra norsk de nest mest solgte oversatte bøkene i Storbritannia i 2018.

I tillegg bidro pressereiser arrangert av ambassadene innenfor prioriterte politikkområder som nordområdene, energi og klima til både å styrke institusjonelle nettverk og øke relevante internasjonale miljøers kunnskap om aktuelle tendenser og aktører i Norge. Eksempelvis ga to pressereiser som ambassaden i Berlin la til rette for om energi- og klimapolitikk og grønn skipsfart, samlet pressedekning for 8,5 mill. kroner i estimert annonseverdi.

Kulturdimensjonen i nordområdesatsingen

Bevilgningen bidro til å utvikle kulturnettverk og folk-til-folk-kontaktene i Barentsregionen, bl.a. gjennom festivalen Barents Spektakel og Barentsdagene. Riddu Riddu-festivalens Årets nordlige folk-prosjekt videreutviklet internasjonale nettverk mellom urfolkskunstnere. Støtte til presse-

besøk bidro til å synliggjøre flere sider av nordområdesatsingen i internasjonale medier og fagpresse.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 27,9 mill. kroner for 2020.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

I forbindelse med større utstillinger i utlandet kan Kongen i statsråd inngå avtaler om forsikringsansvar innenfor en totalramme som årlig fastsettes av Stortinget. Ordningen gir norske muséer mulighet til å låne ut kunstverk og gjenstander til utstillinger ved renommerte visningsinstitusjoner i utlandet. Statlig forsikring for slikt utlån fra Norge gis kun hvis det ikke finnes tilsvarende forsikring for innlån til visningsstedet i mottakerlandet.

Regelverket som angir forsikringsvilkårene, ble revidert våren 2018. Norsk kulturråd forestår den løpende administrasjon av ordningen på vegne av Utenriksdepartementet, slik Kulturrådet også utfører tilsvarende oppgave for Kulturdepartementet vedrørende statlig forsikring av innlån fra utlandet til utstillinger i Norge. Ordningen er søknadsbasert og totalrammen vil variere fra år til år.

Det foreslås at Kongen i statsråd i 2020 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, visning og lagring i visningsperioden.

Post 71 Næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 21

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som fremmer norske næringsinteresser og kunnskapsmiljøer i utlandet og skal bidra til å nå Regjeringsens overordnede mål med næringspolitikken, som er økt verdiskaping i Norge. De globale rammebetingelsene danner grunnlaget for vilkårene som norsk næringsliv opererer under. Handelspolitiske utfordringer og proteksjonistiske strømninger internasjonalt gjør at norsk næringsliv i større grad møter handels- og investeringshindre når det skal eksportere til eller etablere seg i utlandet. Utenriktjenesten har førstehåndskunnskap om lokale forhold, og tilgang til lokale nett-

verk og myndigheter. Arbeidet med næringsfremme bygger på Regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering, *Verda som marked* fra 2017.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt
- Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer er attraktive samarbeidspartnere og Norge er et attraktivt land å handle med og investere i

Prioriteringer 2020

Støtten vil hovedsakelig gå til prosjekter som er forankret i Team Norway-samarbeidet. Team Norway er et nettverksbasert samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som jobber for norsk-basert næringsliv internasjonalt. Virkemiddelaktører som Innovasjon Norge, Sjømatrådet, Norges Forskningsråd inngår, sammen med bedriftssammenslutninger som handelskamre, Norwep m.fl. Formålet med samarbeidet er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats og initiativer. Samarbeidsprosjekter i markeder som er særlig interessante for norsk næringsliv og til sektorer hvor Norge har særlige fortrinn skal vektlegges. Arbeidet med å fremme norske grønne løsninger

og Regjeringens havsatsing, og tiltak der innovasjon står sentralt, skal særlig prioriteres.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tiltak knyttet til næringsfremme under tidligere kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjonsformål*, post 01 *Driftsutgifter* og post 70 *Tilskudd til næringsfremme, kultur- og informasjonsformål*, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var målet for bevilgningen at norske bedrifter og kunnskapsmiljøer hadde fått større mulighet til å lykkes internasjonalt, at de var attraktive samarbeidspartnere og Norge et attraktivt land å investere i. Bevilgningen bidro til å skape møteplasser hvor norsk næringsliv og kunnskapsmiljøer kunne presentere norske løsninger, med særlig vekt på grønne løsninger, havrelatert kompetanse og innovasjon. Tiltakene bidro også til å presentere norske aktører og norsk kompetanse som samarbeidspartnere for lokale aktører og til å bygge relevante nettverk i aktuelle land. Alle tiltak ble gjennomført med bidrag fra flere aktører. Det ble lagt særlig vekt på at bedrifter og kunnskapsmiljøer som nyter godt av tiltakene også selv bidro til gjennomføringen. Tiltakene som ble støttet ble gjennomført i samarbeid med Team Norway. Størsteparten av midlene ble kanalisert gjennom utenriksstasjonene i USA, Kina, India, Brasil, Storbritannia, Tyskland og Sverige.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 7,8 mill. kroner for 2020.

Kap. 116 Internasjonale organisasjoner

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Pliktige bidrag	1 285 977	1 605 201	1 497 132
90	Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) ¹	177 745	190 000	190 000
91	Kortsiktig overgangslån til Somalia (ny)			3 135 000
	Sum kap. 0116	1 463 722	1 795 201	4 822 132

¹ 85 pst. av bevilgningen under kap. 116, post 90 *Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)* klassifiseres som offisiell bistand (ODA) og inngår i bistandsrammen.

Dette kapitlet omfatter pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er

medlem av. For 2020 inkluderer kapitlet også et kortsiktig overgangslån til Somalia.

Post 70 Pliktige bidrag

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Forslag 2020
De forente nasjoner (FN)	417 912	730 770	591 339
Tilskudd til Nordisk ministerråds virksomhet	345 593	340 880	353 000
Tilskudd til EFTA og EFTA-organer	272 981	278 900	296 500
Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO)	45 458	39 829	40 445
Europarådet	32 281	38 910	40 255
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	37 858	37 196	38 287
FNs særorganisasjoner	35 387	35 490	36 002
Internasjonalt energisamarbeid	25 856	25 600	26 801
Den internasjonale straffedomstol	21 163	22 800	21 500
Internasjonale nedrustningsforhandlinger	13 924	14 056	13 782
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	12 143	12 218	12 360
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	10 870	11 000	12 000
FNs straffedomstoler	6 009	8 500	6 000
Det internasjonale Barensekretariatet	2 630	2 745	2 771
Østersjørådet	1 957	2 100	1 950
Marine ressurser	1 233	1 300	1 285
Havrettsdomstolen	1 161	1 200	1 150
FNs havbunnsmyndighet	593	700	670
Sekretariatet for Antarktistraktaten	486	507	530
Den internasjonale kaffeorganisasjon	273	270	275
Multilaterale eksportkontrollfora	208	230	230
Sum post 70	1 285 977	1 605 201	1 497 132

Denne bevilgningen dekker pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av.

Dette inkluderer Norges bidrag til De forente nasjoners (FNs) regulære budsjett og FNs fredsbevarende operasjoner, samt FNs særorganisasjoner; Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO). Bevilgningen dekker også Norges pliktige bidrag til Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO), Europarådet, Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), Organisasjonen for

økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), og Verdens handelsorganisasjon (WTO), samt tilskudd til EFTA og EFTA-organer og til Nordisk ministerråds virksomhet.

Pliktige bidrag til internasjonale nedrustningsforhandlinger, internasjonalt energisamarbeid, og multilaterale eksportkontrollfora er også dekket her. Bevilgningen dekker møter og forhandlinger om global og regional nedrustning og rustningskontroll, herunder støtte til det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), møter innenfor Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT), FNs 1. komité, Nedrustningskonferansen (CD),

Kjemivåpenkonvensjonen (CWC), Biologivåpenkonvensjonen (BTWC), Prøvestansavtalen (CTBT) og konvensjonell rustningskontroll i OSSE-regi. I tillegg dekkes det norske bidraget til en rekke andre organisasjoner under denne posten; Østersjørådet, Den internasjonale havrettsdomstolen, Den internasjonale havbunnsmyndigheten, FNs internasjonale straffedomstoler, Sekretariatet for Antarktistraktatsamarbeidet, Det internasjonale Barentssekretariatet, Den internasjonale kaffeorganisasjonen og Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis.

I henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) klassifiseres en andel av de pliktige bidragene til enkelte av de ovennevnte organisasjonene som offisiell utviklingshjelp (ODA). Disse bidragene foreslås bevilget under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*, under programområde 03. Dette gjelder en andel av Norges regulære bidrag til FN, FNs fredsbevarende operasjoner, ILO, FAO, WHO, IAEA, OSSE og Europarådet.

Det vises til omtale av organisasjonene under andre poster.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert

Rapport 2018

De pliktige bidragene for 2018 er utbetalt, jf. tabellen over. Norges bidrag til de internasjonale organisasjonene var med på å videreutvikle det multilaterale systemet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 497,1 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 108,1 mill. kroner fra 2019 som i hovedsak skyldes redusert bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner. Det er fordi bidraget for 2019 inkluderer et etterslep fra 2018. Med budsjettforslaget for 2020 er bevilgningen til FNs fredsbevarende operasjoner tilbake på et normalnivå.

Post 90 Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Denne bevilgningen dekker Norges kapitalinnskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB). AIIB er ikke en tradisjonell

utviklingsbank, men en investeringsbank som gjennom finansiering av infrastrukturutbygging, i form av lån, garantier og egenkapitalinvesteringer, bidrar til utvikling og fattigdomsreduksjon. Banken skal forutsetningsvis gi avkastning, og bankens vedtekter åpner for uttak av utbytte fra eiernes side. Som følge av beslutning i OECD/DAC i juni 2017 om at 85 pst. av innskuddene i AIIB godkjennes som offisiell utviklingshjelp (ODA) med virkning fra og med 2016, er en samsvarende andel av det norske innskuddet i AIIB fra og med 2016 statistikkrapportert som ODA. OECD/DAC har besluttet at den samme prosenten videreføres for 2018-rapporteringen. Denne andelen vil også inngå som del av den foreslåtte bistandsrammen for 2020.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til at AIIB når sine strategiske mål:

- Infrastruktur i Asia er mer bærekraftig
- Forbindelsene over landegrensene i regionen er forbedret
- Privat kapital er mobilisert

Prioriteringer 2020

Medlemslandene har besluttet at følgende tre temaområder skal prioriteres:

- Bærekraftig infrastruktur
- Forbindelse over landegrenser, herunder veier og jernbane, havner og maritime ruter, energidistribusjon og telekommunikasjon
- Innovative og tilpassede løsninger for å mobilisere privat kapital, i tett samarbeid med andre relevante aktører

Banken bør ha rom til å utvikle seg som et supplement til de tradisjonelle utviklingsbankene og tilby prosjektfinansiering raskt, kostnadseffektivt og miljømessig bærekraftig. Det arbeides kontinuerlig med å få på plass og videreutvikle systemer som sørger for økt kvalitet, inkludering og åpenhet.

Rapport 2018

AIIB har lagt bak seg sitt tredje operative år. I 2018 økte antall godkjente prosjekter fra 23 til 35, og investeringene økte fra USD 4,2 mrd. til USD 7,5 mrd. Bankens klart største mottaker av finansiering er India, etterfulgt av Tyrkia, Pakistan og Indonesia.

AIIB tilbyr i dag kun lån nominert i USD til flytende rente, men vil i løpet av 2019 tilby både fast rente og lån nominert i lokal valuta. Sistnevnte er

særlig etterspurt av privat sektor for å fjerne risiko knyttet til valutakurssvingninger.

Antall medlemsland i AIIB har økt betydelig, fra opprinnelig 57 til 93.

Under styrebehandlingen av bankens energi-strategi i juni 2017 reserverte Norge og flere andre europeiske land seg mot den åpningen strategien gir for investeringer i kull. Det har ikke vært forelagt noen kullprosjekter for styret, og det er heller ingen kullprosjekter under planlegging.

Arbeidet med å rekruttere personell til hovedkvarteret i Beijing er svært viktig. Antall ansatte økte i 2018 fra 131 til 188, men er fortsatt svært beskjedent. Kvinneandelen gikk marginalt ned fra 33 pst. til 32 pst. Det ble i 2018 gjennomført flere tiltak knyttet til bankens lønnspakke, inkludert subsidiering av skole for medfølgende barn, som forventes å bidra positivt både for rekrutteringen generelt, og for kvinneandelen spesielt.

Norge innbetalte fjerde og nest siste del av vårt kapitalinnskudd, USD 22 mill. per år over fem år, i januar 2019.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 190 mill. kroner for 2020.

85 pst. av bevilgningen godkjennes som offisiell utviklingshjelp (ODA) og inngår som del av bistandsrammen.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall III, pkt. 2 om fullmakt til overskridelse.

Post 91 Kortsiktig overgangslån til Somalia (ny)

Regjeringen foreslår at Norge i 2020 gir et kortsiktig overgangslån til Somalia for å fjerne Somalias misligholdte gjeld overfor Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA). Somalias utenlandsgjeld var ved utgangen av 2018 på USD 4,7 mrd., og 96 pst. av gjelden er misligholdt, over

flere tiår. Om lag en tredjedel av gjelden er til multilaterale kreditorer, med Verdensbanken og IMF som de to største. Somalia har de siste årene gjennomgått en rekke reformer. Landet har etterlevd tre suksessive økonomiske reformprogrammer i IMF-regi og er i gang med det fjerde. Gjeldslette er en av de høyeste prioriteringene for Somalias regjering. Norsk støtte til et kortsiktig overgangslån vil bidra til å bringe Somalia ajour overfor utviklingsbankene og IMF, og vil være med på å bane vei for at Somalia kan kvalifisere for gjeldslette under HIPC-initiativet (*Highly Indebted Poor Countries Initiative*). Multilateralt koordinert restanseklarering for Somalia forutsetter at ett eller flere andre land også stiller opp med kortsiktige overgangslån for å fjerne misligholdet overfor IMF og Afrikabanken/Afrikafondet.

Lånet fra Norge kanaliseres gjennom Verdensbanken. Overgangslånet følges umiddelbart opp ved at Somalia får et nytt lån fra Verdensbanken som umiddelbart benyttes til å innfri overgangslånet fra Norge. Utbetalingen forutsetter at alle juridisk bindende avtaler er oppfylt og Utenriksdepartementet vil arbeide videre med avtalene og risikovurdering mot utbetalingstidspunktet.

Målet er at operasjonen gjennomføres første halvår 2020, tentativt første kvartal. Pr 1. mars 2020 anslås Somalias gjeld til IDA å være på om lag USD 359 mill., som tilsvarer om lag 3 135 mill. kroner. For å ta høyde for forsinkelser i prosessen og endringer i valutakursen frem mot utbetalingstidspunktet foreslås det også en overskridelsesfullmakt på inntil 200 mill. kroner, jf. forslag til vedtak under romertall III, pkt. 3. Se omtale av tilbakebetalingen av lånet under kap. 3100, post 91 *Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia*.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 3 135 mill. kroner for 2020.

Kap. 117 EØS-finansieringsordningene

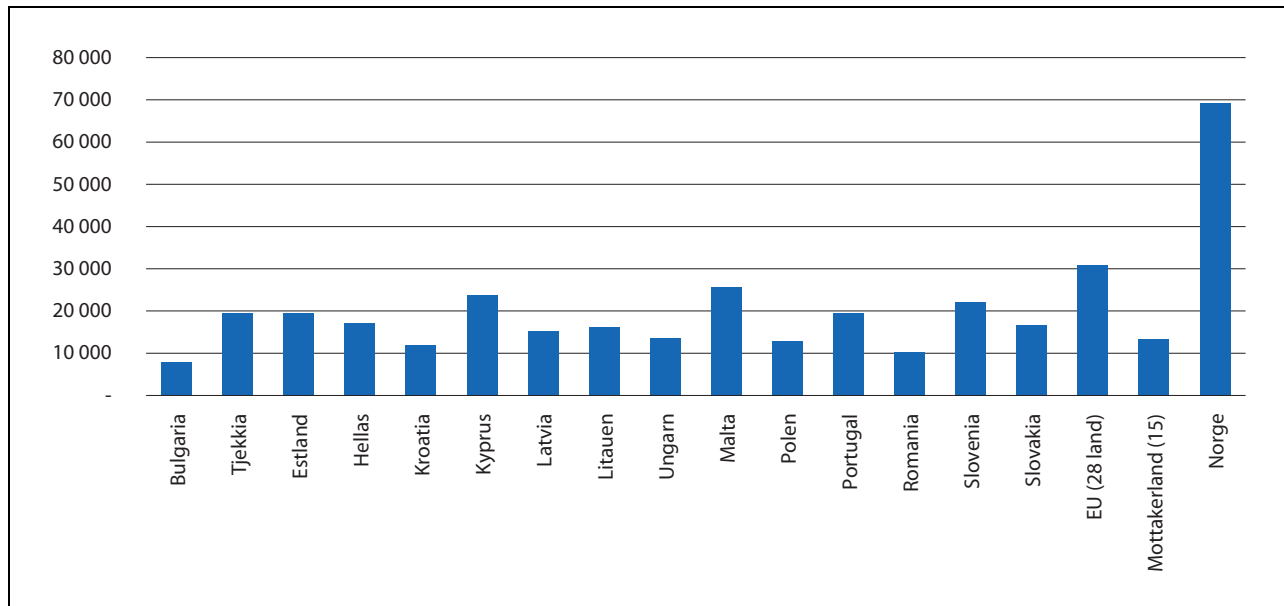
(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	607 310	1 559 000	2 526 000
78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	477 058	1 218 000	1 931 000
	Sum kap. 0117	1 084 368	2 777 000	4 457 000

Forslagene til bevilgning er anslag til utbetalinger for 2020 som oppfølging av Norges forpliktelser overfor EU i henhold til avtale mellom EU og giverlandene Norge, Island og Lichtenstein, undertegnet i Brussel 3. mai 2016. Midlene er avtalefestet og forpliktet.

Denne bevilgningen dekker EØS-finansieringsordningene, som er Norges bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Støtten skal

også styrke forbindelsene og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene. Norge har bidratt til å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i Europa helt siden 1994, og fra 2004 er støtten samlet i to ordninger som til sammen utgjør EØS-midlene. Den ene ordningen er finansiert av Norge alene (Norway Grants), mens den andre ordningen (EEA Grants) også inkluderer bidrag fra Island (3 pst.) og Liechtenstein (1,2 pst.).

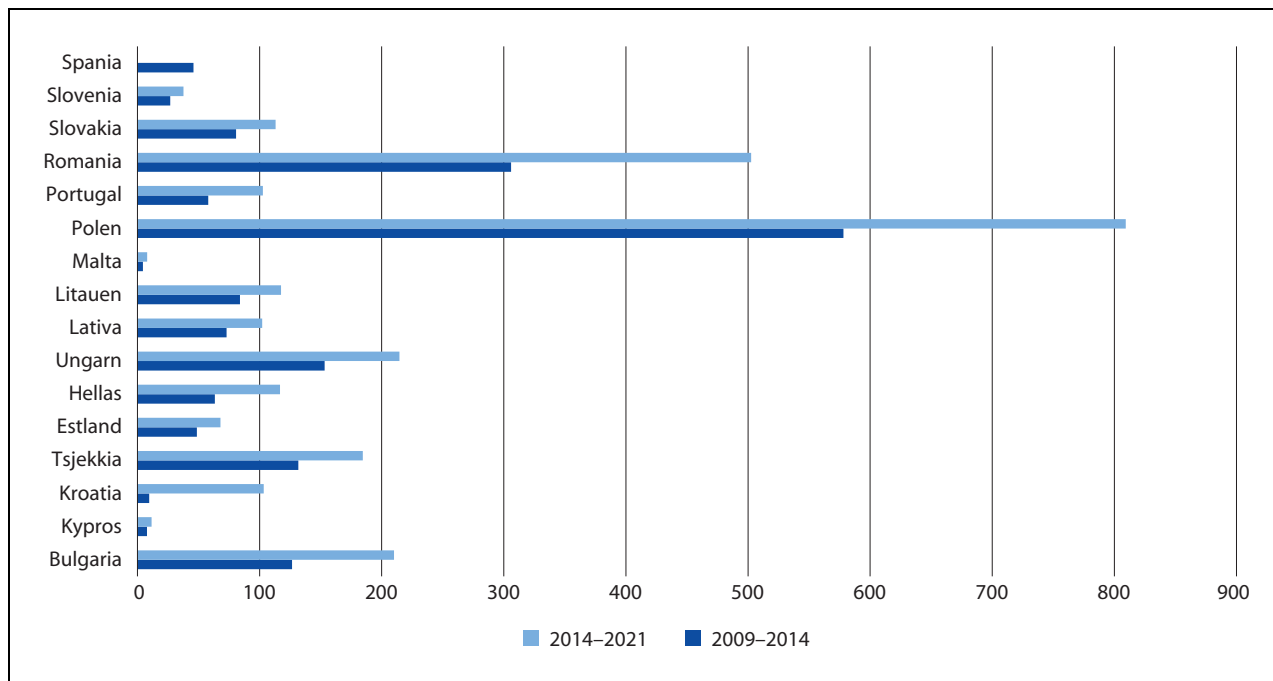

Figur 7.1 Bruttonasjonalproduktet per innbygger (2018, i euro)

Kilde: Eurostat 2018

Størrelsen på bidragene, både totalsummen og de landvise tildelingene besluttes i forhandlinger mellom giverne og EU. Hvilke land som mottar EØS-midler er knyttet opp mot EUs forde-

lingsnøkkel for samhörighetspolitikken. Land med BNP per innbygger under 90 pst. av EU-gjennomsnittet, mottar EØS-midler.

Figur 7.2 Bruttofordeling 2009–2014 og 2014–2021 – i mill. euro

EØS-finansieringsordningene 2014–2021

Det er fremforhandlet nye finansieringsordninger for perioden 1. mai 2014 til 30. april 2021. Forhandlingene ble sluttført i juli 2015, og avtalen mellom EU og giverlandene Norge, Island og Liechtenstein ble undertegnet i Brussel 3. mai 2016. Proposisjon om samtykke til ratifikasjon av avtalen ble forelagt Stortinget 11. mai 2016, jf. Prop. 119 S (2015–2016), Innst. 354 S (2015–2016). Stortinget vedtok innstillingen 8. juni 2016.

EØS-finansieringsordningene er i oppstartsperioden. Første utbetaling fant sted i 2016, og siste bevilgningsår vil være 2025. Videre undertegnet tre mottakerland rammeavtalene med giverlandene i 2016, syv i 2017, tre i 2018 og et land i 2019. Det er ikke undertegnet rammeavtale med Ungarn, men det pågår krevende forhandlinger.

Dette medfører at i rapportdelen for 2018 kan man rapportere fra Polen, Romania, Bulgaria, Tsjekkia, Litauen, Hellas, Slovakia, Portugal, Latvia, Estland, Slovenia, Kypros og Malta om programmer som er prioritert, midler som er benyttet til utvikling av programmene og midler som ble benyttet til å fremme samarbeid med mottakerlandet.

EØS-finansieringsordningene hadde i 2018 ikke kommet så langt at det er mulig å rapportere om resultater på prosjektnivå.

Post 77 EØS-finansieringsordningen (2014–2021), kan overføres

Post 78 Den norske finansieringsordningen (2014–2021), kan overføres

De to EØS-finansieringsordningene for perioden 2014–2021 omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene. Ulikheter er presisert i teksten.

Mål 2020

Bevilgningene skal bidra til å nå følgende mål:

- Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert
- Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

EØS-finansieringsordningene bidrar også til å nå bærekraftsmålene.

Prioriteringer 2020

Implementering av programmer og prosjekter er hovedprioriteringen i 2020. Undertegning av rammeavtale med Ungarn gjenstår.

Fordelingen av midler innenfor den enkelte mottakerstat er basert på fremforhandlede flerårige rammeavtaler. Per oktober 2019 er det undertegnet slike avtaler med 14 av 15 mottaker-

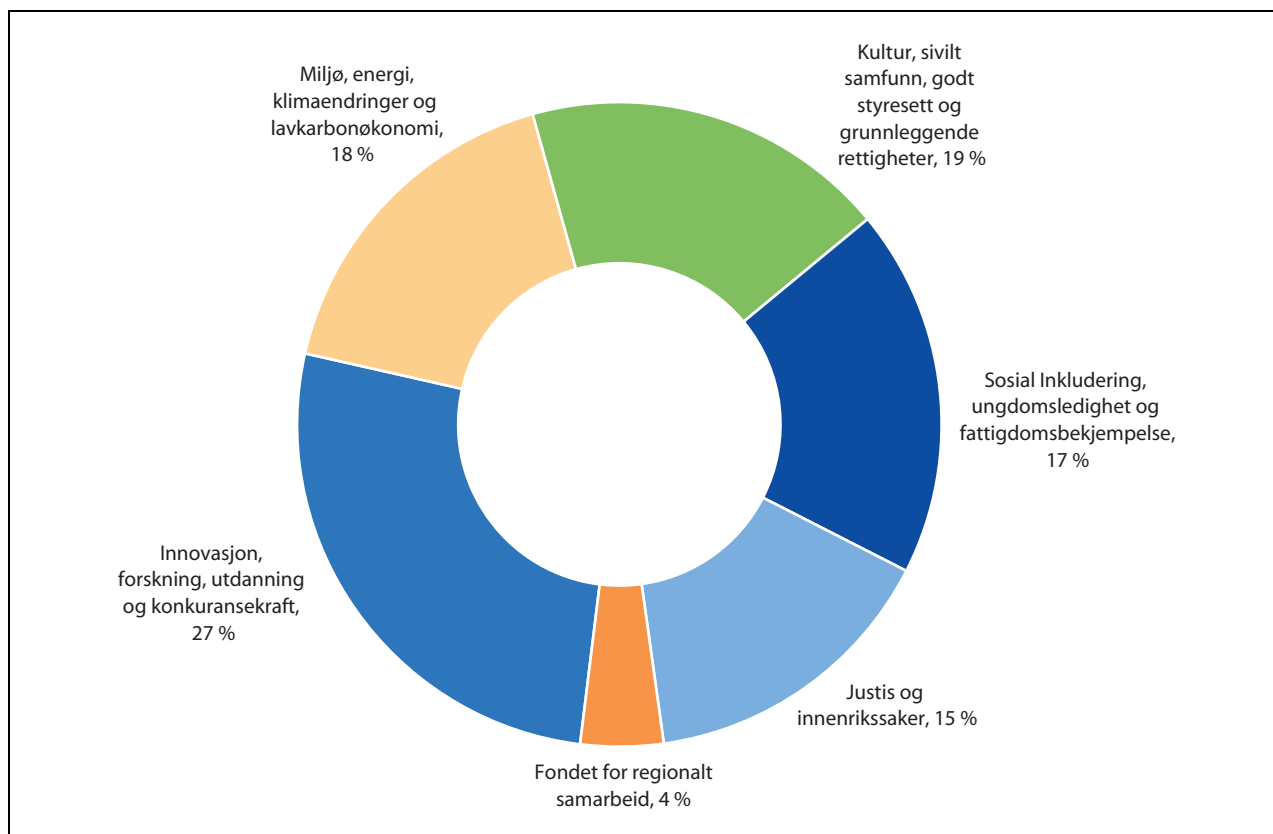
stater (Romania, Slovakia, Bulgaria, Malta, Estland, Tsjekkia, Portugal, Hellas, Latvia, Polen, Slovenia, Litauen, Kroatia og Kypros).

Det antas at det samlet vil være om lag 100 programmer for samtlige 15 mottakerstater. I løpet av 2019 forventes det at størstedelen av disse programmene vil bli godkjent av giverne, slik at implementeringen av programmene vil være godt i gang i 2020.

Norske institusjoner kan delta både som programpartnere og som prosjektpartnere. En viktig prioritering for alle som deltar i programimplementeringen er å bidra til å gjøre mulighetene for internasjonalt samarbeid kjent i relevante norske fagmiljøer, bl.a. innenfor forskning, næringsliv, kultur, utdanning, miljø og klima, helse eller jussektoren med sikte på at norske partnere også deltar på prosjektnivå.

Et sterkt sivilt samfunn er avgjørende for et levedyktig demokrati. Frivillige organisasjoner spiller en stor rolle i å skape engasjement og bevissthet rundt samfunnsspørsmål, de fremmer

deltakelse i politikktutvikling og andre demokratiske prosesser og bidrar til åpenhet i politikk, forvaltning og den offentlige debatten. I mange av mottakerlandene er midlene fra EØS-finansieringsordningene svært viktige for at mange sivilsamfunnsorganisasjoner kan drive sin virksomhet. Midlene til sivilt samfunn ser totalt ut til å bli på over 200 mill. euro. Det er en klar økning fra 160 mill. euro under ordningene 2009–2014. Et grunnleggende prinsipp for støtten til sivilt samfunn er at midlene skal administreres av organisasjoner som er uavhengige av nasjonale myndigheter. Dette prinsippet er videreført i alle de rammeavtaler som er undertegnet. Det er sterkt press fra flere av mottakerlandene om å fravike dette, men Norge står sammen med Island og Liechtenstein fast på dette grunnleggende prinsippet. Formålet med fondene for sivilt samfunn er å styrke det sivile samfunnet, fremme deltakelse og engasjement for å styrke demokratiet og sikre fundamentale rettigheter.

Figur 7.3 Fordeling av midler per sektor.

Rapport 2018

Bilateralt samarbeid

En av de to overordnede målsetningene til EØS-midlene er styrket bilateralt samarbeid mellom

giverlandene på den ene siden, og mottakerlandene på den andre siden. Alle programmene som finansieres av EØS-midlene jobber for denne målsetningen. For å støtte arbeidet med å styrke bilaterale relasjoner mellom landene har EØS-mid-

lene 18 norske partnerinstitusjoner som bidrar aktivt inn i utviklingen, planleggingen og gjennomføringen av programmer. Det understrekes at norske partnere i 2018 var avgjørende for å utvikle gode programmer i mottakerlandene for å nå målsettingene under EØS-finansieringsordningene.

Norske partnerinstitusjoner er: Innovasjon Norge, Norges forskningsråd, Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Miljødirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Riksantikvaren, Kulturrådet, Barentssekretariatet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kriminalomsorgen, Politidirektoratet, Domstolsadministrasjonen, Utlendingsdirektoratet og Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.

Disse 18 norske partnerinstitusjonene har alle mandater innenfor de respektive programområdene de støtter opp under, og utgiftene dekkes under EØS-finansieringsordningene. Innovasjon Norge er f.eks. norsk partner i business- og innovasjonsprogrammene, mens Forskningsrådet er norsk partner i forskningsprogrammene. De norske partnerinstitusjonene bidrar med faglig ekspertise inn i programutviklingen for å kvalitetssikre programmene, og støtter norske aktører med å engasjere seg som partnere i prosjekter under de samme programmene. I finansieringsperioden 2014–2021 venter man at det vil være bortimot 1 400 prosjekter med partnere fra enten Norge, Island eller Liechtenstein.

I tillegg til å kvalitetssikre programmene og legge til rette for prosjektpartnerskap, etablerer disse norske partnerinstitusjonene bilaterale relasjoner med de programansvarlige institusjonene i mottakerlandene. De samarbeider tett om programmene og arrangerer faglige erfaringsutvekslinger.

I 2018 vurderte de norske partnerinstitusjonene samarbeidet mellom seg selv og sine motparter i mottakerlandene som meget positivt. De karakteriserer samarbeidsklimaet som godt. Når de ble spurt om tidlige suksesser i programmene, indikerte de norske partnerinstitusjonene at de fleste programmene ikke er i det utviklingsstadiet at de kan vise til resultater.

Arbeidet med utviklingen av programmene i 2018 i hvert av landene

Polen

Nye sjuårs-avtaler om EØS-midler med en total ramme på 809,3 mill. euro ble undertegnet i

desember 2017. Polen er den største mottakeren av EØS-midler. Arbeidet med å utvikle programmer sto sentralt i 2018. Midlene vil støtte totalt 11 programmer og fond, der de største tildelingene er til programmene for energi/klima og forskning. I Polen er norske institusjoner inne som programpartnere i ni programmer. Under energi- og klimaprogrammet på 140 mill. euro legges det vekt på å redusere klimagassutslipp og bedre energieffektiviteten i bygninger, industri og kommuner, mens forskningsprogrammet på 110 mill. euro vil fokusere på å styrke forskningssamarbeidet mellom giverne og Polen samt kapasitetsbygging i forskning, herunder tiltak for å støtte kvinnelige forskere. Det er videre store programmer for lokal utvikling på 100 mill. euro, næringsutvikling og innovasjon på 85 mill. euro med fokus på grønn industriell innovasjon, blå vekst og velferdsteknologi, samt et kulturprogram på 75 mill. euro for kulturarv og internasjonalt kultursamarbeid.

I justisprogrammet på 70 mill. euro vil det være tiltak som forbedrer kriminalomsorgen, styrker justiskjeden og bekjemper kjønnsbasert vold, mens innenriksprogrammet på 20 mill. euro vil dekke tiltak innenfor politisamarbeid, asyl og migrasjon og sivil beredskap. Det er også egne programmer for helse og utdanning hver på 20 mill. euro.

Det ble under de lange og kompliserte forhandlingene med Polen også oppnådd enighet om at det skal benyttes 53 mill. euro til sivilt samfunn, vesentlig mer enn minstekravet iht. avtalen med EU på 39,8 mill. euro. Det opprettes to fond, et nasjonalt og et regionalt, for å sikre at midlene i større grad når ut bredt til Polens befolkning. Midler forventes å bli tilgjengelige for prosjektsøknader i 2020.

Romania

I oktober 2016 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med ramme på 502,5 mill. euro. Støtte vil gis til i alt 12 programmer. Norske institusjoner er inne som programpartnere i 11 programmer. Til sammen 17 norske institusjoner er inne som partnere i programmer i Romania. Arbeidet i 2018 dreide seg om utvikling av programmer og om å legge til rette for utlysning av prosjektmidler i 2019. De største overføringene går til programmene rettet mot lokal utvikling på 70 mill. euro, fornybar energi/energieffektivisering med om lag 62 mill. euro og støtte til sivilt samfunn gjennom Active Citizens Fund på 46 mill. euro. Lokalutviklingsprogrammet fokuserer på å

fremme sosial og økonomisk inkludering og er særlig rettet mot rom og sårbare barn og unge. Det er videre store programmer for innovasjon på 45 mill. euro som vil øke konkurranseevnen til rumenske bedrifter innenfor grønn og blå vekst, og to ulike justisprogrammer på til sammen 69 mill. euro som bl.a. inkluderer tiltak for å forbedre kriminalomsorgen og kapasiteten i rettsvesenet. Det er også egne programmer for helse på 40 mill. euro, forskning på 40 mill. euro, kultur på 24,6 mill. euro, miljø på 20 mill. euro og utdanning på 12 mill. euro.

Ungarn

Giverne forhandler fortsatt med Ungarn om rammeavtale for EØS-finansieringsordningene 2014–2021. Hovedårsaken til at man ikke har blitt enige er uenighet om forvaltningen av støtten til sivil samfunn (Active Citizens Fund).

Bulgaria

I desember 2016 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med ramme på 210,1 mill. euro. Støtte vil gis til i alt ni programmer. Norske institusjoner er programpartnere i åtte programmer. Til sammen ni norske institusjoner er partnere i programmer. Av dette går 51,5 mill. euro til politi- og justissektoren, herunder justisreform, asyl og migrasjon, kriminalomsorg og bekjempelse av organisert kriminalitet og korrupsjon. Egne programmer for næringslivs- og energisamarbeid utgjør 56,5 mill. euro, med muligheter for norsk næringsliv til å inngå partnerskap i prosjekter. 35 mill. euro er satt av til et program for lokal utvikling og sosial inkludering, hvor bedring av levekårene til rombefolkningen er en prioritet. Videre er det et miljøprogram på 13 mill. euro, et kulturprogram på 10 mill. euro og et program for sivil samfunn på 15,5 mill. euro. Minst 10 pst. av justis- og kulturprogrammene er øremerket tiltak for rombefolkningen. Samtlige programmer ble lansert våren 2018, delvis i tilknytning til det bulgarske EU-formannskapet. Arbeidet i 2018 dreide seg om utvikling av programmer og om å legge til rette for utlysning av prosjektmidler i 2019.

Tsjekkia

I september 2017 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med en ramme på 184,5 mill. euro. Støtte vil gis til i alt 11 programmer. Norske institusjoner er programpartnere i fire program-

mer. Til sammen seks norske institusjoner er partnere i programmer. Arbeidet i 2018 dreide seg om utvikling av programmer og om å legge til rette for utlysning av prosjektmidler i 2019. De største er et forskningsprogram og et miljøprogram, der begge støttes med 30 mill. euro hver. Forskningsprogrammet fokuserer på anvendt forskning og støtte til kvinnelige forskere, mens miljøprogrammet bl.a. har som målsetting å redusere de negative effektene av forurensning. Det er satt av 28 mill. euro til et program som vil støtte kulturarv og kreativ kunst for å stimulere til entreprenørskap, lokal utvikling og sosial inkludering. Et menneskerettighetsprogram på 19 mill. euro vil gi støtte til inkludering av rombefolkningen og andre utsatte grupper, i tillegg til det generelle arbeidet for å styrke menneskerettighetene. Videre støttes bl.a. et helseprogram med 14 mill. euro, et utdanningsprogram med 6,5 mill. euro og et justisprogram med 6 mill. euro. I tillegg er det et sivil samfunnsprogram på 15 mill. euro som vil fokusere på inkludering av sårbare grupper, sosial utjevning, godt styresett og miljø/klima.

Litauen

I april 2018 ble en ny sjuårs-avtale om EØS-midler undertegnet med en ramme på 117,6 mill. euro. Midlene vil støtte i alt åtte programmer, hvorav seks programmer med norske partnere. Arbeidet i 2018 dreide seg om utvikling av programmer. Programmet innenfor justissektoren er det største programmet. Det er på 33 mill. euro, og har fokus på forbedring av rettskjedene, bruk av alternative sanksjoner i stedet for fengsel og bekjempelse av kjønnsbasert vold. Helseprogrammet på 15 mill. euro støtter psykisk helsefremmende og forebyggende tiltak med vekt på trivsel for barn, ungdom og familier. Den tredje største tildelingen er innovasjonsprogrammet på 14 mill. euro som støtter grønn industriell innovasjon, inkludert bioøkonomi og IKT. Miljøprogrammet på 12 mill. euro vil bli benyttet til å utvikle et tidlig varslingsystem om atomsikkerhet, og støtte avvikling av Ignalina-kjernekraftverket. Det felles baltiske forskningsprogrammet på 10 mill. euro har som mål å styrke baltisk samarbeid ved å forbedre forskeres kompetanse og deres samarbeid. Kulturprogrammet på 7 mill. euro vil støtte lokal utvikling og gjenoppbygging gjennom kreativ kulturarv. Sivilsamfunnsfondet på 9 mill. euro vil styrke demokrati, samfunnsdeltakelse, menneskerettigheter, likebehandling og sosial rettferdighet.

Hellas

En ny sjuårs avtale om EØS-midlene ble undertegnet i oktober 2017 med en ramme på 116,7 mill. euro. Midlene vil støtte i alt ni programmer. Norske institusjoner er inne som programpartnere i to programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene. Prioritet gis, som i forrige programperiode, til asyl og migrasjon, samt til innovasjon og næringsliv. To prosjekter på til sammen 33 mill. euro skal bidra til kapasitetsbygging av greske asyl- og migrasjonsmyndigheter, med sikte på bedre håndtering av akutte utfordringer på dette feltet, samt støtte til prosjekter i regi av frivillige organisasjoner. Begge programmer har et fokus på enslige mindreårige migranter og andre sårbare grupper. Innovasjons- og næringslivsprogrammet (21,5 mill. euro) ble lansert i mars 2019 og vil støtte innovative prosjekter innenfor grønn og blå vekst, samt IKT. 11,5 mill. euro er tildelt programmet for energi og miljø. 12 mill. euro er avsatt til styrking av sivilsamfunnet og bemyndigelse av marginaliserte grupper.

Slovakia

I november 2016 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med en ramme på 113 mill. euro, fordelt på åtte programmer. Norske institusjoner er programpartnere i fem programmer. Til sammen åtte norske institusjoner er partnere i programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene og å legge til rette for utlysning av prosjektmidler. Av programmene kan nevnes at innovasjonsprogrammet på 20 mill. euro er størst og skal bl.a. fokusere på grønn teknologi. Videre er det et kulturprogram på 17,5 mill. euro som vil støtte bevaring av kulturarv og tilgang til nåtidskunst. Et klimaprogram på 16 mill. euro vil bidra til å hindre negative effekter av klimaendringer, og et lokalt utviklingsprogram på 15 mill. euro vil fokusere på sosial inkludering og fattigdomsbekjempelse, med særlig fokus på rombefolkningen. I tillegg er det bl.a. et sivilt samfunnsprogram på 9 mill. euro.

Kroatia

I juli 2018 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med ramme på 103,4 mill. euro. Norske institusjoner er inne i fire programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene. Av programmene kan nevnes et næringslivs- og innovasjonsprogram på 22 mill. euro, med mulighet for samarbeid mellom små og

mellomstore norske og kroatisk bedrifter innenfor grønn industri og blå vekst. 26 mill. euro er satt av til et program for lokal utvikling, 17 mill. euro til et energiprogram, 13 mill. euro til justisreform og 8,5 mill. euro til sivilt samfunn.

Portugal

I mai 2017 ble ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med Portugal med en ramme på 102,7 mill. euro. Norske institusjoner er inne som programpartnere i fire programmer. Til sammen syv norske institusjoner er partnere i programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene og å legge til rette for utlysning av prosjektmidler. Programmene bygger i stor grad på porteføljen fra 2009–2014-perioden. Det største programmet er innenfor blå vekst og innovasjon som også inkluderer forskning og utdanning på 38 mill. euro. Videre er det satt av 24 mill. euro til et miljøprogram som vil fokusere på grønn vekst. 6 mill. euro er avsatt til et likestillingsprogram og 9 mill. euro til et kulturarvprogram der også bevaring av kystkultur er prioritert. 11 mill. euro er tildelt et fond for sivilt samfunn. Det vil være norske programpartnere i alle programmene. Fondet for bilateralt samarbeid vil støtte aktiviteter innenfor forretningsutvikling, felles forskning, sikkerhet og beredskap, sysselsetting og offentlig helse.

Latvia

I desember 2017 ble en ny sjuårs-avtale om EØS-midler undertegnet med en ramme på 102,1 mill. euro. Norske institusjoner er programpartnere i seks programmer. Til sammen syv norske institusjoner er partnere i programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene og å legge til rette for utlysning av prosjektmidler. Midlene vil støtte ni programmer, hvor prioritet er gitt til innovasjon, forskning, justissektoren og hindre negative effekter av klimaendringer. 15 mill. euro vil bli brukt til å bekjempe økonomisk kriminalitet og styrke barnevennlig rettspleie. Under forskningsprogrammet vil 14,5 mill. euro bli gitt som støtte til det felles baltiske forskningsprogrammet som skal gjennomføres sammen med Estland og Litauen og fire regionale innovasjonssentre. Innenfor klimaprogrammet på 14 mill. euro vil rensing av forurensete områder og tiltak for å redusere og tilpasse seg klimaendringer bli prioritert. Kriminalomsorgsprogrammet på 13 mill. euro har til hensikt å forbedre kriminalomsorgen i Latvia, mens

næringsprogrammet på 12,5 mill. euro har tiltak for å fremme entreprenørskap og bærekraftige og innovative forretningsideer. Det lokale utviklingsprogrammet på 10 mill. euro vil fokusere på å forbedre tilgangen til kunst og kultur, og tilrettelegge for tiltak på regionalt og lokalt plan og nettverk mellom kommuner. I tillegg vil et program på 8,5 mill. euro støtte det sivile samfunn.

Estland

I mai 2017 ble en ny sjuårig avtale om EØS-midler undertegnet med ramme på 68 mill. euro, hvorav 23 mill. euro til et program for næringsutvikling og innovasjon, 7 mill. euro til et forsknings- og stipendprogram, 18 mill. euro til lokal utvikling og sosial inkludering, 6 mill. euro til klima og miljø og 4 mill. euro til et fond for sivilt samfunn. Norske institusjoner er programpartnere i fire programmer. Til sammen syv norske institusjoner er partnere i programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene og å legge til rette for utlysning av prosjektmidler. I 2018 ble næringslivsprogrammet og forskningsprogrammet lansert med stor deltagelse, og det mindre programmet for sosial dialog mellom næringslivets parter og anstendig arbeid ble også lansert. Programmene for lokal utvikling, klima og sivilt samfunn vil bli lansert i 2019. Fondet for bilateralt samarbeid vil bl.a. fremme samarbeid om godt styresett og e-governance.

Slovenia

Ny sjuårig avtale om EØS-midler ble undertegnet i april 2018 med en ramme på 37,7 mill. euro. Norske institusjoner er programpartnere i tre programmer. Arbeidet i 2018 var konsentrert om utvikling av programmene. Det er to hovedprogrammer for henholdsvis klima (14,5 mill. euro) og utdanning (13,5 mill. euro). Klimaprogrammet tar sikte på å øke oppmerksomheten i befolkningen om klimaendringer, samt styrke kapasiteten hos relevante aktører til å planlegge og styre klimapolitikken. Utdanningsprogrammet tar sikte på å utvikle nye og bedre undervisningsmetoder, lette overgangen fra utdanning til yrkesliv og harmonisering av arbeidsliv og familie.

Kypros

Ny sjuårig avtale om EØS-midler ble undertegnet i mars 2019 med en ramme på 11,5 mill. euro. Hovedprogrammet for lokalutvikling (7,1 mill. euro) skal iverksettes gjennom pre-definerte pro-

sjekter innenfor forskning og helse, sosial inkludering, miljø og klima. To sivilsamfunnsprosjekter, *Home for Cooperation* og *Centre for Visual Arts and Research* som arbeider for å fremme forståelse og samarbeid mellom folkegruppene i nord og sør, vurderes som særlig viktige av giverlandene. For å sikre videre drift av disse viktige tiltakene er det åpnet for mer støtte til drift enn vanlig.

Malta

Ny sjuårig avtale om EØS-midler ble undertegnet i februar 2017. Malta er det minste mottakerlandet av EØS-midler med en tildeling på 8 mill. euro i perioden 2014–2021. Midlene støtter et felles program innenfor lokal utvikling og fattigdomsbekjempelse på 6,25 mill. euro og et fond for sivilt samfunn på 750 000 euro.

Fondet for å motvirke ungdomsledighet under EØS-midlene

Det regionale fondet for å motvirke ungdomsledighet under EØS-midlene 2014–2021 er etablert for alle mottakerlandene av midlene, samt Irland, Spania og Italia. Målsetningen er å støtte innovative samarbeidsprosjekter for å få unge i arbeid. Målgruppen er unge mellom 15 og 29 år, med et særskilt fokus på langtidsledige og sårbare grupper. Partnere fra Norge, Island og Liechtenstein, samt fra enkelte øvrige EU-land, bidrar i de fleste prosjektene. Det er gjennomført én utlysning under fondet. Mer enn 300 søknader ble mottatt, og 27 prosjekter ble valgt ut. 26 prosjekter er i gang med implementering. Totalt er 60,6 mill. euro tilgjengelig for prosjekter i fondet, 51,9 mill. euro er fordelt til de utvalgte prosjektene fra utlysningen som er gjennomført. Det gjenstår dermed 8,7 mill. euro, som vil fordeles på et senere tidspunkt i inneværende periode av EØS-midlene.

Fondet for regionalt samarbeid under EØS-midlene

Fondet for regionalt samarbeid under EØS-midlene 2014–2021 skal støtte samarbeidsprosjekter innenfor de fem prioriteringsområdene til midlene. Målsetningen er å styrke regional og transnasjonal kapasitetsbygging og erfaringsutveksling innenfor EØS-midlene. Fondet er etablert for aktører fra alle mottakerland av EØS-midlene. I tillegg kan aktører fra tredjeland med fysisk grense til mottakerlandene delta i prosjektene. Partnere fra Norge, Island og Liechtenstein, samt øvrige EU-land, kan bidra i samarbeidet. Totalt er

31,8 mill. euro tilgjengelig for prosjekter. Foreløpig er 15 mill. euro utlyst. Det har vært stor interesse for utlysningen, og det forventes at et utvalg prosjekter vil starte implementeringsfasen tidlig i 2020.

Fondet for anstendig arbeid

Europeisk arbeidsliv står overfor utfordringer. Det er stor interesse for å lære av den norske/nordiske modellen for anstendig arbeid og treparts-samarbeid. Partene i arbeidslivet i Norge har bidratt aktivt i å etablere et fond og gjennomføre tiltak for å styrke den sosiale dialogen og treparts-samarbeid i mottakerlandene. Om lag 120 mill. kroner er satt av under den norske ordningen til dette tiltaket.

Så langt er det utarbeidet 61 prosjektsøknader i 11 land, hvorav 37 prosjekter med norske partnere. Programmet er svært godt mottatt og bygger på programmet fra tidligere periode.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 2 526 mill. kroner under post 77 *EØS-finansieringsordningen 2014–2021* og

1 931 mill. kroner under post 78 *Den norske finansieringsordningen 2014–2021 for 2020*. Dette er en økning på 1 680 mill. kroner fra 2019.

Det er stor usikkerhet vedrørende utbetaling til EØS-finansieringsordningene, bl.a. som følge av valutakurssvingninger og usikker fremdrift i programmene. For å ta høyde for usikkerheten innenfor budsjettåret, vedtok Stortinget i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2019, en fullmakt til å overskride bevilgningene til EØS-finansieringsordningene, dersom det er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser i henhold til inngåtte avtaler, jf. Prop. 114 S (2018–2019), Innst. 391 S (2018–2019).

Under henvisning til ovennevnte foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 117 *EØS-finansieringsordningene* post 77 og 78, jf. forslag til romertallsvedtak III Fullmakt til overskridelse, pkt. 4, med en samlet øvre ramme på 440 mill. kroner under begge postene.

I tillegg foreslås tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak VI Tilsagnsfullmakter, pkt. 1, på 7 011 mill. kroner under post 77 og 6 497 mill. kroner under post 78.

Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>		85 532	77 942
70	Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		325 818	259 734
71	Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		13 039	12 974
72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		38 621	28 428
73	Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		32 597	27 434
74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.		45 583	53 355
Sum kap. 0118			541 190	459 867

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Under dette kapittelet dekkes øvrige utenrikspolitiske satsinger under programområde 02.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73

Denne bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter i forbindelse med satsingsområdene, samt kvalitets-sikringstiltak og evaluering av tilskuddsmidler, profilering av satsinger, større internasjonale arrangementer der Norge er vertskap, samt tiltak som styrker den norske kompetansen og innsatsen. Bevilgningen dekker analyser, utredninger og arrangementer i samarbeid med andre departementer, øvrige statlige etater og fagmiljøer i nasjonale og internasjonale organisasjoner samt tenketanker. Bevilgningen kan også dekke ordinært skjøtselsarbeid på grensen mot Sverige og Finland samt grenseoppgang av riksgrensen med Russland. Fra 2020 er utgiftene til drift av NIPS, Utenriksdepartementets servicesenter for utenlandske korrespondenter i Norge, flyttet fra kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger* post 74 *Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.* til post 21.

Bevilgningen kan videre dekke utgifter til hospiteringer eller sekonderinger samt eventuelle driftsutgifter som påløper for departementer eller andre statlige etater som forvalter tilskuddsordninger på vegne av Utenriksdepartementet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 77,9 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 7,6 mill. kroner fra 2019. Bevilgningen foreslås økt med 4 mill. kroner til arbeidet med norsk formannskap i Barentsrådet og økt satsing på miljøsamarbeid med Russland. I tillegg foreslås det flyttet 2 mill. kroner til posten fra kap. 118, post 74 for driften av NIPS.

Videre foreslås bevilgningen redusert med 30 mill. kroner fordi Utenriksdepartementets engangsutgifter i 2019 til Our Ocean-konferansen og Det internasjonale høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi ikke skal videreføres. Til arbeidet med Det internasjonale havpanelet i 2020 foreslås det rammeoverført totalt 15,1 mill. kroner til Utenriksdepartementet fra Nærings- og fiskeridepartementet, Kunnskapsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Post 70 Nordområdene, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, kan overføres, kan nyttes under post 21

Denne bevilgningen dekker tilskudd til følgende fagområder og tilskuddsordninger:

- Nordområdene/Arktis 2030-ordningen og samarbeid i Antarktis
- Prosjektsamarbeid med Russland
- Regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø

Tilskuddsordningen Arktis 2030 er et sentralt virkemiddel i norsk nordområdepolitikk og dekker prosjekter innen de prioriterte innsatsområdene i Regjeringens nordområdesatsing. Prosjektmidlene bidrar også til ivaretagelse av norske interesser i Antarktis og utnytter kompetanse Norge har i begge polområdene. Ordningen skal understøtte norsk suverenitet og norske interesser, og bidra til styrket samarbeid med arktiske stater og aktører med interesser i Arktis. Dette er sentrale mål for nordområdepolitikken. Dette gjenspeiles også i Regjeringens mål om å utvikle Nord-Norge til en av landets mest skapende og bærekraftige regioner gjennom å styrke næringsutviklingen og legge et godt grunnlag for samfunnsutvikling i nord. Regjeringen fortsetter å støtte tiltak som bygger opp under nordområdesatsingen i budsjettet for 2020. Se Del III, kap. 8 for en bredere omtale av Regjeringens nordområdepolitikk. Som følge av regionreformen skal forvaltningen av tilskuddsmidlene i Arktis 2030-ordningen fra og med 2020 være delt mellom Utenriksdepartementet og Troms og Finnmark fylkeskommune. 40 pst. av Arktis 2030-midlene overføres fra Utenriksdepartementet til den nye fylkeskommunen via Kommunal- og moderniseringsdepartementet. De resterende midlene skal forvaltes av Utenriksdepartementet som tidligere. Mål og fokusområder for Arktis 2030-ordningen forblir de samme. Prosjekter innenfor den delen av ordningen som overføres skal besluttes av Troms og Finnmark fylkeskommune, i nært samarbeid med Nordland, og ha primært regionalt fokus. Utenriksdepartementets del av ordningen vil være forbeholdt utenrikspolitisk prioriterte tiltak og satsinger som følger av Norges internasjonale engasjement som polarnasjon.

Tilskuddsordningen Prosjektsamarbeid med Russland er en søknadsbasert ordning som bidrar til å støtte opp om viktig samarbeid med Russland på områder av felles interesse, bl.a. innenfor miljø, helse og utdanning, særlig i nord. Prosjektsamarbeidet synliggjør forutsigbarhet og konsistens i

Norges politikk overfor Russland, selv om samarbeid med Russland er blitt mer krevende over tid. Regjeringen anser det som viktig at ordningen videreføres.

Tilskuddordningen for Norges innsats på atomsikkerhetsområdet bidrar til å beskytte helse og miljø. Atomhendelser kan raskt få konsekvenser ut over nasjonale grenser. Det er viktig å videreføre et tett og langsiktig atomsikkerhetsarbeid med relevante land, særlig Russland og Ukraina, så lenge det finnes atomaktiviteter og forurensningskilder som kan ramme norske og globale interesser. Regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø ble i 2018 revidert for perioden 2018–2022.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norsk rolle og posisjon i Arktis og Antarktis er ytterligere styrket
- Norges naboforhold til Russland er godt og konstruktivt
- Norge har bidratt til å styrke og videreutvikle det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammen om dette samarbeidet.
- Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen
- Risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert
- Norsk og regional atomberedskap er styrket

Prioriteringer 2020

Utenriksdepartementets del av Arktis 2030 vil videreføre støtte til aktiviteter som følger av norske forpliktelser og prioriteringer i multilaterale, regionale organisasjoner i Arktis og Antarktis, myndighetssamarbeid med sentrale arktiske stater og aktører med interesser i Arktis, videreføre fremme av norsk arktispolitikk ved utvalgte utenriksstasjoner, samt bidra til kunnskap som understøtter norsk rolle og posisjon som polarnasjon. Norsk formannskap i Barentsrådet 2019–2021 vil prioriteres. Prosjektstøtten vil fortsatt være et viktig bidrag til det bilaterale og regionale samarbeidet i nord og et sentralt virkemiddel i det langsiktige arbeidet for å sikre at Arktis forblir en fredelig og stabil region preget av internasjonalt samarbeid.

I 2020 videreføres norsk-russisk myndighetssamarbeid og folk-til-folk-samarbeid på områder av felles interesse, særlig innen miljø, ressursforvaltning, helse, næringsliv, kultur, forskning og

utdanning. Det prioriteres også å støtte opp om internasjonale menneskerettighetsforpliktelser og et styrket sivilt samfunn i Nord-Kaukasus og Russland for øvrig.

Atomsikkerhetssamarbeid med Russland, Ukraina og land i Sentral-Asia videreføres i tråd med atomhandlingsplanen for 2018–2022, med vekt på sikkerhet ved kjernekraftverk, sikring og ikke-spredning, håndtering av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall og myndighetssamarbeid.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 118 *Nord-områdetiltak mv.*, post 01 *Driftsutgifter* og post 70 *Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var målet for *Tilskuddsordningen Arktis 2030* å fremme norske interesser og Norges posisjon som en ansvarlig aktør i nord og være ledende på kunnskap og den fremste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene. Videre skulle bærekraftig næringsutvikling i nordområdene styrkes. Det var også et mål at norsk engasjement og Norges rolle i Antarktis ble styrket. Tilskuddsmidlene har bidratt til å fremme norske interesser og styrke Norges rolle som ansvarlig og sentral polarnasjon gjennom satsing på næringsutvikling, miljøvern, sikkerhet og beredskap, kunnskapsbasert forvaltning og internasjonalt samarbeid i Arktis og Antarktis. For å bygge opp under Regjeringens havsatsing ble det utlyst midler med spesiell vekt på hav innenfor satsingsområdene. Arktis 2030-prosjekter under Arktisk råd, som er en hovedpilar i det sirkumpolare politiske samarbeidet, har styrket beredskapen og miljø- og ressursforvaltningen i Arktis. Evaluering av samarbeidet med Innovasjon Norge viser at prosjektmidlene har bidratt til internasjonalisering, utvikling og vekst i norske bedrifter i nord. Forskningsbasert kunnskap til nytte for næringsutvikling, samt samarbeid mellom FoU-miljøer og næringsliv, er styrket. Forskningen på bærekraftig samfunnsutvikling i nord er styrket gjennom målrettede programmer forvaltet av Forskningsrådet. Aktiviteter som følger av politisk prioritert arbeid i Antarktis har understøttet norske interesser som polarnasjon i sør.

I 2018 var målet for tilskuddsordningen *Prosjektsamarbeid med Russland* å fremme samarbeid på viktige områder for begge land. Dette ble gjort gjennom myndighetssamarbeid om miljø, helse og kriminalomsorg i tillegg til å søke et bredt samarbeid over grensen. Utdanningsamarbeid og næringsfremmeordninger ble videre finansiert

over tilskuddsordningen, og fra 2018 omfattet ordningen også prosjektsamarbeid i Nord-Kaukasus. Gjennom samarbeid bidro ordningen bl.a. til fremme av menneskerettigheter og styrking av det sivile samfunn. Utstrakt folk-til-folk-samarbeid samt ulike utvekslingsordninger bidro til bred kontakt over grensen.

Den norske innsatsen for *atomsikkerhet* med hovedfokus på Russland og Ukraina, var i 2018 konsentrert om følgende hovedmål:

- redusere risikoen for ulykker og forurensing fra kjernefysiske installasjoner
- hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveier
- styrke samarbeidslandenes forvaltnings- og tilsynsmyndigheter

Norge fikk gjennom god dialog med russiske myndigheter gjennomslag for at slepet av det flytende kjernekraftverket langs norskekysten fra St. Petersburg til Murmansk gikk uten kjernebrensel om bord. Som del av samarbeidet med russiske atomsikkerhetsmyndigheter ble det gjennomført en felles beredskapsøvelse i Andrejevbukta for å redusere konsekvensene ved mulige uhell under arbeidet for å fjerne brukt kjernebrensel. Norge har bidratt til redusert risiko for ulykker gjennom tiltak for økt sikkerhet og sikring ved kjernekraftverk i Russland og Ukraina. Norge bistod Ukraina med tiltak for styrket grensekontroll og dermed redusert risiko for at radioaktivt materiale kommer på avveier.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 259,7 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 66,1 mill. kroner fra 2019. Bevilgningen knyttet til Arktis 2030-ordningen og Prosjektsamarbeid med Russland foreslås redusert med i underkant av 19 mill. kroner.

Videre foreslås 45 mill. kroner av Arktis 2030-midlene overført til Troms og Finnmark fylkeskommune via Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 553 *Regional- og distriktsutvikling* post 63 *Interreg og Arktis 2030*. Tilskuddet til ordningen for norsklektorater i Russland på om lag 2,4 mill. kroner foreslås rammeoverført til Kunnskapsdepartementets kap. 280 *Felles enheter*, post 50 *Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning*.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som styrker den norske kompetansen om og innsatsen mot globale sikkerhetsutfordringer, og tiltak for transatlantisk samarbeid.

Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken — Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom* (GSU-meldingen) ser sikkerhet og utvikling i sammenheng. Norge er en pådriver for å få forebygging av voldelig ekstremisme høyere på FNs dagsorden.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket
 - Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans
 - Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser, herunder konvensjonelle, ikke-konvensjonelle og hybride trusler og utfordringer, er økt
 - Faren for radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert
 - Omfanget av internasjonal organisert kriminalitet og ulovlig handel er redusert
 - Den maritime sikkerheten er forbedret
 - Internett er åpent, sikkert, robust og fritt

Prioriteringer 2020

Norges sikkerhetspolitiske omgivelser er i endring. Kombinasjonen av tradisjonell maktpolitikk og terrorisme, grenseoverskridende internasjonal kriminalitet, piratvirksomhet og trusler i det digitale rom skaper et mer uforutsigbart og komplekst bilde. Sikkerhetsutfordringene er dynamiske og påvirker norske interesser på måter som dagens sikkerhetsstrukturer ikke er forberedt på. Dagens sikkerhetspolitiske bilde er betydelig mer krevende enn for få år siden. Dette stiller krav til målrettet innsats og økt samarbeid både nasjonalt og internasjonalt. Derfor styrker Regjeringen Forsvaret, viderefører og styrker alliert øving og trening i Norge, bidrar med rele-

vante ressurser til NATO og videreutvikler det tette samarbeidet med sentrale allierte som USA, Frankrike, Nederland, Storbritannia og Tyskland.

Det er en prioritet å videreutvikle samarbeidet med norske og internasjonale institusjoner som fokuserer på transatlantisk samarbeid og sikkerhet. Bevilgningen skal også brukes til å styrke kunnskap, koordinering og kapasitetsbygging for å møte truslene fra internasjonal terrorisme, voldelig ekstremisme, organisert kriminalitet og for å bidra til sikkerhet i det digitale rom. I dette arbeidet er støtte til relevant og etterspurt forskning og utredning et viktig virkemiddel.

Norge vil fortsette sin tydelige rolle i FN i arbeidet med forebygging av voldelig ekstremisme (PVE). Samarbeidet med internasjonale organisasjoner som arbeider med forebygging fortsetter, med særlig vekt på innsats rettet mot utsatte og sårbare grupper som kvinner og ungdom.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 119 *Globale sikkerhetstiltak*, post 01 *Driftsutgifter* og post 70 *Globale sikkerhetstiltak* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var målet for bevilgningen å bidra til økt kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål, herunder konvensjonelle og ukonvensjonelle trusler og utfordringer, og konsekvenser for norske interesser. Videre skulle internasjonalt samarbeid støttes, for å forebygge, håndtere og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer. Det var også et mål å bidra i arbeidet mot spredning av masseødeleggelsesvåpen og materialer som kan anvendes i en slik sammenheng. Det transatlantiske samarbeidet og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål, herunder for å sikre NATOs politiske og militære relevans, skulle styrkes.

Tiltakene som fikk støtte under denne posten støttet opp under Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme fra 2014, og bidro til økt kunnskap og forståelse i det norske samfunnet om terrornettverk, hvordan voldelig ekstremisme kan forebygges, aktørbildet og truselbildet. Tiltakene har også styrket kunnskap om betydningen av transatlantisk samarbeid, særlig opp mot NATOs 70-årsjubileum i 2019. Det ble bl.a. gitt støtte til Atlantic Council, German Marshal Fund, Carnegie, Center for Strategic and International Studies (CSIS), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) sitt prosjekt «TERRA», Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) (terrorkonsortiet), Global Centers Prevention Project og Stiftelsen NORSAR.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 13 mill. kroner for 2020.

Post 72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Denne bevilgningen dekker tiltak for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, og kjernefysisk sikkerhet. Bevilgningen skal støtte opp om det internasjonale nedrustnings- og ikke-spredningsarbeidet, og tiltak for å ivareta norske forpliktelser under Den kjernefysiske prøvestansavtalen (CTBT). Verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er et hovedsatsingsområde for Norge, og må ses i sammenheng med Norges verifikasjonsarbeid i FN. Bevilgningen støtter også kompetanseutvikling innen kjernefysisk nedrustning.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det er internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen og på sikt en verden uten kjernevåpen
- Forpliktelser som følger av Prøvestansavtalen er overholdt
- Kompetanse på og gjennomføring av verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er økt
- Kjernefysisk og radiologisk sikkerhet er bedre
- Arbeidet for sikkerhet mot kjemisk og biologisk krigføring og terrorisme er styrket
- Kompetanse på nedrustnings- og ikke-spredningsfeltet er økt

Prioriteringer 2020

Innsatsen for verifikasjon av nedrustning av kjernevåpen vil være en hovedprioritet.

Norge vil fortsette å fremme dette arbeidet innen FN-rammen, som en oppfølging av FN's mellomstatlige ekspertgruppe.

Firepartssamarbeidet om verifikasjon med Storbritannia, Sverige og USA (QUAD), samt engasjementet i det internasjonale partnerskapet for verifikasjon av nedrustning (IPNDV), vil videreføres. NorNed-samarbeidet står sentralt gjennom teknisk-faglig støtte. NorNed består av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Institutt for energiteknikk og Stiftelsen NORSAR. Norges styreverv i Det internasjonale atomenergi-byrået (IAEA) i perioden 2019–2021 støttes gjennom en belastningsfullmakt til DSA. Kjernefysisk

sikkerhet er ett av våre prioriterte innsatsområder. Norges internasjonale forpliktelser under Prøvestansavtalen overholdes gjennom en oppdragsavtale med Stiftelsen NORSAR.

Støtte til arbeid mot kjemiske krigføring vil også prioriteres. Norge vektlegger arbeidet i Organisasjonen for forbud mot kjemisk krigføring (OPCW) og støtter den nyetablerte attribusjonsmekanismen innen OPCW for etterforskning av kjemisk krigføring. Denne arbeider for full eliminering av program for kjemiske våpen, og for å avdekke alle fakta rundt påstått bruk av kjemiske våpen i Syria.

I forbindelse med Norges medlemskap i Eksekutivrådet (EC) til OPCW i 2020–2022 vil samarbeidet med FFI styrkes. Støtten til FFIs OPCW-godkjente laboratorium vil også videreføres.

Kapasitetsbygging innenfor nedrustning, spesielt av kjernevåpen, er en prioritering. Støtten til Oslo Nuclear Project ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo videreføres. Prosjektet bygger norsk og internasjonal kompetanse om kjernevåpen, global nedrustning og ikke-spredning.

Det foreslås å sette av 4 mill. kroner av bevilgningen til den søknadsbaserte ordningen til arbeid for nedrustning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen. Fra 2020 er det ikke øremerket støtte til fredsorganisasjoner, men organisasjoner kan søke støtte under denne ordningen. Tiltakene skal ses i sammenheng med andre globale sikkerhetsutfordringer.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 118 *Nordområdetiltak mv.*, post 71 *Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv.*, og deler av kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 71 *Diverse tilskudd*, i Prop. 1 S (2017–2018)

I 2018 bidro bevilgningen til å overholde internasjonale forpliktelser i Prøvestansavtalen. Arbeidet med verifikasjon av kjernefysisk nedrustning, bl.a. gjennom NorNed, ble styrket. Å styrke firepartssamarbeidet mellom Norge, Storbritannia, USA og Sverige, og aktivt delta i det internasjonale partnerskapet for verifikasjon av nedrustning (IPNDV), sto sentralt. Norge ledet den mellomstatlige ekspertgruppen i FN om verifikasjon av nedrustning. Gruppen ble enig om en konsensusrapport våren 2019. 25 stater deltok i ekspertgruppen, derav syv stater med kjernevåpen, samt land som støtter Forbudstraktaten. Arbeidet i ekspert-

gruppen understreker at verifikasjon er avgjørende for å nå målet om en verden uten kjernevåpen, at en troverdig verifikasjonsmekanisme er nødvendig for å opprettholde en verden uten kjernevåpen, og at man bør vurdere videre arbeid med temaet.

Forpliktelsene i Prøvestansavtalen ble overholdt gjennom et oppdrag utført av NORSAR. NORSAR drifter seks målestasjoner i Norge og overvåker seismiske hendelser. NORSAR mottok i tillegg midler for oppdatering av programvare og kompetanseutvikling. NorNed-samarbeidet har gjennom sin tekniske kompetanse en sentral rolle i arbeidet med å skape internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning. Dette mangeårige samarbeidet ble videreført i 2018. Gjennom utvikling av tekniske løsninger bidro NorNed til å fremheve betydningen av ikke-kjernevåpenstaters deltakelse i verifikasjon av kjernefysisk nedrustning. Som følge av FN resolusjonen fra 2016 om verifikasjon av kjernefysisk nedrustning ble det nedsatt en mellomstatlig ekspertgruppe, og FNs medlemsland ble anmodet om nasjonale innrapporteringer om temaet. Det ble gitt støtte til konferanser i sammenheng med verifikasjonsarbeidet.

I 2018 ble det gitt øremerket støtte til International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN) og Norske leger mot atomvåpen. Det ble også gitt 2,5 mill. kroner ikke øremerkede midler til organisasjoner som arbeider for kjernefysisk nedrustning. Disse midlene gikk i 2018 til Nei til atomvåpen, Norges Fredsråd og Norsk Folkehjelp. Det samme gjelder FFIs laboratorium for etterforskning av kjemisk krigføring.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 28,4 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 10,2 mill. kroner fra 2019.

Post 73 Klima, miljøtiltak og hav mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen og styrket kunnskap om internasjonale klima- og miljøutfordringer. Denne posten kan sees i sammenheng med bevilgningene til klima, miljø og hav under programområde 03 *Internasjonal bistand*.

Bevilgningen dekker også støtte til relevante prosesser og aktører innen klima og miljø, inkludert hav og marin forsøpling, klima- og miljøfinan-

siering, luftforurensning og utfasing av subsidier til fossile brenslers. I tillegg vil posten brukes til å finansiere styrket kompetanse og kapasitet til å fremme norsk utenrikspolitikk på disse områdene.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt
- Internasjonalt klima- og miljø samarbeid er styrket

Prioriteringer 2020

Bevilgningen skal i hovedsak gå til finansiering av globale klima- og miljøinnsatser innenfor klima, hav og marin forsøpling. Støtten kan også bidra til kapasitetsbygging, kunnskap og kompetanseutvikling, og teknologisamarbeid. I tillegg vil vi prioritere støtte til internasjonalt miljø samarbeid med vekt på implementering av klima- og miljøavtaler og styrking av internasjonale rammeverk. Viktige kanaler for norsk innsats inkluderer UN Framework Convention for Climate Change, CICERO og andre relevante aktører.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 118 *Nord-områdetiltak mv.*, post 76 *Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak i Prop. 1 S (2017–2018)*.

I 2018 ble det utbetalt totalt om lag 45,5 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak over posten. Målene for ordningen i 2018 var å bidra til utslippsreduksjoner, klimatilpasning og robuste økosystemer på land og i havet, bl.a. til gjennomføring av Parisavtalen og andre klimatiltak. Videre skulle ordningen bidra til tiltak for økt kunnskap på miljø- og klimaområdet, som både næringslivet og myndigheter skal ha nytte av, inkludert om tilpasning, utslippsreduksjon, klimafinansiering og klimarisiko ved investeringer. Dette gjennom bl.a. støtte til forskning og utredninger, samt styrket formidling og tilgang til kunnskap og informasjon. Det var også en målsetting å bidra til reform og utfasing av subsidier til fossile brenslers som er skadelige for miljø, klima og helse, og som motvirker rett-

ferdig fordeling og som undergraver bærekraftig utvikling.

I 2018 ble det lagt stor vekt på de multilaterale prosessene under FNs klimakonvensjon, herunder Parisavtalen og Kyotoprotokollen. Det største enkeltbidraget over denne posten var 25 mill. kroner til FNs klimakonvensjon for oppfølging og gjennomføring av avtaleverket, inkludert støtte til utviklingsland, rapportering og kontroll av lands gjennomføring av forpliktelser. Av dette dekket Klima- og miljødepartementet 10 mill. kroner. Bidraget til Klimakonvensjonen var i 2018 15 mill. kroner høyere enn i 2017 og skyldtes et ønske om å styrke Konvensjonens viktige arbeid med implementering av Parisavtalen og gjennomføring av partsmøtet til Klimakonvensjonen i Katowice, Polen, i desember 2018.

Øvrige bidrag gikk bl.a. til ulike tiltak for å øke kunnskap på miljø- og klimaområdet, herunder forskning på klimafinansiering i regi av CICERO, som har etablert et internasjonalt senter for klimafinansiering som involverer både forskning, næringsliv, finanssektoren og myndighetene i arbeidet. Forskningsområder dekket av CICERO inkluderer bl.a. kilder til klimafinansiering, verktøy for å identifisere klimarisiko for klimainvesteringer, klimafinansiering i internasjonale klimaforhandlinger og potensiale i grønne obligasjoner og miljømessig integritet.

Regjeringen vedtok i 2014 Norges strategi for internasjonalt samarbeid for reform av fossile subsidier og økte bidragene til reformer både under programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområdet 03 *Internasjonal bistand* gjennom henholdsvis Verdensbanken (ESMAP) og *Global Subsidies Initiative under International Institute for Sustainable Development (IISD)* til 100 mill. kroner i en flerårig satsing. Innsatsene støtter lands arbeid med å utvikle subsidier til fossilt brensel. Til Verdensbankens karbonfond ble det utbetalt 1,4 mill. kroner i 2018. Foruten å levere internasjonalt godkjente kvoter til Norge, har fondet også bidratt betydelig til videreutvikling av internasjonale kvotemarkeder.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 27,4 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 5,2 mill. kroner fra 2019.

Post 74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
Tilskudd til europapolitisk forskning	10 608	16 608
Europarådet	8 500	8 107
Informasjon om europeisk samarbeid	5 500	5 750
Tilskudd til EU-opplysning	5 000	5 000
Tilskudd til forskningsprosjektet «Asia i endring»		5 000
Tilskudd til drift av Institutt for fredsforsknings senter på Kypros og dets forsoningsarbeid	3 800	3 800
Religionsfrihet. Støtte til parlamentarikernettverk gjennom Helsingforskomiteen	3 000	3 000
Oslo Freedom Forum	2 000	2 000
Fulbright – stipendordning	1 200	1 200
Tilskudd til International Holocaust Remembrance Alliance	1 000	1 000
Voksenåsen – kulturvirksomhet	750	750
Fremme av transatlantisk samarbeid, Nordmannsforbundet	1 000	500
Willy Brandt-Stiftelsen	400	400
Voluntary Principles Initiative (VPI)		240
Norsk internasjonalt pressesenter (NIPS) – flyttet til post 21	2 000	0
Tilskudd til europapolitisk dialog	575	0
Nordisk samarbeid (slås sammen med Informasjon om europeisk samarbeid)	250	0
Sum post 74	45 583	53 355

Denne bevilgningen dekker tilskudd til bl.a. økt kunnskap, styrket dialog og informasjonsutveksling knyttet til europeiske og internasjonale forhold. Bevilgningen er særlig rettet mot norske og internasjonale ikke-statlige aktører.

Mål 2020

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen, nettverksbyggingen og samsfunnsdebatten om sentrale europapolitiske, nordiske og internasjonale spørsmål med relevans for Norge er økt
- Forskningsbasert kunnskap om europeiske og asiatiske forhold av relevans for norske interesser er produsert og tatt i bruk
- Kunnskapen om menneskerettigheter er økt

- Nettverk for menneskerettighetsforsvarere og deres arbeid er videreutviklet
- Europarådet er reformert og konvensjons-systemet ivaretatt
- Posisjonen til Den europeiske menneskerettstolens (EMD) er styrket og det er sikret tilstrekkelig kapasitet i EMD til å behandle etterlepet av saker
- Kontakten og forståelse mellom den gresk-kypriotiske og tyrkisk-kypriotiske befolkningen på Kypros er økt

Prioriteringer 2020

Bevilgningen finansierer reformarbeidet i Europarådet og styrker den europeiske menneskerettstolens (EMD) arbeid. Midler kan benyttes til

prosjekter innenfor rammen av menneskerettighetsfondet (HRTF) som bidrar til at landene kan oppfylle sine medlemskapsforpliktelser.

Regjeringen vektlegger kunnskapsbasert debatt og dialog om sentrale europeiske og internasjonale spørsmål. Norge har et betydelig internasjonalt engasjement knyttet til demokrati, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling. Vern om ytringsfrihet, tros- og livssynsfrihet, likestilling og LHBTI-rettigheter er en grunnleggende del av dette. Viktige virkemidler inkluderer styrket forskning, støtte til deltagelse i sentrale fora og informasjonstiltak.

Over bevilgningen gis det tilskudd til norske aktører for utrednings- og informasjonsprosjekter om nordisk og europeisk samarbeid. Tilskuddet til europapolitisk forskning økes. Regjeringen og samfunnet for øvrig trenger forskningsbasert kunnskap for å forstå Europas politiske, økonomiske, institusjonelle og rettslige utvikling og for å fatte gode politiske beslutninger. Når utfordringene i Europa øker må vi også øke vår kapasitet til å analysere utviklingstrekkene. Det gis også tilskudd til EU-opplysning til Europabevegelsen og Nei til EU.

Tilskuddet til forskningsprosjektet «Asia i endring» skal styrke Forskningsrådets program UTENRIKS og bidra til å realisere forskningsprosjekter som øker kunnskapen om prioriterte asiatiske forhold som påvirker norske interesser. Den globale maktforskyvningen mot øst og det geopolitiske konfliktpotensialet i den forbindelse blir stadig viktigere for norsk politikk, økonomi og sikkerhet.

Fulbright-programmet ble etablert for å øke gjensidig forståelse mellom folk i USA og andre land gjennom utveksling av personer, ideer og kunnskaper. Tilskudd til norske stipendier er et bidrag til fremme av det bilaterale forholdet mellom Norge og USA. Voksenåsen er Norges nasjonalgave til Sverige som takk for svensk bistand til krigsrammede under andre verdenskrig, og er heleid av den svenske stat. Norges støtte til Voksenåsens drift er en kompensasjon for bortfall av momsritak.

Tilskuddet til International Holocaust (IHRA) dekker det pliktige norske bidraget, samt utgifter til gjennomføring av den internasjonale Holocaustdagen, som Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) har påtatt seg ansvaret for.

Det gis også støtte til Institutt for fredsforskning (PRIO) senter på Kypros, Den norske hel-

singforskomiteens arbeid med det internasjonale parlamentarikernetverket for tros- og livssynsfrihet, samt Oslo Freedom Forum.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker de største tilskuddene under tidligere kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 71 *Diverse tilskudd* og deler av tidligere kap. 118 *Nordområdene mv.*, post 71 *Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv.* i Prop. 1 S (2017–2018).

Ordningene *Informasjon om europeisk samarbeid, tilskudd til EU-opplysning, tilskudd til europapolitisk forskning, tilskudd til europapolitisk dialog og nordisk samarbeid* bidro i 2018 til å øke kunnskap, nettverksbygging og samfunnsdebatt om sentrale europapolitiske og nordiske spørsmål.

International Holocaust Remembrance Alliance startet i perioden 2017–2018 en større reformprosess med sikte på å tilpasse seg den raske veksten i antallet medlemmer og effektivisering av alliansens arbeid. Norge og de nordiske landene bidro aktivt til reformarbeidet.

PRIO bidro til en faktabasert debatt gjennom forsknings-, dialog og informasjonsinitiativ knyttet til konflikten mellom nord og sør på Kypros, samt til utvikling av kontakt og forståelse mellom den gresk- og tyrkiskkypriotiske befolkningen.

Det vil ta tid å se resultatene på samfunnsnivå av Det internasjonale parlamentarikernetverket for tros- og livssynsfrihet, men antallet deltakende parlamentarikere har vokst jevnt og i 2018 sluttet både en ny nasjonal og en ny regional gruppe til arbeidet.

Det årlige Oslo Freedom Forum i Norge bidro i 2018 til debatt om menneskerettighetsspørsmål og har vist seg som en effektiv og relevant møteplass for MR-forsvarere, sivilsamfunn, og andre aktører innenfor demokrati og MR-arbeid.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 53,4 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 7,8 mill. kroner fra 2019 som i hovedsak skyldes at bevilgningen foreslås styrket med 10 mill. kroner til forskning om Europa og Asia, og at 2 mill. kroner til drift av NIPS, Utenriksdepartementets servicesenter for utenlandske korrespondenter i Norge, foreslås flyttet til kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*.

Programområde 03 Internasjonal bistand

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
Programområde 03 Internasjonal bistand	31 559 689	34 399 945	35 762 209	4,0
Sum Utgift	31 559 689	34 399 945	35 762 209	4,0

Forslaget til bistandsramme for 2020, i alt 39 207 mill. kroner, foreslås fordelt som følger mellom departementene:

- Utenriksdepartementet, 35 923,7 mill. kroner, av dette 35 762,2 mill. kroner under programområde 03 *Internasjonal bistand* og 161,5 mill. kroner under programområde 02 *Utenriksforvaltning* (bistandsandelen av kapitalpåfyllingen til Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur, AIIB på kap. 116, post 90).
- Klima og miljødepartementet, 3 181,1 mill. kroner til klima/skog.
- Finansdepartementet, i alt 85,5 mill. kroner, av dette 46,5 mill. kroner til nettoordning merverdiavgift og 39 mill. kroner til bistandsprosjekter under Riksrevisjonen.

- Kunnskapsdepartementet, 16,7 mill. kroner til forskning.

Bistandsrammen for 2020 er 1,4 mrd. kroner/3,6 pst. høyere enn saldert budsjett 2019 og tilsvarer 1 pst. av BNI-anslaget for 2020. DACs regelverk ligger til grunn for norsk bistand, og Regjeringen har slått fast at formålet med bistanden er utvikling og fattigdomsreduksjon.

Utgiftene til ODA-godkjente flyktningutgifter i Norge er anslått til 718,6 mill. kroner i 2020, en økning på 168,5 mill. kroner fra 2019.

Rapport om norsk bistand 2018 er nærmere omtalt i eget avsnitt i del III, pkt. 12, samt vedlegg 1–6.

Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklings samarbeidet

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
140	Utenriksdepartementet		1 757 475	1 830 388	4,1
141	Direktoratet for utviklings samarbeid (Norad)		302 039	307 696	1,9
144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)		195 449	200 275	2,5
Sum kategori 03.00			2 254 963	2 338 359	3,7

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Programkategori 03.00 *Forvaltning av utviklings samarbeidet* omfatter bevilgninger til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA).

Tilskuddsordningene under programområde 03 *Internasjonal bistand* forvaltes av Utenriksdepartementet, herunder utenriksstasjonene, samt Norad og Norec. Også Norfund forvalter noe tilskuddsmidler i tillegg til overføringene fra kap. 162, post 75 *Norfund – tapsavsetning* og 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*. Videre kan enkelte ordninger bli delegert til andre etater.

Utenriksdepartementets mål, oppgaver og administrative ansvar generelt er nærmere omtalt

under programområde 02, programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*.

Utenriktjenestens arbeid med å effektivisere driften er nærmere omtalt i del I, pkt. 2 Budsjettstruktur, effektiv forvaltning og reform.

Bevilgningene under kap. 140 skal i tillegg bidra til å nå følgende mål:

- Bistandsforvaltningen er effektiv og av høy kvalitet
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter
- Bistandsforvaltningen har brukt digitale verktøy mer strategisk
- Bistanden er samordnet og resultatorientert

Kap. 140 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
01	Driftsutgifter		1 573 979	1 640 558
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		151 942	156 020
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		31 554	33 810
Sum kap. 0140			1 757 475	1 830 388

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1. i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Post 01 Driftsutgifter

Denne bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til administrasjon av utviklingssamarbeidet i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene. Om lag 59 pst. av bevilgningen gjelder lønn og særavtale, om lag 13 pst. av bevilgningen gjelder husleie og om lag 28 pst. av bevilgningen gjelder andre driftsutgifter.

Om lag 40 pst. av utenriksstasjonens ansatte jobber med forvaltning av utviklingssamarbeidet. Dette er utgifter som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp iht. OECD/DACs regelverk.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 640,6 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 66,6 mill. kroner fra 2019, hovedsakelig knyttet til pris- /kursutvikling og kompensasjon for lønnsoppgjøret. Videre foreslås bevilgningen økt med 6,1 mill. kroner knyttet til utgifter i forbindelse med Norges kandidatur til FNs sikkerhetsråd. Posten foreslås redusert med 7,9 mill. kroner som følge av ABE-reformen.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall II om fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3140 *Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen*, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Denne bevilgningen dekker utgifter til faglige rådgivningstjenester. Formålet er å fremme kvalitet og resultatorientering i bistandsforvaltningen, og bidra til bedre resultater i utviklingspolitikken. Det kjøpes tjenester til å gjennomføre evalueringer, studier, utredninger, program- og prosjektvurderinger, og forvaltningsfaglige tjenester. Bevilgningen dekker også innkjøp av tjenester i forbindelse med saker der det er mistanke om økonomiske misligheter, f.eks. revisjonstjenester.

Evalueringsavdelingen i Norad skal dokumentere i hvilken grad norsk bistand er effektiv, relevant og oppnår resultater som forutsatt. Dette er gitt gjennom en egen instruks som gir Evalueringsavdelingen ansvar for å initiere og gjennomføre uavhengige evalueringer av utviklingssamarbeidet. Avdelingen rapporterer direkte til utenriksråden i Utenriksdepartementet og departementsråden i Klima- og miljødepartementet, og sender sine anbefalinger til ansvarlig departement ved offentliggjøring av rapportene. Oppfølgings-

ansvaret ligger hos det respektive departement. Oppfølgingsplaner og -rapporter fra departementene blir publisert på norad.no. I evalueringsarbeidet legges det vekt på kontrollsystemer og læring, og å få frem resultatet av utviklingsinnsatsen. Norge deltar i flere internasjonale nettverk for evaluering og kvalitetssikring av bistand.

Posten dekker også utgifter til Multilateral Organization Performance Assessment Network (MOPAN). MOPAN er et felles givernettsverk som foretar gjennomganger av multilaterale organisasjoner og banker, og vurderer deres effektivitet og resultatoppgjør.

Prosesskostnader knyttet til Norges freds- og forsoningsengasjement og gjennomføring av konferanser med utviklingspolitisk og bistandsfaglig innhold finansieres over denne posten. Bevilgningen dekker også utgifter knyttet til digitalisering av bistandsforvaltningen. Andre kostnader knyttet til reform, effektivitet og resultatorientering i bistandsforvaltningen kan også dekkes under denne bevilgningen. Også i 2020 vil utgifter til Regjeringens havsatsing bli prioritert, herunder arbeidet knyttet til Det internasjonale høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA).

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 165 *Forskning, kompetanseheving og evaluering*, post 01 *Driftsutgifter* i Prop. 1 S (2017–2018).

Bevilgningen ble brukt til innkjøp av faglige råd og tjenester knyttet til utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag innen hele det utviklingspolitiske feltet. Bruk av spesialrevisjoner og granskinger har vært viktig for Utenriksdepartementet ved oppfølging av mistanke om økonomiske misligheter. Slike tiltak bidro også til å øke kunnskapen i departementet, andre berørte departementer og frivillige organisasjoner, for slik å unngå nye mislighetssaker.

Bevilgningen ble videre brukt til utviklingsfaglig arbeid med menneskerettigheter, kvinner, fred og sikkerhet, FN, humanitær nedrustning og internasjonal humanitærrett. På utenriksstasjonene ble posten benyttet til vurderinger av prosjektforslag, og til midtveisgjennomganger av samarbeidsprosjekter. Innkjøp av faglig bistand har bidratt til å øke kvaliteten og effektiviteten i bistanden og forvaltningen av denne. Bevilgningen ble også brukt til gjennomføringen av konferanser om utviklingspolitiske spørsmål.

Evalueringsavdelingen i Norad har i tråd med evalueringsprogrammet som ble publisert i

februar 2018, ferdigstilt 13 evalueringer og studier i løpet av året. I tillegg ble tre rapporter utarbeidet gjennom samarbeid med Det globale miljøfondet.

En viktig oppgave for Evalueringsavdelingen er å fremme læring, debatt og bruk av kunnskap fra evalueringer i politikkkutforming og operativ virksomhet. Flere av evalueringene som ble gjennomført i 2018 satte i gang diskusjoner i eksterne fagmiljøer, i media og internt i UD og Norad. Evalueringen av støtten til styrking av sivil samfunn og evalueringen av menneskerettigheter og næringsliv går også igjen blant de mest nedlastete rapportene i 2018. I tillegg ligger evalueringen av mål- og resultatorientering i den norske bistandsadministrasjonen på topp tre.

For å kunne dra nytte av erfaringer fra det internasjonale evalueringsmiljøet har Evalueringsavdelingen i 2018 hatt samarbeid med evalueringsavdelingene i det Globale Miljøfondet (GEF), FNs utviklingsfond (UNDP) og Afrikabanken. Leder av Evalueringsavdelingen har siden 2017 vært leder av OECDs evalueringnettverk, noe som har økt synligheten av, og etterspørselen etter, avdelingens arbeid og kompetanse internasjonalt. Avdelingen ble i 2018 representert i Global Evaluation Advisory Committee som gir råd og veiledning til FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women).

Evalueringsavdelingens årsrapport for 2018/2019 og evalueringsrapportene er for øvrig tilgjengelige på *norad.no*.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 156 mill. kroner for 2020.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser og ombygginger i departementet og ved utenriksstasjonene.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 33,8 mill. kroner for 2020.

Post 89 Valutatap

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt valutatap på kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3140, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2020
		2018	Saldert budsjett 2019	
01	Driftsutgifter		279 377	284 425
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		22 662	23 271
	Sum kap. 0141		302 039	307 696

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Dette kapittelet omfatter administrasjonsutgifter for Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad), herunder driftsutgifter knyttet til Norads kommunikasjonsvirksomhet.

Post 01 Driftsutgifter

Denne bevilgningen dekker administrasjonsutgiftene for Direktoratet for utviklingssamarbeid

(Norad). Norad skal bistå Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene med faglig rådgiving og kvalitetssikring i forvaltning av Norges utviklingssamarbeid, herunder initiere og gjennomføre evalueringer. Norad skal også bistå Utenriksdepartementet i forvaltningen av tilskuddsmidler som angitt i departementets tildelingsbrev. Norads budsjett vil bli påvirket av Regjeringens reform av tilskuddsforvaltningen.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 284,4 mill. kroner for 2020.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Denne bevilgningen dekker utgifter til gjennomføring av Norads informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet, herunder formidling av resultater av bistanden.

Bevilgningen skal bidra til å øke kunnskapen og engasjementet om norsk utviklingspolitikk og FNs bærekraftsmål i befolkningen.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 01 *Driftsutgifter* i Prop. 1 S (2017–2018).

Bevilgningen ble i hovedsak benyttet til resultatinformasjon, debatt og kommunikasjon om langsiktig utviklingssamarbeid i regi av Norad. Arrangementer, Statistikkportalen, Resultatportalen, fagsider og landsider på norad.no bidro til resultatformidling og informasjon om norsk utviklingssamarbeid.

Et sentralt bidrag for å fremme interesse for og øke kunnskap om utviklingsspørsmål, er den fireårige kampanjen Norad startet i 2016 for å spre kunnskap om bærekraftsmålene. Målet til kampanjen er at bærekraftsmålene skal løftes ut fra lukkede toppmøter og ut til befolkningen. Noen viktige virkemidler i kampanjen i 2018 var flere filmer som til sammen hadde fire millioner visninger og to nattevandringer for bærekraftsmålene, en til Aksla i Ålesund og en opp Ekebergåsen i Oslo, med til sammen over 17 500 deltakere. I tillegg var Norad medarrangør i nattevandringer opp Gaustatoppen og i Bergen.

Norad arrangerte selv eller var medarrangør for en rekke arrangementer. Noradkonferansen fant sted 12. desember. Tema for konferansen var sivilt samfunn – trusler og veivalg. Over 500 personer deltok.

Fagbladet Bistandsaktuelt hadde et opplag på 19 400 eksemplarer og kom ut med sju papirutgaver. Antall lesere av nettutgaven økte betydelig. Utgiftene for Bistandsaktuelt i 2018 utgjorde 5,4 mill. kroner.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 23,3 mill. kroner for 2020.

Kap. 144 Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2018	budsjett 2019	
01	Driftsutgifter		53 449	54 464
70	Uttekslingsordninger, <i>kan overføres</i>		142 000	145 811
	Sum kap. 0144		195 449	200 275

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Kapitlet omfatter samtlige utgifter knyttet til Norecs virksomhet, herunder både driftsutgifter og tilskuddsmidler som benyttes til å finansiere utviklingsprosjekter basert på gjensidig utveksling av personer.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker administrasjonskostnadene for Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec).

I tillegg til ordinære driftsutgifter som lønns- og personalutgifter, reisevirksomhet, administra-

sjon og kommunikasjonsvirksomhet, omfatter posten også programrelaterte aktiviteter som monitorering, risikostyring, samt interne og eksterne arrangementer.

I 2020 vil det fortsatt være konsolidering i Førde etter flyttingen fra Oslo i 2018. Prioriterte områder i 2020 vil være:

- etablering i permanente lokaler
- kompetanseutvikling av nyrekruttert personell i 2019
- videreutvikling av samarbeidet med utvalgte ambassader

- pilotprosjekt for heldigital søknadsprosess
- profilering av Norec som kompetansesenter for utveksling
- styrket samarbeid med Kunnskapsbanken
- styrket sikkerhets- og beredskapssamarbeid med Norad og UD

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 54,5 mill. kroner for 2020.

Post 70 Utvekslingsordninger, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til utveksling av personer mellom Norge og samarbeidsland i sør og mellom ulike land i sør. Virksomheten er bygd på gjensidighet og partnerskap. Norecs virksomhet er basert på avtaler med ulike partnere for tilskudd til prosjekter som gjennomfører utveksling. Prosjektene følges opp gjennom prosjektbesøk, kursvirksomhet og nettverksbygging, og Norec bidrar med veiledning og rådgivning til involverte organisasjoner. Bevilgningen dekker også støtte til multilaterale partnerskap som fremmer utveksling som metode innenfor satsingsområder i Norges utviklingsamarbeid. På grunnlag av instruks for Norec gitt ved kgl.res. 10. august 2018, utarbeides en ny strategi for perioden 2019–2022. Den legger opp til tre målområder: stimulere flere virksomheter til å bruke utveksling av personell som metode i internasjonalt samarbeid; konsolidere Norec som et kompetansesenter for internasjonal utveksling; og utvikle bruken av digitale verktøy.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. I tillegg støtter bevilgningen opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring. God helse, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Faglig samarbeid med partnerland er styrket

- Læring og engasjement for utvikling hos utvekslingsdeltakere og prosjektpartnere har økt
- Kunnskap fra utvekslingssamarbeid er tilbakeført eget samfunn

Prioriteringer 2020

I 2020 vil følgende innsatser og områder prioriteres:

- Ordningen gir tilskudd til offentlige institusjoner, næringsliv og sivil samfunn som jobber med utdanning, helse, næringsliv og ungt lederskap. Norec vil i perioden prioritere å involvere partnere som tematisk arbeider med klima, miljø og hav.
- Som sin hovedsatsning innen utvekslingsvirksomheten skal Norec utvikle faglige samarbeid, og skal i den forbindelse samarbeide tett med Kunnskapsbanken i Norad
- Det skal arbeides for å gi organisasjonen en sterk og fokusert profil som kompetansesenter og tilskuddsforvalter for utvekslingsvirksomhet, i tråd med ny instruks og ny strategi.
- Norec vil styrke fokus på de fire tverrgående hensynene i norsk utviklingspolitikk; antikorrupsjon, miljø, likestilling og menneskerettigheter.
- Tilskuddsordningen skal særlig rettes inn mot Norges partnerland, i kombinasjon med land på Norecs liste over samarbeidsland.
- Norec vil også i 2020 videreføre samarbeidet med UNO-SSC og med DAC Global Relations med tanke på konkretisering og gjennomføring av sluttdokumentet fra konferansen BAPA+40. Norec vil med sitt mandat som kompetansesenter i 2020 også starte med rådgivning og støtte til sør-sør og triangulær personellutveksling forestått av andre, herunder norske offentlige institusjoner, og multilaterale organisasjoner.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 77 *Uttekslingsordninger gjennom Fredskorpset* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var målet å bidra til styrking av sivil samfunn i utviklingsland, legge til rette for erfaringsutveksling, læring og tilbakeføring av kunnskap til eget samfunn, samt skape engasjement for menneskerettigheter og internasjonale utviklings-spørsmål med unge mennesker som særlig målgruppe. En vesentlig side ved Norecs virksomhet

er å skape positive resultater på lang sikt gjennom aktivt ungt lederskap og utviklingsengasjement. I løpet av 2018 deltok totalt 580 personer i utvekslinger mellom 226 partnerorganisasjoner i 24 land, basert på 76 samarbeidsprosjekter. Strategien som skulle vært avsluttet i 2017, ble videreført i 2018 på grunn av flyttingen fra Oslo til Førde. Utvekslingene var i 2018 konsentrert innenfor utdanning, helse, næringsliv og sivil samfunn.

- Nye utvekslingskonsepter ble prøvd ut for å lære mer om mulige nye organiseringsmåter av modellen. En internevaluering gjennomført i 2018 viste behov for mer fleksible ordninger og individuell tilrettelegging. I utformingen av ny strategi har dette vært førende.
- Norec hadde utstrakt nettverks- og møtevirksomhet med lokale aktører innen alle sektorer på Vestlandet. Flyttingen og navnebyttet førte generelt til mye positiv oppmerksomhet om Norec som virksomhet og til utveksling som metode.
- 12 nye partnerskap startet opp i 2018, med tematisk bredde fra yrkesopplæring, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), miljø og inkludering av unge med funksjonshemninger.
- Norec fortsatte i 2018 sitt samarbeid med UN Office for South South Cooperation, og deltok på deres Global South-South Development Expo i New York i november som en forberedelse til BAPA+40 konferansen i 2019. Norec bidro til publikasjonen *Good Practices in South-South and Triangular cooperation* lansert av UN Office for South South Cooperation (SSC).
- Norec bidro også i OECD/DACs Global Relations arbeid med retningslinjer for triangulært samarbeid, samt til publikasjonen *Triangular Cooperation in the Era of the 2030 Agenda*.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 145,8 mill. kroner for 2020.

Programkategori 03.10 Utviklings samarbeidet

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020	Pst. endr. 19/20
150	Humanitær bistand		5 396 700	5 511 700	2,1
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		1 992 790	2 175 194	9,2
152	Menneskerettigheter		700 157	825 277	17,9
159	Regionbevilgninger		2 924 243	3 316 843	13,4
160	Helse		3 925 686	3 696 186	-5,8
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid		3 808 279	3 667 710	-3,7
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		4 805 666	4 525 166	-5,8
163	Klima, miljø og hav		1 479 509	1 925 509	30,1
164	Likestilling		1 002 219	1 420 019	41,7
170	Sivilt samfunn		2 128 471	2 028 471	-4,7
171	FNs utviklingsarbeid		1 321 700	1 192 700	-9,8
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		2 109 500	2 420 500	14,7
179	Flyktningstiltak i Norge		550 062	718 575	30,6
Sum kategori 03.10			32 144 982	33 423 850	4,0

På grunn av ny budsjettstruktur inneholder ikke tabelloversiktene regnskap 2018. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

For å lykkes i utviklingspolitikken og arbeidet med å nå bærekraftsmålene, legger Regjeringen vekt på at samarbeidspartnere og organisasjoner som støttes er effektive og oppnår resultater. Likeledes vektlegger Regjeringen klimatilpasning og forebygging for å hindre at oppnådd utvikling reverseres. Økt innsats mot sult er en viktig del av arbeidet for klimatilpasning og forebygging av klima- og naturkatastrofer. Behovene for humanitær hjelp og beskyttelse er rekordstore. Nødhjelp og humanitær innsats vil være et prioritert område for Regjeringen også i 2020.

I tråd med bærekraftsprinsippet om at ingen skal utelates skal de minst utviklede landene og de mest marginaliserte og sårbare gruppene av mennesker, inkludert personer med funksjonsnedsettelse, prioriteres. Dette er sentralt for å bidra til at ingen faller utenfor i oppnåelsen av bærekraftsmålene for god utvikling og fattigdomsbekjempelse. Ofte vil Regjeringens satsing på humanitær innsats for å redde liv, lindre nød og ivareta menneskers verdighet i krisesituasjoner, virke positivt inn på arbeidet med å nå bærekraftsmålene, bekjempe fattigdom og sikre at ingen utelates.

Nasjonal ressursmobilisering er avgjørende for å nå bærekraftsmålene. Privat sektor spiller en viktig rolle. Regjeringen legger derfor økende vekt på samarbeid med denne sektoren. Utviklingsland står overfor en formidabel utfordring med å skape et tilstrekkelig antall anstendige arbeidsplasser i takt med befolkningsveksten. Det gjør at i årene framover må veksten i antall arbeidsplasser mer enn dobles i forhold til de to foregående tiårene. Skal bærekraftsmålene nås, er det avgjørende at man lykkes med dette. De mange nye jobbene som trengs vil først og fremst måtte komme i privat sektor. Regjeringens mål er å styrke samarbeidet med næringslivet for å øke jobbskaping og investeringer i utviklingsland.

En økende andel av bistandsmidlene gis gjennom multilaterale organisasjoner og de store globale fondene. En styrke ved å jobbe gjennom slike partnerskap er at det åpner for økt samordning, mer helhet og bedret effektivitet i innsatsen.

Globale fond har blitt en stadig viktigere del av norsk utviklingspolitikk, spesielt innen helse og utdanning. De har vist seg å være effektive samarbeidspartnere for å nå norske mål. Fremover vil fondene spille en viktig rolle i finansieringen av klimatiltak. Fondsmekanismer er også viktige på det humanitære området for å sikre rask og effektiv humanitær respons.

Sivilsamfunnsorganisasjoner er sentrale samarbeidspartnere, enten de er tilstede selv eller jobber gjennom lokale partnere. Et mangfoldig og dynamisk sivil samfunn er med på å supplere og korrigere både myndigheter og multilaterale aktører. I mange land, særlig der den lokale kapasiteten er svak, er organisasjonene ikke bare en kanal for påvirkning, men også en leverandør av basistjenester.

Målet for den bilaterale innsatsen er å oppnå bedre resultater ved konsentrasjon om færre land og sektorer. I noen tilfeller har Norge faglig spisskompetanse på et område og langvarig samarbeid med et land. Da kan det være hensiktsmessig å satse på stat-til-stat samarbeid. Et eksempel på dette er kompetanseoverføring gjennom Kunnskapsbanken.

Partnerland i norsk utviklingspolitikk

I tråd med meldingen til Stortinget om partnerland, Meld. St.17 (2017–2018) *Partnerland i utviklingspolitikken*, prioriteres 16 partnerland i utviklingssamarbeidet. Disse landene fordeler seg på to kategorier; land som er partnere for langsiktig utvikling, og land som i hovedsak har behov for stabilisering og konfliktforebygging. Det utar-

beides landstrategier for de 16 landene med utgangspunkt i det eksisterende bilaterale samarbeidet, landenes egne prioriteringer og vurderingen av på hvilke områder Norge kan bidra best mulig. Støtten finansieres over en rekke budsjettposter, og er basert på samarbeid med ulike lokale, nasjonale og internasjonale organisasjoner og partnere, avhengig av innretningen av innsatsen i det enkelte land.

Kategori 1 Partnere for langsiktig utvikling

Norges brede samarbeid med *Etiopia* støtter opp om landets gjennomføring av demokratisk og økonomisk reform. Utviklingssamarbeidet underbygger Etiopias innsats for økonomisk vekst og bærekraftig utvikling gjennom støtte til klimasmart landbruk, skog, utdanning og jobbskaping. Den positive utviklingen etter regjeringsskiftet i 2018 har gitt nytt mulighetsrom for samarbeid om styresett, menneskerettigheter, likestilling og innsats rettet mot sårbare grupper. Norsk støtte til Etiopia i 2018 var på 520 mill. kroner, og planlegges videreført på om lag samme nivå i 2020.

Norge og *Ghana* samarbeider nært om bærekraftsmålene. Norsk næringsliv viser stor interesse for Ghana, og næringsutvikling er et norsk hovedinnsatsområde i landet. Det norske bistandsengasjementet prioriterer kapasitetsbygging gjennom programmene Olje for utvikling og Fisk for utvikling. Sistnevnte er viktig for å støtte opp om livsgrunnlaget for lokalbefolkning og særlig sårbare grupper. Norsk støtte til Ghana var på 33,7 mill. kroner i 2018 og planlegges videreført på omtrent samme nivå i 2020.

Malawi har vært et samarbeidsland for Norge i drøyt 20 år og er i dag blant de største mottakere av norsk bistand. Utviklingssamarbeidet er konsentrert om utdanning, helse, matsikkerhet og landbruk samt godt styresett. Malawi er pilotland i regjeringens utdanningssatsing. Norsk støtte i 2018 var på 475 mill. kroner og planlegges å ligge på samme nivå i 2020.

I *Mosambik* støtter Norge fredsskapende tiltak og reform for godt styresett, antikorrupsjon og åpenhet. Støtte til sivil samfunn og aktører som arbeider for fremme av menneskerettighetene, inkludert kvinners rettigheter og likestilling, er også viktig. Gjennom Olje for utvikling, Fisk for utvikling og sentralbanksamarbeidet ønsker Norge å bidra til å styrke Mosambiks evne til bærekraftig naturressursforvaltning. Næringsutvikling med vekt på jobbskaping og matsikkerhet på landsbygda, energi og økoturisme er andre sentrale områder i utviklingssamarbeidet. Sam-

arbeid knyttet til havspørsmål innen offshore, fiskeri, miljø og forskning trappes opp. Norsk støtte var på 342 mill. kroner i 2018 og planlegges økt i 2020, bl.a. som følge av støtte til bærekraftig og klimasmart gjenoppbygging etter syklonene Idai og Kenneth.

I *Tanzania* er de norske strategiske målene for samarbeidet fokusert på offentlig finansforvaltning og skatt, økt tilgang til energi samt matsikkerhet og effektivisering av landbruket. Samtidig er det av stor betydningen å investere i menneskelig kapital. Støtte til helse og utdanning og aktiv deltakelse fra sivil samfunn og privat sektor er viktig for at myndighetenes industrialiserings-agenda skal lykkes. Norsk støtte i 2018 var på 397 mill. kroner og planlegges økt i 2020.

Til tross for høy økonomisk vekst og framskritt i å redusere fattigdom, har *Uganda* fortsatt store fattigdoms- og utviklingsutfordringer. Hovedsektorer for norsk bilateralt utviklingssamarbeid er fornybar energi, forvaltning av petroleumressurser (Olje for utvikling), demokratisk utvikling, menneskerettigheter og støtte til sårbare grupper. Styrking av kvinners rettigheter er både et fokusområde og en tverrgående prioritet. Uganda er Afrikas største vertsland for flyktninger og tredje største mottaker av flyktninger i verden. Norsk støtte til Ugandas flyktningerespons bidrar til å fremme sammenhengen mellom humanitær innsats og langsiktig utviklingsbistand gjennom støtte til både flyktninger og lokalbefolkning og ivaretar særlig sårbare befolkningsgrupper. Støtten var på 288 mill. kroner i 2018 og forventes å ligge på samme nivå i 2020.

Indonesia og Norge er etablerte partnere i multilateralt samarbeid. Bilateralt er en stor del av bistanden konsentrert om klima og skog. Bærekraftige hav er en nyere satsing, inkludert bekjempelse av marin forurensning og samarbeid mot fiskekriminalitet. Støtten til menneskerettighetsprosjekter fortsetter. Norsk innsats, inkludert klima- og skogsatsingen, var på 198 mill. kroner i 2018.

Norge har et bredt utviklingssamarbeid for demokratisering i *Myanmar*. Hovedområdene er godt styresett og menneskerettigheter, naturressursforvaltning, energi, miljø/klima, utdanning og sivil samfunn. I tillegg til tiltak innenfor fred og forsoning og kvinner, fred og sikkerhet, gis støtte til politiske og økonomiske reformprosesser. Norge bidro også med 84,59 mill. kroner i humanitær støtte til rohingyakrisen i 2018. Av det gikk 5,5 mill. kroner til Myanmar og 79 mill. kroner til rohingya-flyktninger i Bangladesh. Total norsk støtte til Myanmar var på 253 mill. kroner i 2018.

Innretningen av og nivå på den videre støtten til Myanmar vil ses i lys av hvordan myndighetene forholder seg til situasjonen for rohingya-minoriteten og menneskerettighetssituasjonen generelt i landet.

Nepal er et av verdens fattigste land og har store utviklingsbehov etter tiår med politisk ustabilitet. Norges hovedprioriteringer i utviklingssamarbeidet med Nepal er god utdanning for alle, herunder sårbare grupper, i tillegg til ren energi og godt styresett. Norges støtte skal bidra til å legge forholdene til rette for næringsutvikling og økonomisk utvikling samt bidra til å bygge et føderalt system og et fredelig, inkluderende samfunn etter mange års konflikt. Støtten var på 267 mill. kroner i 2018 og vil ligge på minst samme nivå i 2020.

Oppfølging av fredsavtalen mellom colombianske myndigheter og Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC), samt gjenopptakelse av forhandlinger mellom colombianske myndigheter og Ejército de Liberación Nacional (ELN), utgjør et hovedsatsingsområde for Norges samarbeid med *Colombia*. Fredsavtalen med FARC inneholder bestemmelser om avslutning av konflikten og våpennedleggelse. Den omfatter også etablering og gjennomføring av et system for overgangsrettferdighet og oppreisning for ofre, reintegreringstiltak og jobbskaping, samt mer langsiktige prosesser som landsbygdreformer og bekjempelse av narkotikaproblemet.

Et annet hovedsatsingsområde er samarbeid for å bidra til redusert avskoging i landet. I 2020 vil bistanden fortsette å dreies fra å skape fred til å implementere fredsavtalen, inkludert videreføring av et samarbeid innen Olje for utvikling og Fisk for utvikling. I 2018 var norsk støtte på 408 mill. kroner. Den forventes å øke noe i 2020.

Kategori 2 Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

Norges engasjement i *Mali* støtter landets egen innsats for å etablere demokratiske institusjoner, motvirke konflikt og bidra til stabilitet og bærekraftig utvikling. Norge støtter opp om gjennomføring av fredsavtalen mellom regjeringen og opprørsgruppene fra 2015, både gjennom personell og utstyr til FN-operasjonen MINUSMA og støtte til fred- og forsoningsinnsats på grasrota. Utviklingssamarbeidet fokuserer i tillegg på demokratisk utvikling, matsikkerhet og klimatilpasset landbruk samt utdanning. Støtten til Mali var i 2018 på 245 mill. kroner og planlegges økt i 2020. I tillegg til støtte på landnivå gir Norge bety-

delig støtte til regionale tiltak i den konflikt-rammede Sahelregionen.

Det norske samarbeidet med *Niger* er knyttet opp mot øvrig norsk innsats i Sahel. Niger er et av verdens fattigste land og ligger helt nederst på UNDPs utviklingsindeks. Landet er i tillegg hardt rammet av voldelig konflikt i nabolandene. Utviklingssamarbeidet støtter myndighetenes egen innsats for en bærekraftig utvikling, og retter seg spesielt mot utdanning, reproduktiv helse, matsikkerhet og klimarobust landbruk. Norsk støtte til Niger var på 145 mill. kroner i 2018 og planlegges økt. Niger mottar i tillegg norsk støtte gjennom regionale tiltak.

Norsk samarbeid med *Somalia* støtter myndighetenes gjennomføring av reformer innen økonomi, demokrati, utvikling og sikkerhet. Engasjementet for fred, politisk stabilisering og økonomisk og sosial utvikling forsterkes. Styrking av myndighetene, videreutvikling av den føderale staten, bedret økonomiforvaltning og nødvendige tjenester til befolkningen er Norges viktigste prioriteringer. Støtten i 2018 var på 543 mill. kroner. Den forventes økt i 2020 for ytterligere å støtte den positive utviklingen. Regjeringen vil i tillegg gi et kortsiktig overgangslån for å bistå Somalia med å klarere misligholdt gjeld overfor Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA), som ledd i en multilateralt koordinert prosess. Lånet kanaliseres gjennom Verdensbanken, og vil bidra til å bane vei for at Somalia kan kvalifisere for gjeldslette under HIPC-initiativet, jf. kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 91 *Kortsiktig overgangslån til Somalia*.

I *Sør-Sudan* er norsk innsats nær knyttet til den politiske og humanitære situasjonen i landet og er konsentrert om tre områder: fredsprosessen, stabiliseringstiltak og humanitær innsats. Fredsavtalen som ble inngått i september 2018 har så langt ført til en betydelig reduksjon i konfliktnivået i de fleste deler av landet. Dette har gitt økt humanitær tilgang og bedre rammevilkår for å iverksette stabiliserings- og utviklingstiltak som kommer befolkningen til gode. Norsk støtte til Sør-Sudan var 616 mill. kroner i 2018. Fredsprosessen er fremdeles skjør. Dersom partene i konflikten forsetter å demonstrere politisk vilje til å gjennomføre fredsavtalen, vil Norge vurdere å trappe opp støtten til fredsprosessen og bidra til en mer bærekraftig utvikling for den krigsherjede befolkningen. De humanitære behovene vil fortsatt være store også i 2020.

I *Afghanistan* har det norske bistandsengasjementet prioritert utdanning, integrert landsbygd-utvikling, inkludert næringsutvikling og jobb-

skaping samt godt styresett. I tillegg bidrar Norge til fredsskapende tiltak. Kvinners stilling og anti-korrupsjon er tverrgående prioriteringer. Norsk sivil støtte til Afghanistan, inkludert humanitær bistand, vil bli videreført på samme nivå, det vil si om lag 700 mill. kroner årlig ut 2020.

Norge har siden 1993 ledet Giverlandsgruppen for *Palestina* (Ad-Hoc Liaison Committee – AHLC), som skal bidra til oppbygging og styrking av institusjoner og sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for en fremtidig selvstendig palestinsk stat. Den langvarige norske innsatsen i Palestina har som strategisk mål å bidra til en forhandlet to-statsløsning. Budsjettstøtte, utdanning, helse og energi er og vil fortsatt være prioriterte innsatsområder. Den samlede støtten, inkludert humanitær bistand og kjernestøtte til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA), var på nærmere 900 mill. kroner i 2018, og vil ligge på tilsvarende nivå i 2020. Behovene i Gaza vil være store i tiden framover. Norge vil videreføre støtten til menneskerettigheter og likestilling.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Ved behandlingen av stortingsmeldingen om partnerland ba Stortinget regjeringen om å stille krav overfor alle partnerlandene om framgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings-, tros- og organisasjonsfrihet, jf. omtale i Del I, pkt. 3 om oppfølging av anmodningsvedtak, vedtak nr. 102.

Prioriteringene i anmodningsvedtaket er omfattet av de tverrgående hensynene menneskerettigheter, likestilling og anti-korrupsjon, som skal ivaretas for alt utviklingssamarbeid. De blir vurdert i forbindelse med inngåelse av samarbeidsavtaler og følges opp gjennom relevante krav til rapportering og dialog i årlige møter i prosjektperioden. I Norges samarbeidsland tas de aktuelle hensyn også opp på politisk nivå, ofte i forbindelse med politiske besøk til eller fra det aktuelle landet, eller i internasjonale møter. I de tilfeller der spesielle situasjoner oppstår, håndteres dette i dialog mellom Norges utestasjoner og landets relevante myndigheter. Som eksempler kan nevnes at manglende fremgang i menneskerettighetssituasjonen i Myanmar og Tanzania har vært tatt opp med relevante ministre av ambassadene og i forbindelse med politiske besøk. Menneskerettigheter er innarbeidet i MOUer om politisk dialog med flere partnerland. I Colombia er alle de ovenfor nevnte hensyn en del av den pågående dialogprosessen.

Ivaretagelse av menneskerettigheter tas opp på bredt grunnlag i landgjennomgangene (Univer-

sal Periodic Review) i FNs menneskerettighetsråd, eksempelvis ble situasjonen i Afghanistan tatt opp i vårens sesjoner, og Norges menneskerettighetsdialog med flere av våre samarbeidsland tar utgangspunkt i rapportene og anbefalingene fra landgjennomgangene. Norges anbefaling til Tanzania om å avkriminalisere homofili og ivareta homofiles rettigheter, var f.eks. et viktig utgangspunkt for dialogen med myndighetene i Tanzania da situasjonen for homofile tilspisset seg i november 2018. I Afghanistan er det internasjonale giversamfunnet og myndighetene enige om et gjensidig forpliktende rammeverk for fortsatt internasjonal bistand i bytte mot reelle reformer og forbedret styresett, herunder bekjempelse av korrupsjon.

Konsentrasjon av bistanden

Det er et mål å styrke fattigdomsorienteringen i utviklingssamarbeidet. Derfor vil en økende andel av bistanden konsentreres om de minst utviklede landene, særlig i Afrika sør for Sahara. Videre vil prioriteringen av partnerlandene videreføres og styrkes. Forpliktende, nære og inkluderende partnerskap bidrar til økt effektivitet og bedre resultater i utviklingssamarbeidet.

Regjeringen utarbeider en årlig oversikt over hvilke land som har mottatt norsk bistand (jf. Tabell 12.6 Bistand til enkeltland 2018 i Del III). Listen vil kunne variere fra år til år avhengig av behov og utvikling, men skal i utgangspunktet omfatte færre enn 85 land. I 2018 ga Norge bilateral bistand til totalt 81 land.

Denne listen gjelder ikke for kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*, kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning*, eller kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn*, som fremdeles skal være unntatt konsentrasjonsprinsippet.

Tydelige målsettinger og prioriteringer er en forutsetning for effektiv bistand. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å konsentrere innsatsen i

utviklingspolitikken for å få bedre resultater. Det var 3 200 aktive bistandsavtaler per 1. januar 2019. Dette er en reduksjon fra 7 000 avtaler i 2013 og et resultat av målrettet innsats over flere år. Dette har lagt grunnlaget for bedre kvalitet, styring og resultatoppnåelse.

Om lag to tredeler av bistanden gikk til de fem tematiske satsingene:

- utdanning
- helse
- næringsutvikling, landbruk og fornybar energi
- klima, miljø og hav
- humanitær bistand

Mål- og resultatstyring

Flere evalueringer har pekt på at dagens mål- og resultatstyring i for liten grad benyttes til å forbedre resultatene på porteføljenivå og til å øke læringen i organisasjonen. Utenriksdepartementet vil styrke koplingen mellom målstyring og læring, for å øke effektiviteten i bistanden.

I budsjettet for 2020 innfører Utenriksdepartementet målhierarki for postene under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet*. Det overordnede målet for norsk utviklingspolitikk er å redusere fattigdom. Det er det første av de i alt 17 bærekraftsmålene. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene.

Hver post henviser derfor til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen på posten støtter særlig opp under, i tillegg til postens mål for 2020, som er målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Mange av postene kan knyttes opp til flere bærekraftsmål. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra mottakernes egne resultatrapporter, samt fra organisasjonenes årsrapporter, gjennomganger og evalueringer.

I tabellen under gis det en samlet oversikt over de viktigste bærekraftsmålene hver post under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet* støtter opp under.

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
150		<i>Humanitær bistand</i>	
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	2 (Utrydde sult), 3 (God helse), 16 (Fred og rettferdighet)
	71	Verdens matvareprogram (WFP)	2 (Utrydde sult)
	72	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	2 (Utrydde sult), 3 (God helse), 4 (God utdanning), 16 (Fred og rettferdighet)
151		<i>Fred, sikkerhet og globalt samarbeid</i>	
	70	Fred og forsoning	16 (Fred og rettferdighet)
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	16 (Fred og rettferdighet)
	72	Stabilisering av land i krise og konflikt	16 (Fred og rettferdighet)
	73	FN og globale utfordringer	16 (Fred og rettferdighet)
	74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.	17 (Samarbeid for å nå bærekraftsmålene)
152		<i>Menneskerettigheter</i>	
	70	Menneskerettigheter	16 (Fred og rettferdighet), 11 (Bærekraftige byer og samfunn)
	71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)	5 (Likestilling mellom kjønnene), 10 (Mindre ulikhet), 16 (Fred og rettferdighet)
159		<i>Regionbevilgninger</i>	
	70	Midtøsten og Nord-Afrika	16 (Fred og rettferdighet)
	71	Europa og Sentral-Asia	16 (Fred og rettferdighet)
	72	Afghanistan	16 (Fred og rettferdighet)
	75	Afrika	1 (Utrydde fattigdom), 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 16 (Fred og rettferdighet)
	76	Asia	16 (Fred og rettferdighet)
	77	Latin-Amerika	5 (Likestilling mellom kjønnene), 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 16 (Fred og rettferdighet)
160		<i>Helse</i>	
	70	Helse	3 (God helse)
	71	Verdens helseorganisasjon (WHO)	3 (God helse)
	72	FNs aidsprogram (UNAIDS)	3 (God helse)

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
161		<i>Utdanning, forskning og faglig samarbeid</i>	
	70	Utdanning	4 (God utdanning)
	71	Forskning	Alle bærekraftsmålene er relevante
	72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid	16 (Fred og rettferdighet), 17 (Samarbeid for å nå bærekraftsmålene)
162		<i>Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi</i>	
	70	Næringsutvikling og handel	8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 9 (Innovasjon og infrastruktur)
	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk	2 (Utrydde sult), 3 (God helse), 4 (God utdanning), 5 (Likestilling mellom kjønnene), 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst)
	72	Fornybar energi	7 (Ren energi for alle), 13 (Stoppe klimaendringene)
	73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)	8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 9 (Innovasjon og infrastruktur)
	75	NORFUND – tapsavsetting	1 (Utrydde fattigdom), 7 (Ren energi for alle), 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 9 (Innovasjon og infrastruktur)
	95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 (Utrydde fattigdom), 7 (Ren energi for alle), 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst), 9 (Innovasjon og infrastruktur)
163		<i>Klima, miljø og hav</i>	
	45	Større utstyrsansk. og vedlikehold	
	70	Miljø og klima.	13 (Stoppe klimaendringene), 15 (Liv på land)
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling	14 (Liv under vann)
164		<i>Likestilling</i>	
	70	Likestilling	5 (Likestilling mellom kjønnene)
	71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UNWomen)	5 (Likestilling mellom kjønnene)
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	3 (God helse), 5 (Likestilling mellom kjønnene)

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
	73	Sårbare grupper	10 (Redusert ulikhet) 3 (God helse) 4 (God utdanning) 5 (Likestilling mellom kjønnene) 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst)
170		<i>Sivilt samfunn</i>	
	70	Sivilt samfunn	17 (Samarbeid for å nå bærekraftsmålene)
171		<i>FNs utviklingsarbeid</i>	
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	1 (Utrydde fattigdom)
	71	FNs barnefond (UNICEF)	1 (Utrydde fattigdom)
	72	Andre tilskudd (FN)	1 (Utrydde fattigdom), 17 (Samarbeid for å nå bærekraftsmålene)
172		<i>Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette</i>	
	70	Verdensbanken	1 (Utrydde fattigdom), 10 (Mindre ulikhet), 13 (Stoppe klimaendringene)
	71	Regionale banker og fond	1 (Utrydde fattigdom), 10 (Mindre ulikhet), 13 (Stoppe klimaendringene)
	72	Strategisk samarbeid	1 (Utrydde fattigdom), 10 (Mindre ulikhet), 13 (Stoppe klimaendringene)
	73	Gjeldslette	1 (Utrydde fattigdom)
179		<i>Flyktningiltak i Norge</i>	
	21	Spesielle driftsutgifter	

Kap. 150 Humanitær bistand

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>		4 716 700	4 831 700
71	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>		300 000	300 000
72	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)		380 000	380 000
	Sum kap. 0150		5 396 700	5 511 700

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

FNs nødhjelpsappell for 2019 anslår at nesten 132 millioner mennesker trenger humanitær hjelp og beskyttelse. I følge UNHCR pr. september 2019 er om lag 70,8 millioner mennesker på flukt, hvorav om lag 41,3 millioner er internt fordrevne. For å svare på rekordstore behov har Regjeringen i forrige og inneværende regjeringsperiode økt det samlede humanitære budsjettet med 68 pst. Humanitær innsats vil være et prioritert område for Regjeringen også i 2020.

For de humanitære bevilgningene er det humanitære imperativet om å redde liv og lindre nød overordnet. Innsatsen over bevilgningene bidrar imidlertid også til bærekraftsmålene.

Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å møte humanitære behov i akutte og langvarige kriser, tiltak knyttet til reform, bedret responskapasitet og effektivisering, dokumentasjon og analyse av det internasjonale humanitære systemet, samt støtte til relevante politiske prosesser. Bevilgningen vil også kunne finansiere humanitære tiltak som bidrar til redusert sårbarhet.

Humanitær strategi 2019–2023, Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*, Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk*, samt *Det strategiske rammeverket for norsk innsats i sårbare stater og regioner*, er rammeverket for innsatsen.

De humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene ligger til grunn for alle deler av Norges humanitære innsats. Regjeringen er pådriver for rask og effektiv respons, der hjelpeorganisasjoner har trygg og uhindret tilgang til alle nødlidende. Den humanitære bistanden er basert på behov og rettes inn mot de mest sårbare. Menneskene som er rammet settes i sentrum, og kjønnsperspektivet er integrert.

Med den nye humanitære strategien som trådte i kraft 1. januar 2019 har Regjeringen økt innsatsen for beskyttelse, med særlig vekt på styrking av kvinners rettigheter og bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold, beskyttelse av barn og unge, beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne samt beskyttelse av sivile mot miner og andre eksplosiver.

Med den nye humanitær strategien legges det også økt vekt på helhetlig innsats for å forebygge og redusere humanitære behov i stater og regioner som er sårbare for langvarige og komplekse

kriser. Helhetlig innsats innebærer godt samspill mellom prinsipiell humanitær respons, utviklings-samarbeid og fredsbygging. Arbeid med forebygging, klimatilpasning, utdanning, helse og respons på de store flyktningkrisene skal ses i sammenheng.

Med strategien fremmer Regjeringen også innovasjon, reform og effektivisering i humanitær sektor, i tråd med Norges forpliktelser i «Grand Bargain»-erklæringen. Dette inkluderer satsing på økt og bedre bruk av kontanter, som kan være et viktig virkemiddel for behovsrettet humanitær respons og samtidig stimulere til utvikling.

Bevilgningen vil i hovedsak kanaliseres gjennom FN, Den internasjonale Røde Kors-bevegelsen og norske frivillige organisasjoner. Norge skal være en fleksibel og forutsigbar giver som stiller krav til kvalitet og resultater.

Den humanitære responsen på store og vedvarende kriser i land som Den demokratiske republikken Kongo, Jemen, landene rundt Tsjadsjøen, Sør-Sudan og Somalia står sentralt i Norges humanitære innsats. Norge vil fortsatt gi betydelig humanitær støtte til Syria-krisen der det samtidig vil legges økt vekt på samspillet med langsiktig støtte i nabolandene Jordan og Libanon.

Humanitær bistand innebærer høy risiko for manglende måloppnåelse. Det vil si at bistanden av ulike årsaker ikke kommer de mest sårbare (målgruppen) til gode. Bistanden gis ofte i uoversiktlige situasjoner preget av væpnet konflikt og/eller naturkatastrofer, fragmentert eller fraværende statsmakt og politisk rivalisering. Mange av de langsiktige krisene er i land som rangeres høyt på korrupsjonsindekser, og humanitær innsats innebærer et stort omfang av anskaffelser. Risiko for misligheter er derfor høy.

For de humanitære organisasjonene kan det være krevende å etterleve prinsippene om nøytralitet, uavhengighet og upartiskhet i den operasjonelle responsen. Prinsippet om upartiskhet innebærer en forpliktelse til å prioritere de mest sårbare. Det betyr at organisasjonene ofte må operere i svært krevende situasjoner med høy risiko for personlig sikkerhet og materielle tap. I konfliktsituasjoner kan dette også inkludere risiko for at midler eller andre eiendeler kan komme væpnede grupper til gode, inkludert grupper med tilknytning til terror. Dette fordrer en systematisk tilnærming til risikovurdering og risikoreduserende tiltak. Partnervalg er avgjørende. De humanitære midlene kanaliseres i stor grad til kjente partnere som har dokumentert gode rutiner og tilgang i aktuelle områder. Trygg og uhindret tilgang til de mest sårbare er en stor utfordring i

mange humanitære situasjoner, særlig i konflikt-rammede områder.

Små og sårbare øystater rammes hardt av ekstremvær. Bahamas ble nylig truffet av orkanen Dorian og skadeomfanget er ennå ikke kjent. For Dominica medførte orkanene Maria i 2017 ødeleggelser tilsvarende 224 pst. av landets BNP. Ødeleggelsene medfører økonomisk ruin for de øystatene som rammes. Det betyr en sterk begrensning i mulighetene for egeninnsats og rask respons i alvorlige humanitære situasjoner, selv om øystaten ikke lenger står på DACs liste over godkjente mottaksland for bistand.

Regjeringen har ved flere anledninger påpekt i OECD/DAC at små øystater, uavhengig av inntektsnivå, særlig er utsatt for konsekvensene av ekstremvær. Norge arbeider derfor i OECD/DAC for å gjøre bistandsregelverket mer tilpasset slike situasjoner, slik at begrenset humanitær bistand til små øystater etter krisepregete enkelthendelser kan kvalifisere som bistand, selv om landet ikke står på DACs liste over godkjente mottakerland.

Målet med Norges humanitære politikk er å redde liv, lindre nød og ivareta menneskers verdighet i humanitære kriser. Det vil være store udekkede humanitære behov i etterkant av naturkatastrofer som rammer små øystater, uavhengig av landets inntektsnivå. Derfor vil Regjeringen i konkrete situasjoner vurdere å bidra med avgrenset humanitær bistand til land som ikke står på DACs liste over godkjente mottakerland for bistand, i tråd med det humanitære imperativ. Gjennom betydelig kjernestøtte til sentrale fond som CERF bidrar Regjeringen allerede med humanitær bistand til land i slike situasjoner. Dette er i tråd med DACs regelverk.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter særlig opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Andre relevante bærekraftsmål er 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk og 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene

Prioriteringer 2020

Bevilgningen skal brukes til å gjennomføre den humanitære strategien og bidra til rask og effektiv respons på akutte og langvarige humanitære kriser, basert på humanitære behov.

Gjennom ikke-øremerkede og mykt øremerkede bidrag vil Norge forbli en viktig støttespiller til Den internasjonale Røde Kors Komiteen (ICRC) og sentrale FN-organisasjoner på det humanitære området. Regjeringen vil gi flerårig støtte til FNs nødhjelpsfond CERF. Med forbehold om Stortingets samtykke er det inngått en avtale over fire år (2018–2021) på totalt 1,68 mrd. kroner. Dette bidrar til større forutsigbarhet og rask, samordnet respons på kriser der behovene er størst.

Satsingen på beskyttelse, inkludert oppfølging av Oslo-konferansen om bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold i humanitære kriser, videreføres. Bevilgningen skal videre brukes til oppfølging av Erklæringen om trygge skoler, for å beskytte utdanning i konfliktområder og bidra til en helhetlig innsats der ulike virkemidler i kriserammede områder sees i sammenheng. Det legges vekt på å fremme innovasjon, reform og effektivisering i humanitær sektor.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 163 *Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for bevilgningen i 2018 var:

- Kvinner og menn i nød får nødvendig beskyttelse og assistanse, i tråd med de humanitære prinsippene humanitet, upartiskhet, uavhengighet og nøytralitet
- Humanitær innsats er rettighetsbasert
- Barn og unge får utdanning i krise og konflikt-situasjoner

Norsk humanitær innsats bidro til å gi kriserammede mennesker assistanse og beskyttelse i en rekke humanitære kriser. Norge bidro med betydelig finansiering av det humanitære arbeidet gjennom bidrag til FNs humanitære arbeid, Røde Kors-bevegelsen og norske frivillige organisasjoner.

Norsk humanitær bistand gikk til mennesker rammet av krig, konflikt og naturkatastrofer i bl.a. Afghanistan, Colombia, Den demokratiske republikken Kongo, Den sentralafrikanske republikk, Irak, Jemen, Nigeria, landene rundt Tsjad-sjøen og Sahel, Palestina, Rohingya-krisen, Somalia, Sør-Sudan, Syria og nabolandene samt Ukraina.

Syriakrisen fortsatte i det åttende året, med få utsikter til snarlig bedring og med store lidelser for sivilbefolkningen. I følge FN ble ytterligere 1,6 millioner mennesker tvunget på flukt i 2018, i all hovedsak internt i Syria. Over 13 millioner syrere har flyktet i løpet av krisen, hvorav 6,2 millioner fortsatt er internt fordrevet i Syria. I nabolandene, som har mottatt et stort flertall av de syriske flyktningene, blir situasjonen stadig mer krevende. Flyktingers egne ressurser er i stor grad brukt opp, og mange sliter med økende gjeld for å sikre mat og husly. De fleste er helt avhengige av fortsatt internasjonal støtte.

Norge har gjennom 2018 bidratt til å følge opp giverkonferansene i London (2016) og Brussel (2017 og 2018), hvor vi forpliktet oss til å bidra med 10 mrd. kroner over fire år (2016–2019) til Syria og nabolandene. Utdanning har vært et sentralt satsingsområde, og minst 15 pst av norske midler har gått til denne sektoren. Norges satsing på beskyttelse av skoler og tilgang til utdanning i humanitære kriser ble videreført bl.a. gjennom humanitær støtte til utdanningstiltak på landnivå og i form av internasjonalt pådriverarbeid. Unicef er viktigste samarbeidspartner i arbeidet med å sikre grunnskoleutdanning for barn i Syria og syriske flyktningbarn i nabolandene. I samarbeid med frivillige organisasjoner som Redd Barna og Flyktninghjelpen (NRC) bidrar Norge også med aktiviteter som intensivkurs i grunnskolepensum, leksehjelp, psykososial oppfølging og yrkesrettet opplæring.

Norsk støtte til kriseresponsen er i all hovedsak kanalisert gjennom FN, Røde Kors og norske frivillige organisasjoner, inkludert Redd Barna, NRC, Norsk Folkehjelp og Kirkens Nødhjelp. Støtte gjennom FN-organisasjoner blir gitt på grunnlag av de humanitære responsplanene og øremerkes ikke på prosjekt/tiltaksnivå. Det er følgelig vanskelig å definere en «norsk andel» av responsen.

I 2018 har bl.a. Verdens Matvareprogram (WFP) gitt 4,3 millioner mennesker i Syria mat og ernæringsstøtte og FNs befolkningsfond (UNFPA) har støttet 1,4 millioner ungdom med seksuelle og reproduktive helsetjenester i Syria og gitt støtte knyttet til kjønnsbasert vold til 900 000 mottagere i regionen. Unicef har støttet utdanningstiltak for 3,7 millioner barn i regionen. FN rapporter løpende på resultatene av sin innsats gjennom FNs kontor for koordinering av humanitær innsats (UNOCHA).

NRC er en av Norges viktigste partnere i Syria. NRC arbeider i alle deler av Syria, og i løpet av 2018 nådde organisasjonen over 480 000 mennesker i nød. Internt fordrevne og andre nød-

lidende fikk matvarehjelp, vann, tilgang til sanitære tjenester, husly samt juridisk rådgivning og utdanning. Nødvendige dokumenter som bekrefter identitet, sivil status, familie- og eiendomsforhold er viktige for bl.a. tilgang til tjenester. Folk på flukt mangler ofte dette, og registrene i Syria har blitt mangelfulle i løpet av krigen. NRC bisto 115 000 mennesker i Syria med informasjon og råd på dette området.

Røde Kors, som jobber gjennom nasjonalforeninger i regionen, har særlig prioritert støtte til vann- og sanitærsystemer og har nådd anslagsvis 1,5 millioner mennesker i nød i Syria på dette området. Kirkens Nødhjelp (KN) jobber også innen vann og sanitær, samt respons til seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV). KNs SGBV-program i Irak, Syria og Libanon støttet i 2018 38 000 kvinner, menn og barn som har vært ofre for SGBV med bl.a. medisinsk og psykososial støtte.

FNs nødhjelpsfond CERF gir raskt hjelp ved akutte kriser og sikrer at underfinansierte kriser får tiltrengte midler. CERF er også viktig for å styrke samarbeid og koordinering mellom ulike humanitære aktører på landnivå. Norge var i 2018 den femte største bidragsyteren til CERF med totalt 455 mill. kroner. I 2018 bidro CERF med livreddende nødhjelp i 47 land med konflikt eller naturkatastrofer. De største bidragene gikk til Den demokratiske republikken Kongo, Jemen, Etiopia og Uganda. Mat, helse og vann og sanitær fikk mest midler. Over halvparten av de som fikk hjelp var kvinner og jenter. Den norske andelen har ifølge CERF bl.a. bidratt direkte til at 1,3 millioner mennesker har fått akutt medisinsk hjelp, 1 million mennesker har fått tilgang til vann og sanitære fasiliteter og 653 000 har fått matvarehjelp.

Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) arbeidet i 90 land med beskyttelse, assistanse og forebygging, herunder etterlevelse av internasjonal humanitærrett. Norge bidro med 523 mill. kroner til ICRCs humanitære arbeid over denne posten i 2018. ICRC bidro til å gjenopprette kontakten mellom familiemedlemmer; 135 000 Røde kors meldinger ble formidlet i over en million tilfeller, mer enn 35 000 personer søkt etter og 840 barn (inkludert demobiliserte barnesoldater) ble gjenforent med familien. Gjennom rettsmedisinsk arbeid i 70 kontekster bidro ICRC til identifisering av omkomne og savnede. Mer enn 1 300 steder hvor personer var holdt i varetekt ble besøkt.

Videre mottok 7,4 millioner mennesker matvarehjelp og 5,5 millioner hygienartikler, kjøkkenartikler og annet til husholdning. 35 millioner

mennesker ble nådd med vann- og sanitærinnsats. ICRC bidro til 464 primærhelsesentere og 399 sykehus, og 189 prosjekter for fysisk rehabilitering. Mer enn 12 000 pasienter fikk tilpasset proteser, og 25 000 proteser ble produsert og distribuert. Av særskilte innsatser kan nevnes beskyttelse av utdanning og inkludering av personer med redusert funksjonsevne.

Flyktninghjelpen (NRC) er en sentral partner for Norge i den humanitære innsatsen. Norge står samlet for om lag 23 pst. av organisasjonens budsjett, hvorav mesteparten fra det humanitære budsjettet. I 2018 bidro NRC med rask og effektiv respons på akutte humanitære behov i 31 land, hvorav 19 av landene blir vurdert å være utilgjengelige eller ha svært begrenset tilgang. 8,5 millioner mennesker i Midtøsten, Afrika, Asia, Latin-Amerika og Europa, med hoveddelen i Afrika og Midtøsten, mottok humanitær assistanse gjennom NRC sine programmer. Innsatsen i Jemen, Øst-Afrika og Venezuela ble oppskalert i 2018. Det nye landkontoret i Kamerun bidro til en bedre respons for mennesker rammet av krisen i Tsjad-sjøregionen og de engelskspråklige området, mens opprettelsen av regionkontoret for Vest- og Sentral-Afrika i Dakar bidro til bedre respons i glemte kriser i denne regionen. Gjennom sin innsats bidrar NRC til å nå ut til de som trenger det mest. De mest sårbare befinner seg ofte i de vanskeligst tilgjengelige områdene. Internt fordrevne, flyktninger og andre nødlidende fikk matvarehjelp, vann, tilgang til sanitære tjenester, husly, samt juridisk rådgivning og utdanning.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 4 831,7 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 115 mill. kroner fra 2019.

Post 71 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til Verdens matvareprogram (WFP), dvs. bidrag som ikke er øremerket enkeltland. Øremerkede bidrag til enkeltland dekkes under kap. 150, *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

WFP er den største humanitære aktøren med operasjoner i 82 land. WFP sørger for matassistanse til flyktninger, internt fordrevne og vertssamfunn i akutte og langvarige humanitære kriser. I tillegg til akutt hjelp, bidrar WFP til å forebygge sultkriser. WFP har også koordineringsansvar for logistikk og transport i humanitære kriser, bl.a. flytjeneste for FN og hjelpeorgani-

sasjoner til vanskelig tilgjengelige kriser. Det vises for øvrig til den generelle omtalen av risiko ved humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter særlig opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.

Bevilgningen skal bidra til at WFP når sine strategiske mål for perioden 2017–2021, herunder:

- Redusert matusikkerhet og sult
- Redusert feil- og underernæring hos utsatte barn og hos kvinner i reproduktiv alder

Prioriteringer 2020

Fra norsk side er det en hovedprioritet å støtte opp om gjennomføringen av WFPs strategiske plan for 2017–2021. I denne sammenheng er matassistanse i tråd med de humanitære prinsippene spesielt rettet mot sårbare grupper en sentral prioritering. Integrasjon av kjønnsperspektivet i alle deler av innsatsen og å redusere feil- og underernæring hos utsatte barn og kvinner i reproduktiv alder vil også prioriteres. Videre vil det legges vekt på å bidra til motstandskraft ved å sette kriserammede mennesker i stand til å brødfø seg selv, samt å ta i bruk ny teknologi og virkemidler som effektiviserer den humanitære innsatsen, for å nå ut til flere mennesker med behov for beskyttelse og matassistanse. Andre viktige innsatsområder er forebygging og helhetlig innsats i komplekse og langvarige kriser, herunder bærekraftig matsikkerhet i lokalsamfunn, og at WFP arbeider for et samordnet og resultatorientert FN.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 73 *Verdens matvareprogram (WFP)* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var hovedmålet til WFP å redusere matusikkerhet og bidra til mindre feil- og underernæring hos utsatte barn og kvinner i reproduktiv alder. Etter noen år med nedgang i sult og matusikkerhet, har trenden vært negativ, og antallet matusikre er gått opp fra 790 millioner i 2017 til 821 millioner i 2018, av disse var 124 millioner akutt matusikre. Årsaken er flere og mer langvarige humanitære kriser.

Samlet mottok WFP USD 7,2 mrd. i frivillige bidrag, en økning på 20 pst. fra 2017. Til sammen 87 millioner mennesker fikk matassistanse fra WFP i 2018, inkludert 74 millioner akutt matusikre. Dertil kommer andre aktiviteter bl.a. skolematprogram for 16,4 millioner barn. Økt bruk av kontanter og større rasjoner til samme mottakere over lengre perioder innebærer at totalt antall som mottok matassistanse er lavere i 2018 enn i 2017. 57 pst. av matassistanse gikk til akutte kriser, bl.a. Jemen, Syria og naboland, Sahel, Kamerun, Bangladesh og Colombia-Venezuela. I den humanitære responsen har WFP levert på målet om å ta i bruk kontanter, når det er fungerende markeder og det ivaretar mottakernes behov. En tredjedel av samlet matassistanse fra WFP var kontantbasert. Biometri og digitalisering bidro til personvern og effektivisering.

Som bidrag til helhetlig innsats for å redusere feil- og underernæring, oppnådde WFP gode resultater gjennom skolematordninger i 61 land for 16,7 millioner barn. Dessuten kom WFPs ernæringsprogram 16,3 millioner barn og sårbare kvinner til gode. Med mandat til å yte både humanitær og utviklingsbistand, støttet WFP 10 millioner matusikre mennesker i 55 land til å skaffe et bærekraftig levebrød og inntektsmuligheter. Matinnkjøp lokalt bidro til at småskalabønder i 29 land fikk inntekter.

WFP har fulgt opp målet om å ivareta kjønnsdimensjonen i egen organisasjon og hos partnere på bakken. Etter #Metoo har WFP aktivt tatt fatt i alle former for trakassering. Samtidig har WFP større bevissthet om at organisasjonen er ansvarlig for å beskytte kriserammede mot overgrep når de mottar matassistanse. I land i konflikt, som Jemen, har WFP hatt utfordringer med tyveri fra matlagre og under transport. Det vises på dette punktet til den generelle omtalen av risiko for humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) foretok i 2019 en gjennomgang som viste at WFP har styrket organisasjonen siden forrige gjennomgang i 2014. WFP har innført et overordnet resultatrammeverk og landstrategier for å nå bærekraftsmålet om å utrydde sult. WFP kan fortsatt bli bedre på å integrere tverrgående hensyn som beskyttelse av sårbare grupper, likestilling, klima og miljø. Gjennomgangen følges opp i dialogen med WFP.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 300 mill. kroner for 2020.

Post 72 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til UNHCR. Øremerkede bidrag til enkeltland dekkes under post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. UNHCR forblir den største og viktigste globale aktøren for assistanse til flyktninger. Det rekordhøye antallet mennesker på flukt i verden vedvarer, og behovet for finansiering er stort. Kjerne-støtten muliggjør både rask respons på nye flyktningkriser – før øremerkede midler kan settes inn – og fortsatt assistanse til nødlidende i kriser som er utenfor medias og giverlandenes oppmerksomhet. Norge er en betydelig giver. Vi er fjerde største giver av kjerne-støtte, og syvende største giver totalt. UNHCRs arbeid med å effektivisere og bedre koordinere fremtidens flyktningeinnsats prioriteres fra norsk side. I tillegg leder UNHCR FN-systemets arbeid med beskyttelse. Som følge av det humanitære mandatet, opererer UNHCR ofte i områder med høy risiko. Det vises på dette punktet til den generelle omtalen av risiko ved humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Mål 2020

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til at UNHCR når sine strategiske mål for perioden 2017–2021, herunder:

- Mennesker som er tvunget på flukt mottar beskyttelse og assistanse
- Den globale og FN-ledede flyktningerresponsen er godt koordinert, og tilrettelegger for varige løsninger, dvs. retur, gjenbosetting og integrering
- Flyktningssituasjoner er gjenstand for rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv for flyktningenes og vertslandenes utvikling

Prioriteringer 2020

Fra norsk side er det en hovedprioritet å støtte opp om gjennomføringen av UNHCRs strategiske plan, samt oppfølgingen og gjennomføringen av Den globale flyktningplattformen, som FNs gene-

ralforsamling ga sin støtte til i 2018. Sentrale prioriteringer i denne sammenheng er fortsatt sterk vektlegging av beskyttelsesaspektet i UNHCRs arbeid og mandat og støtte til UNHCRs arbeid med å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene, inkludert gjennom gjennomføringen av Den globale flyktningplattformen. Videre opprettholdes prioriteringen av Syria og nabolandene, som er den største flyktningkrisen, og av Øst-Afrika og Afrikas horn der det gjennomføres pilotering av ny helhetlig tilnærming til flyktingerespons. Det legges også vekt på å støtte UNHCRs arbeid med å sikre beskyttelse av internt fordrevne, samt at UNHCR arbeider for et samordnet og resultatorientert FN.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 74 *FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)*, i Prop. 1 S (2017–2018).

UNHCR anslår at 74,8 millioner mennesker kom inn under deres mandat i 2018, hvorav 20,4 millioner var flyktninger, 41,4 mill. internt fordrevne, 3,9 mill. statsløse, 3,5 mill. asylsøkere og 2,9 mill. returnerte flyktninger. UNHCR bidro bl.a. til at 5,2 millioner mennesker på flukt fikk tilgang til livsnødvendige varer som tepper og vannbeholdere. 8,7 millioner mennesker fikk tilgang til vann- og sanitære tjenester. 56 400 flyktninger fikk statsborgerskap eller bekreftelse av eksisterende statsborgerskap, og 55 680 flyktninger ble gjenbosatt. UNHCR ga 568 mill. USD i kontantbasert humanitær bistand i 93 land, dette er en økning på 13 pst sammenlignet med 2017.

UNHCR har fortsatt prioritert de store flyktningkrisene i verden i 2018, inkl. Syria og nabolandene, men også raskt økende kriser, som situasjonen i Venezuela. UNHCR forblir en langvarig og sentral partner i utrulling av prinsippene for flyktningrespons fra høynivåerklæringen om flukt og migrasjon fra New York i 2016, herunder i Øst-Afrika og på Afrikas horn.

UNHCR bidro til FNs reformprosess, og var i ferd med å revidere sin innsats overfor internt fordrevne i 2018. Organisasjonens viktigste sentrale prosess i 2018 var ferdigstillingen av Den globale flyktningplattformen, som mottok støtte fra alle FNs medlemsland unntatt to i FNs generalforsamling i desember 2018. Plattformen legger et løp for videre gjennomføring av høynivåerklæringen fra 2016, og vil bli utgangspunktet for initiativ og satser i årene framover.

Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) sluttførte i 2019 en gjennomgang som konkluderte med at UNHCR generelt leverer meget godt på indikatorene. Spesielt målte organisasjonen høyt på bl.a. beskyttelse av flyktninger, som er kjernen i mandatet. UNHCR scoret imidlertid lavere på langsiktig resultatoppnåelse og mainstreaming av kvinners rettigheter. Manglende langsiktig resultatoppnåelse henger riktignok også sammen med eksterne faktorer, dvs. at årsakene til langvarige flyktningkriser ikke blir løst. Norge og andre givere er i dialog med UNHCR med krav om å utbedre disse aspektene ved organisasjonens planverk og arbeid.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 380 mill. kroner for 2020.

Kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>		435 900	435 900
71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>		282 700	287 700
72	Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>		705 890	835 390
73	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>		292 300	311 514
74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>		276 000	304 690
	Sum kap. 0151		1 992 790	2 175 194

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Dette kapittelet dekker norsk freds- og forsoningsinnsats, støtte til sårbare stater og regioner, globale sikkerhetsutfordringer, frivillige bidrag til FNs innsats for fred, og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda.

Post 70 Fred og forsoning, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme fred og forsoning gjennom strategisk støtte til forhandlinger, oppfølging av fredsavtaler, støtte til politiske prosesser mellom stridende parter og dialog- og forsoningsplattformer. Bevilgningen dekker også tiltak knyttet til norsk tilretteleggervirksomhet og andre aktørers innsats i fredsprosesser.

Etter ønske fra parter i konflikt kan Norge legge til rette for samtaler om mulige fredsløsninger og om hvordan krigens lidelser kan reduseres og folkeretten respekteres. Norge har i dag en rolle som offisiell tilrettelegger i fredsprosessene i Colombia og på Filippinene, samt i forhandlingene for å løse den politiske krisen i Venezuela. Norge har også vært engasjert over en rekke år for å bidra til en bred politisk prosess som kan legge grunnlaget for en fredelig løsning i Afghanistan.

I tillegg driver Norge diskret fredsdiplomatisk arbeid i flere andre konflikter. Norge samarbeider tett med aktører med ledende roller i fredsprosesser, slik som FN.

Norge støtter også flere sivilsamfunnsaktører som bidrar med tilrettelegging av uoffisielle og uformelle samtaler mellom parter. Styrking av norsk kompetanse på dette feltet er gjennomført

bl.a. gjennom bidrag til Senter for internasjonal konfliktløsning (NOREF).

Freds- og forsoningsarbeidet gjennomføres ofte i en kontekst preget av usikkerhet og politisk risiko. Det arbeides kontinuerlig for å redusere risikoen gjennom oppfølging og kontroll. Utbetalingerne kanaliseres gjennom norske og internasjonale organisasjoner og institusjoner, FN-systemet, og internasjonale overvåkingsmekanismer. Tilskuddene gis både som engangsbidrag og rammeavtaler, i hovedsak som støtte til konkrete programmer og prosjekter. En del av bevilgningen går til å dekke den praktiske siden av tilretteleggingsarbeidet, og innebærer kostnader til bl.a. møtelokaler, transport og annen logistikk.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Væpnede konflikter er forebygget, dempet og/eller løst
- Samfunnsutviklingen er mer fredelig, inkluderende og demokratisk

Prioriteringer 2020

Den overordnede prioriteringen for bevilgningen er å bringe stridende parter sammen og bevege

dem mot politiske forhandlinger som kan føre til varige fredsavtaler. Det norske engasjementet som tilrettelegger i forhandlingene for å løse den politiske krisen i Venezuela er høyt prioritert. Tilsvarende gjelder arbeidet for å fremme mellomafghanske politiske forhandlinger som kan legge grunnlaget for en fredelig løsning på konflikten i Afghanistan.

En videreføring av det norske engasjementet som tilrettelegger i de formelle fredsprosessene i Colombia og Filippinene vil stå sentralt. Videre vil Norge tilrettelegge for dialoginitiativ, kapasitetsbygging og tillitsskapende tiltak i bl.a. Myanmar, Syria, Irak, Libya, Mali, øvrige Sahel, Somalia og øvrige Afrikas Horn. Gjennomføringen av fredsavtalen mellom regjeringen og FARC i Colombia krever langsiktig innsats, og det arbeides for gjenåpning av forhandlingssporet mellom regjeringen og den væpnede gruppen ELN (Den nasjonale frigjøringshæren – Ejército de Liberación Nacional).

Bevilgningen skal videre sikre videreutvikling av spisskompetanse knyttet til overgangsrettferdighet, og kvinner, fred og sikkerhet. Arbeidet gjennom det norske og det nordiske kvinnemeglernettverket og den globale alliansen av regionale kvinnemeglernettverk, for å sikre kvinners deltagelse i fredsprosesser på alle nivåer og i alle faser, er høyt prioritert.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 70 *Fred, forsoning og demokratiltak* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for bevilgningen i 2018 var å:

- Hindre, dempe og løse væpnet konflikt, for å redde liv og bidra til utvikling
- Støtte fredelig og demokratisk samfunnsutvikling

I *Colombia* prioriterte Norge oppfølgingen av fredsavtalen mellom regjeringen og den tidligere geriljabevegelsen FARC-EP. Gjennomføringen av fredsavtalen har vært krevende og møtt politisk motstand. Særlig har drap og trusler mot, menneskerettighetsforkjempere, tidligere stridende og lokale samfunnsledere vakt sterk bekymring. Gjennom rollen som garantistland i oppfølgingskommisjonen bidro Norge sammen med Cuba til å forebygge konflikter knyttet til gjennomføringen av avtalen. Støtten til reintegreringsprogrammer ble trappet opp og har bidratt til å forhindre at tidligere FARC-soldater forlater fredsprosessen. Systemet for overgangsrettferdighet, også et prioritert innsatsområde for Norge, kom formelt på

plass og utgjør i dag selve ryggraden i det kommende rettsoppgjøret og forsoningsarbeidet.

Norge deltok som garantistland i fredsforhandlingene mellom den colombianske regjeringen og ELN da disse pågikk første halvår 2018, og har siden arbeidet for en gjenåpning av forhandlingene slik at arbeidet for en langsiktig løsning på konflikten kan fortsette.

Norge drøftet jevnlig den krevende menneskerettighets- og sikkerhetssituasjonen i den løpende dialogen med myndighetene. Kvinnenettverk over hele landet har gjennom norsk støtte opplevd økt innflytelse i fredsprosessen, og bistand til myndighetene, FN og sivilsamfunnsorganisasjoner la grunnlag for økt inkludering.

Gjennom et fortsatt bredt fredsengasjement på *Filippinene* bidro Norge i arbeidet med å forhindre og dempe konflikter i landet. Som offisiell tilrettelegger i fredsprosessen mellom filippinske myndigheter og kommunistbevegelsen National Democratic Front of the Philippines tilrettela Norge i 2018 for en rekke møter for å kunne gjenoppta fredsforhandlingen. Norge bidro til en mer fredelig samfunnsutvikling på Filippinene gjennom støtte til fredsprosessen mellom regjeringen og den muslimske opprørsbevegelsen Moro Islamic Liberation Front på Mindanao, hvor Norge hadde en ledende rolle i mekanismen for avvæpningen av opprørsbevegelsen og bidro med representanter i den internasjonale kommisjonen som overvåker våpenhvilen mellom partene.

I *Afghanistan* bidro Norge til å legge grunnlaget for en framtidig løsning på konfliktene bl.a. gjennom nettverks- og påvirkningsarbeid opp mot partene og overfor internasjonale aktører. Målet var å fremme forhandlinger som inkluderer den afghanske regjeringen og Taliban. Ved å dele norsk kunnskap og norske vurderinger både med den afghanske regjeringen, opprørsgrupper og det internasjonale samfunnet, har Norge bidratt til viktige skritt i retning av en fredsprosess. De afghanske partenes korte unilaterale våpenhviler i juni var i så måte et viktig resultat som ga ny giv til arbeidet med en politisk prosess på afghansk og internasjonalt hold. Norge har også bidratt til en mer inkluderende samfunnsutvikling bl.a. gjennom inkludering av afghanske kvinner i ulike fredsfora. Samtidig sto partene i 2018 fortsatt langt fra hverandre og den regionale situasjonen var krevende.

I *Syria* fortsatte Norge å bidra til arbeidet med å dempe konflikter. Et viktig virkemiddel var tilrettelegging av kontakt mellom partene på tvers av konfliktlinjene. Videreføring av støtte til lokale dialogprosjekter og til FNs spesialutsending bidro til dette målet. I tillegg innebar norsk politisk og

økonomisk støtte til Women's Advisory Board og Civil Society Support Room til en bredere inkludering av kvinner og sivilsamfunnsrepresentanter i fredsforhandlingene i FN-regi.

Norge støttet opp under lokalt forankrede tiltak i *Libya* for å bidra til politisk kontakt mellom partene og forhindre ytterligere politisk og militær oppsplitting. Gjennom partnerskap med ulike organisasjoner har norsk støtte bl.a. sikret kvinners involvering i dialogen om politiske løsninger, samt støttet opp under lokale dialoginitiativ.

I *Irak* bidro Norge til bredere og mer inkluderende politiske løsninger der landets mange ulike politiske, sekteriske og etniske grupper i større grad tar del i styringen av landet, i samarbeid med myndighetene i Bagdad. Gjennom arbeidet med å konsolidere forholdet til så vel sunniarabiske grupper som andre aktører skapte norsk innsats muligheter for ytterligere demping av konfliktene, og for en fremtidig fredeligere samfunnsutvikling.

I *Somalia* bidro Norge til fredelige og inkluderende løsninger på de pågående konfliktene. I 2018 ble det fra somalisk side tatt et initiativ til en nasjonal forsoningsprosess. Norsk støtte muliggjorde inkluderende og landsomfattende konsultasjoner, som mot slutten av året resulterte i et nasjonalt rammeverk for forsoning. Prosessen gir mulighet til å diskutere sensitive spørsmål knyttet både til overgrep begått under borgerkrigen og muligheten for fremtidige politiske løsninger med ikke-statlige væpnede grupper som Al Shabaab.

I *Myanmar* fortsatte Norge å bidra til en inkluderende og langsiktig løsning på de pågående konfliktene mellom de ulike etniske væpnede gruppene. Bl.a. var støtte til kapasitetsbygging og tillitsskapende tiltak mellom sentrale aktører i fredsprosessen viktige virkemidler i dette arbeidet. Norge bidro til å forhindre ytterligere konflikt gjennom støtte til styrking av overvåkingsmekanismen for våpenhvile og støtte til forsonings tiltak i delstaten Rakhine.

Eritrea og *Etiopia* erklærte en fredsslutning og igangsettelse av en normaliseringsprosess mellom de to landene. Frem mot dette drev Norge et aktivt påvirkningsarbeid, bl.a. gjennom regelmessige besøk til begge lands hovedsteder.

Støtte til oppfølging av innsats knyttet til kvinner, fred og sikkerhet

Norge bidro i 2018 til bredere inkludering av kvinner i en rekke fredsprosesser. Norge styrket det

nordiske nettverket av kvinnelige fredsmeglere og samarbeidet med andre regionale kvinnemeglernettverk. Norge arrangerte, sammen med FN, EU, OSSE og ASEAN, en samling av nettverkene FemWise-Africa, Mediterranean Women Mediators Network, Women Mediators across the Commonwealth og det nordiske kvinnemeglernettverket. Samlingen fant sted i Oslo og målet var å styrke det strategiske samarbeidet mellom nettverkene. Norge bidro også til planlegging av en global allianse av nettverkene.

Støtte til systematisering av erfaringer, forskning og utredning på freds- og forsoningsområdet

En viktig forutsetning for å bidra til å dempe, forhindre og løse konflikter er kompetanse om fred og forsoning. Norge har bidratt til å bygge opp både norsk og internasjonal ekspertise på feltet. Forskningsmidler gikk bl.a. til norske forskningsinstitusjoner, i tråd med Utenriksdepartementets sektoransvar for forskning på freds- og forsoningstematikk. Midler gikk også til styrking av Forskningsrådets NOR-GLOBAL-2-program, under temaet «konflikt, sikkerhet og sårbare stater». Støtte til Senter for internasjonal konfliktløsning (NOREF) ble også videreført.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 435,9 mill. kroner for 2020.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overføres

Bevilgningen dekker følgende ordninger:

- Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme
- Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og ulovlig handel
- Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform
- Utvikling og nedrustning
- Norges frivillige bidrag til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC)

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme og Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og ulovlig handel

Ordningene skal sikre gjennomføring av Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken – Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom* (GSU-meldingen). Sikkerhet og utvikling ses i sammenheng.

Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Ordningen dekker arbeid med sikkerhetssektorreform (SSR) og sivile bidrag til internasjonale operasjoner, særlig i FN-rammen, samt styrking av kapasiteten til sivil krisehåndtering i regi av FN og andre relevante organisasjoner, inkludert gjennom forskning. Støtte til den pågående reformprosessen av FN-operasjonene står sentralt. FNs «Sustaining Peace Agenda» inkluderer SSR i alle former for fredsbygging, helt fra forebygging til gjennomføring av fredsavtaler.

Utvikling og nedrustning

Ordningen støtter tiltak for kjernefysisk trygghet, sikkerhet og fredelig bruk av kjernekraft og -teknologi, samt tiltak rettet mot kjemi- og biologivåpen. Sammenhengen mellom utvikling og nedrustning er forankret i FN-paktens art. 26, understreket i FNs spesialsesjon om temaet i 1987, og stadfestet i årlige konsensusresolusjoner i FNs generalforsamling. Ordningen må ses i sammenheng med nedrustningsarbeidet på O2-området.

Mål 2020

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert
- Organisert kriminalitet og ulovlig handel er redusert
- Internett er åpent, sikkert, robust og fritt
- Sivilt personell i fredsoperasjoner i sårbare stater er godt kvalifisert
- FNs krisehåndteringskapasitet, fredsbyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret
- Kjernefysisk trygghet og sikkerhet, tilgang til nukleær teknologi og applikasjoner til fredelig bruk i utviklingsland, er forbedret
- Forbedret evne i utviklingsland til å overholde nedrustningsforpliktelser, og implementere internasjonale rammeverk for kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen, og diversitet i deltakelse fra utviklingsland i relevante multilaterale nedrustnings- og ikke-spredningsfora

- Biologisk og kjemisk trygghet og sikkerhet og tilgang til fredelig bruk av biologiske og kjemiske midler i utviklingsland, er forbedret

Prioriteringer 2020

Tilskuddsordningene *Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og ulovlig handel* og *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme* skal styrke utviklingslands evne til å forebygge og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer med særlig fokus på sårbare stater og regioner i Nord-Afrika, Sahel, på Afrikas horn, i Midtøsten og Sentral- og Sørøst-Asia.

I 2020 vil FNs globale anti-terrorstrategi som reforhandles i 2020, prioriteres. Det samme vil arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme innenfor rammen av fora som den norskledede FN-vennegruppen for forebygging av voldelig ekstremisme. Norge vil også prioritere arbeidet i Den globale koalisjonen mot ISIL. Videre vil kapasitetsbygging av kontrollfunksjoner og justissektor i land i sårbare situasjoner, samt tiltak for økt maritim sikkerhet i Vest-Afrika, ved Det indiske hav og andre utsatte havområder, vektlegges. Tiltak for å styrke utviklingslands evne og kapasitet til å håndtere alvorlige cyberhendelser og sikre kritisk digital infrastruktur vil støttes. Det vil også lokale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoners forebyggende arbeid mot globale sikkerhetsutfordringer.

Under ordningen *Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform* vil Regjeringen styrke den sivile krisehåndteringskapasiteten og fredsbyggingskompetansen til FN og regionale organisasjoner som OSSE, AU og EU. Norge skal levere godt kvalifisert sivilt personell, herunder politi og annet personell i rettskjeden, for å fremme reform av sikkerhetssektoren i sårbare stater, og for å styrke SSR-mandater i FN-operasjoner i land der Norge ellers er engasjert. Videre vil regjeringen støtte sikkerhetssektorreformarbeidet i regi av Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF). Regjeringen vil også støtte tiltak som øker rekrutteringen av kvinner til FNs fredsoperasjoner.

Under ordningen *Utvikling og nedrustning* vil regjeringen prioritere utviklingslands evne til å ta i bruk relevant kjernefysisk, biologisk og kjemisk teknologi på en fredelig måte, samt forebyggende tiltak mot kjernefysisk, biologisk og kjemisk terrorisme. Videre vil kapasitetsbygging for bedre etterlevelse av internasjonale nedrustningsforpliktelser og tilrettelegging for utviklingslands deltakelse i relevante internasjonale prosesser priorite-

res. Arbeid for å sikre og trygge kjernefysisk aktivitet og kjernefysiske anlegg i utviklingsland, og å påse at spaltbart materiale ikke kommer på avveie, vil forbli en prioritet. Dette arbeidet vil også følges opp gjennom Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA). Norge vil støtte opp om det midlertidige sekretariatet til Prøvestansavtalens (CTBTO) arbeid for universell oppslutning til avtalen og fortsatt utvikling av det internasjonale monitoreringssystemet (IMS). Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) sin attribusjonsmekanisme i Syria vil også støttes.

Det årlige frivillige bidraget til UNODC videreføres under denne posten.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker følgende tidligere poster i Prop. 1 S (2017–2018):

- Kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 72 *Globale sikkerhetsutfordringer*,
- Kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 74 *Sikkerhetssektorreform (SSR) og fredsoperasjoner*,
- Kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 75 *Utvikling og nedrustning*,
- UNODCs del av kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 76 *FN og globale utfordringer*
- Deler av kap. 150 *Bistand til Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Afrika*

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, og organisert kriminalitet og ulovlig handel

Mål for ordningene i 2018 var å styrke utviklingslands evne til å forebygge og møte globale sikkerhetsutfordringer som radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme, organisert kriminalitet, ulovlig handel og piratvirksomhet, i land og områder preget av konflikt, vold og sårbarhet. Videre var målet å styrke utviklingslands evne til å håndtere digitale trusler og beskytte egen kritisk digital infrastruktur.

FNs anti-terrorkontor (UNOCT) mottok fra 2018 støtte til koordinering av tiltak for utvikling av nasjonale handlingsplaner for anti-terror og mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Et samarbeid med OSSE i Kosovo, som startet i 2017, ble utsatt grunnet lav kapasitet til prosjektoppfølging hos sendelagene. Sivilsamfunnsorganisasjonen Atlantic Initiative mottok støtte til et tiltak for å forebygge voldelig ekstremisme i Bosnia. Norge fortsatte sin støtte til Global Community Engagement and Resilience Fund (GCERF), som er særlig rettet mot utsatte grup-

per, kvinner og ungdom på grasrotnivå. Det ble etablert en rammeavtale med International Civil Society Action Network /Women's Alliance for Security Leadership (ICAN/WASL), som har over 100 kvinnenettverk i 35 konfliktfylte land, og har vist seg å være en sterk stemme innen PVE.

Norsk støtte til UNODC Globale Maritime Program har bidratt til etablering av et felles regelverk blant Economic Community of West African States (ECOWAS) sine medlemsland. Støtte til Interpols «Project Flyway» bidro til bedre etterforskning og gjennomføring av politioperasjoner mot menneskehandel og -smugling. Prosjektet har også styrket samarbeidet mellom deltakerlandene (Algerie, Egypt, Libya, Mali, Marokko, Mauritania, Niger, Nigeria, Sudan, Tsjad og Tunisia), og med IOM og UNODC. I Libya er DNA-tester tatt i bruk for å identifisere savnede og døde migranter. Programmet mot miljøkriminalitet knyttet til sikkerhetsutfordringer, med Interpol, UNODC og Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI) ble videreført i 2018, og er nå i en avsluttende fase.

Tiltak rettet mot sikkerhetsutfordringer i det digitale rom ble støttet i tråd med prioriteringer omtalt i Internasjonal cyberstrategi for Norge (2017). Et prosjekt via UNODC har bidratt til forbedret etterforskingskapasitet knyttet til kryptovaluta i Vest-Afrika og Sørøst-Asia. Fra 2018 er det inngått en rammeavtale med FNs institutt for nedrustningsforskning (UNIDIR), som omfatter tiltak mot ondsinnede cyberangrep.

Sikkerhetssektorreform (SSR) og fredsoperasjoner

Hovedmålet med ordningen i 2018 var å bidra med norsk sivilt personell, i første rekke politi, til fredsoperasjoner i sårbare stater. Prioriterte tiltak var å støtte opp om SSR-mandater i fredsoperasjoner og å bidra til at FNs og AUs agenda for SSR skulle videreutvikles og konkretiseres i samsvar med FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325. FN-systemet og regionale organisasjoner som AU var viktige partnere. Et viktig mål var også å videreutvikle norsk politifaglig og sivil innsats i fredsoperasjoner i tråd med FN-reformene, inkl. gjennom forskning. Hoveddelen av bevilgningen finansierte norsk politi i FN-operasjonene i Colombia, Haiti og Sør-Sudan, samt politifaglig bistand til den regionale organisasjonen East-African Stand-by Force (EASF) i Nairobi. I FN-operasjonen på Haiti har Norge støttet haitiansk politi med å bygge kompetanse for å bekjempe seksualisert vold. Norsk politi har også bidratt

med kapasitetsbygging i Liberia gjennom FN-operasjonen UNMIL fram til mars 2018.

Norsk støtte til utvikling av beredskapsposter og sekonderinger av sivilt personell til AUs fredsoperasjoner har bidratt til å styrke den sivile dimensjonen av operasjoner som African Union Mission In Somalia (AMISOM) og AUs innsats i området rundt Tsjadsjøen.

Utvikling og nedrustning

I 2018 bidro støtten til gjennomføringen av de internasjonale rammeverkene for kjerne-, biologiske, og kjemiske våpen, bl.a. gjennom støtte til FN-systemet og til utviklingslands deltakelse i prosessene. Støtten bidro også til kapasitetsutvikling for håndtering av humanitære og utviklingsmessige konsekvenser av masseødeleggelsesvåpen (MØV), samt kapasitetsbygging knyttet til kjernefysisk trygghet, sikkerhet og fredelig bruk. Bevilgningen bidro til å styrke utviklingslands kompetanse og kapasitet til å imøtekomme nedrustningsforpliktelser. International Atomic Energy Agency (IAEA) sitt arbeid med sikkerhetskontroller og kjernefysisk trygghet, sikkerhet og fredelig bruk fikk også midler fra ordningen.

Tiltak for kjernefysisk nedrustning for utviklingsformål har tidligere i begrenset omfang blitt godkjent av OECD/DAC som offisiell utviklingsbistand (ODA). I april 2018 ble retningslinjene fra DAC noe justert, og Norge økte i 2018 støtten til utviklingstiltak for nedrustning av MØV. Eksempler på tiltak er IAEAs prosjekt for konvertering av høyanriket uran til en kjernekraftsreaktor i Nigeria, NORSARs kapasitetsbyggingsprosjekt i Sentral-Asia innen verifikasjon i henhold til Prøvestansavtalen og rammeavtale med FNs institutt for nedrustningsforskning.

Frivillig bidrag til UNODC

UNODC mottok mykt øremerkede midler (19 mill. kroner) i 2018, bl.a. til organisasjonens regionale arbeid mot organisert kriminalitet og terror i prioriterte regioner i Afrika og Asia, nettkriminalitet, trussel- og terrorfinansiering, hvitvasking og for styrket havnekontroll. UNODC er også en viktig aktør i det globale arbeidet mot korrupsjon, omtalt nærmere under kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 287,7 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 5 mill. kroner fra 2019.

Post 72 Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak i land og områder i sårbare situasjoner. Støtten er forankret i Regjerings strategiske rammeverk for innsats i sårbare stater og tar utgangspunkt i det endrede sikkerhetspolitiske bildet og i globale migrasjonsutfordringer. Posten finansierer særlig tiltak som skal fremme stabilitet, forebygge konflikt, redusere sårbarhet og bygge lokal motstandskraft. Posten dekker også tiltak for å motvirke migrasjonsdrivende forhold.

De mange og langvarige humanitære krisene setter det humanitære systemet under press. En hensikt med bevilgningen er å styrke og fremme sammenhengen mellom kortsiktig og langsiktig innsats. Posten benyttes til å igangsette tiltak av mer langsiktig karakter i humanitære kriser, men med en kortere tidshorison og større risikovilje enn støtte over regionbevilgningene og tematiske poster forutsetter.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte opp under bærekraftsmål 10.7 – Legge til rette for migrasjon og mobilitet i ordnede, trygge, regelmessige og ansvarlige former, bl.a. ved å gjennomføre en planmessig og godt forvaltet migrasjonspolitikk.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kriser og konflikter er forebygget
- Lokalsamfunn og land i sårbare situasjoner før, under og etter fredsslutninger og katastrofer er stabilisert
- Politiske prosesser er inkluderende, overgangsrettferdighet etterleves og det er lagt til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling
- Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte
- Løsningene for mennesker på flukt er bærekraftige

Prioriteringer 2020

Geografisk er posten primært rettet inn mot land og områder i sårbarhetsbeltet fra Sahel i vest, via Nord-Afrika, Afrikas horn, og Midtøsten til Pakistan. Innsats i enkeltland ses i et regionalt perspektiv. Økningen på posten vil hovedsakelig gå til syriske flyktninger i Libanon og Jordan. Støtten til denne gruppen vil dreies fra humanitær bistand til stabiliseringsstøtte, og være en hovedprioritet i 2020. Dette vil bidra til å imøtekomme flyktningenes behov for mer langsiktig støtte samt behovet for å støtte opp om vertslandenes egen kapasitet til å håndtere den langvarige tilstedeværelsen av syriske flyktninger. Tiltak for å styrke stabilisering i Irak vil også være prioritert på denne posten.

Bistand i Afrika vil gi særlig prioritet til konfliktforebygging, jobbskaping, matsikkerhet og tiltak knyttet til migrasjonsutfordringer. EUs flergiverfond for stabilisering, migrasjon og fordrevne i Afrika (EUTF), som er innrettet mot grunnleggende årsaker til irregulær migrasjon og styrket migrasjonshåndtering, er en viktig kanal for norsk støtte. Støtte til tiltak for rohingyaer i grenseområdene mellom Bangladesh og Myanmar, som går ut over umiddelbare humanitære behov, vil bli videreført. Bidrag til den Internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) dekkes også over posten.

Kanalvalg vurderes ut fra den lokale situasjonen.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 162 *Overgangsbistand/sårbare stater og regioner*, post 70 *Overgangsbistand/sårbare stater og regioner* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var mål for bevilgningen å bidra til å forebygge og løse kriser og konflikter med vekt på å styrke lokale og regionale aktører. Støtten skulle legge til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling og støtte opp om stabiliserings tiltak og tidlig gjenoppbygging i sårbare stater og regioner. Det var også et mål å styrke kapasitet til lokal migrasjonshåndtering og begrense tvungen migrasjon.

I 2018 var de viktigste mottagerne under denne posten EUs flergiverfond for Afrika (EUTF), Syria, Sør-Sudan, Irak og Somalia. Som følge av ny budsjettstruktur er resultater for innsatsen i Sør-Sudan rapportert under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*.

I Irak har Norge videreført sin støtte til stabiliseringstiltak i områder som var underlagt ISIL for at internflyktninger kunne returnere og for at ISIL ikke skulle gjenvinne fotfeste. Stabiliseringstiltak har bidratt til at antallet hjemvendte internflyktninger har økt betydelig og i februar 2019 hadde over fire millioner returnert til sitt hjemsted. Støtten ble i 2018 i hovedsak kanalisert gjennom UNDPs stabiliseringsfond, Funding Facility for Immediate Stabilization (FFIS). Fondet finansierer gjenoppbygging av boliger og grunnleggende infrastruktur, stimulering av lokalt næringsliv og sosial infrastruktur som skole-, helse- og politi-/justissektoren, kapasitetsbygging av irakisk lokalforvaltning, lokal forsoning og støtte til sårbare minoriteter. Rundt 95 pst. av prosjektene gjennomføres i regi av lokal privat sektor med lokal arbeidskraft, slik at gjenoppbyggingsinnsatsen også bidrar til sysselsetting.

Til Syria ble det i 2018 gitt støtte til sysselsettingstiltak og rehabilitering av enkel infrastruktur (boliger, helse, utdanning og landbruk). Disse tiltakene bidro til økonomisk aktivitet, jordbruk og handel, og reduserte lokalbefolkningens sårbarhet for de negative økonomiske og sosiale konsekvensene av konflikten. Gjennom et NGO konsortium ledet av Care fikk 96 500 mennesker tilgang til bedre infrastruktur, 6 100 fikk yrkesopplæring og over 800 fikk praksisplass, hvorav halvparten kvinner. Over 4 000 personer med nedsatt funksjonsevne ble nådd. Siden oppstarten av programmet i 2016 har over to millioner mennesker direkte eller indirekte dratt nytte av programmet. Det ble også gitt 20 mill. kroner til rydding av avanserte eksplosiver og miner som ISIL utplasserte i stort omfang i Raqqa-området. Sammen med bidrag fra andre givere, har denne støtten ført til at kritisk infrastruktur som skoler, offentlige bygninger og markeder er ryddet for miner og kan tas i bruk av lokalbefolkningen. Norskstøttet minerydding har bidratt til avgjørende tilgang for humanitære aktører. Norsk støtte er også brukt til å heve kunnskap om eksplosiver hos de lokale innbyggerne. Norge bidrar imidlertid ikke til langsiktig gjenoppbygging i Syria før en inkluderende og troverdig politisk overgangsprosess er i gang.

Norge støttet EUs flergiverfond for Afrika (EUTF) med 60 mill. kroner i 2018, fordelt likt på de tre geografiske områdene Afrikas Horn, Sahel/Tsjadsjø-regionen samt Nord-Afrika. I samarbeid med IOM har EUTF støttet frivillig retur av sårbare migranter fra Libya, Niger, Mali, Mauritania og Djibouti, samt gitt støtte ved hjemkomsten til opprinnelseslandet. På Afrikas Horn, hvor 4,5 millioner flyktninger befinner seg, har EUTF særlig bidratt

til bedret lokal migrasjonshåndtering ved å bistå flyktninger og vertskommuner i nært samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). EUTF har finansiert opplæringstiltak og bidratt til etablering av arbeidsplasser og små bedrifter. Den økte migrantstrømmen fra Marokko til Spania i 2018 medførte at EUTF økte sin støtte til Marokko til å håndtere migrasjonen, beskytte liv og bekjempe menneskehandel og smugling av migranter. EUTF fokuserte også på tilrettelegging av regulær migrasjon og mobilitet, bl.a. gjennom støtte til partnerskap mellom europeiske og afrikanske universiteter. Revisjonsrapporten som ble publisert i desember 2018 konkluderte med at EUTF viser seg å være et fleksibelt verktøy som i stor grad klarer å raskt iverksette tiltak og inngå kontrakter og som nå kan vise til konkrete resultater på bakken. Rapporten påpekte også at fondet favner vidt og med fordel kan bli mer avgrenset.

Gjennom EUTF tar Norge et medansvar for å bedre situasjonen for migranter, flyktninger og internt fordrevne i Libya. Bidragene fra EU, Norge og Sveits gjør at mennesker får medisinsk bistand, hygieneartikler og andre basistjenester som de ellers ikke ville ha fått. Over 17 000 personer har benyttet seg av tilbud om bistand til trygg hjemreise med IOM. Flyktninger med beskyttelsesbehov får gjennom UNHCR tilbud om gjenbosetting i et trygt tredjeland. Midler fra EUTF kanaliseres gjennom internasjonale og regionale organisasjoner. Støtten forvaltes i tråd med OECD/DAC sine retningslinjer for bistand og EUs krav til bruk av EUs bistandsmidler, som er underlagt kontroll av Europaparlamentet. Overholdelse av internasjonale standarder for menneskerettigheter er en forutsetning for arbeidet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 835,4 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 129,5 mill. kroner fra 2019 hovedsakelig knyttet til syriske flyktninger i Libanon og Jordan.

Post 73 FN og globale utfordringer, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til FNs innsats for fred og forebygging av konflikt, herunder støtte til FNs generalsekretærs reformagenda. Støtten gis i hovedsak til FN, men også til andre aktører som støtter opp om reformarbeidet. Det gis også støtte til informasjon og debatt om FN og FNs arbeid under denne posten.

FN står midt i en omfattende reform. Regjeringen ønsker å styrke og reformere FN og å støtte opp under det multilaterale systemet. Norsk støtte til reformarbeidet skal bidra til å styrke FNs evne til å forebygge og løse konflikter, og gjøre FNs landteam bedre i stand til å bistå vertslandene i deres oppfølging av 2030-agendaen. Midlene vil gå til tiltak som kan ha en katalytisk og strategisk betydning for å styrke FN og støtte opp under multilateralt samarbeid.

Norge har vært en pådriver for å skille rollen som FNs stedlige koordinator fra rollen som UNDPs stedlige representant på landnivå. Generalforsamlingens resolusjon om generalsekretærens forslag til ytterligere reform i FNs utviklingssystem besluttet å skille funksjonene. Ordningen ble iverksatt 1. januar 2019. En uavhengig stedlig koordinator med autoritet er sentralt for styrking av FNs landteams evne til å bistå utviklingslandene i arbeidet med 2030-agendaen på en samstemt, integrert og effektiv måte. Stedlig koordinator-systemet finansieres bl.a. av frivillige bidrag fra medlemsland. Om lag 30 land, fordelt på ulike regioner har gitt løfter om støtte. Systemet er likevel underfinansiert. Regjeringen vil videreføre frivillig finansiering til FNs stedlige koordinator-system.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for rettsvern for alle og bygge vel fungerende ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- FN styrkes og reformeres
 - FN leverer mer enhetlig i oppfølgingen av 2030-agendaen om bærekraftsmålene
 - FN tilpasses nye globale utfordringer
 - FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet styrkes
 - FN settes bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred
 - Oppslutningen om FN og FNs arbeid styrkes

Prioriteringer 2020

Bevilgningen skal bidra til å støtte det frivillige fondet for stedlig koordinator-systemet, «Special Purpose Trust Fund for the reinvigorated Resident Coordinator system». Å skille ut FNs stedlige koordinator fra UNDP har vært en sentral del av reformen av FNs utviklingssystem. Norge og andre medlemsland har ansvar for å sikre tilstrekkelig finansiering. Norge bidrar aktivt til dette i

2020. Videre skal bevilgningen bidra til vellykket gjennomføring av reformene gjennom støtte til bl.a. utredningsarbeid, kapasitetsbygging og faglig bistand i form av sekonderinger. Kanaler og målgrupper vurderes i tråd med fremdriften i reformarbeidet og i henhold til erfaringer med samarbeid i 2018–2019.

Bevilgningen skal bidra til å støtte generalsekretærens fredsbyggingsfond (UN Peacebuilding Fund, PBF), som er et finansielt verktøy som benyttes til både rask stabilisering og langsiktig fredsbygging. Norge har vært en betydelig bidragsyter til fondet helt siden oppstarten i 2006. Videre skal bevilgningen bidra til å støtte FNs politiske- og fredsbyggingsavdeling (DPPA) sitt arbeid for å støtte inkluderende politiske løsninger for å forebygge og redusere konflikt og politisk vold, samt sikre langsiktige løsninger som vil redusere menneskelige lidelser.

Støtte til aktører tett knyttet til FN-sekretariatet, som bidrar med ideer, forslag og møteplasser for å styrke FN og fremme FN-reform vil bli vektlagt. I 2019 ble det kartlagt at gruppen av aktuelle aktører omfatter Center on International Cooperation, Security Council Report, Conflict Prevention and Peace Forum og UN University. Videre dekker posten støtte til FN-sambandet og Unicef Norge. Posten finansierer også organisatorisk og faglig styrking av FNs pådriverarbeid for bærekraftsmålene og støtter opp under statsministerens ledelse av FNs pådrivergruppe for disse.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 76 *FN og globale utfordringer mv.* i Prop. 1 S (2017–2018).

I 2018 var målet med bevilgningen å bidra til et effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert FN gjennom å:

- Ivareta internasjonal fred og sikkerhet, samt forebygge og fredelig blegge voldelig konflikt
- Følge opp 2030-agendaen, herunder gjennom å levere som én på landnivå
- Bistå utviklingsland i å bekjempe organisert kriminalitet
- Fremme jobbskaping og økt sysselsetting samt beskyttelse og fremme av arbeidstakerrettigheter og et anstendig arbeidsliv
- Bidra til informasjon og debatt om FN og FNs arbeid, hovedsakelig i Norge
- Posten benyttes også til å bidra til at utviklingslandene er integrert i det internasjonale handelssystemet og dermed utnytter fordelene av å delta i internasjonal handel

Norge bidro aktivt til gjennomføringen av FNs generalsekretærs reformagenda og støttet oppstarten av det frivillige fondet for stedlig koordinator-systemet med 35 mill. kroner. Generalsekretærens kontor og andre deler av det sentrale FN-systemet ble støttet gjennom bidrag til videreutvikling av reformagendaen, bl.a. gjennom sekonderinger til strategisk viktige kontorer og kapasitetsbygging i FN-systemet. Bidragene førte til en bedre implementering av reformenes tidlige fase.

Norge bidro med 75 mill. kroner til FNs fredsbyggingsfond (PBF) i 2018. Fondet ble også i 2018 vurdert til å oppfylle målene om å være effektive, katalytiske og risikovillige, samt bidra til helhetlig samarbeid om fredsbygging på tvers av pilarene i FN. Fondet bidro til fredsbyggingsarbeid i 40 land og mer enn 40 pst. av midlene ble benyttet til arbeid med likestilling og kvinners rettigheter. PBFs hovedsatsingsområde for 2018 var i Sahel. Denne satsingen demonstrerte PBFs unike evne til å arbeide med grensekryssende og regionale initiativer. PBF igangsatte sju nye grensekryssende eller regionale initiativer som involverte 14 ulike land i 2018.

FNs politiske- og fredsbyggingsavdeling DPPA har publisert en rapport om resultatene oppnådd med de frivillige bidragene i 2018. Resultatene omfattet bl.a. støtte til fredsforhandlingene i Jemen, støtte til politiske tiltak og forhandlinger i Syria, støtte til valgprosessen i Kenya, støtte til Intergovernmental Authority on Development (IGAD)-ledede forhandlinger i Sør-Sudan og støtte til fredsprosessene i Mali, Libya og Colombia. Alle FNs forhandlingsteam inkluderte kvinnelige forhandlere. 75 pst. av partene i konflikt inkluderte kvinner i sine forhandlingsdelegasjoner.

Støtte til FN-reform via aktører tett knyttet til FN har bidratt til å videreutvikle reformagendaen og til å mobilisere støtte blant FNs medlemsland for FN-reform. Støtte ble gitt til Centre on International Cooperation (CIC), International Peace Institute (IPI), Security Council Report (SCR) og Conflict Prevention and Peace Forum (CPPF). I tillegg til FN-reform bidro organisasjonene til å bistå FN-sekretariatet samt medlemsland med verktøy for forebygging og løsning av konflikt.

FN-sambandet og Unicef-komiteen i Norge har mottatt støtte til opplysnings- og informasjonsarbeid om FN.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 311,5 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 19,2 mill. kroner fra 2019 knyttet til arbeidet med FN-reform og fore-

bygging av konflikt. Av bevilgningsforslaget foreslås 30,8 mill. kroner avsatt til FN-sambandet og 2,2 mill. kroner til Unicef-komiteen i Norge.

Post 74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overføres

Bevilgningen dekker ODA-andelen av kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av.

I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomite (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til de enkelte organisasjonenes virksomhet registreres som offisiell utviklingshjelp (ODA). For de enkelte organisasjoner er ODA-andelen som følger; FNs regulære budsjett 18 pst., FNs fredsbevarende operasjoner 15 pst., Den internasjonale arbeidslivsorganisasjonen (ILO) 60 pst., FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) 100 pst., FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) 51 pst., Verdens helseorganisasjon (WHO) 76 pst., Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) 74 pst., Europarådet 40 pst., Den internasjonale organisasjon for migrasjon (IOM) 100 pst., Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) 33 pst., og IAEOs Technical Cooperation Fund 100 pst.

Den øvrige delen av disse bidragene bevilges under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag*.

Bevilgningen dekker også ODA-godkjent andel av kontingenten til organisasjoner forvaltet av andre departementer. Disse organisasjonene er ført opp under Budsjett 2020.

Mål 2020

Denne bevilgningen bidrar inn mot alle bærekraftsmålene. Spesielt relevant på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 78 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.* i Prop. 1 S (2017–2018).

De pliktige bidragene for 2018 til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av ble utbetalt i henhold til fordeling mellom medlemslandene.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 304,7 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 28,7 mill. kroner fra 2019 som skyldes refusjon av bidrag under Klima- og miljødepartementet som kan klassifiseres som bistand. Midlene på posten foreslås fordelt til følgende organisasjoner:

- Norges regulære bidrag til FN 37,4 mill. kroner
- FNs fredsbevarende operasjoner 73,8 mill. kroner
- Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO) 15,8 mill. kroner
- FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) 9,9 mill. kroner
- FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) 18,7 mill. kroner
- Verdens helseorganisasjon (WHO) 28,0 mill. kroner
- Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) 17,2 mill. kroner
- Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) 33,0 mill. kroner
- Europarådet 18,0 mill. kroner
- Den internasjonale organisasjon for migrasjon (IOM) 4,4 mill. kroner

Refusjon av bidrag som forvaltes av andre departementer:

- FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) 14,0 mill. kroner
- Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) 0,2 mill. kroner
- Den internasjonale teleunionen (ITU) 2,6 mill. kroner
- Den europeiske post- og teleorganisasjonen (UPU) 0,7 mill. kroner
- Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN) 2,3 mill. kroner
- FNs miljøprogram (UNEP) 26,2 mill. kroner
- Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter (CITES) 0,4 mill. kroner
- FNs klimasekretariat (IPCC) 0,5 mill. kroner
- FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) 1,2 mill. kroner
- Montrealprotokollen 0,4 mill. kroner

Kap. 152 Menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>		535 157	660 277
71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>		165 000	165 000
	Sum kap. 0152		700 157	825 277

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Det er både en forpliktelse og i Norges interesse å støtte opp om liberale verdier og universelle menneskerettigheter. Ytringsfrihet, tros- og livssynsfrihet og situasjonen for menneskerettighetsforsvarere er blant rettighetsområdene som er under sterkt press flere steder i ulike verdensdeler.

Arbeidet for menneskerettigheter kan være risikofylt både for de som utfører det og de som støtter det finansielt og politisk. For å få effekt på samfunnsnivå forutsettes samarbeid mellom en rekke aktører, over lang tid. Det handler både om å forhindre menneskerettighetsbrudd og å realisere rettigheter. I situasjoner med store overgrep og manglende innsyn vil etterrettelig dokumentasjon av overgrepene være et første bidrag til en eventuell rettsprosess. Gjennom aktivt engasjement på multilaterale arenaer forsvaret Regjeringen normene Norge har bidratt til å skape. Økende press mot universelle rettigheter og liberale verdier gjør at de internasjonale menneskerettighetssystemene ikke kan tas for gitt.

Meld. St. 10 (2014–2015) *Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken* (Menneskerettighetsmeldingen) er førende for Regjeringens internasjonale engasjement for menneskerettigheter.

Regjeringen ser fremme av menneskerettighetene og demokratiutvikling både som et selvstendig utenrikspolitisk mål og som en forutsetning for bærekraftig utvikling og varig fred. På samme måte er arbeid for menneskerettighetene både en av FNs tre pilarer, og essensielt for å oppnå bærekraftige resultater innenfor FNs to øvrige pilarer – fred og sikkerhet og utvikling.

Post 70 Menneskerettigheter, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å møte globale menneskerettighetsutfordringer og styrke

gjennomføring på landnivå. Den skal bidra til realisering av menneskerettigheter for å fremme utvikling. Regjeringen styrker innsatsen for menneskerettighetene internasjonalt og foreslår å øke bevilgningen for 2020.

Denne posten dekker også innsats for fremme av kvinners rettigheter og likestilling i utviklingsland i OSSE, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan. Over posten dekkes også arbeidet med å fremme kulturelle rettigheter. Særlig oppmerksomhet er rettet mot kunstnerisk ytringsfrihet, kulturarv, herunder beskyttelse av kulturarv i konflikt og bekjempelse av ulovlig handel med kulturgjenstander, samt verdensarv.

Relevante aktører under denne posten er norske, internasjonale og nasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner og institusjoner, mellomstatlige organisasjoner og nasjonale myndigheter. Som ledd i det strategiske arbeidet brukes denne posten også til ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk, både i og utenfor Norge. Norske ambassader i utvalgte land er viktige kanaler for støtte til sivil samfunn, særlig for støtte til prioriterte områder som tros- og livssynsfrihet, ytringsfrihet og menneskerettighetsforsvarere.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå og bærekraftsmål 11 – Gjøre byer og bosetninger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonale systemer for fremme og beskyttelse av menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er mer effektive

- Etterlevelse av internasjonale menneskerettsforpliktelser er forbedret på landnivå.
- Relevante institusjoner respekterer menneskerettighetene og er blitt mer ansvarlige, inkluderende og demokratiske

Prioriteringer 2020

Bevilgningen skal bidra til å styrke yringsfriheten og uavhengige medier, inkludert journalisters sikkerhet. Beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, inkludert klima- og miljøforkjempere, samt arbeidet for tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter, gis fortsatt høy prioritet. Støtte til demokratiutvikling og styrking av demokratiske institusjoner, samt fremme av rettsikkerhet og en velfungerende rettsstat, inkludert arbeidet mot dødsstraff og tortur, vil bli vektlagt. Støtte over denne posten skal bidra til å styrke rettighetene til utsatte og marginaliserte grupper, inkludert personer med funksjonsnedsettelse og seksuelle minoriteter.

Videre vil arbeidet for kulturelle rettigheter, inkludert kunstnerisk yringsfrihet, og vern av kulturarv og verdensarv bli vektlagt, herunder fremme av god forvaltning og sikring av verdensarven globalt, med særlig satsing på Afrika. Bevilgningen inkluderer støtte til arbeid for menneskerettigheter på regionalt, nasjonalt og lokalt nivå i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Midtøsten. Den inkluderer også støtte til arbeid for likestilling i Midtøsten, Nord-Afrika, OSSE og Afghanistan (ses i sammenheng med kap. 164 *Likestilling*, post 70 *Likestilling*). Støtte til gjennomføring av internasjonale arbeidsstandarder og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter gis fortsatt prioritet.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 163 *Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter*, post 72 *Menneskerettigheter*, midler til menneskerettighetsformål under tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn*, samt støtte til lokale og regionale menneskerettighetsorganisasjoner under tidligere kap. 150 *Regionbevilgning for Afrika*, post 78 *Bistand til Afrika* i Prop. 1 S (2017–2018). Rapporten må ses i sammenheng med rapport under kap. 152, *Menneskerettigheter*, post 71 *FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)*.

De overordnede målene under kap 163, post 72 *Menneskerettigheter* i 2018 tilsvarer målene for

2020. Nedenfor følger en oversikt over hvordan støtten ble fordelt, for å nå målsetningene i 2018.

Gjennom støtte til International Media Support bidro Norge til særskilt opplæring og kapasitetsbygging for journalister i konfliktområder. Norsk PENs arbeid støttet forfulgte og fengslede forfattere og journalister i bl.a. Tyrkia. World Association of Newspapers and News Publishers (WAN-IFRA) og deres norske medlem Mediebedriftenes Landsforening (MBL) bidro i Afrika og Asia til kompetanseoppbygging av medieledere og viktigheten av å få flere kvinner inn i ledelsen av mediebedrifter. UNESCO bidro til opplæring av sikkerhetsstyrker og politi, dialogprosjekter mellom sikkerhetsstyrker og journalister i utsatte land, og til kapasitetsbygging i rettsvesenet i Afrika og Latin-Amerika.

Arbeidet med tros- og livssynsfrihet og religiøse minoriteters rettigheter ble støttet gjennom en rekke partnere. Minority Rights Group er en mangeårig partner som samarbeider med et stort antall relevante frivillige organisasjoner over hele verden for å styrke truede minoriteters kapasitet til å fremme sine rettigheter. Organisasjonen har hatt særlig oppmerksomhet på Irak, hvor sikkerhetssituasjonen i perioder har preget prosjektenes framdrift. Utenriksdepartementet har også et mangeårig samarbeid med Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret). HL-senteret har fulgt opp situasjonen for religiøse minoriteter i Irak og for rohingyaene i Myanmar.

En rekke seminarer og møter ble arrangert av The International Panel of Parliamentarians for Freedom of Religion or Belief (IPPFoRB) for å bygge kapasitet og kompetanse hos parlamentarikere fra 62 land.

For å fremme demokrati og rettsstat bidro Norge til utvikling og gjennomføring av IDEAs og Community of Democracies' nye strategier. Gjennom NORDEM har Norge bidratt til å sende 24 langtidsobservatører og 49 korttidsobservatører til 17 valg over hele verden. Fravær av vilje hos enkelte lands ledere til å følge demokratiske og rettsstatlige prinsipper gjør dette arbeidet krevende. På dette området må resultater også vurderes i lys av at utviklingen kunne vært langt verre.

I 2018 ledet Norge forhandlingene som resulterte i enstemmig vedtagelse av en resolusjon i FNs generalforsamling om beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere. Gjennom støtte til organisasjoner som Frontline Defenders, International Service for Human Rights, International Federation for Human Rights, Raftostiftelsen, Human Rights House Foundation, Det norske menneskerettig-

hetsfondet og European Endowment for Democracy har Norge bidratt til at flere hundre lokale menneskerettighetsforsvarere og menneskerettighetsorganisasjoner har tilgang til et internasjonalt støtteapparat som bygger kapasitet og motstandskraft, gir tilgang til internasjonale menneskerettighetsmekanismer og gir konkret bistand i krisesituasjoner. Gjennom støtte til International Commission of Jurists har Norge bidratt til styrking av domstoler, kvalitetssikring av lovgiving og opplæring av dommere, advokater og jurister.

Omfattende engasjement av sivilt samfunn, deriblant lokale partnere støttet av Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI), bidro til at indisk høyesterett i 2018 avsa en dom om avkriminalisering av homofil. Norsk støtte har også bidratt til bekjempelse av ekskludering og vold i samarbeid med religiøse aktører i Kenya og det sørlige Afrika, bedre dokumentasjon av overgrep mot lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnpersoner (LHBTI) i Sør-Asia, og utvikling av satsinger rettet mot inkludering av LHBTI-barn og unge i Nepal og Vietnam.

Med støtte fra Norge utarbeidet The World Federation of the Deafblind den første globale rapporten om døvblindes situasjon og rettigheter.

Norge bidro til den første regionale kongressen om dødsstraff på det afrikanske kontinentet i Abidjan i april 2018. FNs resolusjonen om moratorium på bruk av dødsstraff høsten 2018 ble med norsk støtte vedtatt med rekordhøy oppslutning i Generalforsamlingen.

Uøremerket støtte til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) muliggjorde strategiske satsinger rettet særlig mot sysselsetting av unge, utvikling av sosiale sikkerhetsnett, og til at partene i arbeidslivet kan spille en aktiv rolle i å fremme inkluderende vekst og anstendig arbeid for alle i tråd med bærekraftsmål 8.

Arbeidet med å fremme FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter gjøres gjennom implementering av handlingsplanen og gjennom støtte til bl.a. FNs Global Compact, Myanmar's senter for ansvarlig næringsliv og Global Reporting Initiative som fremmer mer helhetlig rapportering for samfunnsansvar og bærekraft.

Norsk Senter for Menneskerettigheter (SMR) videreførte sitt langsiktige arbeid med særlig fokus på Kina og Sørøst-Asia, bl.a. om menneskerettighetsutdanning, avhørsmetoder og anti-diskriminering.

En rekke ambassader støttet innsats for menneskerettigheter lokalt, noe som ga mulighet for tett, fleksibel og rask oppfølging av prosjekter i felt.

Prosjekter for å styrke kapasitet og gjennomslagskraft for sivilt samfunn på områder som ytringsfrihet og tros- og livssynsfrihet ble støttet gjennom ambassadene, eksempelvis i Ankara og Yangon.

I Tanzania har samarbeid med Legal and Human Rights Centre (LHRC) dokumentert hvordan rommet for sivilsamfunn og politisk opposisjon har blitt mer begrenset og ytringsfriheten innskrenket det siste året.

Norsk støtte til ytringsfrihet gjennom lokalradioer har bidratt til bedre tilgangen til media i rurale strøk i Mosambik, samt bidratt til kapasitetsbygging av lokale radiostasjoner.

Gjennom samarbeid med Internasjonale IDEA og AU-kommisjonens avdeling for politiske saker, har AUs evne til å arbeide for godt styresett i afrikanske land blitt styrket, bl.a. gjennom valgobservasjon, forebyggende diplomati og menneskerettighetsobservatører.

Det Interamerikanske menneskerettighetsinstituttet (IIDH) har i 2018 med norsk støtte gjennomført kurs i menneskerettigheter for 228 representanter fra sivilsamfunnet i Mellom-Amerika og kurs for offentlige ansatte med et spesielt fokus på opplæring av advokater og dommere. Sentrale tema har vært LHBTI-rettigheter, kvinnerettigheter og rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse.

Målet for bevilgningen under tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling* var å fremme kulturelle rettigheter og verne kulturarv. På kulturfeltet var samlet støtte 49 mill. kroner i 2018.

Organisasjoner som arbeider for å bedre kunstneres og kulturlivets rammebetingelser, er relativt få og sårbare. Det *kan* være en utfordring å innhente pålitelig informasjon om status for kulturelle rettigheter. Bevilgningen bidro til at sentrale aktører som FNs spesialrapportør for kulturelle rettigheter og organisasjonen Free-muse kunne dokumentere situasjonen for kunstnerisk ytringsfrihet internasjonalt. Kunstnere på flukt fikk beskyttelse gjennom støtten til Safe-MUSE. Norges støtte til kultur-/verdensarv går i hovedsak gjennom UNESCO og Det afrikanske verdensarvfondet, AWHF. I 2018 resulterte denne støtten i et utvidet globalt ekspertnettverk og et tettere samarbeid med myndigheter. I 36 land ble det satt i gang krisetiltak og forebygging. Fire nye afrikanske steder ble innskrevet på Verdensarvlista og to natursteder (i Etiopia og Elfenbenskysten) ble fjernet fra den såkalte kriselista.

Gjennom Aga Khan Trust for Culture støttet Norge kulturarvprosjekter i Sentral- og Sør-Asia. Dette førte bl.a. til en revitalisering av tradisjons-

musikk og nytt pensum og ny metodikk for lærere og studenter. Tilgang til kunst og kultur, og utveksling mellom land, bidrar til å styrke mangfold, ytringsfrihet og åpnere samfunn.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 660,3 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 125,1 mill. kroner fra 2019, hvorav 76,9 mill. kroner er en økt satsing på menneskerettigheter og 48,2 mill. kroner er foreslått flyttet hit fra temapost under utviklingsministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), kan overføres

OHCHR er FNs hovedorganisasjon og sekretariat for menneskerettigheter. FNs høykommissær for menneskerettigheter er det internasjonale samfunnets pådriver både overfor stater og øvrige deler av FN-systemet. OHCHR har også en viktig rolle på landnivå med å støtte statene i gjennomføringen av deres internasjonale forpliktelser. FNs høykommissær knytter i sin strategiske plan hele sitt arbeid opp mot FNs bærekraftsmål. OHCHR er Norges viktigste partner og kanal i vårt internasjonale arbeid for menneskerettigheter.

Denne bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), samt øremerket støtte på prioriterte områder. I henhold til OECD/DACs regelverk anerkjennes 88 pst. av kjernestøtte til OHCHR som ODA-bistand. Norges øremerkede støtte godkjennes i sin helhet som utviklingsbistand.

Utenriksdepartementets finansielle samarbeidsavtale med OHCHR ble inngått i 2018 pålydende 660 mill. kroner. Avtalen varer ut 2021. I anledning 70-års jubileet for FNs verdenserklæring for menneskerettigheter ble det i 2018 også inngått en politisk intensjonsavtale (MOU) med OHCHR. MOUen nedfeller overordnede målsetninger for samarbeidet og bekrefter behovet for å styrke FNs menneskerettighetspilar, både politisk og finansielt.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under OHCHR bidrag til å realisere bærekraftsmålene. Det gjelder særlig bærekraftsmål – 16 Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraf-

tig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 10 – Redusere ulikhet i og mellom land. Arbeid med rettighetsdimensjonene i øvrige bærekraftsmål understøttes også. Korresponderende bærekraftsmål er synliggjort i OHCHR resultatrammeverk.

Bevilgningen skal bidra til at OHCHR når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- FNs menneskerettighetsmekanismer er effektive og solide, i tråd med sine mandater
- Internasjonale menneskerettighetsstandarder gjennomføres på landnivå
- Integreringen av menneskerettigheter i FN-systemet er styrket

Prioriteringer 2020

Norske prioriteringer på menneskerettighetsfeltet forsterkes gjennom støtten til OHCHR. Det gis prioritet til ytrings-, forenings- og forsamlingsfrihet og beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere. Videre vektlegges tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter, samt rettighetene til andre utsatte og marginaliserte mennesker, med fokus på kvinner, barn og unge, seksuelle minoriteter, personer med funksjonsnedsettelse og urfolk. Bevilgningen skal bidra til å styrke systemer for tidlig varsling og respons på alvorlige og systematiske menneskerettighetsbrudd. Støtte til gjennomføringen av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter vil vektlegges. Støtten til frivillige fond på prioriterte områder som arbeider mot tortur og arbeidet for urfolk vil videreføres.

Bevilgningen skal bidra til å styrke OHCHR kapasitet og ressurser til å møte staters behov for kapasitetsbygging på landnivå. Hovedfokus vil være på land hvor Norge har et bilateralt engasjement og har mulighet til å følge opp samarbeidet. Gjennom samarbeidet med OHCHR ønsker Norge å bidra til å styrke integrering av menneskerettigheter i FNs arbeid med 2030-agendaen for bærekraftig utvikling, inkludert utvikling av metodikk og kvalitetssikring av data. Det er et mål å redusere antall tematiske øremerkinger i samråd med OHCHR for perioden 2020–2021. Anbefalingene fra MOPAN-gjennomgangen som ble publisert i 2019 vil bli fulgt opp i samarbeid med OHCHR, med særlig vekt på risikohåndtering og prioriteringer i lys av ressursituasjonen.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 163 *Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter*, post 72 *Menneskerettigheter* samt midler til menneskerettighetsformål under kap. 162 *Overgangsbistand/sårbare stater og regioner*, post 70 *Overgangsbistand/sårbare stater og regioner*, kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 70 *Fred og forsoning* og post 72 *Globale sikkerhetsutfordringer*, kap. 153 *Bistand til Latin-Amerika*, post 78 *Regionbevilgning Latin-Amerika*, kap. 150 *Bistand til Afrika*, post 78 *Regionbevilgning Afrika*, kap. 168 *Kvinners rettigheter og likestilling*, post 70 *Kvinners rettigheter og likestilling*, kap. 152 *Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika* og kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn* i Prop. 1 S (2017–2018). Norge var største giver til OHCHR i 2018, tett fulgt av Sverige, EU og USA.

De overordnede målene for bevilgningen til OHCHR i 2018 tilsvarer målene for 2020. I tillegg til OHCHRs årsrapport, som er den første under ny strategiske plan, har OHCHR rapportert på resultater og fremdrift knyttet til Norges øremerkede støtte for 2018. Det gjelder hele ti landspesifikke og 18 tematiske innsatsområder. Rapporteringen viser at OHCHR har jobbet godt og systematisk i tråd med Norges prioriteringer. Den finansielle rapporteringen synliggjør samtidig et underforbruk på enkelte områder, inkludert arbeidet for tros- og livssynsfrihet.

Eksempel på prioriterte tematiske og landspesifikke områder, som også foreslås videreført:

Arbeidet for seksuelle minoriteter er et rettighetsområde hvor mangeårig øremerket støtte har vært viktig for at OHCHR har kunnet jobbe dedikert og målrettet. Norge har bidratt til opprettelsen av, og er den største bidragsyteren til, OHCHRs innsats for seksuelle minoriteter. Dette arbeidet omfatter både opplysnings- og pådriverarbeid innen FN-systemet, samarbeid med medlemsland og utvikling av globale budskap, rapporter og veiledninger. Deres «Free and Equal» kampanje har hatt stor betydning for utviklingen på feltet, både innenfor og utenfor FN. Kampanjen ble likt og delt over 11 millioner ganger på sosiale medier i 2018.

Arbeidet for tros- og livssynsfrihet er et forholdsvist nytt satsningsområde i vårt samarbeid med OHCHR. Norge har i 2018 bidratt til å styrke OHCHRs kapasitet til å monitorere og rapportere på situasjonen for tros- og livssynsfrihet og religiøse minoriteter. OHCHR har også styrket kunn-

skap og bevissthet hos ikke-tradisjonelle aktører og utviklet nye partnerskap for å bekjempe diskriminering og vold på grunnlag av tros- og livssyn. OHCHRs innsats på feltet har blitt lagt merke til av sivilt samfunn, inkludert International Association for the Defence of Religious Liberty. I 2018 tildelede de OHCHR prisen «Initiative Award» for deres «Faith for Rights» program. Det har imidlertid vært krevende å få igangsatt enkelte prosjekter på grunn av en utfordrende rekrutteringssituasjon. Det er behov for å styrke OHCHRs kapasitet til å styre og koordinere innsatsen.

Norges støtte til OHCHRs arbeid i Den demokratiske republikken Kongo var i 2018 avgjørende for å opprettholde det viktige arbeidet til FNs felleskontor for menneskerettigheter. Støtten illustrerer verdien av et geografisk fokus i vårt samarbeid med OHCHR. Lokale organisasjoner fikk styrket sin kompetanse på rapportering av brudd på menneskerettighetene i forkant av valget som fant sted i desember 2018. Felleskontoret hadde i forkant av valget aktiv dialog med presidentkandidatene for å unngå splittende og hatske uttalelser basert på etnisitet. Den norske støtten har også bidratt til å dempe den blodige konflikten mellom Hema og Lendu-folket i Ituri-Provinsen i Den demokratiske republikken Kongo, i samarbeid med FNs fredsbevarende styrke (MONUSCO).

Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) foretok en gjennomgang av OHCHR i 2017 og 2018. Resultatene ble offentliggjort i 2019. Gjennomgangen viste at OHCHR har styrket sitt strategiske normative lederskap, trygt forankret i sitt mandat og rettighetsdimensjonene i 2030-agendaen. Deres innsats for kvinners rettigheter og likestilling fremheves. OHCHRs system for resultatbasert planlegging, budsjettering og monitorering er velutviklet og konsistent. OHCHRs sterke fokus på partnerskap i det nye strategiske rammeverk fremheves også som positivt. Samtidig vurderes organisasjonsarkitekturen som sub-optimal, med fare for å undergrave OHCHRs leveringsevne. Organisasjonens kapasitet til å prioritere i en situasjon med bredere mandat, økt etterspørsel og små ressurser vurderes som svak. Risikohåndtering, evalueringskultur, finansielle partnerskap og håndtering av menneskelige ressurser er områdene som også bør styrkes i tiden fremover. Gjennomgangen vil bli fulgt opp i dialogen med OHCHR.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 165 mill. kroner for 2020.

Kap. 159 Regionbevilgninger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>		447 807	682 807
71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>		675 674	809 774
72	Afghanistan, <i>kan overføres</i>		574 500	550 000
75	Afrika, <i>kan overføres</i>		1 015 584	1 090 584
76	Asia, <i>kan overføres</i>		80 328	80 328
77	Latin-Amerika, <i>kan overføres</i>		130 350	103 350
	Sum kap. 0159		2 924 243	3 316 843

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Under dette kapittelet støttes i første rekke tiltak mot fattigdom og innsats som bidrar til stabilisering, demokratisering og inkluderende økonomisk vekst med sikte på bærekraftig utvikling. I tillegg støttes tiltak som skal sørge for tilgang til rettssikkerhet for alle og bygge robuste, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, som uttrykt i FNs bærekraftsmål 16. Kapittelet er innrettet mot regionale tiltak, tverrsektorielle innsatser og stat-til-stat bistand knyttet til å fremme godt styresett. Andre tiltak som ikke faller naturlig inn under de tematiske kapitlene og postene vil også kunne støttes under dette kapittelet. Regionbevilgningene benyttes i hovedsak til langsiktige tiltak, men i land der forutsetningene for støtten endrer seg som følge av konflikt, politiske kriser eller naturkatastrofer, kan postene bli benyttet til nødhjelp eller gjenoppbyggingstiltak.

Støtte over regionbevilgningene sees i sammenheng med støtte over de tematiske postene, bl.a. for sårbare stater, utdanning, helse, menneskerettigheter, humanitær bistand, likestilling, næringsliv og fornybar energi.

Innretningen på postene 70, 71 og 72 er endret fra 2019-budsjettet, da støtte til hhv. næringsutvikling, utdanning, helse og fornybar energi som ble dekket over tematiske poster i 2019, fra 2020 igjen er innlemmet i postene, jf. Prop. 57 S (2018–2019) om den konstitusjonelle ansvarsdelingen mellom utenriksministeren og utviklingsministeren.

Post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til enkeltland og regionale tiltak i Midtøsten og Nord-Afrika. Kjerne- støtte til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) dekkes også over posten.

Regionen er preget av ustabilitet og har områder med høyt konfliktnivå. Det er et stort behov for styrking av samfunnsinstitusjonene og økt jobbskaping, økonomisk vekst og næringsutvikling.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- økt sikkerhet og stabilitet
- forbedret styresett
- økt rettssikkerhet og respekt for menneskerettighetene
- styrket økonomisk og sosial utvikling
- mer bærekraftige helsesystemer, og styrket seksuell og reproduktiv helse
- styrket kvalitet i og tilgang til høyere utdanning
- økt tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Prioriteringer 2020

Langsiktig støtte til Palestina vil utgjøre en stor del av posten. Prioriterte innsatsområder inkluderer budsjettstøtte til palestinske selvstyremyndigheter (PA), arbeidet med Giverlandsgruppen (AHLC) og støtte til helse- og utdanningssektoren i det palestinske området samt tiltak for fornybar energi i Gaza. Kjernestøtten til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) kommer i tillegg.

Målet med den norske støtten til Palestina er å bygge et institusjonelt fundament og sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for en fremtidig palestinsk stat. Styrking av den palestinske økonomien, som er høyt prioritert av Norge som leder av AHLC, er i dag et av de mest effektive bidragene til å fremme arbeidet for en forhandlet to-statsløsning. Budsjettstøtten utgjør en viktig del av innsatsen for å styrke PAs evne til å yte grunnleggende velferdstjenester til egen befolkning. Norge legger stor vekt på at budsjettstøtten til enhver tid etterlever internasjonale standarder for åpenhet, reform og kontroll. Verdensbanken har konkludert med at PAs reformer innenfor finansforvaltningen har gitt resultater. PA har gjennomført viktige tiltak bl.a. ved å gjennomføre lovgivning for å styrke forretningsklimaet for privat sektor. I tillegg videreføres støtten til israelske, palestinske og norske sivilsamfunnsorganisasjoner som bidrar til å overvåke menneskerettighetssituasjonen, og som støtter arbeidet med å nå en forhandlet to-statsløsning. Bekjempelse av diskriminering, hatefulle ytringer og antisemittisme er viktige prinsipper for det norske engasjementet. Det er ikke i tråd med norsk politikk å støtte organisasjoner som har uttrykt hovedformål å fremme BDS-kampanjen (Boycott, Divestment and Sanctions). Norsk bistand til Palestina går ikke til palestinske fanger. Norge har ved flere anledninger gjort det klart for de palestinske selvstyremyndighetene at den nåværende fangestøtteordningen er uakseptabel og må avvikles. Norge arbeider sammen med andre sentrale givere for å avvikle den eksisterende ordningen.

Kjernestøtten til UNRWA bidrar til at den palestinske flyktningebefolkningen i palestinske områder, Jordan, Libanon og Syria får dekket grunnleggende behov, som igjen er viktig av hensyn til regional stabilitet.

Øvrige prioriterte innsatsområder på posten inkluderer støtte til næringsutvikling, jobbskaping og sysselsetting i Tunisia og regionen generelt; innsats for reproduktiv helse og for kvinner og

jenter som er utsatt for skadelige skikker i Egypt; støtte til tiltak for å fremme fredsbygging, demokrati og godt styresett i hele regionen, herunder Europarådets nabolagsprogram med Marokko og Tunisia. For støtte til tiltak rettet spesifikt inn mot likestilling og menneskerettigheter vises det til kap. 152 *Menneskerettigheter*, post 70 *Menneskerettigheter*.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 152 *Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målsettingene for 2018 var å bidra til stabilitet og godt styresett, herunder:

- statsbygging, demokratisk utvikling og godt styresett
- inkluderende økonomisk vekst og jobbskaping
- tjenesteleveranse, inkludert utdanning og helse
- energi og klima
- freds- og forsoningsprosesser, inkludert overgangsjustis
- rettigheter, inkludert kvinners rettigheter og likestilling
- gjenoppbygging av Gaza

Palestina

Den norske støtten, bl.a. gjennom ledelse av Giverlandsgruppen for Palestina (AHLC), bidro til å stabilisere den palestinske økonomien og støtte opp om institusjonsbyggingen. Budsjettstøtten til PA, som kanaliseres gjennom et giverfond ledet av Verdensbanken, bidro til økt økonomisk stabilitet. En fremtidig selvstendig palestinsk stat er avhengig av et styrket institusjonelt fundament og et bærekraftig økonomisk grunnlag, selv om dette ikke kan erstatte behovet for en politisk løsning. Norges formannskap i AHLC og langvarige og nære kontakt med PA og sivilsamfunnet sto sentralt i det norske engasjementet.

Flere og bedre tjenesteleveranser er et viktig resultat av norsk støtte i 2018. En rekke helseregistre, som vil gi bedre helsetjenester og økonomiske besparelser for myndighetene, ble etablert. 24 000 personer, hvorav 26 pst. barn, fikk mental helsehjelp. En ny lov om høyere utdanning, som innebærer garantier for akademisk frihet, et utdanningsfond og et kvalitetssikringssystem ble ratifisert. I Gaza la norsk støtte til rette for økt energiproduksjon fra fornybare kilder, og energimangelen er redusert. Gjenoppbyggingsmeka-

nismen for Gaza, som administreres av FN, ble gjennomgått og omstrukturert i 2018 til en mer fleksibel mekanisme for å sikre at mer byggemateriale innføres. I tillegg førte norsk støtte til FNs utviklingsprogram til bedre infrastruktur i Gaza.

Norsk støtte bidro til økt kapasitet av PLOs forhandlingssekretariat, og dessuten styrket palestinske institusjoners oppfølging av det internasjonale arbeidet for kvinner, fred og sikkerhet, bl.a. ved at forhandlingssekretariatet har ansatt flere kvinner.

Det palestinske statistikkbyrået (CBS) har i 2018 med norsk støtte fortsatt å levere statistikk og forskning som etterlever internasjonale standarder. I 2018 leverte CBS statistikk om bo- og leveforhold for alle palestinske områder, på bakgrunn av folke- og boligtellingsen i 2017, og ferdigstilte også et administrativt bedriftsregister. Norsk støtte til anti-korrupsjonsarbeid bidro også til å styrke kompetansen til Transparency International i Palestina (AMAN). Støtte til palestinske, israelske og norske sivilsamfunnsorganisasjoner bidro til overvåkning og rapportering om menneskerettighetsbrudd, rettshjelp til palestinere og lokale lederes opplæring i fredelig konfliktløsning.

Norge har siden Oslo-avtalene ledet den internasjonale, sivile observatørstyrken i Hebron (TIPH). Fem land, inkludert Norge, bidro med observatører og annet personell og finansiering. Sendelagets tilstedeværelse bidro i 2018 til å overvåke situasjonen og gi en følelse av sikkerhet for befolkningen.

Regionen for øvrig

I *Libya* støttet Norge FNs stabiliseringsfond gjennom FNs utviklingsprogram (UNDP), som har resultert i styrking av grunnleggende tjenesteleveranser av kritisk infrastruktur og kapasitetsbygging av lokale myndigheter. En ekstern gjennomgang av fondet trekker frem svake libyske nasjonale institusjoner som det største hinderet for videre utvikling. Samme gjennomgang konkluderer med at programmets innsats på lokale og kommunale nivåer hittil har gitt best resultater, inkludert kvinners deltakelse og demokratisk utvikling.

I *Egypt* bidro norsk støtte til FNs befolkningsfond (UNFPA) sitt arbeid med å bedre tilgangen til reproduktive helsetjenester, bekjempe kjønnsbasert vold og støtte opp om gjennomføringen av den nasjonale befolkningsstrategien. Støtten til ILO skal fremme jobbskaping og reduksjon av

arbeidsløshet blant ungdom. Gjennomføringen har blitt forsinket, men det forventes at ILO vil bidra konkret til økt sysselsetting. Den økonomiske veksten, høye investeringsrater og noe redusert arbeidsløshet det siste året i Egypt gir bedre forutsetninger for ILOs arbeid.

I *Tunisia* ble «Rådet for sosial dialog» formelt opprettet i 2018 med norsk støtte. Rådet er basert på det norske trepartssamarbeidet, og har bidratt til å styrke det institusjonelle samarbeidet mellom fagforeningene, arbeidsgiverorganisasjonene og staten. Det norsk-støttede ILO-prosjektet for verdig arbeid for kvinner og ungdom ble lansert i oktober 2018, og bidro med arbeidsskapende prosjekter i de lokale komiteene. Norge har vært den største internasjonale giveren til den tunisiske Sannhetskommisjonen, som nå har avsluttet sitt arbeid. Kommisjonen har gjennomført høringer om 60 000 klager på brudd på menneskerettigheter i perioden 1955–2013, og har lagt frem sin endelige rapport. Samarbeidet mellom Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) og søsterorganisasjonen The Tunisian Confederation of Industry, Trade and Handicraft (UTICA) ble videreført og bidro til å styrke UTICAs kapasitet innen språk, administrasjon og forhandlingsteknikk.

Norsk støtte til tre lokale organisasjoner i *Marokko* bidro til å fremme kvinnes rettigheter og likestilling i Marokko.

I *Marokko* og *Tunisia* bidro samarbeidet med Europarådet bl.a. til arbeidet for tilslutning til grunnleggende europeiske menneskerettighetskonvensjoner samt opprettelsen av «Human Rights Authority» i Tunisia. Støtten til opplæring i uavhengig journalistikk og media-samarbeid gjennom International Media Support har bl.a. styrket uavhengige mediers kapasitet og organisatoriske oppsett samt evne til risiko- og sikkerhetshåndtering på tvers av regionen. Støtten til Norges Fotballforbunds kvinnetrenerkurs i regionen bidro til økt oppmerksomhet, kapasitet og lokal forankring av kvinne- og jentefotballen bl.a. ved gjennomføring av kurs, jentefestivaler og dialog med nasjonale fotballforbund.

Kjernestøtten til UNRWA bidro til å sikre skolegang for over 500 000 palestinske skolebarn, samt grunnleggende tjenesteleveranser overfor de over fem millioner palestinske flyktingene i Syria, Libanon, Jordan, Gaza og Vestbredden.

I *Irak* bidro støtten fra denne posten og tidligere kap. 163, post 72 *Menneskerettigheter* til Commission for International Justice and Accountability (CIJA) sin innsamling av bevis blant annet for ISILs overgrep i Irak og Syria.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 682,8 mill. kroner for 2020. 235 mill. kroner er foreslått flyttet hit fra temaposter under utviklingsministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 Europa og Sentral-Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak på Vest-Balkan (Albania, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Nord-Makedonia, Montenegro og Serbia) og i Øst-Europa og Sentral-Asia (Armenia, Aserbajdsjan, Georgia, Hviterussland, Kasakhstan, Kirgisistan, Moldova, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraina og Usbekistan).

Målet med den norske støtten er å bidra til stabilitet og hindre reversering av oppnådde fremskritt i områdene. Utvikling av sterkere rettsstater og bærekraftige økonomier er viktige premisser for måloppnåelsen. Stagnasjon og tilbakesteg bidrar til økte spenninger og fare for radikaliseringsinternt i en del av landene, og gir rom for eksterne aktører som ønsker å motarbeide planer om dypere europeisk og euroatlantisk integrasjon.

I flere land finnes imidlertid positive utviklingstrekk. Navnestriden mellom Nord-Makedonia og Hellas ble bilagt. Dette åpnet for invitasjon til Nord-Makedonia om tiltredelse i NATO. Stortinget ratifiserte tiltredelsesprotokollen 5. juni 2019. I Ukraina og Moldova fikk man sommeren 2019 nye regjeringer, med mål om å bekjempe korrupsjon og oligarki. Viktig arbeid gjøres av det sivile samfunn for å fremme demokrati, rettssikkerhet, godt styresett og menneskerettigheter.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- økt sikkerhet og stabilitet
- forbedret styresett
- økt rettssikkerhet og respekt for menneskerettighetene
- styrket økonomisk og sosial utvikling
- tettere europeisk integrasjon

Prioriteringer 2020

Det er fortsatt behov for støtte til reformer for å fremme europeisk og regional integrasjon, og styrke landenes evne til å bekjempe korrupsjon og tiltrekke seg vestlige næringslivsaktører. Norsk bistand skal være komplementær til bidragene fra EU og EUs medlemsland, samt støtte opp om mottakerlandenes og EUs prioriteringer. Dette er derfor også en del av Norges samlede europapolitikk.

I 2020 vil Norge fortsette å bidra til å styrke feltarbeidet til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Europarådets handlingsplaner for disse landene og regionene, også gjennom sekonderinger av norsk personell. Menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper har en sentral plass i dette arbeidet.

I Øst-Europa og Sentral-Asia støtter bistanden opp om positiv utvikling i de ulike landene, særlig de som fører en europeisk rettet reformpolitikk, som Georgia og Ukraina. Også Moldova har assosieringsavtale med EU, og regjeringsskiftet i juni 2019 innebærer en revitalisering av arbeidet med europeisk integrasjon.

Utfordringene på Vest-Balkan er grensekryssende og delvis regionale. Det legges derfor opp til bistand til alle landene, herunder både landspesifikke og grensekryssende bistandstiltak. Etniske og andre minoriteter, kvinner, barn og unge er særlige målgrupper for bistanden til Vest-Balkan.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 164 *Fred, forsoning og demokrati*, post 71 *ODA-godkjente land på Balkan* og post 73 *Andre ODA-godkjente OSSE-land* i Prop. 1 S (2017–2018).

Kap. 164, post 71 ODA-godkjente land på Balkan

Mål for bevilgningen i 2018 var å bidra til utvikling av rettsstat og stabilitet.

Samlet innsats var på 308 mill. kroner i 2018, en økning fra 196 mill. kroner i 2017. Målet om styrket samarbeid internt i landene og mellom land ble nådd bl.a. innen justisområdet og sikkerhetssektoren, Det regionale husbyggingsprogrammet for flyktninger etter konfliktene på 90-tallet og det EU-ledede investeringsprogrammet for Vest-Balkan (WBIF).

WBIF er det viktigste instrumentet for å sikre en bærekraftig økonomisk utvikling i landene på Vest-Balkan. Norge er største bilaterale bidrags-

ytter til finansieringsmekanismen. Det regionale husbyggingsprogrammet har siden oppstarten bidratt til at mer enn 12 000 flyktninger og internt fordrevne har fått permanent bolig.

Det ble opprettet et fond i samarbeid med Den europeiske utviklingsbanken for å gi tilgang til kreditt for små og mellomstore bedrifter, samt videreutdanning rettet mot kvinner og ungdom.

Reformarbeidet innen justis- og sikkerhetssektoren bidro til effektivisering, åpenhet og korrupsjonsforebygging. Støtte til utenomrettslig tvisteløsning førte til redusert antall saker i rettsystemet. Det er gjort forbedringer i eiendoms- og valgregistre, og økt kvalitet i kartproduksjon. Norsk støtte har bidratt til bedre kapasitet til å gjennomføre kontroll av ulovlig arbeid, håndtere beslag, og bekjempe organisert kriminalitet. Sivilsamfunnet i regionen ble styrket gjennom egne sivilsamfunnsprogrammer.

Europarådet bistår landene med å oppfylle sine medlemskrav og konvensjonsforpliktelser. Europarådets flerårige handlingsplaner ble støttet. OSSEs feltoperasjoner ble styrket gjennom sekonderinger og prosjektstøtte.

Nye områder ble ryddet for miner i Bosnia-Hercegovina, Kosovo og Montenegro. Overflødige våpen og ammunisjon ble destruert.

Kap. 164, post 73 Andre ODA-godkjente OSSE-land

Mål for bevilgningen i 2018 var:

- bidra til sikkerhet og stabilitet i regionen
- fremme demokratisk samfunnsutvikling og respekt for menneskerettighetene
- styrke rettssikkerhet og godt styresett
- støtte bærekraftig utvikling

Ukraina var den største mottakeren av norsk bistand i regionen under denne posten. Norsk støtte bidro bl.a. til energisektorreform, energieffektivisering, justis- og sikkerhetssektorreform, fremme av kvinners rettigheter, kunnskap om menneskerettigheter og demokratiske ferdigheter i skolen samt forbedring av statistikk og kart. I *Georgia* bidro norsk støtte til energieffektivisering, energisektorreform, fremme av kvinners rettigheter og likeverdige muligheter i næringslivet samt bevissthet om korrupsjonsbekjempelse. I *Moldova* støttet norsk bistand opp om anti-korrupsjonsarbeid, reform av justissektoren og kommunesektoren, samt energieffektivisering og innføring av elektrisk drevne busser.

Regionalt bidro bl.a. det tidligere Senter for internasjonalisering av utdanning (nå Diku) til utdanningssamarbeid mellom institusjoner i Norge

og regionen, med bedre studietilbud og omfattende utveksling av studenter og faglig ansatte som resultat. Den norske Helsingforskomiteen og deres nettverk støttet lokale menneskerettighetsorganisasjoner. Arbeidet med ytringsfrihet ble styrket gjennom opplæring av journalister og utarbeidelse av rapporter om konfliktforhold i regionen, om kvinner, ungdom, fred og utvikling.

Støtte til Europarådets flerårige handlingsplaner bidro til at landene settes i stand til å møte de krav som følger av medlemskapet i Europarådet og av den europeiske menneskerettskonvensjonen. Økt støtte til OSSE i 2018 har hovedsakelig styrket aktivitetene i felt. Bl.a. har OSSE-akademiet i Bisjkek gitt mange unge utdanning og sikret sterke alumninettverk i regionen. Den internasjonale organisasjon for migrasjon (IOM) bidro til at ofre for menneskehandel i regionen fikk medisinsk og psykologisk behandling, juridisk støtte og opplæring i å drive næringsvirksomhet.

I *Kirgisistan* bidro Statistisk Sentralbyrå og Kartverket til bedre tilgang til statistikk, digitalisering av administrative data og moderniserte kart. I *Tadsjikistan* bidro Norge til styrking av landets rettssikkerhet og til sosio-økonomisk utvikling i landets aller fattigste områder samt til elektrifisering av landsbyer på begge sider av grenseelven mellom Tadsjikistan og Afghanistan.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 809,8 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 134,1 mill. kroner fra 2019, hvorav 10 mill. kroner er knyttet til godt styresett og demokrati i regionen, 10 mill. kroner til bærekraftig utvikling i Sentral-Asia og 5 mill. kroner til fornybar energi i Ukraina og Georgia. 109,1 mill. kroner er foreslått flyttet hit fra temaposter under utviklingsministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 72 Afghanistan, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til stabilisering og sikkerhet, og prioriterte sektorer som godt styresett, utdanning og integrert landsbygduitvikling (inkludert jobbskaping og næringsutvikling). Bevilgningen dekker også støtte til tverrsektorielle utviklingsprogrammer og multinasjonale fond.

Norge bidrar også med betydelig humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. Norge har forpliktet seg til en samlet årlig bistand på 700 mill. kroner ut 2020. Dette inkluderer bevilg-

ninger fra flere budsjettposter. Bistanden kanaliseres primært som indirekte budsjettstøtte gjennom Verdensbankens flegiverfond, Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF), samt til FN og norske og internasjonale organisasjoner. Støtten er de senere år konsentrert om færre kanaler og om partnere som leverer resultater og har adekvate rutiner for forvaltning og overvåking.

Afghanistan er et av verdens fattigste land og har vært i væpnet konflikt i flere tiår. Landet står overfor store politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige utfordringer. Myndighetene har et omfattende reform- og utviklingsprogram, men statsinstitusjonene er fremdeles svake og korrupsjon er utbredt. Konflikt og korrupsjon utgjør de største hindre for bærekraftig utvikling. Afghanistan er et satsingsland for Regjeringens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2020

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Økt sikkerhet og stabilitet
- Forbedret styresett
- Økt rettssikkerhet og respekt for menneskerettighetene
- Styrket økonomisk og sosial utvikling
- Økt tilgang til utdanning

Prioriteringer 2020

Norge vil fortsette å prioritere innsats for å bidra til stabilisering og utvikling i Afghanistan sammen med allierte og partnere, samt legge til rette for en varig politisk løsning. Prioriterte sektorer vil fortsette å være godt styresett, utdanning og integrert landsbygddutvikling (inkludert jobbskaping og næringsutvikling), med kvinners stilling og bekjempelse av korrupsjon som sentrale tverrgående prioriteringer.

Det vil være viktig å konsolidere og bevare de resultatene som er oppnådd over tid, slik som institusjonsbygging, styrkede rettigheter for jenter og kvinner og økt tilgang til utdanning.

Afghanistan vil være avhengig av et fortsatt høyt nivå på internasjonal bistand i lang tid fremover, både fordi det tar tiår å utvikle institusjoner og fordi utviklingen ikke kan bli bærekraftig før

konflikten med Taliban er bilagt. Norge vil derfor støtte regionalt samarbeid og bestrebelser for en inkluderende fredsløsning som bevarer demokrati og rettigheter, inkludert for kvinner. Afghanske myndigheter må samtidig levere på sine forpliktelse om reformer, demokratisk utvikling, bekjempelse av korrupsjon og sikring av grunnleggende rettigheter og deltakelse for kvinner. Dersom en fredsløsning oppnås vil det bli behov for å sikre internasjonal støtte til fortsatt stabilisering og utvikling i forbindelse med gjennomføringen. Tilgangen for internasjonal utviklingsbistand kan påvirkes ved et eventuelt internasjonalt militært uttrekk før en fredsløsning.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap.151 *Bistand til Asia*, post 72 *Regionbevilgningen for Afghanistan* i Prop. 1 S (2017–2018).

Relevante mål for bevilgningen for Afghanistan var bedre utdanning, økt nærings- og landsbygddutvikling og jobbskaping, bedre styresett og fremgang innen demokratisering og menneskerettigheter. Den norske innsatsen prioriterte utdanning, nærings- og landsbygddutvikling og styresett med vekt på sikkerhet, likestilling, menneskerettigheter og arbeid mot korrupsjon. Den samlede sivile norske innsatsen i Afghanistan i 2018 var 795 mill. kroner, hvorav omkring 90 mill. kroner var for å dekke underskuddet fra 2017 i Norges forpliktelse på 700 mill. kroner årlig.

Bedre utdanning

Norsk bistand fremmet tilgjengelighet og kvalitet innen utdanningssektoren i Afghanistan, hovedsakelig i Faryab-provinsen. Norge prioriterte spesielt økt tilgang til skolegang for jenter. Fra 2011 til 2018 ferdigstilte Norge totalt 21 skoler i samarbeid med Dansk Folkehjelp og The Danish Assistance to Afghan Rehabilitation and Technical Training (DAARTT). Fem av skolene ble ferdigstilt i 2018. Afghanske myndigheter har godkjent og overtatt ansvaret for driften. Alle skolene har murer, vaktrom, toaletter, trygt drikkevann, pensum og lærere fra myndighetene, og de er tilrettelagt for barn med funksjonshemming. De nye skolene bedrer tilgangen til utdanning og gir et tryggere og bedre læringsmiljø, noe som igjen kan bidra til bedre levevilkår og muligheter for barna. Alle de 21 norskstøttede skolene var i drift i 2018. Behovet for internater for kvinnelige studenter er stort, siden jenter som fortsetter med høyere utdanning som regel må flytte hjemmefra.

DAARTT har med norsk støtte siden 2013 bygget to internater og dermed gitt 320 flere kvinner tilgang til høyere utdanning i Faryab. Det siste internatet sto ferdig i 2018.

Med norsk støtte bidro den franske organisasjonen Agency for Technical Cooperation and Development (ACTED) til kvinners og jenters økte deltakelse i formell og uformell utdanning i sårbare områder i Faryab. Prosjektet nådde totalt 18 122 mennesker. 229 kvinnelige lærere fikk fornyet sine ferdigheter, 2 800 jenter gikk på vinterskole, 178 fullførte yrkesutdanning, 4 714 jenter forberedte seg til opptaksprøven til universitetet (Kankur-eksamen) og 924 kvinner fikk skrive- og matematikkundervisning. 77 pst. av de 3 400 studentene som tok Kankur-eksamen i april 2018 bestod. Sammenlignet med starten av prosjektet i 2016, var det 21 pst. økning i antall landsbyinnbyggere som rapporterte at det var viktigere for barn å gå på skole enn å tjene penger.

239 kvinner fikk i 2018 utdanning gjennom Den norske Afghanistankomiteen for å bli jordmødre, helsesøstre og sykepleiere. I tillegg har 201 studenter, derav 74 kvinner, gjennomført toårig lærerskole gjennom et deltidsstudium over tre år.

Verdensbankens flergiverfond, Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) bidrar til finansiering av lærerutdanning, lærerlønninger og skolebygging. Fra 2001 til 2018 er antall læresteder økt fra 3 400 til over 18 000. Fremdeles mangler om lag halvparten av lærestedene egne skolebygninger.

Økt nærings- og landsbygdutvikling og jobbskaping

Norge bidro til næringsutvikling og skapte tusenvis av arbeidsplasser gjennom Verdensbankens ARTF, FNs utviklingsprogram (UNDP) og frivillige organisasjoner. I ARTFs siste rapport fremgår det at prosjektene nådde fram til 11,5 millioner mennesker, hvorav 44 pst. var kvinner. 6,2 millioner hadde tilgang til elektrisitet, 20,3 millioner hadde adgang til vann og sanitærtjenester og det ble skapt 66 millioner kortvarige arbeidstiltak.

Danish Committee for Aid to Afghan Refugees (DACAAR) bidro til bedre og mer bærekraftig levebrød, helse og livskvalitet for befolkningen i Faryab. Bl.a. fikk 2 000 familier (9 262 personer) økt bevissthet om hygiene, og 1 960 familier (13 720 personer) fikk renere drikkevann etter rehabilitering av 111 vannstasjoner. 1 645 bønder mottok opplæring og støtte for å øke produktiviteten og produksjonen innen jordbruk, herunder safran, melkeprodukter og hvete.

Bedre styresett og fremgang innen demokratisering og menneskerettigheter

Norge bidro inn i UNDP sitt flergiverfond for politi og sivil sikkerhet, Law and Order Trust Fund (LOTFA), der Norge og andre givere i 2018 lyktes med å innrette støtten mer mot institusjonsbygging i tillegg til fortsatt betydelig lønnsstøtte.

Norge fremmet likestilling og kvinners rettigheter gjennom både tverrgående og spesifikke tiltak og bidro til utvikling av lovgiving for kvinners rettigheter og bekjempelse av vold mot kvinner. Gjennom FN-organisasjonen UN Women bidro Norge til å styrke nasjonale institusjoners kompetanse og kapasitet.

Den afghanske menneskerettighetskommisjonen (AIHRC), som Norge gir kjernestøtte til, spiller en sentral rolle i arbeidet med å øke forståelsen for, og etterlevelse av, grunnleggende menneskerettigheter, samt å fremme Afghanistans sak i internasjonale fora. Et betydelig arbeidsprogram ble gjennomført i 2018 til tross for vanskelige sikkerhetsforhold og mange trusler mot organisasjonens ledere og ansatte.

Norge støttet UNDP sitt arbeid med gjennomføring av valg. Det var positivt at parlamentsvalget i det hele tatt ble avholdt, selv om det var langt på overtid og det heftet alvorlige mangler ved selve valgavviklingen.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 550 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 24,5 mill. kroner fra 2019.

Post 75 Afrika, kan overføres

Denne bevilgningen dekker utviklingsinnsats i Afrika sør for Sahara med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid, og innsats i partnerland. Afrika sør for Sahara er prioritert i norsk utviklingssamarbeid da antall mennesker som lever i ekstrem fattigdom øker. Svakt og mangelfullt styresett begrenser landenes evne til å skape inkluderende vekst, bygge robuste institusjoner, sikre tjenesteyting til landets innbyggere og ta vare på marginaliserte og sårbare grupper. Den økonomiske utviklingen holder ikke tritt med den sterke befolkningsveksten og skaper heller ikke nok arbeidsplasser for store ungdomskull. Bevilgningen benyttes derfor til tiltak som bidrar til godt styresett, jobbskaping og inkluderende økonomisk vekst. En kombinasjon av ustabilitet, konflikt og klimaendringer forverrer situasjonen for alle-

rede sårbare befolkninger og undergraver landenes innsats for å nå bærekraftsmålene. Derfor må også innsats for klimatilpasning og forebygging i større grad innarbeides i tiltak som finansieres over bevilgningen. Det er også viktig å sikre mulighet til å svare på kriser med tiltak utover det rent humanitære. I spesielle tilfeller vil bevilgningen også kunne benyttes til prosjekter rettet mot tidlig gjenoppbygging. Støtten over regionbevilgningen må sees i sammenheng med støtten over de tematiske postene og skal i størst mulig grad ivareta de tverrgående hensyn for all norsk bistand; menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima og miljø og antikorrupsjon.

Mål 2020

Bevilgningen skal i første rekke støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- økt sikkerhet og stabilitet
- forbedret styresett
- økt rettsikkerhet
- styrket økonomisk utvikling
- styrket sivil samfunn

Prioriteringer 2020

Posten skal gi hovedprioritet til Regjeringens partnerland Etiopia, Ghana, Malawi, Mali, Mosambik, Niger, Somalia, Sør-Sudan, Tanzania og Uganda. I tillegg har Norge etablert utviklingssamarbeid med bl.a. Angola, Den demokratiske republikken Kongo, Kenya, Liberia, Madagaskar, Sudan, Nigeria, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Afrika.

Bevilgningen er primært rettet inn mot godt styresett, regionale tiltak og tiltak som omfatter flere sektorer og dermed faller utenfor målsettningene i de tematiske bevilgningene. Støtten skal innrettes etter den lokale konteksten og behov i hvert enkelt land eller region. Bevilgningen skal støtte samarbeid med lokale, nasjonale og regionale institusjoner. Bevilgningen skal støtte opp om bærekraftige, strukturelle endringer på systemnivå. Posten dekker også samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner som jobber på grasrot-

nivå. Disse organisasjonene har et spesielt fortrinn når det gjelder å nå de mest sårbare og marginaliserte gruppene og enkeltmenneskene. Innsatsen utvikles i samarbeid med nasjonale myndigheter og lokale samarbeidspartnere så vel som det multilaterale systemet. Regjeringen arbeider for partnerskap med afrikanske land som er bredere både politisk og økonomisk enn tradisjonell bistand. Dette innebærer å skape gode og forutsigbare rammebetingelser for privat sektor i samarbeid med landenes institusjoner. Økt nasjonal ressursmobilisering og involvering av privat sektor er nødvendig for å nå bærekraftsmålene.

Den afrikanske union (AU) er en viktig aktør både som arena for utvikling av fellestafrikansk politikk og for samarbeid om felles mål og strategier for å fremme fred, sikkerhet og bærekraftig utvikling på kontinentet. AU er også i økende grad målbærer av Afrikas stemme i internasjonale fora og en viktig del av den multilaterale arkitekturen. Regionale organisasjoner som De vestafrikanske staters økonomiske fellesskap (ECOWAS), Det østafrikanske fellesskap (EAC) og Samarbeidsorganisasjonen for det sørlige Afrika (SADC) spiller også viktige roller i dette.

I 2020 vil følgende innsatser og områder prioriteres:

- Stats- og institusjonsbygging og fremme av stabilitet, demokratiske prosesser, deltakelse, godt styresett og rettsstatsprinsipper.
- Styrking av grasrot-deltakelse og sivil samfunn med særlig fokus på sårbare gruppers rettigheter og muligheter.
- Styrking av regionale organisasjoner og institusjoner i Afrika sør for Sahara. Dette gjelder spesielt støtte til Den afrikanske union (AU), subregionale organisasjoner og afrikanske organisasjoner som bidrar med rådgivning og kapasitetsbygging til afrikanske institusjoner og myndigheter.
- Regionale tiltak f.eks. i Sahel, på Afrikas Horn og i Great Lakes-regionen.
- Innsats for å fremme jobbskaping og inkluderende økonomisk utvikling, særlig gjennom tiltak som styrker finansforvaltning, næringslivets rammevilkår og nasjonal ressursmobilisering.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap.150 *Regionbevilgning for Afrika*, post 78 *Bistand til Afrika* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for samarbeidet med Afrika sør for Sahara i 2018 var:

- Inkluderende økonomisk vekst og jobbskaping

- Bærekraftig forvaltning av naturressurser
- Styrket demokrati, godt styresett og respekt for menneskerettigheter
- Forebygging av konflikter og tilrettelegging for fredelig sameksistens
- Bedrede levekår, inkludert styrkede utdannings- og helsetjenester
- Styrket regionalt samarbeid for stabilitet, og demokratisk og økonomisk utvikling i Afrika

Inkluderende økonomisk vekst og jobbskaping

Innsatsen omfattet støtte til inkluderende økonomisk vekst og jobbskaping, primært i partnerlandene.

Norsk støtte bidro til at Ghana, som ett av to land i verden, utarbeidet et statsbudsjett og rapporteringsrutiner knyttet opp mot FNs bærekraftsmål. Dette fikk internasjonal oppmerksomhet og forsterket Norges og Ghanas felles arbeid med bærekraftsmålene globalt.

Reformprogrammet for offentlig finansforvaltning i Tanzania bidro til fremgang innen budsjettering, inntektsforvaltning og offentlige anskaffelser, og styrket kvaliteten på regnskap og finansrapporter. Norsk støtte til digitalisering i finansforvaltningen førte til kostnadsbesparelser, økte inntekter og styrket internkontroll.

Samarbeidet med Mali Folkcenter har oppnådd gode resultater for bevaring og bærekraftig høsting i Malis viktigste skogområder i sør. Inntektsgenererende virksomhet er igangsatt som et alternativ til ulovlig hogst og trekullproduksjon. I tillegg til å skape arbeidsplasser har tiltaket hatt en konfliktdependende effekt i lokalsamfunnet og bidratt til Malis arbeid for klimatilpasning generelt.

Den norsk-initierte Special Financing Facility (SFF) gjennom Verdensbanken i Somalia har vært viktig for utviklingen av den økonomiske reformagendaen og gjort det mulig for myndighetene å finansiere infrastrukturprosjekter og jobbskaping i de føderale medlemsstatene. Den norske organisasjonen NIS Foundation har skapt jobber for befolkningen i tidligere konfliktutsatte områder.

Bærekraftig forvaltning av naturressurser

Se rapport under kap. 161, *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Styrket demokrati, godt styresett og respekt for menneskerettigheter

Innsatsen omfattet støtte til stats- og institusjonsbygging, demokratisering, deltakelse og fremme av menneskerettighetene. Dette inkluderte støtte til avvikling av valg og styrking av sivilt samfunn gjennom strategisk samarbeid med utvalgte lokale organisasjoner. Resultatrapport for tiltak som fra 2019 finansieres under kap. 152 *Menneskerettigheter*, post 70 *Menneskerettigheter* finnes under den aktuelle posten.

I Nigeria bidro støtte gjennom UNDP til å styrke kvinnelige politikere deltakere i valget i 2018, gjennom etablering av et nettverk av kvinnelige parlamentarikere på tvers av partier, delstater og religioner. Et lovutkast med forslag til kvotering av kvinner inn i politiske posisjoner er fremmet for parlamentet som resultat av innsatsen.

Gjennom FNs fellesfond for støtte til valget i Malawi i 2019 ble det oppnådd konsensus om bruk av det nasjonale ID-kortet som eneste gyldige ID-bevis for velgerregistrering. Annen støtte bidro til å øke antallet kvinnelige kandidater til parlamentsvalget, fra 261 kvinner ved forrige valg til 309 i 2019. Det juridiske rammeverket for ivaretagelse av menneskerettigheter for utsatte grupper er bedret og har gitt dem bedre tilgang til sosiale tjenester.

I Somalia bidro norsk støtte via FN til at lokalforvaltningslover ble vedtatt i to delstater.

Støtte til desentraliseringsprosessen i Kenya gjennom UNDP satte myndighetene bedre i stand til å levere tjenester til befolkningen, ikke minst i de mest marginaliserte fylkene nord i Kenya. Støtte gjennom lokale organisasjoner har bidratt til at befolkningen i større grad har mulighet til å delta i beslutningsprosesser og kreve ansvarlig bruk av offentlige midler på fylkesnivå.

På Madagaskar var norsk støtte viktig for den uavhengige valgkommisjonens organisering av presidentvalget høsten 2018, som fikk positiv anerkjennelse av det internasjonale samfunn.

Norske eksperter styrket kompetansen til Mosambiks skattemyndighets nyopprettede spesialenhet for utvinningsindustrien. Støtten bidro til modernisering av skattemyndigheten, inkludert digitalisering. Sammen med forbedret bokettersyn har dette resultert i økte skatteinntekter.

Støtte til Tanzanias nasjonale handlingsplan mot vold mot kvinner og barn med vekt på den fattigste regionen (Kigoma) bidro til etablering av et system for forebygging og respons i samarbeid med lokale myndigheter. Disse strukturene førte til en markant økning i antall rapporterte tilfeller

av vold og annen utnyttelse. Antallet barn som har fått hjelp i regionen økte fra 283 i 2017 til 731 i 2018.

Etiopia gjennomførte i 2018 store reformer innen demokratisk utvikling, respekt for rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter. Norges langvarige støtte gjennom FN, universiteter og sivilsamfunn for demokratisk reform, likestilling og støtte til menneskerettigheter ga dermed god uttelling. Gjennom samarbeidet med lokale organisasjoner ble menneskerettighetsopplæring innen justis- og sikkerhetssektoren intensivert og sårbare grupper fikk tilgang til fri rettshjelp.

Arbeidet med å styrke respekt for menneskerettigheter, godt styresett og demokratisk utvikling i Sør-Sudan ble videreført. Krisen i landet vanskeliggjorde bistandsarbeidet. Gjennom UNDP bidro Norge i samarbeid med IGAD-landene til å styrke offentlig administrasjon i landet. Ni ulike institusjoner på sentral- og delstatsnivå oppnådde bedre tjenester gjennom programmet. Kompetanse og kapasitet ved Riksrevisor kontor ble styrket gjennom samarbeid med den norske Riksrevisjonen. Regulariteten i revisjonsarbeidet har økt og antall utestående revisjoner er redusert med 50 pst.

Støtte gjennom flergiverfondet Democratic Governance Facility (DGF) i Uganda har bidratt til kompetanseheving av institusjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner som er sentrale i arbeidet for godt styresett, menneskerettigheter og likestilling i landet, bl.a. når det gjelder menneskerettighetsbasert og kjønns sensitiv rapportering.

Forebygging av konflikter og tilrettelegging for fredelig sameksistens

Innsatsen omfattet støtte til forebygging av konflikter og tiltak som la til rette for forsoning og dialog. Dette inkluderte tiltak til stabilisering og kvinner, fred og sikkerhet.

I Liberia styrket Norge FNs stedlige kontor i en kritisk fase etter at FN-operasjonen UNMIL ble trukket ut. Dette ble av FN vurdert som avgjørende for kontorets analytiske kapasitet, for dialogen mellom giverland og liberiske myndigheter og for å styrke «ett-FN» modellen i landet.

I Nigeria støttet Norge UNICEFs arbeid for å reintegrere barnesoldater og kvinner som har vært bortført av Boko Haram i 25 lokalsamfunn.

Norsk støtte til FNs fond for fred og stabilisering i Mali bidro i 2018 til etablering og opplæring av overgangsmyndigheter i nord-Mali. Støtten la til rette for uavhengig observasjon av overholdelsen av våpenhvilen mellom partene i nord og sik-

ring av guvernørens kontor i Timbuktu. Fondet bidro til gjennomføring av demokratiske valg, inkludert videreutdanning for journalister før presidentvalget i august 2018.

I Somalia bidro norsk støtte gjennom UNDP og Verdensbankens fond til sikkerhet, stabilisering, tillitsbygging, forsoning, investering i infrastruktur, jobbskaping og bedret finansforvaltning. Eksempelvis fikk over 300 000 mennesker tilgang til tjenester og infrastruktur i områder som er frigjort fra Al Shabaab, flere hundre ungdommer fikk tilgang til yrkesutdanning og fattige fikk midlertidig arbeid gjennom rehabilitering av veier.

I Sør-Sudan bidro norsk støtte til et kvinnettverk til at fredsavtalen sikret 35 pst. kvinnerepresentasjon i alle utøvende organer og komiteer. Støtte gjennom Kirkens Nødhjelp har styrket det sørsudanske kirkenettverkets innsats for fredsbygging på lokalt og nasjonalt nivå.

Bidrag fra Norge til FNs stabiliseringsfond i DR Kongo gjorde det mulig å videreføre innsatsen for lokalbaserte løsninger for fredsbygging og utvikling, samt starte et nytt engasjement i området Beni i provinsen nord-Kivu. En langvarig prosess i Ituri-provinsen ledet fram til signering av en fredsavtale og et veikart som ble lagt fram for partene våren 2019.

I Sudan bidro norsk støtte til stabiliseringsfondet Darfur Community Peace and Stability Fund (DCPSF) til fredsbygging i regionen gjennom et samspill mellom humanitær og langsiktig bistand. I 2017 svarte 93 pst. av de spurte at de hadde tilgang til lokale freds- og forsoningsmekanismer og 82 pst. mente det hadde vært en nedgang i lokale konflikter på grunn av fondet.

I Uganda støttet Norge som eneste giver UN Womens arbeid med Ugandas nasjonale handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Støtten bidro til styrket politiinnsats mot kjønnsbasert vold. Støtten til UNHCR i Uganda bidro til gjennomføringen av Ugandas bærekraftige flyktningerespons. Støtten retter seg mot både flyktninger og vertssamfunn, og har bidratt til å styrke samspillet mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling.

Bedrede levekår, inkludert styrkede utdannings- og helsetjenester

Innsatsen omfattet særlig støtte til å styrke tilgang til sentrale tjenester for særlig sårbare befolkninger, herunder jenters tilgang til utdanning samt reproduktiv helse og rettigheter. En stor del av bevilgningen har tidligere gått til å støtte utdannings- og helsetiltak i Etiopia, Malawi, Madagaskar, Sahel og Tanzania. Resultatrapport 2018 for

disse tiltakene finnes under kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse* og kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 70 *Utdanning*.

I Mosambik bidro støtte til nasjonalparken Gorongosa til å forhindre tidlige ekteskap gjennom utdanningstiltak for jenter, samt til bedre levekår for småbønder i den konfliktrammede buffersonen rundt parken.

Gjennom de norske sivilsamfunnsorganisasjonene Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, ADRA-Norge, Digni, Flyktningshjelpen, Redd Barna Norge, Strømmestiftelsen og Utviklingsfondet bidro Norge til tverrsektorielle aktiviteter på grasrotnivå i Angola, Etiopia, Madagaskar, Mali, Somalia, Sudan, Sør-Sudan og Tanzania. En betydelig del av støtten gikk til innsats i Sør-Sudan. Gjennom Norsk Folkehjelp fikk 630 småbønder opplæring i jordbruksteknikker, frøforedling og salg, mens 1 170 pastoralister fikk opplæring i mer effektivt husdyrhold. Bøndene rapporterer om mer enn en firedobling av matproduksjonen. Over 30 000 husdyr har fått vaksinerings eller behandling for sykdommer.

Norsk Folkehjelps konfliktforebyggingsarbeid bidro til at antall lokale konflikter gikk ned i grenseområdene mellom delstatene Lakes og Western Equatoria i Sør-Sudan. 78 pst. av de som bor i området rapporterte om økte inntekter til husholdningene og økt handel mellom lokalsamfunn, som igjen har ført til mindre konflikt. Gjennom Redd Barnas program er tilgangen til utdanning bedret i distriktene Bor og Rumbek i Sør-Sudan. Prosjektet nådde i underkant av 28 000 barn. En evalueringsrapport viste at programmet har bidratt til at flere barn går på skolen, kapasiteten hos lokale myndigheter er økt og skolene vurderes tryggere og mer barne- og jentevennlige. Flyktningshjelpens program bidro også til akselerert utdanning for krigsrammede barn og unge. Programmet nådde om lag 9 000 barn og ungdommer. Samtlige avgangselever besto avsluttende eksamen og var dermed bedre forberedt på yrkeslivet.

Styrket regionalt samarbeid for stabilitet og demokratisk og økonomisk utvikling i Afrika

Innsatsen omfattet støtte til å styrke afrikanske institusjoners evne til å forebygge og håndtere kriser på eget kontinent, fremme godt styresett og en bærekraftig økonomisk utvikling i tråd med Agenda 2063. Støtten går i hovedsak til samarbeidet med Den afrikanske union (AU), de subregio-

nale organisasjonene og ikke-statlige institusjoner som støtter opp under disse med analyse, rådgivning og opplæring.

Training for Peace-programmet (TFP) styrket AUs kapasitet på freds- og sikkerhetsområdet i form av forskning, rådgivning og opplæring. Programmet bidro til utviklingen av normer og standarder, så vel som økt kunnskap, ferdigheter, endret adferd og styrket beredskap. TFP bistod AU-kommisjonen i å utvikle en metode for å samle erfaringer og lærdommer fra AUs fredsoperasjoner og spilte en viktig rolle i arbeidet med å styrke politiets rolle i disse.

Den norske støtten til AU-kommisjonens arbeid med å fremforhandle en kontinental protokoll for fri bevegelse gjennom Den internasjonale organisasjonen for migrasjon var viktig for at protokollen ble ferdigstilt og vedtatt på AUs toppmøte i januar 2018. Støtte til et høynivåpanel om migrasjon gjennom FNs økonomiske kommisjon for Afrika (UNECA) har resultert i en sterkere og mer samlet afrikansk stemme i globale migrasjonsspørsmål.

Norsk støtte til FNs kontor til AU i Addis Abeba og AUs kontor til FN i New York bidro til å bedre samarbeidsforholdet mellom FN og AU.

Gjennom FNs økonomiske kommisjon for Afrika har Norge støttet AUs arbeid med å fremforhandle den kontinentale frihandelsavtalen som ble vedtatt på AUs toppmøte i januar 2018, samt utarbeidelse og gjennomføring av nasjonale strategier for bærekraftig utvikling i flere afrikanske land. Støtte til EAC styrket protokollen for felles marked gjennom harmonisering av kvalitetsstandarder for varer og tjenester samt koordinering av sosiale sikkerhetsnett i regionen.

Norges støtte til den sub-regionale organisasjonen Intergovernmental Authority on Development (IGAD) arbeid for å revitalisere fredsavtalen i Sør-Sudan bidro bl.a. til økt involvering av kvinner og sivilsamfunn.

Støtte til «Institute for Security Studies» (ISS), et afrikansk institutt med hovedkontor i Pretoria, bidro foruten forskning til policy-rådgivning, opplæring og faglig bistand ovenfor myndigheter i flere afrikanske land og Den afrikanske union.

Norsk kjernestøtte til Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre bidro til at senteret leverte flere kurs (78) og nådde flere deltakere (3 542) enn noen gang tidligere i deres 20-årige historie. Kvinneandelen blant kursdeltakerne gikk opp fra 28 til 35 pst.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 090,6 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 75 mill. kroner fra 2019.

Post 76 Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak i land i Asia og Oseania for å bidra til politisk stabilisering og bedre styresett samt multisektorprogrammer og regionale tiltak som ikke dekkes av andre budsjettposter. Sterk økonomisk vekst har gjort at mange av landene i regionen har gått fra å være lavinntektsland til å få status som mellominntektsland. Den norske bistanden til Asia er derfor blitt redusert de senere år. Norsk bistand til Asia går til enkelte svært fattige land, enkelte land med store ulikheter og andre utfordringer, samt land i eller på vei ut av konflikt. Innsatsen er i hovedsak konsentrert om Myanmar og Nepal samt om regional støtte gjennom Sammenlutningen av sørøst-asiatiske nasjoner (ASEAN).

Mål 2020

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Økt sikkerhet og stabilitet
- Forbedret styresett
- Økt rettssikkerhet
- Styrket økonomisk og sosial utvikling
- Styrket sivilt samfunn

Prioriteringer 2020

Regjeringen har foreslått å prioritere samarbeidet med Myanmar og Nepal som partnerland. I Nepal vil Norge fortsette å støtte overgangen fra sentralstyre til føderalt system. Kapasitetsbygging i provinser og kommuner for å få på plass effektive, inkluderende og ansvarlige institusjoner vil bli støttet. Opplæring av nye folkevalgte og statsansatte i de nye føderale myndighetene med en stor andel kvinner og daliter vektlegges. En vellykket overgang til den nye føderale staten blir avgjørende for at Nepal skal oppnå målet om bærekraftig utvikling innen 2030. I Myanmar vil Norge fortsette å bidra til landets reform- og demokratiseringsprosess, herunder godt styresett, og støtte opp om landets sivile myndigheter. Norge vil fort-

satt ha fokus på fred og forsoning, i tillegg til den politiske og økonomiske reformprosessen. Myanmar er satsingsland for kvinner, fred og sikkerhet. Norsk støtte går bl.a. til kapasitetsbygging, tillitskapende tiltak mellom sentralmyndighetene, de væpnede etniske gruppene og lokalbefolkningen samt religiøse grupper. Bedre helsetilgang og utdanningstilbud for sårbare grupper vil også bli støttet. Innretningen av og nivå på den videre støtten til Myanmar vil bli sett i lys av hvordan myndighetene forholder seg til situasjonen for rohingya-minoriteten og menneskerettighetssituasjonen generelt i landet.

I lys av store behov foreslås bistand til Pakistan og Sri Lanka videreført, inkludert støtte under denne posten til bl.a. rettsikkerhet, forsoning, tiltak mot ungdomsradikalisering og multisektorstøtte til å bedre levekårene til krigsrammede kvinner og familier, med vekt på sårbare grupper.

I samarbeidet med *Øst-Timor* vil Norge fortsette støtte sivilt samfunn, deriblant kvinners rettigheter, og utvikling av fiskerisektoren. En videreføring av trepartssamarbeidet mellom Norge, Indonesia og *Øst-Timor* vil vurderes. Regjeringen vil videreføre og styrke sektordialogpartnerskapet med ASEAN innenfor prioriterte sektorer, samt fortsette å delta i Asia-Europe Meeting (ASEM) med en tydelig norsk profil på utvalgte temaer.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap.151 *Bistand til Asia*, post 78 *Regionbevilgning for Asia* i Prop. 1 S (2017–2018).

De relevante målene for den norske innsatsen i 2018 var bedre styresett og fremgang innen demokratisering og menneskerettigheter, og fremgang innen fredsbygging og regional stabilitet. Øvrige mål som bedre utdanning, mer bærekraftig naturressursforvaltning, klima og ren energi, økt nærings- og landsbygdutvikling og jobbskaping rapporteres under de tematiske budsjettpostene.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

I *Nepal* har Norge siden 2008 støttet et landsomfattende lokalt styresettprogram, Local Governance and Community Development Programme (LGCDP) i to faser. Programmet skulle vært avsluttet i 2018, men som følge av den krevende omleggingen fra sentralstat til føderalt system måtte programmet forlenges inntil det nye styre-

settprogrammet ble klart i midten av 2019. I overgangsåret 2018 bidro programmet til å styrke kompetansen til 1 506 folkevalgte og 370 offentlige ansatte i syv provinser og 753 kommuner. I tillegg bidro programmet med faglig støtte og opplæring gjennom UNDP til 51 465 personer, hvorav 30 pst. kvinner. I 2018 ble det inngått ny avtale med UNDP som har som målsetting å styrke rettssikkerheten til befolkningen. Programmet støttet Ministry of Law, Justice and Parliamentary Affairs (MoLJPA) i arbeidet med å få på plass 16 lover knyttet til grunnleggende rettigheter, slik som rettigheter for barn og funksjonshemmede, rett til utdanning, m.m. Programmet har også støttet Nepal Bar Association med å etablere retningslinjer for pro bono-arbeid for fattige og trengende.

I *Sri Lanka* har Norge støttet program i regi av UNDP og ILO for å hjelpe krigsrammede familier i nord gjennom jobbskaping og infrastrukturprosjekter. Programmene har bl.a. resultert i økte inntekter for husholdningene og styrket kvinners deltakelse i lokale kooperativer. Norge har også arbeidet for å styrke godt styresett, likestilling, anti-korrupsjon, forsoning og overgangsjustis gjennom støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner.

Rettssikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

I *Pakistan* har Norge bl.a. støttet arbeidet mot seksuelle overgrep mot barn gjennom den frivillige organisasjonen Sahil som tilbyr juridisk bistand og profesjonell psykologisk oppfølging av ofre. Sahil har de siste par årene vært involvert i den omfattende overgrepssaken i Kasur, som har fått stor medieoppmerksomhet både i Pakistan og internasjonalt. Norge har også støttet kriminalitetsforebygging i Punjab-provinsen gjennom United Nations Office on Drug and Crime (UNODC) sitt program «Enhance capacities of criminal justice actors in Punjab» (2017–2020). Programmet har pågått siden 2014 og styrket politiets evne og forståelse for bruk av tekniske bevis som del av materialet i etterforskning og rettsbehandling i Gujrat-distriktet det siste året. Norge støttet videre UNDPs «Youth and social cohesion project» som siden 2015 har hatt som formål å hindre rekruttering til voldelig ekstremisme, særlig blant ungdom. Prosjektet har gitt myndighetene bedre innsikt i hvilke faktorer som fører til vold og ekstremisme blant ungdom. Samtidig har flere tusen ungdommer i konfliktutsatte områder fått tilgang til meningsfulle, aktivitetsbaserte tilbud. Norge har også støttet restaurering av historiske bygninger i

Lahore gjennom Aga Khan-stiftelsen. Dette har skapt positive ringvirkninger, herunder nye inntektsmuligheter for lokale håndverkere og arbeid for kvinner fra distriktet Gilgit-Baltistan.

I *Øst-Timor*, grunnlagt i budsjettpostens mål om økt nærings- og landsbyggdutvikling og jobbskaping, samt målet om mer bærekraftig naturressursforvaltning, gikk fiskerisamarbeidet med Øst-Timors Landbruks- og fiskeridepartement inn i sitt siste år og resulterte i en ny fiskestrategi, samt tekniske virkemidler for å bedre fiskeriforvaltningen. For å bidra til målet om bedre styresett og fremgang innen demokratisering og menneskerettigheter er sivilt samfunn i Øst-Timor nå i bedre stand til å kunne utføre egne kritiske analyser, skaffe egen finansiering, samt yte utsatte kvinner et vern.

Sør-sør trepartssamarbeidet mellom Norge og *Indonesia*, innrettet mot *Øst-Timor*, skulle bidra til målet om fremgang innen fredsbygging og stabilitet i regionen. Dette skjedde gjennom bl.a. økt nærings- og landsbyggdutvikling og jobbskaping. Prosjektet har bidratt til økt jordbruksproduksjon i grenseområder mellom landene samt økt kunnskap og samarbeid knyttet til grensereguleringer.

I *Myanmar* har Norges støtte til International IDEAs MyConstitution-prosjekt bidratt til økt kunnskap om demokrati og støtte til NUPI har bidratt til økt kapasitet hos myanmarske forskere slik at de kan delta i debatt om Myanmars økonomiske og politiske utvikling.

Under partnerskapet med *ASEAN* har norskstøttet samarbeid mellom ASEAN og Singapore Academy of Law resultert i lansering av en digital lovportal som vil gi en helhetlig oversikt over lov- og regelverket i ASEANs medlemsland. Portalen vil bl.a. bidra til tettere økonomisk integrasjon ved at de ulike lands lover og regelverk er gjort kjent og lett tilgjengelige. I tillegg vil den bidra til at norske og utenlandske aktører som ønsker å drive økonomisk virksomhet i regionen, lettere vil kunne finne oversikt over relevante lover og regler, samt domsavgjørelser.

Norsk støtte til ASEAN Institute for Peace and Reconciliation (AIPR) over flere år har bidratt til konsolidering av instituttet som en av få arenaer for åpne samtaler om fred- og forsoning hvor medlemslandene er villige til å føre samtaler om interne konflikter og spørsmål som har regionale effekter og relevans. Det norske samarbeidet med AIPR har videre resultert i opprettelsen av et Women Peace Registry, som vil være en ressurs for medlemslandene i ASEAN i forbindelse med fred- og forsoningsprosesser.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 80,3 mill. kroner for 2020.

Post 77 Latin-Amerika, kan overføres

Denne bevilgningen dekker bistand til Latin-Amerika med særlig vekt på Colombia og Guatemala.

Fredsavtalen med FARC i Colombia har som forventet vært krevende å omsette fra teori til praksis og preges av den politiske og økonomiske krisen i nabolandet Venezuela, samtidig som fredsavtalen fortsatt er kontroversiell i mange miljøer. Et økende antall drap på menneskerettighetsforsvarere samt vekst i kokaproduksjonen representerer store utfordringer i Colombia. Utviklingen i Latin-Amerika generelt er på den ene siden preget av at flere land har regjeringer som gjennom demokratiske valg har fått mandat til reform, markedsorientering og modernisering. På den annen side opplever regionen uro, ustabilitet og økonomisk turbulens, spesielt i Venezuela og Mellom-Amerika. Fattigdom, kriminalitet, korrupsjon, mangel på rettsikkerhet og begrenset sosial mobilitet representerer et betydelig hinder for økonomisk og sosial utvikling. Støtten over regionbevilgningen må sees i sammenheng med støtten over de tematiske postene, og skal i størst mulig grad ivareta de tverrgående hensyn for all norsk bistand; menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima og miljø og antikorrupsjon.

Mål 2020

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenter og kvinners stilling og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Det legges særlig vekt på sårbare grupper.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Økt sikkerhet og stabilitet
- Forbedret styresett
- Økt rettsikkerhet
- Styrket økonomisk utvikling
- Styrket sivilt samfunn

Prioriteringer 2020

Regjeringen har foreslått å prioritere samarbeidet med Colombia, som er Norges eneste partnerland i Latin-Amerika.

Det overordnede målet for Norge i Colombia er å bidra til bærekraftig fred etter over 50 år med væpnet konflikt. På denne bakgrunn mottar landet støtte under flere andre budsjettposter. Over regionbevilgningen for Latin-Amerika prioriteres bredt anlagte satsinger med vekt på reintegrering og jobbskaping i tidligere konfliktrammede områder. FNs flegiverfond er den største kanalen for norsk bistand for gjennomføringen av fredsavtalen mellom colombianske myndigheter og FARC.

I Guatemala videreføres støtte til urfolk og styresett- og demokratiprojekter med vekt på å styrke rettsstaten, redusere straffefrihet og derigjennom bidra til landets demokratiske utvikling. Mayaprogrammet, som har vært Norges hovedsatsing i Guatemala siden 2009, videreføres. Støtte til FNs økonomiske kommisjon for Latin-Amerika (ECLAC) på utvalgte områder av relevans for implementering av 2030-agendaen, videreføres i 2020.

Rapport 2018

Rapporten dekker tidligere kap. 153 *Bistand til Latin-Amerika*, post 78 *Regionbevilgning for Latin-Amerika* i Prop. 1 S (2017–2018),

I 2018 var målene for bevilgningen godt styresett og styrket vern av menneskerettighetene med særlig vekt på retten til utdanning, urfolks og kvinners rettigheter, samt bærekraftig utvikling inkludert forvaltning av naturressurser. Under følger eksempler på resultater fra norskstøttede prosjekter.

FNs flegiverfond for oppfølging av fredsprosessen i Colombia, der Norge er en av de største bidragsyterne, bidro bl.a. til etablering av institusjonene for overgangsrettferdighet. Totalt ble 60 prosjekter gjennomført med støtte fra flegiverfondet i 2018 for å støtte opp om fredsprosessen og bidra til synlige resultater i konfliktrammede områder, hvorav 26 etter utlysninger rettet mot sivilt samfunn.

Noen konkrete resultater var:

- 23 771 ofre for konflikten mottok psykososial hjelp.
- 375 tidligere stridende fikk opplæring knyttet til produktive prosjekter og kooperativer.
- 30 026 barn og unge deltok i nasjonal strategi for å forhindre rekruttering til illegale grupper.

- 16 kvinneorganisasjoner fikk styrket sin deltakelse i beslutningsprosessene i 48 kommuner.

Mayaprogrammet har vært flaggskipet i Norges utviklingssamarbeid med Guatemala i mange år. Programmet har bidratt til prinsipielle rettskjennelser og ny rettspraksis i favør av urfolks rettigheter, styrket urfolks evne til å delta i påvirkningsarbeid om barns utdanning, inkludert tospråklig utdanning, om politiske rettigheter og kvinneandeler og i skolestyrer og -utvalg. På myndighetssiden har innsatsen resultert i et kompetanseløft blant ansatte i påtalemyndigheten og i rettsvesenet om internasjonale MR-standarder og urfolksspørsmål og det er utarbeidet en ny langsiktig plan for å bedre urfolks tilgang til rettsvesenet. I 2018 har det gått mye tid med til å forhandle med guatemalanske myndigheter om den tredje fasen av mayaprogrammet. Endelig prosjektskisse ble ferdigstilt og underskrevet i desember.

Kap. 160 Helse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Helse, <i>kan overføres</i>		3 570 186	3 410 686
71	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>		225 500	225 500
72	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>		130 000	60 000
	Sum kap. 0160		3 925 686	3 696 186

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Helse er et prioritert område i norsk utviklingspolitikk. En helhetlig og aktiv norsk politikk for global helse er nødvendig for å ivareta viktige utviklingspolitiske mål. Innsatsen konsentreres hovedsakelig om forebygging av smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer, barne- og mødre-dødelighet, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), universell helsedekning og global helsesikkerhet. Norge fortsetter å bidra finansielt og med kompetanse, og viderefører politisk lederskap på et område som har hatt stor fremgang, men hvor det fortsatt er store utfordringer.

Post 70 Helse, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som hovedsakelig går til bekjempelse av smittsomme

Norge bidro videre med finansiering til Den internasjonale kommisjonen mot straffefrihet i Guatemala (CICIG). Kommisjonen fikk et historisk gjennombrudd i 2015, med avsløringene som førte til daværende president Molinas avgang og fengsling. Kommisjonen har også i 2018 bidratt til å avdekke en rekke nye korrupsjonssaker, både i privat og offentlig sektor, samt bidratt til å styrke den institusjonelle kapasiteten til statsadvokatens kontor i Guatemala. Det siste året har imidlertid vært svært utfordrende for CICIG. Kommisjonen og de utenlandske ansatte fikk ikke forlenget sitt opphold i landet og regjeringen har besluttet å avslutte kommisjonens mandat.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 103,4 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 27 mill. kroner fra 2019 som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen.

og ikke-smittsomme sykdommer, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, forskning, produktutvikling og innovasjon samt faglig bistand for å oppnå universell helsedekning. Det fokuseres særlig på innsats i Afrika sør for Sahara, de minst utviklede landene og sårbare og marginaliserte grupper.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt
 - Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset

- Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt
- Sykdomsbyrden og dødeligheten blant kvinner, barn og ungdom er redusert
- Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert
- Tilgangen til gode helserelevante produkter er økt
- Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret
- Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige
- Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret

Prioriteringer 2020

I 2020 vil følgende innsatser og områder prioriteres:

- Støtten til vaksinealliansen Gavi videreføres i tråd med tidligere inngått forpliktelse. Økt vaksinedekning med fokus på at ingen skal utelates, styrkede helsesystemer og universell dekning samt bærekraftig finansiering av nasjonale vaksineprogram, er hovedmålsettinger. Norge vil bidra aktivt for å sikre en vellykket ressurspåfylling for vaksinealliansen Gavi i 2020.
- Norge fortsetter å være pådriver for å bekjempe smittsomme sykdommer som aids, tuberkulose og malaria, og vil øke innsatsen til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) i perioden 2020–2022. Det vises til forslag til vedtak under romertall VI, pkt. 4 om tilsagnsfullmakt.
- Innsatsen gjennom Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) vil videreføres i henhold til tidligere inngått forpliktelse. Det vises til forslag til vedtak under romertall VI, pkt. 2 om tilsagnsfullmakt.
- Støtte til utvikling av nye vaksiner mot alvorlige sykdomsutbrudd gjennom Den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI) videreføres, sammen med øvrig støtte til tiltak innen forskning og innovasjon. Det vises til forslag til vedtak under romertall VI, pkt. 3 om tilsagnsfullmakt.
- Innsatsen for å fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) fortsetter.
- Innsats til bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer som hjerte- og karsykdommer, kreft, lungesykdommer, diabetes og psykiske lidelser knyttet til risikofaktorer som for eksempel tobakk, luftforurensning, alkohol,

usunt kosthold og inaktivitet, trappes opp i tråd med Regjeringens strategi på feltet.

- Norge fortsetter å bidra til økt global innsats for universell helsedekning og styrket primærhelsetjeneste gjennom multilaterale og bilaterale partnere.
- Bilateral innsats skal særlig rettes inn mot de minst utviklede landene og Afrika sør for Sahara. Tiltak i partnerland skal prioriteres.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 169 *Global helse og utdanning* post 70 *Global helse* i Prop. 1 S (2017–2018) og midler som i 2018 lå under poster for regionbevilgninger. Målet for bevilgningen i 2018 var å bidra til å nå bærekraftsmål 3 om god helse, med særskilt vekt på å redusere dødeligheten blant kvinner, barn og ungdom, og å stoppe spredningen av hiv, aids, tuberkulose og malaria, samt pandemiberedskap. Styrking av helsesystemer sto også sentralt.

Tilskuddsmidlene gikk i hovedsak til eksisterende langsiktige avtaler, inkludert globale fond og finansieringsmekanismer, kapasitets- og systemutvikling, innovasjon, forskning og produktutvikling for å redusere risiko i forbindelse med utbrudd av smittsomme sykdommer, samt støtte til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR).

Tilskudd til globale fond og finansieringsmekanismer

92 pst. av tildelingen ble kanalisert gjennom de store multilaterale helsefondene Gavi/IFFIm, GFATM, GFF og CEPI.

I 2018 ble 66 millioner barn vaksinert med Gavi-støtte. Dette er beregnet til å ha forebygget over 1 million dødsfall. Gavi er i rute for å nå sitt mål om å bidra til å vaksinere 300 millioner barn og forebygge fem til seks millioner dødsfall i perioden 2016–2020. 1,5 millioner jenter har fått HPV-vaksine mot livmorhalskreft. Gavi har som mål at 20 land skal ha selvfinansierte vaksineprogram innen 2020. Per 2018 var 16 land selvfinansiert.

GFATM har bidratt til å redde over 25 millioner liv siden starten i 2002. Rapporter indikerer at fondet vil oppfylle målet om å bidra til å avverge totalt 29 millioner dødsfall i perioden 2017–2022. Det er behov for økt innsats for å nå målet om å redusere smittetilfeller av hiv, tuberkulose og malaria med 38 pst. i perioden 2015–2022.

GFF holdt påfyllingskonferanse i Oslo i 2018. Den resulterte i USD 1,05 mill. i nye forpliktelser

og totalt 15 givere til fondet. Dette bidro til å øke antallet GFF-land fra 16 til 27. Nesten alle de opprinnelige GFF-landene har gjennom samarbeid med GFF startet reformarbeidet for å mobilisere mer nasjonale ressurser knyttet til kvinners, barns og ungdoms helse. En rekke land har forpliktet seg til økninger i nasjonale helsebudsjetter. Eksempler er Burkina Faso, Elfenbenskysten og Nigeria. GFFs tilknytning til Verdensbankens lavrentelån (IDA) har dessuten ført til at land benytter mer enn sju ganger tilskuddet fra GFF gjennom lånoptak. GFF inngikk samarbeid med Lærdal-stiftelsen for oppskalering av effektive innovative helsetiltak rettet mot mødre og nyfødte.

Tilskudd til forskning, produktutvikling og innovasjon

CEPI hadde mot slutten av 2018 17 kandidater for vaksineutvikling i sin portefølje. Flere kandidater forventes i 2019 etter tredje utlysning.

Støtten til Unitaid bidro i 2018 bl.a. til å redusere prisen på selvtesting for hiv til 2 USD per test i 50 lav- og mellominntektsland. Unitaid er den største multilaterale giveren til utvikling av nye produkter for diagnostisering og behandling av tuberkulose og støtter bl.a. viktig utprøving av nye medisiner mot behandlingsresistent tuberkulose. Endelig resultat vil foreligge i 2022, men foreløpige resultater er lovende.

Innovasjonspartnerskapet Saving Lives at Birth (SL@B) bidro til over 125 innovasjoner for å redde liv relatert til fødsel for perioden 2011–2018. To millioner kvinner og barn mottok helse-tjenester og over 10 000 dødsfall er forebygget.

Gjennom tilskudd til Interactive Research and Development (IRD) finansierte Norge kontantoverføring for økt vaksinedekning i Pakistan. IRDs applikasjon for vaksineregister og kontantoverføring via mobil ble brukt til å registrere 63 000 barn og å overføre kontanter til 27 000 familier i tett samarbeid med Telenors EasyPaisa. Prosjektet oppnådde 28 pst. økning i vaksinedekning.

Tilskudd knyttet til faglig bistand, digitalisering og styrking av helsesystemer

Det ble gitt tilskudd til UiO og Folkehelseinstituttet (FHI) for utvikling og faglig bistand innen helseinformasjonssystemer, registre og kunnskapsoppsummering i samarbeid med internasjonale organisasjoner og nettverk. Per 2018 hadde støtten bidratt til at 67 land benytter District Health Information System 2 (DHIS2), mens pasi-

entsporbare data («patient-linked data») brukes i mer enn 15 land.

Mercy Ships bistår land langs Afrikas kyst med tilbud om avansert kirurgi om bord i et sykehusskip og opplæring av nasjonale helsearbeidere. Gjennom finansiell støtte til Mercy Ships gis det tilgang til avansert kirurgi i Guinea, Liberia og Senegal. Arbeidet inkluderer fistulaoperasjoner, i tillegg til avansert kirurgi for pasienter med funksjonsnedsettelse og skader. Det ble med norsk støtte foretatt over 2 000 gratis operasjoner i Kamerun og Guinea i 2018.

Tilskudd knyttet til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), hiv og aids

I tillegg til SRHR-relaterte tiltak gjennom GFATM og GFF, ble det bl.a. inngått ny avtale med FNs befolkningsfond (UNFPA) Supplies. Prevensjonsmidlene distribuert gjennom UNFPA Supplies i 46 land bidro til å avverge over 10 millioner uønskede graviditeter, 25 000 mødredødsfall og over 3 millioner utrygge aborter. Innsatsen er estimert til å ha redusert helsekostnader med USD 620 mill.

I perioden 2016–2018 bidro Robert Carr Civil Society Network Fund med norske midler til å styrke organisasjoner som arbeider for marginaliserte gruppers rettigheter og tilgang til helsetjenester. Nettverket Caram Asia bidro til at sykehus i Bangladesh, Kambodsja, Pakistan og Sri Lanka testet 10–20 pst. flere migranter for hiv enn året før. I Malawi bidro HIV Justice Global Consortium til at Malawis hiv-lovgiving ikke kriminaliserer utsatte grupper

Partnership for Maternal, Newborn & Child Health (PMNCH) og FNs generalsekretærs kontor mottok støtte til pådriverarbeid for FNs generalsekretærs strategi Every Woman Every Child (EWEC).

Bilateral innsats

Norge har siden 2006 bistått indiske myndigheter med utvikling og testing av innovative metoder for å levere helsetjenester til gravide kvinner og nyfødte barn. Prosjekter som vurderes som vellykkede, blir overtatt og skaleres opp av indiske myndigheter. Ni av elleve av de norskfinansierte innovasjonsprosjektene var per 2018 overtatt av indiske myndigheter.

Et eksempel er en hjemmebesøksordning der helsearbeidere besøker familier med spebarn for å tilby veiledning om ernæring, hygiene og vaksiner. Dette programmet ble testet ut innen ram-

men av det norsk-indiske samarbeidsprosjektet, og ble i september 2018 innført som norm i hele India.

Støtte gjennom Norges Røde Kors ga i 2018 bl.a. opplæring i helsefag til 388 tidligere stridende fra FARC i Colombia (281 kvinner og 107 menn).

Støtten til Haydomsykehuset (HLH) i Tanzania som forvaltes av Kirkens Nødhjelp, bidro til at pasienter i en av landets fattigste regioner fikk bedret kvalitet og tilgang på helsetjenester til en overkommelig pris. Barne- og mødre helse er gitt prioritet. Sykehuset behandler årlig 120 000 pasienter, undersøker 25 000 mødre og vaksinerer 85 000 barn.

I Malawi støtter Norge opp om myndighetenes egne planer og prioriteringer gjennom helsesektorfondet. Fondet benyttes bl.a. til infrastruktur, innkjøp av medisinsk utstyr og basisvaksiner, og også til å dekke grunnleggende mødre- og barnehelsetjenester. I 2018 ble 324 sykepleiere og fire leger med spesialisering i fødselsmedisin utdannet med norske midler. I juni 2018 ble en norsk-finansiert fødeavdeling med 32 senger åpnet i et av Malawis sørlige distrikter. Gjennom samarbeid med Kirkens Nødhjelp har Norge støttet bygging av seks nye operasjonsstuer på sentralsykehuset i Lilongwe. De sto ferdig i 2018. Pasienter blir nå raskere operert og mer kompliserte operasjoner kan gjennomføres.

Norge har i flere år samarbeidet med UNFPA om sensitive spørsmål knyttet til befolkningsvekst i Niger. Kjernen i arbeidet har vært et prosjekt rettet mot reproduktiv helse og reduksjon i antall barneekteskap. Prosjektet har bl.a. gitt seksualundervisning til 1,5 millioner elever, gratis distribusjon av prevensjonsmidler, besørget basisundervisning i regne- og leseferdigheter til 15 000 jenter som var falt ut av skolen, og hatt egne opplærings-/motiveringsklasser for unge ektemenn og fedre.

I Etiopia har Norge over lang tid støttet FN og sivilt samfunns arbeid med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Reduksjon av kjønnslemlestelse, tidlig ekteskap og barnefødsler reduseres sakte og utfordringene er fremdeles store.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 3 410,7 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 159,5 mill. kroner fra 2019, hvorav 79 mill. kroner er en reduksjon som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen. 16 mill. kroner er knyttet til at Robert Carr Civil Society Network Fund foreslås flyttet til kap. 164

Likestilling, post 73 *Sårbare grupper* og 64,5 mill. kroner foreslås flyttet til poster under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 Verdens helseorganisasjon (WHO), kan overføres

Denne bevilgningen dekker Norges frivillige bidrag til Verdens helseorganisasjon (WHO) og utgjør mykt øremerket tematisk støtte til hovedelementer i WHO's strategiske plan for 2019–2023.

WHO er arena for global standardsetting og normativt arbeid på helsesiden. WHO gir også faglig rådgivning og støtter utviklingsland i å gjennomføre anbefalte normer og standarder på helseområdet. En sentral oppgave for WHO er å bringe sammen bredden av innsatser på helsesiden til felles innsats for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene, inkludert de globale helseinitiativene Norge investerer tungt i, slik som; Vaksinealliansen (Gavi), Den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI), Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) og Den globale finansieringsfasiliteten for barns, kvinners og ungdoms helse (GFF). Statsministeren, sammen med Tysklands forbundskansler og Ghanas president har bedt WHO utarbeide en handlingsplan for hvordan de ulike aktørene på helsefeltet kan arbeide bedre sammen for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene (Global Action Plan for Healthy Lives and Well-being for all).

WHO's faglige arbeid er også viktig for saker som har prioritet i norsk sammenheng, som for eksempel kampen mot antimikrobiell resistens (AMR). Innsatsen for å styrke global beredskap og respons på helsekriser er trappet betydelig opp de senere årene og denne utgjør et av WHO's tre hovedmål.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.

Bevilgningen skal bidra til at WHO når sine strategiske mål for perioden 2019–2023:

- Én milliard flere mennesker drar nytte av universell helsedekning
- Én milliard flere mennesker er beskyttet mot helsekriser
- Én milliard flere mennesker opplever bedre helse og velvære

Prioriteringer 2020

WHO er en sentral arena for arbeidet med å styrke global helsesikkerhet, inkludert forebygging og håndtering av utbrudd av pandemier og helsekriser.

Prinsippet om at ingen skal utelates i utvikling og å sikre at utsatte og sårbare grupper mottar essensielle helsetjenester står sentralt i samarbeidet med WHO. Norge støtter aktivt opp om WHOs tiltak på universell helsedekning og helse-systemstyrking med vekt på primærhelsetjenester. Innsatsen for å utvikle hjelpemidler for mennesker med funksjonsnedsettelse vil bli trappet opp, likeså bistand til utviklingsland for å styrke tobakkskontroll-arbeidet. Kvinners, barns og ungdoms helse, inkludert fremme av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), vil også vektlegges. Norge vil arbeide for at likestilling fremmes i WHOs planer og programvirksomhet.

Norge skal gjennom WHO arbeide for universell helsedekning og helsesystemstyrking med vekt på primærhelsetjenester. Arbeidet med ikke-smittsomme sykdommer (NCD) prioriteres i tråd med regjeringens strategi for ikke-smittsomme sykdommer.

Arbeidet for å fremme innsats for å begrense helseeffektene av klimaendringer og styrke koblingene mellom helse og miljø/klima med hovedvekt på reduksjon av luftforurensing er sentralt. I tillegg vektlegges helse- og klimasatsingen rettet mot små utviklingsøystater. Norge skal være i front som pådriver for reform av WHO, inkludert FN-reform med vekt på styrking av WHOs innsats på landnivå. Norge skal også arbeide for at WHO bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, innen rammen av Generalsekretærens reformagenda og handlingsplanen for de helserelaterte bærekraftsmålene.

Det legges opp til å fortsette dreiningen av programsamarbeidsavtalen i retning av økt fleksibel og forutsigbar finansiering.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 83 *Verdens helseorganisasjon (WHO)* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for WHOs virksomhet og Norges støtte til denne var i 2018 knyttet til universell helsedekning, sunnere befolkning og helsekriser. Innen arbeidet med «universell helsedekning» rapporterer WHO at land som Egypt, India, Kenya og Filippinene med WHOs støtte har tatt avgjø-

rende skritt for å gi befolkningen bedre tilgang til helsetjenester og forhindre økte helseutgifter. WHO rapporterer også at arbeidet med «sunnere befolkning» har resultert i økt bevissthet om skadevirkningene av bruk av tobakk, kunstige transfettsyrer, antimikrobiell resistens og luftforurensning, samt økt bruk av målrettede tiltak for å redusere disse risikofaktorene. Innen arbeidet med «helsekriser» har WHO overvåket og respondert på 481 nødsituasjoner og helsekriser i 141 land, inkludert to utbrudd av ebolaviruset i Den demokratiske republikken Kongo og verdens verste kolerautbrudd i Jemen.

WHOs arbeid vurderes generelt som godt, og måloppnåelsen anses som tilfredsstillende, men en kombinasjon av underfinansiering og stor grad av øremerket finansiering setter begrensninger på organisasjonens mulighet til resultatoppnåelse. WHOs arbeid knyttet til helsekriser, inkludert forebygging og håndtering av sykdomsutbrudd, pandemier, og ivaretagelse av helse i humanitære kriser vurderes også å gå i en positiv retning.

MOPAN (Multilateral Organisation Performance Assessment Network) vurderer WHO som en reflekterende organisasjon som er god normativ og teknisk og som spiller en viktig rolle på det humanitære området. MOPAN viser til en positiv fremgang for WHO som organisasjon i resultatoppnåelse og gir organisasjonen tilfredsstillende for de fleste områder som er vurdert. MOPAN viser til at de positive endringene bare kan konsolideres fullt ut i samarbeid med medlemslandene, hvor bedre finansieringsmodaliteter, som mer fleksibel finansiering, er en av de viktigste utfordringene.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 225,5 mill. kroner for 2020.

Post 72 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Denne bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs aidsprogram, nedfelt i et felles budsjett- og resultatrammeverk for de elleve involverte FN-organisasjonene. UNAIDS er hovedarena for lederskap, normutvikling, overvåking og innsats for å bekjempe hivepidemien. FNs aidsprogram mobiliserer til økt finansiering og samordner innsatsen i berørte land rundt en progressiv menneskerettighetsbasert tilnærming med fokus på sårbare og marginaliserte grupper. En viktig grunn er at UNAIDS har lyktes i å tilnærme seg og samhandle med sivilsamfunnsorganisasjoner globalt og på landnivå.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder.

Bevilgningen skal bidra til at UNAIDS når sine strategiske mål for perioden 2016–2021, herunder:

- Færre enn 500 000 nye hivsmittetilfeller årlig
- Færre enn 500 000 aidsrelaterte dødsfall årlig
- En verden fri for hivrelatert diskriminering

Prioriteringer 2020

UNAIDS gjør en viktig innsats for å nå ut til sårbare grupper utsatt for utnyttning og menneskerettighetsovergrep. Norge vil gjennom deltakelse i den nordiske gruppen i UNAIDS-styret bidra til å utnytte synergiene mellom utdanning og helse, særlig å øke tilgangen til seksualitetsundervisning. Norge vil aktivt fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) som grunnleggende for å nå de ovennevnte målene. Norge vil også arbeide for at UNAIDS bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og at organisasjonen kommuniserer sin merverdi og fremtidige relevans.

En ukultur av mobbing og trakassering har vært avdekket i UNAIDS, noe som førte til at organisasjonens daværende leder måtte fratre før tiden. Noen land har utsatt utbetaling av støtte til UNAIDS i 2019, som følge av situasjonen. Ny leder, Winnie Byanyim fra Uganda, er nå på plass og arbeidet for å gjenoppbygge tilliten til organisasjonen og dens ledelse er i gang og vil bli sentralt fremover. Fra norsk side vil vi følge nøye med på arbeidet og vurdere en økning i norsk støtte til UNAIDS. Samtidig styrker vi innsatsen mot aids, tuberkulose og malaria (GFATM) og arbeidet for universell helsedekning.

Ifølge MOPAN (Multilateral Organisation Performance Assessment Network) oppfyller UNAIDS de fleste kriterier for en effektiv multilateral organisasjon. Organisasjonens evne til å bygge partnerskap på regionalt og nasjonalt nivå verdsettes. Samtidig uttrykkes det bekymring for

manglende etterrettelighet i beslutningsprosesser.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 77 *FNs aidsprogram (UNAIDS)* i Prop. 1 S (2017–2018). Målene for UNAIDS og Norges støtte til disse var i 2018 knyttet til forebygging (færre enn 500 000 nye hivsmittetilfeller årlig), behandling, omsorg og støtte (færre enn 500 000 aidsrelaterte dødsfall årlig) og menneskerettigheter og likestilling mellom kvinner og menn (en verden fri for hivrelatert diskriminering).

UNAIDS er hovedarena for normutvikling og overvåking av hivepidemien og har ansvar for å samordne den globale innsatsen på tvers av ulike sektorer og regioner. UNAIDS er en offensiv organisasjon som står for en tydelig menneskerettighetstilnærming, med særlig fokus på likestilling, samarbeid med sivilt samfunn og arbeid med og for spesielt utsatte grupper. UNAIDS tar tak i områder som er politisk omstridte i flere land. Dette gjelder særlig seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), seksualitetsundervisning og kunnskapsbaserte forebyggingstiltak blant utsatte grupper som menn som har sex med menn, narkotikabrukere og kvinner og menn som selger sex.

UNAIDS og partnere kan vise til meget god fremgang i arbeidet med å øke tilgangen til kvalitetstesting og behandling for hiv. I 2018 mottok to millioner flere mennesker hiv-behandling. UNAIDS og partnere har i 2018 også bidratt til å overgå målene om tilgang til behandling for hiv-positive gravide kvinner. Så godt som samtlige av målene knyttet til inkludering av spesielt utsatte grupper i nasjonale hiv-strategier er blitt oppfylt eller overgått i 2018. Fremgangen var sterkest for personer som selger sex, homofile og andre menn som har sex med menn.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 60 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 70 mill. kroner fra 2019.

Kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Utdanning, <i>kan overføres</i>		2 764 456	2 570 150
71	Forskning, <i>kan overføres</i>		182 109	208 846
72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>		861 714	888 714
	Sum kap. 0161		3 808 279	3 667 710

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Dette kapitlet inneholder tilskudd til tiltak under utdannings-satsingen, forskningssamarbeid og forskning om utviklingsrelaterte tema, og til faglig samarbeid, bl.a. gjennom Kunnskapsbanken, for å bidra til styrket kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland.

Post 70 Utdanning, kan overføres

God og relevant utdanning er avgjørende for å bekjempe fattigdom, og for å oppnå bærekraftig utvikling, samt for næringsutvikling og sysselsetting. Likevel er det 258 millioner barn og unge som ikke går på skole¹. 617 millioner, eller 58 pst. av barn og unge, mangler grunnleggende lese- og regneferdigheter (Global Education Monitoring Report, 2019).

I Meld. St. 25 (2013–2014) *Utdanning for utvikling* identifiseres utdanning som et sentralt grunnlag for enkeltmenneskets og samfunnets vekst og utvikling. Utdanning er derfor et prioritert område i norsk utviklingssamarbeid.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Barn begynner på og fullfører grunnskole
- Barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet
- Ungdom har ferdigheter som sikrer overgang til arbeidslivet
- Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket

¹ Kilde: UNESCO Fact Sheet nr. 56, 2019

Prioriteringer 2020

Innen utdanningsmålet prioriteres særskilt tiltak som gir jenter og gutter mulighet til å fullføre gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet, samt at kvinner og menn skal få lik tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning. Likeledes vil det prioriteres å etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn med funksjonsnedsettelse og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsmiljø for alle.

Det skal arbeides for at alle grupper av barn, inkludert barn i krise- og konfliktsituasjoner, begynner på skolen og fullfører skoleløpet. Utdanning for kvinner og jenter har spesielt positiv effekt og skal prioriteres. Sentrale samarbeidspartnere er Unicef, Det globale partnerskapet for utdanning (GPE), UNESCO og Education Cannot Wait (ECW) som er et fond for utdanning i krise og konflikt.

Inkludering av barn med funksjonsnedsettelse vil være et viktig satsingsområde. En hovedpartner vil være Verdensbankfondet Inclusive Education Initiative.

Kvalitetsfremmende tiltak, inkludert fokus på lærere, skal videreføres.

Satsingen på yrkesopplæring videreføres i tråd med opptrappingsplan for yrkesfaglig utdanning i utviklingsland, jf. Prop. 85 S (2017–2018). Hovedsatsingene er E4D/SOGA – *Employment and Skills for Eastern Africa*, samarbeid på landnivå med Tyskland, «Building Skills for Jobs»-programmet som støtter partnerskap mellom næringsliv og utdanningsaktører, og samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Å fremme innovative løsninger for å nå

utdanningsmålene prioriteres i 2020. Innovasjonsarbeidet vurderes fortløpende i tråd med digitaliseringsstrategien for bistanden.

Norges satsing på kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning i utviklingsland videreføres. Sentralt er kunnskapsoverføring og -utveksling gjennom samarbeid mellom norsk akademia og universiteter i utviklingsland. I den sammenheng planlegges det en styrking av NORPART-programmet som skal styrke kvaliteten i høyere utdanning i Norge og i utviklingsland gjennom utdanningssamarbeid og gjensidig studentmobilitet. Bruk av mekanismer som bidrar til at kvinner og underrepresenterte grupper får tilgang til høyere utdanning, skal videreføres.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 169 *Global helse og utdanning*, post 73 *Utdanning* i Prop. 1 S (2017–2018) og bilaterale utdanningstiltak som lå under poster for regionbevilgninger tidligere. Målet med bevilgningen var at alle barn skulle få tilbud om grunnskole, at de skulle lære grunnleggende ferdigheter og at de skulle få ferdigheter relevant for arbeidslivet. I tråd med målene på posten, gikk norsk støtte i 2018 til å sikre barn tilgang til skole og kvalitet i utdanningen.

I land som mottar støtte fra Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) økte andelen barn som fullførte grunnskolen, og en større andel barn demonstrerte minimumsferdigheter i lesing og regning. Likevel er framgangen begrenset, og andelen er fortsatt lav. Det er store utfordringer med datagrunnlaget for å måle læring, men målingssystemene styrkes, og GPE er sentral i dette arbeidet. 75 pst. av utbetalt støtte gikk til Afrika sør for Sahara og mer enn halvparten til sårbare stater. 24,7 millioner lærebøker ble distribuert, 347 000 lærere fikk opplæring og 3 588 klasserom ble bygget eller rehabilitert gjennom midler fra GPE i 2018. GPE jobbet i tillegg med å styrke sektorplanlegging og gjennomføringen av sektorplaner. GPEs egne evalueringer viser at det var svakheter i gjennomføring og oppfølging av sektorplanene.

Norsk programsamarbeidsstøtte til UNESCO støttet i 2018 UNESCOs normative mandat, organisasjonens arbeid med å monitorere og koordinere innsats for bærekraftsmålet om utdanning, og kapasitetsbygging hos utdanningsmyndigheter. Norskstøttede innsatser fremstår som relevante og solide. Det er behov for forbedret resultatrapportering for bedre å sannsynliggjøre langtidseffekter av arbeidet.

Midler fra bevilgningen til utdanning bidro sammen med midler fra kap. 163 *Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* til at barn og unge fikk tilgang til utdanning i kriser. Norge var en av initiativtakerne til etableringen av Education Cannot Wait (ECW). I 2018 bidro norsk støtte til at ECW støttet utdanning for minst 162 970 barn og unge i 18 land rammet av krise og konflikt, deriblant Syria, Jemen, Somalia og Bangladesh. Til tross for gode resultater var det også en del utfordringer i ECW. Eksempelvis gikk implementeringen av utdanningsprogrammene noe sent i enkelte av landene hvor ECW bidro med støtte.

100 mill. kroner fra utdanningsposten var ørmerket Syria-konflikten i 2018, og knyttet til humanitære appeller. Midlene bidro til at mer enn 1,2 millioner barn og unge i Syria og nabolandene fikk utdanning gjennom FNs barnefond (Unicef). Nesten halvparten var jenter.

Det globale digitale biblioteket ble lansert i 2018. Biblioteket øker tilgangen til bøker på morsmål/brukte språk. Ved utgangen av 2018 var antallet språk 23.

Oppdaterte versjoner av mobilspillene *EduApp4Syria* ble publisert i 2018. En uavhengig effektevaluering viste en gjennomsnittlig forbedring i leseferdigheter på 50 pst. hos barn som hadde spilt, mens det ikke var endring for kontrollgruppen.

Visjon 2030 er støtte til utdannings- og helseinnovasjoner for videreutvikling og oppskalering av innovative norske løsninger. Åtte nye innovasjonsprosjekter innen utdanning ble støttet i 2018.

Opptrappingsplan for yrkesfaglig utdanning i utviklingsland ble vedtatt i 2018. Det ble inngått fire avtaler med Tyskland for gjennomføring av yrkesutdanningsprogram i Etiopia, Palestina og Mosambik.

EAD/SOGA-programmet for yrkesopplæring og sysselsetting i Øst-Afrika er et flerårig samarbeid med Tyskland, Storbritannia og Shell om yrkesopplæring og jobbskaping i Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda. Så langt har over 47 000 (39 pst. kvinner) deltatt på kurs og nærmere 12 000 sikret seg fast arbeid etter gjennomført kurs.

Norsk støtte til *ILOs program for yrkesrettet opplæring* bidro til utvikling og gjennomføring av tiltak for å styrke unges tilgang til arbeidslivet, og utvikling av nasjonale systemer for livslang læring.

Støtte til høyere utdanning

Mer enn 240 studieprogram var utviklet under *NORHED-programmet* per 2018 og over 18 000

studenter innrullert siden 2013. Nesten 10 000 var uteksaminert. Over 2 000 studenter hadde fått stipend, hvorav 52 pst. kvinner. En ekstern gjennomgang ferdigstilt i 2018 viste at programmet var i godt gjenge for å nå målene, som er å øke kapasitet og faglig kvalitet innen høyere utdanning og forskning.

NORPART-programmet forvaltes av Diku. I tillegg til 21 pågående prosjekter for perioden 2017–2021, ble 25 nye prosjekter innvilget i 2018 for programperioden 2019–2023.

EnPe-programmet har som mål å utvikle kapasitet på høyere utdanning og forskning innen fornybar energi og petroleum. Ved utgangen av 2018 var 542 studenter innrullert i studier utviklet gjennom EnPe-programmet. Av disse mottok 328 studenter, hvorav 44 pst. kvinner, stipend fra programmet. 197 studenter er så langt uteksaminert. Programmet bidro til å styrke kvinneandelen innenfor disse sektorene som ofte er mannsdominerte. Midtveisgjennomgangen som ble ferdigstilt i 2018 viste at programmet bidro betydelig til kapasitetsbygging av universiteter i sør, og til utdanning av kompetent arbeidskraft.

Bilateral innsats

Midler fra utdanningsposten bidro sammen med midler fra poster på regionbevilgninger til den bilaterale utdanningsinnsatsen i 2018. Rapporteringen nedenfor reflekterer et utvalg av innsatsen. Det rapporteres samlet i henhold til ny budsjettstruktur.

I *Nepal* var Norge med i et flergiversamarbeid som gir støtte til utdanningsdepartementets skolesektorprogram. Nepal økte tilgangen til grunnleggende utdanning i hele landet.

Av 86 184 barn i aldersgruppen 5–16 år som ikke gikk på skole i skoleåret 2015/2016, fikk 51 366 (60 pst.) skoleplass i 2018. Kvaliteten i den offentlige skolen har også blitt noe bedre. Norge bidro også til gjenoppbygging av skoler som ble ødelagt som følge av jordskjelv.

I *Etiopia* ble det fokusert på læring i grunnskolen, å øke andel jenter som fullfører utdanning, samt bedre tilgang til utdanning i de fattigste regionene og for sårbare grupper. Et norskstøttet utdanningsfond i regi av Verdensbanken ble nylig evaluert og kan vise til positive resultater. Fondet har også etablert 100 undervisningssentre for barn med funksjonsnedsettelse og læringsvansker.

Støtten til Joint Program for Girls' Education (JPGE) i *Malawi* bidro til forbedret kvalitet i opp-

læringen, bedre ernæring og helse og økt kunnskap om seksuell og reproduktiv helse. I 2018 mottok 210 447 elever et skolemåltid hver dag gjennom programmet, og 12 309 elever fikk opplæring i selvforsvar. Den norske støtten bidro også til utvikling av en interaktiv læringsplattform, og til kunnskap om bruk av digitale læremidler.

I *Haiti* ble 27 skoler rehabilitert, slik at driften kunne gjenopptas etter orkanen Matthew. Lærere på 12 skoler fikk etterutdanning. I tillegg fikk unge kvinner og menn yrkesopplæring.

I *Pakistan* støttet Norge, EU-kommisjonen, Tyskland og Nederland en omfattende nasjonal yrkesopplæringsreform. I 2018 begynte totalt 6 926 elever på yrkesutdanningsprogrammer finansiert av prosjektet. 3 243 av disse var jenter.

I *Nigeria* støttet Norge Unicef sitt arbeid for tryggere skolegang for over 300 000 barn, hvorav halvparten jenter. Støtten gikk også til yrkesopplæring for 1 150 ungdom. Gjennom opplæring av lærere, hvorav 42 pst. kvinnelige, og 227 rektorer, hvorav 25 pst. kvinnelige, har kvaliteten på undervisningen og driften av skolene blitt forbedret. Krigsherjede klasserom ble reparert og midlertidige klasserom bygget.

I *Niger* ble samarbeidet med Sveits om å styrke grunnskoleutdanningen i landet sluttført. Samarbeidet, som har pågått siden 2014, har bidratt til å styrke lærerutdanningen og heve resultatene ved en rekke skoler. 1,9 millioner elever fordelt på 22 kommuner i Niger ble nådd.

Utdanningsnivået i *Sør-Sudan* er lavt. Norge bidro til Unicefs *Back to learning-program* som sikret 45 000 barn (hvorav 30 000 jenter) et trygt og kvalitetsmessig godt skoletilbud.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 2 570,2 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 194,3 mill. kroner fra 2019, hvorav 51,3 mill. kroner er en reduksjon som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen, og 143 mill. kroner foreslås flyttet til poster under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 Forskning, kan overføres

Denne bevilgningen dekker forskning som kan bidra til mer kunnskapsbasert innsats for å nå bærekraftsmålene.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene, og bidra til at forskningsbasert kunnskap produseres og tas i bruk i politikktutvikling og gjennomføring av tiltak.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot tematiske og geografiske prioriteringer i utviklingspolitikken
- Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland
- Forskningskapasitet i utviklingsland i Afrika sør for Sahara er styrket
- Bruken av følgeforskning i gjennomføringen av utviklingspolitikken er økt

Prioriteringer 2020

Regjeringens innsats for å nå bærekraftsmålene er forskningsbasert. Regjeringen legger vekt på produksjon av ny kunnskap, og at den tas i bruk i politikktutforming og tiltak. Nye politiske prioriteringer knyttet til bl.a. klima og å nå de mest marginaliserte gruppene, må følges opp med forskning av høy kvalitet og relevans. Det er viktig at Norge har forskningsmiljøer med høy kompetanse på prioriterte fagområder i utenriks- og utviklingspolitikken, og at det legges til rette for samarbeid med sterke forskningsmiljøer i andre land. Posten brukes til å finansiere slik forskning, i hovedsak gjennom langsiktige programmer i Forskningsrådet. Samtidig støttes forskningsinstitusjoner i lavinntektsland i Afrika sør for Sahara direkte, slik at de kan styrke sin kapasitet til forskning på egne samfunnsutfordringer.

Det er behov for å anvende mer kortsiktige FoU-opdrag for å sørge for at oppdatert forskningsbasert kunnskap kan gjøres raskere tilgjengelig for utforming og gjennomføring av utviklingspolitikken. Samtidig bør dialog mellom relevante forskningsmiljøer og fagmiljøer i utenriktjenesten og Norad styrkes og systematiseres ytterligere. Det viser også Forskningsrådets evaluering av de samfunnsvitenskapelige instituttene. Rammeavtaler med instituttsektoren og strategiske instituttsatsinger gjennom Forskningsrådet er egnede virkemidler. Slike samarbeid med Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), Institutt for fredsforskning (PRIO), Fridtjof Nansen Institutt (FNI) og Chr. Michelsens Institutt (CMI) vil

bli prioritert. I tillegg vil CMI fortsatt motta sin basisbevilgning under posten.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 165 *Forskning, kompetanseutvikling og evaluering*, post 70 *Forskning* i Prop. 1 S (2017–2018). Målene var å støtte kunnskapsproduksjon av høy kvalitet og relevans som kunne bidra til fattigdomsreduksjon og bærekraftig utvikling, og styrking av forskningskapasitet i utviklingsland.

Midlene ble brukt til å produsere forskning av høy kvalitet og relevans som kunnskapsgrunnlag for fattigdomsreduksjon og fremdrift mot bærekraftsmålene. Forskningskapasiteten i utviklingsland ble styrket.

Forskningsrådets NORGLOBAL-2 program er hovedplattformen for støtte til norsk utviklingsforskning. I 2018 ble 14 nye forskningsprosjekter og tre forskningsnettverk innvilget støtte innen prioriterte områder for norsk utviklingspolitikk. Det legges vekt på aktiv formidling og tverrfaglighet.

Sju sluttrapporter fra NORGLOBAL-1 prosjekter ble godkjent i 2018. Dette inkluderte et prosjekt som undersøkte hvilken effekt likestillingsbistand hadde hatt på kvinners representasjon i Uganda, Malawi, Sudan og Zambia. Forskningsprosjektet fant at selv i land med lav kvinneandel i nasjonalforsamlingen og svak kvinnebevegelse, som i Malawi, Sudan og Zambia, hadde kvinnevennlige lover og beslutninger blitt vedtatt.

I 2018 var det felles utlysning i Kina og Norge om forskning knyttet til landbruk og matsikkerhet gjennom tematiske programmer i Forskningsrådet. Andre aktuelle temaer i programmene inkluderer klima og miljø, fornybar energi, helse, bioøkonomi og IKT. Kina og India deltar i finansieringen av forskningssamarbeidet.

Det ble i 2018 inngått avtaler med seks afrikanske forskningsinstitusjoner sør for Sahara. Armauer Hansen Research Institute fikk støtte til forskning på global helse, African Economic Research Consortium på økonomisk utvikling og Coastal Ocean Research and Development in the Indian Ocean (CORDIO) på marine ressurser og kystsamfunn. For forskning innen landbruk og skadedyr, mottok International Centre of Insect Physiology and Ecology, (ICIPE) og World Agroforestry Centre (ICRAF) støtte. I tillegg ble Tropenbos International Ghana sin forskning på gruvedrift støttet.

I perioden 2016–2018 var det fem felles utlysninger, som førte til en rekke forskningsprosjek-

ter med indiske og norske samarbeidspartnere, herunder Re food-prosjektet der indiske og norske forskere samarbeider med indisk næringsliv for å utvikle løsninger for å omdanne restavfall og spillvann fra matindustrien til næringsrike ingredienser for mat og dyrefôr. Et annet eksempel er fire energiprojekter, finansiert av Norge, for elektrifisering av landsbygda i India. Norge og EU-kommisjonen inngikk en avtale der indiske myndigheter forpliktet seg til å finansiere indiske deltakere i europeiske polar- og klimautlysninger. Resultatet var at norsk-indisk polar- og klimaforskning ble løftet fra en arbeidskrevende bilateral arena til en europeisk finansieringsplattform som ikke lenger var avhengig av norske bistandsmidler.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 208,8 mill. kroner for 2020.

Dette er en økning på 26,7 mill. kroner fra 2019, hvorav 3,7 mill. kroner er knyttet til økt satsing på kunnskapsbasert utviklingsforskning og 23 mill. kroner foreslås flyttet til denne posten fra kap. 161, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid* knyttet til forskningssamarbeid i regi av Norges forskningsråd med India.

Post 72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overføres

Denne bevilgningen dekker faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å fremme en bærekraftig utvikling. Faglig samarbeid skal bidra til godt styresett preget av integritet, åpenhet og ansvarlighet. Faglig samarbeid er nærmere omtalt i Meld. St. 17 (2017–2018) *Partnerland i utviklingspolitikken*.

Faglig samarbeid i etablerings- og gjennomføringsfasen finansieres i større grad enn tidligere under denne posten. Faglig samarbeid innenfor bl.a. helse, utdanning, menneskerettigheter og fornybar energi finansieres under andre poster i budsjettet.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland på områder der Norge har relevant og etterspurt kompetanse, er styrket
- Kunnskaps- og kompetanseoverføring mellom samarbeidsland (nord-sør-sør samarbeid) er økt

Prioriteringer 2020

I 2020 vil arbeidet med faglig samarbeid gjennom Kunnskapsbanken prioriteres og bevilgningen foreslås styrket med 50 mill. kroner.

Kunnskapsbanken omfatter Olje for utvikling, Fisk for utvikling, Skatt for utvikling, Likestilling for utvikling, Statistikk- og registersamarbeid, Høyere utdanning og forskning og Fornybar energi for utvikling. Programmer for faglig samarbeid om Digitalisering for utvikling, Hav for utvikling (som støttes under kap. 163 *Klima, miljø og hav*, post 71 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling*) og Landbruk for utvikling er i etableringsfasen. Faglig samarbeid om studiefinansiering vurderes. I 2020 prioriteres særlig en videre utvikling og styrking av programmet Skatt for utvikling og etablering og oppbygging av programmet Landbruk for utvikling. Skatterelatert bistand skal nå forpliktelsene Norge påtok seg på konferansen om finansiering for utvikling i Addis Abeba i 2015, dvs. minimum 268 mill. kroner.

Norge bidrar videre til å styrke kompetanse på områder som ikke er organisert i Kunnskapsbanken. Faglig samarbeid om evaluering er ett eksempel. Faglig samarbeid i regi av Patentstyret er et annet. Arbeidet med anti-korrupsjon trappes opp, særlig støtten til gjennomføringen av FN-konvensjonen mot korrupsjon. Faglig samarbeid med India og Kina finansieres over denne posten. En lang rekke norske og internasjonale fagmiljøer er engasjert i arbeidet innenfor de forskjellige programmene.

Samarbeidet med Norec om utveksling skal konkretiseres ytterligere. Det samme gjelder triangulært (nord-sør-sør) samarbeid.

Støtten til sivilt samfunn for at organisasjonene skal bidra til åpenhet og ansvarliggjøring hos myndighetene i samarbeidsland videreføres.

Faglig samarbeid er et viktig supplement til internasjonal innsats for å videreutvikle normer, regler og operasjonelle tiltak, herunder skatte-spørsmål og anti-korrupsjon. Bl.a. FN, OECD og utviklingsbanker mottar støtte.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 165 *Forskning, kompetanseheving og evaluering*, post 71 *Faglig samarbeid* i Prop. 1 S (2017–2018). Målet for bevilgningen i 2018 var å:

- Styrke utviklingslands kapasitet innen naturressursforvaltning, klima/miljø, styresett, skatt, statistikk, likestilling og antikorruptsjon gjennom samarbeid med norske og internasjonale fagmiljøer.
- Økt kunnskaps- og kompetanseoverføring mellom samarbeidsland (nord-sør-sør-samarbeid) gjennom støtte til trilateralt samarbeid.

Regjeringen etablerte Kunnskapsbanken i mars 2018 i Norad som en oppfølging av Anmodningsvedtak nr. 583, 18. april 2017. Kunnskapsbanken skal styrke og samordne faglige samarbeidsprogrammer.

Skatt for utvikling (Sfu)

I 2018 startet Skattedirektoratet kartlegging med potensielle søsterorganisasjoner i samarbeidsland, og samarbeid med skatteadministrasjonene i Etiopia, Nepal og Rwanda ble utredet. Vurdering av mulig samarbeid med andre land ble innledet med sikte på beslutning i 2019.

Det ble inngått avtaler om støtte til IMF, Verdensbanken og OECDs arbeid med globale standarder og regler på skatteområdet. IMF bidro til å utvikle skattekapasiteten i 31 lav- og lavmiddelinntektsland. Av 70 jurisdiksjoner med begrenset innsyn i 2008 har 69 nå gitt andre land tilgang til informasjon.

Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner bidro til økt åpenhet om inntektsstrømmer og ulovlig kapitalflyt, og har som formål å bidra til styrket skatteinngang til utviklingsland.

Tiltak under Skatt for utvikling ble også finansiert med midler fra tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn* og tidligere kap. 150 *Bistand til Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Afrika*.

Fisk for utvikling (Ffu)

En betydelig del av midlene til Fisk for utvikling (Ffu) gikk til Nansen-programmet for bestandskartlegging og miljøovervåkning. Det ble inngått ny avtale om støtte til Verdensbankens nye fond PROBLUE for bærekraftig fiskeriforvaltning.

Institusjonssamarbeid mellom fiskerimyndighetene i *Angola* og Havforskningsinstituttet bidro

til økt kapasitet til å forvalte marine ressurser, herunder planlegge og gjennomføre forskningstokt. Norge bisto også med faglig bistand til drift av nytt forskningsfartøy. *Angola* er nå i stand til å anvende forskningsverktøy for kalkulering av tids-serier av biomasse.

Forskere og studenter fra *Myanmar* deltok på tokt med forskningsskipet Dr. Fridtjof Nansen i Bengalbukta for ressurs- og miljøkartlegging. Næringsutvikling og akvakultur inngår som en av tre hovedpilarer i Ffu, og vekstpotensialet i marin akvakultur i *Myanmar* anses som betydelig. Politisk ustabilitet og vanskelige rammebetingelser for næringsliv er sentrale utfordringer.

Forberedende arbeid er gjennomført med sikte på oppstart av et fisk for utviklingsprogram med *Ghana* i 2019.

Multilaterale aktører som FAO, FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) og Interpol bisto flere land med kapasitetsutvikling for å forebygge ulovlig, urapportert og uregistrert fiske og fiskerirelatert kriminalitet. Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner bidro til bedre fiskeriforvaltning. Caritas Norge og Conservation International fikk støtte til tiltak i *Colombia*, mens det Kongelige Selskap for Norges Vel mottok støtte til tiltak i *Tanzania*.

Det faglige fiskerisamarbeidet mellom Norge og *Sri Lanka* har styrket *Sri Lankas* kompetanse innen ressurskartlegging og forskning. En ny nasjonal fiskerilov ble vedtatt i 2018 og førte til at et forslag til en revidert nasjonal plan for akvakultur og fiskeri er under utarbeidelse. Undersøkelsene til forskningsskipet Dr. Fridtjof Nansen rundt *Sri Lanka* i juli 2018 gjorde at det ble oppdaget flere nye fiskearter, målinger av omfanget av ulike typer plankton og av omfanget av mikroplast langs kysten. Norges støtte bidro videre til å etablere et havneregister for småbåter og GPS-monitorering.

Olje for utvikling (Ofu)

Ofu bidro til kapasitetsbygging av myndighetsinstitusjoner i *Somalia*, retningslinjer for boring og miljøkonsekvensvurderinger i *Libanon*, og styrking av kompetanse i *Irak*. I *Myanmar* bidro Ofu med kommentarer til ny petroleumslav og lov om skatteadministrasjon.

I *Ghana* har Norges støtte bidratt til å styrke landets petroleumsforsvaltning, inkludert en vellykket gjennomføring av den første åpne lisensrunden på nye oljefelt og utarbeidelse av en ny nasjonal plan for bærekraftig forvaltning av petroleumssektoren.

I *Sudan* ble olje for utvikling og fiskeriforvaltningssamarbeidet videreført. Ofu-samarbeidet ble hemmet av den politiske ustabiliteten som preget Sudan i 2018.

En midtveisgjennomgang av Ofu-programmets samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) viste gode resultater. UNEP bidro bl.a. med opplæring av personell fra Iraks olje- og miljødepartementer i kartlegging av oljeforurensning. På basis av opplæringen kartla et team fra de to departementene miljødelegasjoner som følge av oljesøl i områder som er gjenerobret fra ISIL. Irak kan bygge videre på dette arbeidet for å planlegge opprydning og mobilisere ressurser.

I *Angola* styrket Ofu-programmet angolanske petroleumsmyndigheters generelle forvaltningskompetanse og operasjonelle kapasitet. Gjennom opplæring i brønnkontroll er fagmyndighetene mindre avhengig av fagkompetansen i det nasjonale oljeselskapet eller hos eksterne aktører.

Ofu styrket *Mosambiks* evne til å forvalte landets petroleumssressurser, gjennom faglig støtte til myndighetene. *Mosambiks* oljedirektorat kom i mål med å få undertegnet alle kontrakter i den femte konsesjonsrunden.

Forsinkelser i Ofu-samarbeidet mellom Norge og *Tanzania*, innebar begrenset gjennomføring av aktiviteter og resultatoppnåelse. Det ble gjennomført strategiske miljøanalyser og konsultasjoner med berørte lokalsamfunn og myndighetsinstitusjoner i Zanzibar. Det ble gitt opplæring i oljevernberedskap, datahåndtering og utarbeidelse av forskrifter.

I *Uganda* bisto Ofu-programmet myndigheter med å utvikle forvaltningsevne, lovverk, åpenhet og ansvarliggjøring rundt landets gryende petroleumsvirksomhet.

Støtten til sivilt samfunn bidro både til å bygge kapasitet blant lokale organisasjoner og til at myndigheter holdes ansvarlig for forvaltningen av landenes petroleumssressurser. I *Uganda* bidro sivilsamfunnsaktører til at myndighetene søker om medlemskap i «Extractive Industries Transparency Initiative» (EITI). Sivilsamfunnstiltakene ble delvis finansiert under tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn* og tidligere kap. 150 *Bistand til Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Afrika*.

Statistikk for utvikling

Statistisk sentralbyrå (SSB) støttet kompetanseoverføring og utvikling av verktøy som bidro til økt datakvalitet og kunnskap om nødvendig datagrunnlag for å vurdere oppnåelse av bærekrafts-

målene. SSB utviklet også metodekurs i spørreundersøkelser for å sikre generell kvalitetsøkning i data som samles inn. Dette videreutvikles til et læringskurs. Støtte til statistikkorganisasjonen Paris21 styrket utvikling av nasjonale statistikkstrategier og fremmet tiltak for å øke finansielle ressurser til statistikkutvikling i utviklingsland.

Likestilling for utvikling (LIKE)

Arbeidet med å opprette et bilateralt institusjons-samarbeid med Etiopia og Nepal var sentralt i 2018. Samarbeidsområder og målsettinger for et mulig program i begge land er utarbeidet, og det var delegasjonsbesøk både til og fra Nepal og Etiopia mellom statlige samarbeidsaktører i de respektive landene.

Anti-korrupsjon

Støtten til Korrupsjonsjegernetverket og U4-ressursenter mot korrupsjon ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen ble videreført. Nye avtaler ble inngått med bl.a. FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC). Dette har gitt UNODC mulighet til å bistå flere land med å oppfylle forpliktelsene under FN-konvensjonen mot korrupsjon. I nært samarbeid med Norge og Peru arrangerte UNODC et ekspertmøte i Lima, Peru, om bekjempelse av storskalakorrupsjon.

Hav for utvikling

I Prop. 1 S (2018–2019) fremgikk det at havrelaterte programmer samles under fellesbetegnelsen «Hav for utvikling». En skisse for mulig innretning og avgrensning for et nytt program ble utviklet i 2018.

Øvrig samarbeid

Sluttgjennomgangen av samarbeidsprosjektet mellom Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og en rekke sørindiske miljøinstitusjoner om klimasmart landbruk har dokumentert at prosjektet oppnådde resultater både i og utenfor *India*. Prosjektet utviklet kunnskapssentre som ved bruk av meteorologiske data og analyser kan tilby råd til lokale bønder. Slike kunnskapssentre settes nå opp i fem indiske delstater. Basert på den indiske erfaringen, testes modellen også ut i seks afrikanske land. Et samarbeidsprosjekt mellom SINTEF og indiske institusjoner har dokumentert at det er mulig å erstatte skadelige klimagasser med ufarlige gasser i forbindelse med nedkjøling

av mat og luft, også under ekstreme varmekorhold.

Norge bidro også til å styrke kapasiteten innen katastroforebygging på *Sri Lanka* ved å støtte et faglig samarbeid mellom Norges Geotekniske Institutt og «National Building Research Organisation» (NBRO). Samarbeidet resulterte bl.a. i at ni tidligvarslingsystemer for jordskred ble installert i 2018, samt kartlegging av sårbare områder. Systemet sender ut en advarsel på SMS til det lokale senteret for katastrofehåndtering, og muliggjør digital overvåking av data.

Norge støttet dialog, kapasitetsbygging og prosjektsamarbeid i *Kina* i de to prioriterte pilarene miljø/klima og samfunns-/forvaltningsmodeller. Gjennom prosjektsamarbeid på klima- og miljøområdet har Norge fortsatt et langsiktig engasjement for å heve nasjonal kompetanse om

bl.a. miljøgifter, biomangfold og bærekraftig jordbruk og aquakultur. Samarbeidsprosjektene om samfunns-/forvaltningsmodeller dekker bl.a. fremme av den nordiske velferdsmodellen samt næringslivets samfunnsansvar. Flere av prosjektene i *Kina* blir i økende grad også sett i sammenheng med andre «for utvikling»-programmer i Kunnskapsbanken, noe som styrker både prosjektene, oppfølgingen og resultatene av disse.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 888,7 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 27 mill. kroner fra 2019. 50 mill. kroner foreslås i økt satsing på posten, mens 23 mill. kroner foreslås flyttet til post 71 *Forskning* knyttet til forskningssamarbeid i regi av Norges forskningsråd med *India*.

Kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>		621 700	461 200
71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>		1 091 966	1 191 966
72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>		1 142 000	867 000
73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>		75 000	160 000
75	NORFUND – tapsavsetting		468 750	480 000
95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland		1 406 250	1 365 000
	Sum kap. 0162		4 805 666	4 525 166

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi er blant Regjeringens satsinger i utviklingspolitikken. En lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til anstendige arbeidsplasser, muligheter for kvinner og unge og skatteinntekter til samfunnet, er nøkkelen til bærekraftige samfunn. Det er et mål å bidra til at det blir tryggere og dermed mer attraktivt å investere i utviklingsland – både for lokale og internasjonale aktører. Dette kan oppnås gjennom styrket samarbeid mellom privat sektor, det internasjonale samfunn og det enkelte lands myndigheter i utforming av lover, regler og rammevilkår som styrker forutsigbarhet for alle parter. Bedre tilgang til finansi-

ering for små og mellomstore bedrifter og stabil elektrisitet til overkommelig pris er viktige forutsetninger for næringsutvikling og arbeidsplasser. Lokal, regional og internasjonal handel er en driver for å sikre flere arbeidsplasser og økt verdiskaping. Derfor er det nødvendig med handelsrettet utviklingssamarbeid. Slike tiltak er nødvendig for å skape vekstmuligheter og gode forutsetninger for økonomisk vekst i utviklingsland. Norfund er vårt viktigste instrument for å investere i markeder og virksomheter som gir utvikling i utviklingsland. Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) i Verdensbankgruppen er vår viktigste multilaterale kanal for næringsutvik-

ling. Staten bidrar med kapital gjennom disse institusjonene. Satsing på landbruk er et av de mest virkningsfulle tiltakene mot ekstrem fattigdom.

Post 70 Næringsutvikling og handel, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til næringsutvikling i utviklingsland. Et velfungerende og ansvarlig næringsliv er grunnleggende for å skape arbeidsplasser og økonomisk vekst, og dermed bidra til fattigdomsreduksjon. Næringsutvikling skaper grunnlag for skatteinntekter, som kan finansiere viktig infrastruktur og offentlige tjenester. En høyere grad av digitalisering i utviklingsland kan bidra til et mer effektivt næringsliv, tilgang til nye markeder, innovasjon og skalering. Utviklingsland trenger flere bærekraftige bedrifter for å sikre varig økonomisk vekst. Dette krever at investorer og entreprenører tør å satse i utfordrende og risikable markeder. Dette krever også at selskap utviser aktsomhet og kartlegger risiko på menneskerettighetsområdet, klima og miljø, risiko for barnarbeid, og risiko for moderne slaveri, som er en samlebetegnelse for situasjoner hvor personer under tvang utnyttes grovt. Særlig er dette viktig for selskaper som opererer i krevende markeder. Norads evaluering av menneskerettigheter og næringsliv i norsk utviklingssamarbeid fant at FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) er godt forankret i stortingsmeldinger og førende dokumenter for utviklingssamarbeid, men at implementeringen av de politiske føringene er ufullstendig.

Privat sektor utvikler teknologi og nye løsninger for å nå bærekraftsmålene. Bistanden skal være risikoavlastende og bidra til forbedring av rammebetingelser for næringsutvikling og investeringer. Innsatsen skal særlig bidra til å skape bærekraftige arbeidsplasser i de minst utviklede landene i Afrika sør for Sahara.

Denne bevilgningen dekker bl.a. følgende tilskuddsordninger:

- Samarbeid om rammevilkår for næringsutvikling i utviklingsland
- Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, og bærekraftsmål 9 –

Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jobbskapingen i utviklingsland er økt
- Eksporten av varer og tjenester fra fattige land er økt
- Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår

Norsk innsats bygger på Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk* og Meld. St. 35 (2014–2015) *Sammen om jobben – Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet*.

Prioriteringer 2020

- Kartlegge eksportmuligheter, forenkling av grense- og tollprosedyrer og tiltak for kvalitets-sikring og heving av standarder
- Skape bærekraftige arbeidsplasser i minst utviklede land i Afrika sør for Sahara
- Bidra til forutsigbare rammevilkår i utviklingsland
- Legge til rette for mer investeringer, økt handel og strategiske partnerskap med næringslivet
- Økt verdiskaping gjennom strategisk innsats i utvalgte sektorer og verdikjeder, herunder innen digitalisering
- Bedre finansielle tjenester for små og mellomstore bedrifter i utviklingsland
- Vurdere bistandsfinansielle instrumenter for økt resultatoppgjør
- Styrke utviklingseffektene av investeringer i utviklingsland
- Fremme ansvarlig næringsliv i utviklingsland

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 161 *Næringsutvikling*, post 70 *Næringsutvikling* og kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 76 *FN og globale utfordringer* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målet med bevilgningen under kap. 161 *Næringsutvikling*, post 70 *Næringsutvikling* i 2018 var å bidra til inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst og jobbskaping i utviklingsland. Innsatsen skulle bidra til fattigdomsreduksjon gjennom å legge til rette for private investeringer, jobbskaping og kompetansebygging.

Ordnningen «Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland» skal redusere risiko ved private investeringer, bidra til jobbskaping gjen-

nom økt næringsvirksomhet og bidra til økt tilgang på fornybar energi. I 2018 ble det gitt støtte til forundersøkelser, partnersøk og opplæring innen energi, landbruk, fisk og marine ressurser, maritim sektor og informasjonsteknologi.

Gjennom et strategisk partnerskap med Brynhild-gruppen og Norges Vel i Mosambik har 22 000 småbønder fått bedre markedstilgang ved bruk av det digitale verktøyet ConnectCaju.

Det ble inngått en fireårig avtale med fondet Global Fund to End Modern Slavery (GFEMS) med fokus på slavefrie leverandørkjeder i utvalgte industrier, og motarbeide slaveri knyttet til global og nasjonal migrasjon.

Det var et mål at utviklingslandene integreres bedre i det internasjonale handelssystemet. Bistanden var særlig rettet inn mot tiltak for økt eksport fra små og mellomstore bedrifter, enklere grense- og tollprosedyrer, analyser for en kunnskapsbasert handelspolitikk og heving av standarder og kvalitetssikring.

Partnerskapet for handelsbistand til de minst utviklede land (Enhanced Integrated Framework) bidro til kapasitetsbygging for de aller fattigste landenes handel. I Togo har innsatsen bidratt til at inntektene fra eksport av soyabønner har økt med 50 pst.

Gjennom Verdensbanken og Verdens tollorganisasjon (WCO) fikk mange utviklingsland bistand til handelsfasilitering. Etiopia innførte elektroniske opprinnelsesbevis. Liberia reduserte antall tollinspeksjoner og kuttet listen over varer som krever importtillatelse. Øst-Timors lovgivning om plante- og dyrehelse ble endret i samsvar med internasjonale standarder. I Vietnam ble vilkårene for handel forbedret ved etablering av en ny konsultasjonsmekanisme mellom tolladministrasjonen og næringslivet. Det internasjonale handelssenteret lanserte en nettportal med markedspriser i sanntid for mer enn 300 landbruksprodukter. Dette betyr en sterkere forhandlingsposisjon for småbønder.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 461,2 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 160,5 mill. kroner fra 2019, hvorav 25 mill. kroner foreslås flyttet til post 75 *NORFUND – tapsavsetting* knyttet til ordning for prosjektutvikling og risikoavlastning, 50 mill. kroner foreslås flyttet til kap. 164 *Likestilling*, post 73 *Sårbare grupper* knyttet til Global Fund to End Modern Slavery og 85,5 mill. kroner foreslås flyttet til poster under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak for å bedre ernæring, matsikkerhet og klimatilpasset landbruk i utviklingsland. Tiltakene skal ses i et matsystemperspektiv. Både multilaterale kanaler og bilateral bistand særskilt rettet mot partnerland er inkludert. I tillegg skal småskala matprodusenter (slik som småbrukere og småskala fiskere) prioriteres.

Regjeringens handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk 2019–2023 *Mat, mennesker og miljø* er lansert. Handlingsplanen og strategien for klimatilpassing, forebygging av klimarelaterte katastrofer og bekjempelse av sult gir viktige føringer for prioriteringene over denne budsjettposten.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål slik som 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Bærekraftige matsystemer er etablert
- Flere mennesker, og spesielt kvinner, tar del i den formelle landbruksøkonomien
- Vilårene for småbrukere og småskala fiskere er bedret
- Veksthemning blant barn er redusert

Prioriteringer 2020

Handlingsplanen for bærekraftige matsystemer fastlegger Regjeringens prioriteringer framover. En økt satsing på 100 mill. kroner på matsikkerhet er foreslått for å operasjonalisere målene i handlingsplanen.

I handlingsplanen er økt matsikkerhet gjennom bærekraftige matsystemer den overordnede målsettingen. Videre inneholder planen følgende fire delmål:

- Økt bærekraftig og klimatilpasset matproduksjon og økt produktivitet fra variert landbruk, fiskeri og akvakultur

- Økt bærekraftig verdiskapning og næringsutvikling i matsektoren som gir stabil tilgang på sunn og trygg mat og mindre matsvinn
- Bedre ernæring og bærekraftig forbruksmønster basert på økt kunnskap og tilgang til et variert og sunt kosthold, trygg mat og rent drikkevann
- Bærekraftige matsystemer er fremmet i nasjonale, regionale og globale rammeverk og styrket gjennom institusjonsbygging

Arbeidet følges opp på nasjonalt nivå gjennom utenriksstasjonene og i samarbeid med sivilt samsfunnsorganisasjoner, forskningsinstitusjoner og privat næringsliv. I tillegg er samarbeid med multilaterale organisasjoner viktig for operasjonaliseringen.

Multilaterale kanaler som mottar midler over denne posten er FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO), Det internasjonale fondet for jordbruksutvikling (IFAD), Konsortiet for internasjonal landbruksforskning (CGIAR), Den globale stiftelsen for avlingsmangfold (Crop Trust) og Verdens matvareprogram (WFP).

Rapport 2018

Rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv*, post 81 *Matsikkerhet og klimatilpasset landbruk*, kap. 150 *Bistand til Afrika*, post 78 *Regionbevilgning for Afrika* og deler av kap. 171 *Multilaterale finansinstitusjoner*, post 71 *Regionale banker og fond* i Prop. 1 S (2017–2018). Tiltakene som mottok støtte fra disse bevilgningene har alle på forskjellige måter arbeidet for å øke matsikkerheten lokalt og nasjonalt.

Porteføljen består av løpende avtaler hvor Norge har vært giver over flere år, og noen nye avtaler inngått mot slutten av 2018. For sistnevnte vil rapportering av resultater starte fra neste år.

Bilateral bistand

Norges støtte til matsikkerhet og klimarobust landbruk i *Nigeria* gjennom FAO, bidro til økt selvforsyning for sårbare målgrupper. 12 000 husholdninger fikk distribuert såvare med økt motstand mot tørke, opplæringstiltak og installering av vannpumper. Dette har bidratt til forbedrede avlinger. Det er etablert frøfarmer som har bidratt til selvforsyning av frø i lokalsamfunn. Prosjektet fokuserte spesielt på kvinner.

Konflikten i *Sør-Sudan* førte til omfattende humanitær krise og matmangel. Norge bidro gjennom FAO til at 800 000 husholdninger fikk veiled-

ning, fiskeutstyr og hjelp til dyrking av mat. Programmet vaksinerte 7,4 millioner husdyr og behandlet 1,3 millioner husdyr.

I *Tanzania* bidro støtten til Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania til å etablere tre bondekooperativer for å gi markedsadgang til totalt 1 278 småbønder. Det ble også etablert en ny tefabrikk med kapasitet til å produsere 50 tonn te daglig.

Hovedinnsatsen på landbruksområdet i *Malawi* var støtte til et program i regi av Verdensbanken. Gjennom programmet bidro Norge til at landbruksministeriet ga veiledning til 81 444 bønder i landbruksmetoder med fokus på klimatilpasning. Mer enn halvparten av disse var kvinner. I Malawi har støtten til småbønder i regi av frivillige organisasjoner, oppnådd bedre matsikkerhet, ernæringsstatus og økte inntekter. Målgruppen er bedre rustet mot flom og tørke ved hjelp av mer klimatilpassede dyrkningsmetoder. Malawi Lake Basin Programmet veiledet i overkant av 127 000 familier i forbedrede landbruksteknikker. 37 545 familier la om til et mer klimatilpasset landbruk, og rundt 15 000 familier fikk økte inntekter.

Støtte til klimatilpasset landbruk i *Mosambik* har bidratt til at 20 000 husholdninger har forbedret livsgrunnlaget sitt. Over 235 småbruks- og bondeforeninger har fått bistand til å legalisere retten til eiendommen sin, og muligheten til en rettferdig ressursfordeling. Kvinners engasjement i ledelsesposisjoner er forbedret. Prosjektområdene kan vise til økt produksjon. Støtten har nådd totalt 61 000 småbønder.

Multilateral bistand

Joint UN Program 'Accelerating Progress towards the Economic Empowerment of Women' (JPR-WEW), mottok 10 mill. kroner i støtte for kvinnelige småbønder i Etiopia, Rwanda, Niger, Nepal, Guatemala, Liberia og Kirgisistan. Siden 2014 har programmet nådd omlag 50 000 kvinner og 12 000 menn, indirekte 316 000 familiemedlemmer. I 2018 økte landbruksproduksjonen for kvinner i prosjektet med om lag 30 pst. Det er nå kvinner i ledende posisjoner i ca. 80 pst. av organisasjonene som støttes.

Biomangfold øker mulighetene til å håndtere miljø- og klimaendringene. *FAOs Kommisjon for genetiske ressurser og Traktaten for Plantegenetiske ressurser* fokuserer på global biodiversitet, forvaltning av gener, og mottar årlig kjernestøtte fra Norge. Forvaltningskapasitet i utviklingsland er styrket. Internasjonale informasjonssystemer for

plantegenetiske ressurser, WIEWS og GENE-SYS, er styrket.

Den globale stiftelsen for avlingsmangfold (Crop Trust, GCDT) arbeider gjennom Crop Wild Relatives (CWR)-prosjektet med å samle, bevare og avle matplantenes ville slektninger. Det er derfor ønske om å avle disse egenskaper inn i dagens matplanter. GCDT har så langt samlet, utredet og lagret 4 000 ville matslektninger fra 29 forskjellige matplanter. Prosjektet har 19 avlsprosjekter innenfor 19 forskjellige matplanter. Norges støtte til GCDT om CWR er på 40 mill. kroner årlig til og med 2020.

Konsortiet for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) mottok 99,7 mill. kroner fra Norge i 2018. CGIAR sikrer og gjør tilgjengelig biologisk mangfold for alle land og samarbeider med nasjonale forskningsinstitusjoner.

Som del av *Fisk for utviklingsprogrammet* mottok FAO støtte til to tiltak: 1) klimatilpasning i fiskeri- og akvakultursektoren som bistår utviklingsland i å utvikle og implementere planer, og 2) tiltak for klimatilpasning som promoterer sosioøkonomisk utvikling. Dette er særlig relevant for små øystater.

Verktøy for å lage nasjonale klimatilpasningsplaner testes i Saint Lucia, Sør-Afrika og Filippinene. Norge bidrar til biosikkerhet for bærekraftig akvakultur i Indonesia og Vietnam. Landene er store oppdrettsprodusenter, men har manglende biosikkerhetspraksis.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 192 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 100 mill. kroner fra 2019.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII, pkt. 6 om kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-11) med 120 mill. kroner pr. år i perioden 2019–2021.

Post 72 Fornybar energi, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak som bidrar til tilgang til elektrisitet, fornybar energi og mobilisering av privat sektor. Dette skjer gjennom tiltak som forbedrer investeringsklimaet, reduserer risiko, bygger ut strømmettet, støtter lokale strømløsninger og energieffektivisering, samt utfasing av kull. Bevilgningen er særlig rettet mot partnerland i Afrika, til bilaterale prosjekter. I tillegg gis energibistand gjennom internasjonale organisasjoner og multilaterale kanaler, som bl.a. Verdensbanken, Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)

og de regionale utviklingsbankene. Bevilgningen må sees i sammenheng med bevilgningen til Norfund, som investerer om lag halvparten av fondet i fornybar energi. Denne bevilgningen bidrar med å tilrettelegge for investeringene til Norfund og private i produksjon av fornybar energi i utviklingsland.

Tilgang til energi er en forutsetning for næringsutvikling og jobbskaping. Utbygging av fornybar energi vil bidra til å unngå økte utslipp av klimagasser fra fossil elektrisitetsproduksjon.

Posten er foreslått redusert sammenlignet med 2019. Dette ut fra en erkjennelse av at det fra 2020 vil iverksettes en ny strategi for fornybar energi, inkludert en ny satsing på garantier for investeringer i fornybar energi i utviklingsland, og at det vil ta tid å etablere en prosjektportefølje som kan absorbere den raske opptrappingen av innsatsen som har skjedd fra 2017. Det er et ønske om å sørge for at det kan etableres en effektiv fornybar innsats i henhold til den nye strategien, som deretter vil kunne økes over tid.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt
- Utslipp fra energisektoren er redusert

Prioriteringer 2020

Risikoavlastning for privat sektor og mer investeringer i fornybar energi vil prioriteres i 2020. Satsingen vil bygge på samarbeid med og styrking av etablerte og velfungerende garantiordninger for å tette gap på den internasjonale garantiarenaen. Samarbeidet skal også senke terskelen for norske fornybar aktører til å få tilgang til garantier til fornybarinvesteringer. Det arbeides med en slik garantiordning og regjeringen vil komme tilbake til detaljene når dialog med aktuelle partnere er gjennomført. Det opprettes også en tilskuddsordning for å senke finansieringskostnadene for fornybar energi i lavinntektsland og sårbare stater. Regjeringen vil ev. komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendig fullmakt for ordningen.

Støtte til forundersøkelser og infrastruktur gjennom Norad vil fortsatt være viktig for å styrke privat sektor. Innsatsen koordineres med Nor-

funds investeringer i fornybar energi, Norfunds nye ordning for støtte til prosjektutvikling, samt med innsats gjennom utviklingsbankene og Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).

Videre vil Norge samarbeide om å styrke energiforvaltningen i mottakerlandene og utbygging av strømnnett for transport av kraft til husholdninger, næringsvirksomhet, industri, skoler, sykehus, osv., foruten desentraliserte strømløsninger og innsats for rene kokeløsninger.

Bilateralt energisamarbeid rettes i hovedsak inn mot partnerlandene Mosambik, Myanmar, Nepal, Tanzania og Uganda, noe mer avgrenset støtte til bl.a. Angola og Liberia, samt multilateral innsats gjennom utviklingsbankene og internasjonale partnerskap og initiativ, herunder også regionale tiltak særlig rettet inn mot øystater.

Digitale løsninger er sentralt i elektrisitetssektoren, både for tilgang for fattige, for kraftproduksjon og for energieffektivisering, dette vil bli utnyttet i bistanden til fornybar energi.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 166 *Klima, miljø og fornybar energi*, post 74 *Fornybar energi* i Prop. 1 S (2017–2018).

Målet for bevilgningen i 2018 var å bidra til FNs bærekraftsmål om å sikre tilgang til bærekraftig energi til en overkommelig pris. Satsingen skulle også bidra til å redusere utslipp av klimagasser fra energisektoren.

Norsk støtte til *International Centre for Hydro-power (ICH)* har resultert i at Nepal bygger vannkraftprosjekter iht. internasjonale standarder for miljøhensyn, helse, sikkerhet og sosiale aspekter. I Myanmar har støtten ført til at Toolei, selskapet som utvikler Bawgata-kraftverket i Karen, i større grad unngår lokale konflikter i forbindelse med utbyggingen. I Zambia har kurs for 80 ansatte i Zambias elektrisitetsverk ZESCO bidratt til reduksjon av tyveri av strøm og tap i overføringslinjene. Vedlikeholdsteam på store anlegg som Kariba, Kafue og Livingstone har oppgradert sin kompetanse.

Partnerskapet *Energising Development (EnDev)*, som har aktiviteter i 25 land, bidro i 2018 til at 1,4 millioner mennesker fikk tilgang til moderne kokeovner og 700 000 tilgang til strøm. Over 60 pst. av budsjettet brukes i Afrika Sør for Sahara. Norge finansierer om lag 10 pst. av EnDevs budsjett.

Om lag 3 700 husholdninger i to flyktningeleirer i Rwanda og Etiopia har fått tilgang til rene og effektive kokeovner og brensel, gjennom norsk støtte til *Clean Cooking Alliance* (tidligere Global

Alliance for Clean Cookstoves). I Nepal har den norske støtten bidratt til å promotere rene kokeløsninger til om lag 600 000 mennesker i urbane strøk.

Støtten til Verdensbankens *Energy Sector Management Assistance Program (ESMAP)* har bidratt til innsats for å redusere fossile subsidier. I 2018 bidro teknisk assistanse og analysearbeid til at 17 land og to regioner oppnådde politisk forankring for subsidiereform. *Energy Subsidy Reform Assessment Framework* er en plattform etablert av ESMAP. Den bistår landene med design av subsidiereform. Teknisk assistanse fra ESMAP medførte i 2018 politikkenndring i Algerie, Madagaskar, Rwanda og Tunis.

Klimainvesteringsfondet *Scaling Up Renewable Energy Programme (SREP)* har som mål å bidra til økt tilgang til energi i lavinntektsland og samtidig redusere utslipp. Norge har støttet fondet siden 2009, i 2018 med 15 mill. kroner. Programmet har levert på sine hovedresultatmål, men det er noe vei fram til full måloppnåelse. I 2018 ble nærmere 5 MW elektrisitetsproduksjon igangsatt og 150 MW geotermisk kapasitet er boret som forberedelse til utvikling og produksjon i Kenya.

Norges samarbeid med *Clinton Climate Initiative (CCI)* bidrar til at fornybare energiteknologier erstatter strøm fra dieselkraftverk i sårbare øystater. I 2018 ble et 3 MW solkraftverk satt i drift på den karibiske øya St. Lucia og de planlegger et solkraftverk på 10 MW med batterilagring på samme øy. Tilsvarende prosjekter er under utvikling i andre øystater.

Gjennom *Norads støtteordning for næringsutvikling innen fornybar energi* ble det som risikofullt gitt støtte til forundersøkelser av kraftverk i en rekke land. Solkraftverk i Mosambik og Egypt er under bygging og solkraftanlegg i Kamerun har gitt husholdninger tilgang til strøm. Flere forundersøkelser har ført til at prosjekter ikke blir realisert pga. høy risiko og utfordrende lokale rammebetingelser.

I Tanzania hadde elektrifiseringsprosjekter under avtalen med Rural Energy Agency (REA) god progresjon. Om lag 143 000 mennesker har fått tilgang til strøm i 2018. Om lag 4 200 personer har deltatt på informasjons- og opplæringsarrangementer i 59 landsbyer. Det anslås at månedlig inntekt i de aktuelle områdene er økt med 41 pst. i gjennomsnitt, og over 300 nye jobber er skapt som følge av prosjektet.

I Mosambik bidrar Norge med støtte til rehabilitering og oppgradering av linjer og trafostasjoner. Det nye solkraftverket som ferdigstilles i Mocuba (40 MW) skal sikre tilgang til mer pålitelig og fornybar energi i Mosambik. Anlegget for-

ventes å levere 77 000 MWh per år og produsere nok energi til 175 000 husholdninger når det kommer i produksjon i 2019.

I Nepal har den norske støtten til fornybar energi bidratt til kunnskapsoverføring innen vannkraft, utvikling av miljøkonsekvensanalyser og bygging av energiinfrastruktur. Den norske innsatsen har bidratt til bedre tilgang til strøm og bærekraftig økonomisk vekst, og jobbskaping basert på vannkraft. Ti store strømtransformatorer har blitt oppgradert slik at den nasjonale kapasiteten har økt. I *Electricity Transmission Expansion and Supply Improvement Project* er det til nå bygget 190 km transmisjonslinjer av 280 km.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 867 mill. kroner for 2020.

Dette er en reduksjon på 275 mill. kroner fra 2019, hvorav 20 mill. kroner foreslås flyttet til post under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overføres

Denne bevilgningen dekker kjernebidrag og øremerkede midler til Verdensbankens privat sektororganisasjon, Det internasjonale finansieringsinstituttet (International Finance Corporation, IFC). De øremerkede midlene gis til flergiverfond på prioriterte områder innen næringsutvikling. Kjernebidragene til IFC gis i form av innskudd ved kapitaløkninger, dvs. tilførsel av ny aksjekapital fra medlemslandene. En slik kapitaløkning vil gjennomføres i 2020–2024, etter prinsippbeslutning på Verdensbankens vårmøte i april 2018.

IFC har gode resultater med å skaffe tilveie privat kapital og innovative finansieringspakker. Et viktig instrument er IDA18 Private Sector Window for anvendelse i de fattigste landene, og Verdensbankens garantiinstitutt MIGA. IFC er en viktig finansiell samarbeidspartner for norske bedrifter og Norfund i utviklingsland. IFC fokuserer på privat sektorutvikling i sårbare stater.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, og bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål, som er overordnet strategisk mål for IFC:

- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst

Prioriteringer 2020

Norge vil bidra til utvikling av privat sektor og jobbskaping i sårbare stater (totalt 22 land i Afrika), støtte Compact with Africa, og utvikle små og mellomstore bedrifter.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 171 *Multilaterale finansinstitusjoner*, post 70 *Verdensbanken* og post 72 *Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner* i Prop. 1 S (2017–2018). I 2018 var målet å bidra til utvikling av privat sektor for å oppnå økonomisk vekst.

IFC er den største globale utviklingsinstitusjonen som fokuserer på privat sektor. I 2018 omfattet IFCs investeringer over USD 23 mrd. hvorav 30 pst. gikk til IDA-land, 36 pst. var klimarelaterte og 45 pst. omfattet rådgivning til kvinner og likestilling. Dette er en merkbar økning fra foregående år.

Det vises til kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 72 *Strategisk samarbeid*, for rapport 2018 for initiativene Compact with Africa og Conflict-Affected States in Africa (CASA).

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 160 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 85 mill. kroner fra 2019.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII, pkt. 4 om kapitaløkning i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) med inntil USD 46,1 mill. for perioden 2020–2024.

Post 75 Norfund – tapsavsetting

Post 95 Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Denne bevilgningen dekker kapitalforsterkning til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund), hvor 25 pst. av tildelingen utgjør en tapskapital. I tillegg dekker post 75 midler til ny ordning for prosjektutvikling og risikoavlastning i Norfund.

Bevilgningen under begge poster gjør det mulig for Norfund å bidra til utvikling av bære-

kraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. Norfund gjør dette gjennom å bidra med egenkapital og lån til å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. Målsetningen er å etablere virksomhet som ellers ikke hadde blitt igangsatt som følge av høy risiko. Norfund fokuserer på Afrika sør for Sahara, utvikling av lønnsomme bedrifter, særlig innen ren energi, finanssektoren, grønn infrastruktur og vekstbedrifter innen landbruk.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon og bærekraftsmål 11 – Gjøre byer og bosetninger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det er skapt økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom utvikling av lønnsomme bedrifter
- Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder

Prioriteringer 2020

Norfund er en ansvarlig og langsiktig investor. Norfunds styre fastsetter planer for Norfunds virksomhet på grunnlag av Norfund-loven, vedtektene og strategi for virksomheten.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap.161 *Næringsutvikling*, post 75 *Norfund – tapsavsetting* og post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland* i Prop. 1 S (2017–2018).

Bevilgningen i 2018 hadde som formål å bidra til økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom utvikling av lønnsomme bedrifter.

Norfund hadde ved årsskiftet en total forpliktet portefølje på 22,3 mrd. kroner, en økning på 1,9 mrd. kroner fra 2017. Norfund hadde et høyt investeringsnivå i 2018 med nye investeringsforpliktelser på til sammen 3,5 mrd. kroner.

Av nye investeringsforpliktelser i 2018 var 956 mill. kroner i fornybar energi, 1,9 mrd. kroner i finansinstitusjoner, 163 mill. kroner innen mat og landbruk og 483 mill. kroner var investert i fond for små og mellomstore bedrifter (SMB-fond). Av disse ble 48 pst. gjort i Afrika sør for Sahara og 47 pst. i de minst utviklede landene (MUL). Resultatet etter skatt var på 1 188 mill. kroner. Norfund reinvesterer overskuddet i nye investeringer.

Den største enkeltinvesteringen i 2018 var SN Powers investering i vannkraftverket Bujagali i Uganda der SN Power nå eier 65 pst. av aksjene. Bujagali er et av de største vannkraftverkene i Afrika og produserer halvparten av elektrisitetsforbruket i Uganda.

I løpet av året realiserte Norfund egenkapitalinvesteringer i tre solkraftverk i Sør-Afrika, ett hotell i Afghanistan og en bank i Uganda. I tillegg ble to lån til banker i Honduras og Guatemala innfridd. Samlede realiserte gevinster regnskapsført i 2018 utgjorde 151 mill. kroner.

Jobbskaping er et sentralt mål, direkte gjennom investeringer i vekstkraftige selskaper og indirekte gjennom investeringer i utviklingsfremmende sektorer som kraftforsyning og finansinstitusjoner. Det ble gjennom året skapt 17 100 nye arbeidsplasser i porteføljen og det ble ytt 14 millioner lån til klienter. Det ble betalt 13,9 mrd. kroner i skatter og avgifter og produsert 17,4 TWh strøm.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 845 mill. kroner for 2020, fordelt med 480 mill. kroner på post 75 *Norfund – tapsavsetting* og 1 365 mill. kroner på post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*. Dette er en reduksjon på 55 mill. kroner fra 2019 som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen. Det foreslås også en flytting av 25 mill. kroner til post 75 *NORFUND – tapsavsetting* fra post 70 *Næringsutvikling og handel* knyttet til ordning for prosjektutvikling og risikoavlastning.

Kap. 163 Klima, miljø og hav

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		37 900	15 000
70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>		973 642	1 392 542
71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, <i>kan overføres</i>		467 967	517 967
	Sum kap. 0163		1 479 509	1 925 509

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Klima, miljø og hav er blant Regjeringens hovedsatsingsområder for internasjonalt utviklingsarbeid, og innsatsen styrkes i 2020.

Konsekvensene av klimaendringene rammer utviklingslandene og de mest sårbare statene særlig sterkt. Hyppigere tørke- og flomkatastrofer fører til sviktende avlinger i landbruket og ødelagt infrastruktur. Klimaendringene kan bidra til å undergrave det som hittil er oppnådd for å bekjempe fattigdom og for å nå bærekraftsmålene.

Regjeringen har derfor gjort klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse til et sentralt element i den norske utviklingspolitikken. Innsatsen på området skal trappes opp i årene framover. Samtidig vil arbeidet med reduksjon av utslipp av klimagasser og luftforurensning fortsette. Slik vil Regjeringen styrke det norske bidraget til gjennomføringen av Parisavtalen, arbeidet for bærekraftsmålene og gjennomføringen av det globale Sendai-rammeverket for katastrofeforebygging. Det grønne klimafondet (GCF) er hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering av utslippsreduksjoner og klimatilpasning i utviklingsland. Regjeringen vil doble det norske bidraget til GCF til 800 mill. kroner per år i perioden 2020–2023.

Det er et økende press på havmiljøet og marine ressurser flere steder i verden. Det er behov for økt internasjonal forståelse for havets økonomiske betydning, bærekraftig bruk av havets ressurser og hvordan god miljøtilstand fører til økt verdiskaping. Regjeringen har igangsatt en kraftig økning av innsatsen mot marin forsøpling i tråd med Regjeringens ambisjon om å sette av 1,6 mrd. kroner til innsats mot marin forsøpling i perioden 2019 til 2022.

I tillegg vil Regjeringen prioritere støtte til internasjonalt miljøsamarbeid med vekt på implementering av miljøavtaler og styrking av internasjonale rammeverk. Utviklingslands innsatser for å beskytte biodiversitet og tiltak mot miljøgifter vil også støttes.

Regjeringens satsing på fornybar energi utgjør også en viktig del av norsk klimainnsats, se omtale under kap. 162, *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 72 *Fornybar energi*. Regjeringens klima- og skogsatsing er også viktig, se omtale under kap. 1482, post 73 *Klima- og skogsatsingen* i Klima- og miljødepartementets budsjettproposisjon.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Denne bevilgningen dekker 65 pst. (ODA-andelen) av kostnadene til utbedring av Svalbard globale frøhvelv, jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) under kap. 2445 *Statsbygg*, post 31 *Igangsetting av ordinære byggeprosjekter*.

Prioriteringer 2020

Ankomsttunnelen til Svalbard globale frøhvelv har blitt utbedret med Statsbygg som byggherre. Arbeidet ble påbegynt i 2018 og frøhvelvet ble overført tilbake til Landbruks- og matdepartementets (LMD) administrasjon høsten 2019. 65 pst. av kostnadene kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Posten vil dekke eventuelle utgifter som blir fakturert i etterkant av ferdigstillelsen.

Rapport 2018

Rapport fra utbedringen vil utarbeides av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) til rapport 2019 i Prop. 1 S (2019–2020).

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 15 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 22,9 mill. kroner fra 2019 i tråd med anslått resterende behov knyttet til utbedring av Svalbard globale frøhvelv.

Post 70 Miljø og klima, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen, bærekraftsmålene, internasjonale miljøavtaler og prosesser, samt Sendai rammeverket for forebygging av klima- og naturkatastrofer.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Miljøet er bedre beskyttet
- Utslippene av klimagasser er begrenset
- Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret
- Motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket

Prioriteringer 2020

Norsk innsats skal i hovedsak gå til finansiering av tiltak for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og utslippsreduksjoner, inkludert kapasitetsbygging og teknologisamarbeid i utviklingsland. I tillegg vil Regjeringen støtte internasjonalt miljøsamarbeid og effektivisere arbeidet med å forebygge kommende katastrofer. Regjeringen vil derfor gjøre klimatilpasning og forebygging til et helt sentralt element i utviklingsarbeidet. Dette er i tråd med klimakonvensjonens mål om at støtten til klimafinansiering i utviklingsland skal være balansert mellom tiltak som reduserer utslipp og tilpasning og katastrofe-

forebygging. Satsingen må sees i sammenheng med oppfølging av handlingsplanen for bærekraftige matsystemer og bevilgning under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*.

Det grønne klimafondet (GCF) er hovedkanal for norsk multilateral klimafinansiering av utslippsreduksjoner og klimatilpasning i utviklingsland. Regjeringen vil doble det norske bidraget til GCF til 800 mill. kroner per år i perioden 2020–2023. Det vises til forslag til vedtak under romertall VI, pkt. 5 og romertall X, pkt. 10 om utbetalinger av tilskudd til GCF.

På det øvrige miljøfeltet er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF) de viktigste kanalene for norsk bistand på miljøområdet. UNEP er FNs viktigste miljøaktør. Norge inngikk i 2019 en ny avtale med UNEP for støtte på tilsammen 360 mill. kroner for perioden 2019–2021. GEF finansierer tiltak på de fem fokusområdene; biologisk mangfold, klima, internasjonale hav- og vannspørsmål, forørkning og miljøgifter. Norge har for perioden 2018–2022 gitt tilsagn om et norsk bidrag til GEF på 520 mill. kroner.

Andre prioriteringer på posten er støtte til FNs bosetningsprogram (UN-Habitat), og til viktig klimatilpasnings- og forebyggingsarbeid som gjøres av Verdens meteorologiorganisasjon (WMO), Meteorologisk institutt, FNs organ for katastrofe-forebygging (UNISDR), og Verdensbankens globale fasilitet for katastrofe-forebygging og gjenoppbygging (GFDRR).

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 166 *Klima, miljø og fornybar energi*, post 72 *Klima og miljø* i Prop. 1 S (2017–2018). I 2018 var målet å bidra til reduserte klimagassutslipp og effektiv og bærekraftig tilpasning til klimaendringer inkludert forebygging av katastrofer i utviklingsland. Som ledd i dette arbeidet var det et ytterligere mål om å bidra til å mobilisere økt klimafinansiering inkludert teknologisamarbeid og partnerskap med privat sektor. Samtidig var det et mål å styrke det internasjonale miljøsamarbeidet og finne gode løsninger på miljøproblemer i utviklingsland.

For å nå målet var *Det grønne klimafondet (GCF)* den viktigste multilaterale kanalen for norske midler i 2018. GCF mottok 400 mill. kroner fra Norge og hadde ved utgangen av 2018 godkjent 93 tiltak for utslippsreduksjoner av klimagasser og klimatilpasning i utviklingsland. GCFs portefølje er forventet å bidra til 1,45 milliarder tonn

CO₂ i unngåtte utslipp og redusert sårbarhet for 272 millioner mennesker. Afrikanske land har prioritet i GCF. Omtrent halvparten av all GCF-finansiering har blitt kanalisert til 36 klimaprojekter i Afrika, hvorav 15 allerede er under gjennomføring.

Viktig i arbeidet for å redusere klimagassutslipp og ozonnedbrytende stoffer var også arbeidet som gjøres gjennom Ozonfondet under Montrealprotokollen. Norge inngikk i 2018 en ny treårig (2018–2020) avtale med årlige bidrag på 18,2 mill. kroner til fondet for arbeidet med utfasing av ozonnedbrytende stoffer og de potente klimagassene hydrofluorkarboner (HFK) og perfluorkarboner (PFK). Ved utgangen av 2017 har 286 176 ODP tonn forbruk og 204 189 ODP tonn produksjon blitt faset ut. Av totalt 8 277 prosjekter som har blitt godkjent for finansiering av fondet har 7 201 blitt fullført. Dette gir en gjennomføringsrate på 87 pst.

På området katastroforebygging ble det i 2018 gitt støtte til FNs organ for katastroforebygging (UNDRR) og Verdensbankens fasilitet for katastroforebygging (GFDRR). GFDRR har gitt støtte til sårbare stater og regioner, bl.a. i Afrika og små øystater, for å bygge robuste samfunn og integrere risikoforebygging i landenes utviklingsplaner og -programmer. Det er bl.a. gitt støtte til tidlig varsling av ekstremvær, styrking av beredskap i byer, og forebyggingsarbeid både i tørkeutsatte og kystnære områder.

Norge bidro i 2018 til styrkede værvarslings-tjenester i Afrika og Sørøst Asia. Støtten ble i 2018 gitt gjennom Verdens meteorologiorganisasjon (WMO) sitt Globale rammeverk for klimatjenester (GFCS) i Afrika, og gjennom Meteorologisk institutt til bilateralt samarbeid i Asia. Norge støttet også FNs operasjonelle satellittprogram (UNOSAT) med å bygge kapasitet i Øst Afrika og Sørøst Asia i bruken av bl.a. satellittbilder. Støtte ble også gitt til et program for katastroforebygging med klimatjenester i byer i Asia gjennom Asian Disaster Preparedness Centre (ADPC) og et regionalt program for klimatilpasset utvikling og klimarobuste samfunn i Himalayaområdet gjennom den regionale organisasjonen ICIMOD.

Den globale miljøfasiliteten (GEF) er en viktig aktør på klimaområdet, men også i det øvrige miljøarbeidet. Norges bidrag på 130 mill. kroner til GEF i 2018 bidro til gjennomføring av GEFs fem fokusområder; biologisk mangfold, klima, internasjonale hav- og vannspørsmål, forørkning og miljøgifter. Påfyllingsforhandlingene til fondet, avsluttet i 2018, førte bl.a. til økt oppmerksomhet om og finansiering til marin forsøpling. Finansieringen

gjennom GEF er forventet å føre til utslippsreduksjon på 1 470 mill. tonn CO₂-ekvivalenter og til at 357 mill. hektar land- og havområder er bedre forvaltet for å bevare biologisk mangfold.

FNs miljøprogram (UNEP) mottok i 2018 115 mill. kroner til styrking av det internasjonale normative miljøarbeidet og tiltak gjennom de sju fokusområdene i arbeidsprogrammet; forurensing, styresett, økosystemer, bærekraftig produksjon og forbruk, klima, forebygging av katastrofer og konflikter, og miljøinformasjon. Norsk støtte bidro til alle fokusområdene, men spesielt arbeidet mot marin forurensing, økosystembasert katastroforebygging, og ivaretagelse av miljø under krig og væpnede konflikter.

På miljøområdet har *Verdens Naturvernunion (IUCN)* en unik rolle ved at både stater og sivilsamfunnsorganisasjoner, inklusive urfolksorganisasjoner, er medlemmer. Det ble inngått ny treårig rammeavtale med IUCN i 2018, med en årlig ramme på 21 mill. kroner. I 2018 fikk 75 land støtte fra IUCN til å utarbeide nasjonale mål og handlingsplaner for å tilbakeføre ødelagte områder som skog og beitemarker til bærekraftige økosystem.

Norge støttet i 2018 arbeidet med UNEPs flaggskiprapport *Global Environmental Outlook 6 (GEO-6)*. GEO-6 bidrar til internasjonal erfaringsdeling og debatt om løsninger for miljø og klima, med betydning for helse, matproduksjon og utvikling. Videre ble det gitt støtte til arbeidet med *Det internasjonale Naturpanelets (IPBES)* tilstandsrapport for naturen på jorda; «Global assessment of biodiversity and ecosystem services». Rapporten dokumenterer forringelse av naturmiljøet og tap av biodiversitet. IPBES mottok i 2018 fem mill. kroner til arbeidet med rapporten. *GRID-Arendal* omsetter miljøinformasjon og forskning til bruk for beslutningstakere i håndteringen av sentrale miljøutfordringer og bistår utviklingsland i å utvikle risikovurderinger og miljøovervåkings-systemer. GRID-Arendal mottok i 2018 15 mill. kroner til sitt arbeid.

På det bilaterale området kan fremheves støtten til Eastern Arc Mountains Conservation Endowment Fund (EAMCEF) i Tanzania. Fondet bidrar til vern og bærekraftig bruk av sårbare skogsområder. Eastern Arc-fjellene er et av Afrikas viktigste områder for biologisk mangfold, og avskoging er en stor utfordring. EAMCEF bidrar til å redusere drivkreftene bak avskoging bl.a. gjennom aktiviteter for å skape alternative inntekter for lokalsamfunn i disse områdene.

Et annet viktig bilateralt bidrag er støtten til Malis klimafond, som har som overordnet mål å

bygge et effektivt og pålitelig system for å konvertere klimarelatert finansiering til konkrete tiltak som styrker sårbare menneskers motstandskraft i møte med konsekvenser av klimaendringene.

Norsk bistand til Haiti er rettet mot utvalgte provinser som er spesielt utsatt for naturkatastrofer. Innsatsen har bidratt til styrket naturressursforvaltning, produksjon av fornybar energi, kartlegging av og beredskap for risiko, utdanning og kvinners rettigheter. Drift av planteskoler og bikuber har skaffet fattige familier tiltrenge inntektskilder og omplanting av mangrover har ført til bedre beskyttelse av kystområder og styrking av biologisk mangfold i havet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 392,5 mill. kroner for 2020.

Dette er en økning på 418,9 mill. kroner fra 2019, hvorav 300 mill. kroner er knyttet til økt bidrag til Det grønne klimafondet, 50 mill. kroner er knyttet til Tilpasningsfondet under Klimakonvensjonen og 100 mill. kroner knyttet til finansiering av tiltak for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og bekjempelse av sult. 31,1 mill. kroner foreslås flyttet til post under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII, pkt. 5 om kapitalpåfylling i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med inntil 520 mill. kroner i perioden 2018–2022.

Post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan overføres

Denne bevilgningen dekker tiltak for å følge opp regjeringens politikk for bærekraftig bruk og beskyttelse av hav og marine ressurser og havøkonomiens betydning for arbeidet med å nå FNs bærekraftsmål. Videre vil bevilgningen dekke tiltak for å styrke det internasjonale samarbeidet mot marin forurensning, med et særskilt fokus på forsøpling og mikroplast.

Havstrategien *Ny vekst, stolt historie* (2017), Meld. St. 22 (2016–2017) *Hav i utenriks- og utviklingspolitikken*, og Regjeringens oppdaterte havstrategi *Blå muligheter* (juni 2019) ser sammenhengen mellom god miljøtilstand, helhetlig økosystembasert forvaltning, bærekraftig bruk og verdiskaping. Havsatsingen understøtter også de utviklingspolitiske prioriteringene knyttet til klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse.

Mål 2020

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- En mer bærekraftig forvaltning av havets ressurser og bedre beskyttelse av marine økosystemer.
- Marin forsøpling og annen marin forurensning i utviklingsland er redusert.
- Klimatilpasning, forebygging og bekjempelse av sult.

Prioriteringer 2020

I 2020 vil følgende innsatser og områder prioriteres:

- Støtte til innsats for reduserte klimakonsekvenser for havet, herunder grønn skipsfart.
- Kompetanseoverføring om bærekraftig hav- og kystsoneforvaltning
- Styrking av internasjonalt- og regionalt havsamarbeid og samarbeid med utvalgte land
- Støtte opp under den globale innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske og fiskekriminalitet
- Støtte opp under utviklingen av bærekraftig havøkonomi i utviklingsland.
- Støtte til havforskning
- Økt kapasitet for å hindre utslipp av avfall og plast til havet gjennom støtte til avfallshåndteringssystemer i utvalgte land
- Informasjon og bevisstgjøring om marin forsøpling og miljøproblemer i havet hos myndigheter og i befolkningen
- Tiltak som vil bidra til å styrke det globale styringssystemet for å forhindre marin forsøpling
- Opprydding av eksisterende avfall og forsøpling, fortrinnsvis på strender og i kystnære strøk i utviklingsland
- Samarbeid med næringslivet for å styrke dets innsats for bærekraftig produksjon, forbruk og forsvarlig avfallshåndtering

Anbefalingene fra Statsministerens havpanel for en bærekraftig havøkonomi vil presenteres på FNs havkonferanse i juni 2020. Det vil deretter vurderes hvordan tiltak på posten kan støtte opp om relevante anbefalinger.

Innenfor området bærekraftige hav vil tiltak rettes inn mot arbeidet for å redusere klimakonsekvensene for havet, herunder grønn skipsfart og ivaretagelse av marint naturmangfold. På grønn

skipsfart bidrar Norge gjennom IMO til et prosjekt i utviklingsland og små øystater som har som hovedformål å bidra til teknologiutvikling og -overføring for å redusere drivhusgasser fra skipsfart.

Hav for utvikling-programmet vil være et viktig redskap for å fremme kunnskapsbasert havforvaltning i utviklingsland, noe som vil bidra til utviklingen av bærekraftige havøkonomier og derigjennom til å nå bærekraftsmål som fattigdomsbekjempelse og bekjempelse av sult. Det er stor interesse for å lære av norske erfaringer med bærekraftig forvaltning av naturressurser. Endelig geografisk fokus er under vurdering. Det er en ambisjon at programmet skaleres gradvis opp de neste årene. Fisk for utvikling programmet, som finansieres under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi* og inngår i Kunnskapsbanken, er en naturlig del av satsingen på hav og blå økonomi. Det samme gjelder andre havrelaterte program innen Kunnskapsbanken. EAF Nansenprogrammet og forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen» er en av hovedkomponentene i Fisk for utvikling. Programmet retter seg i hovedsak mot kyststater i Afrika sør for Sahara.

Tiltak som bidrar til kapasitetsbygging i utviklingsland for deres innsats mot UUU fiske og fiskekriminalitet, vil støttes, herunder innhenting og deling av data. Målet er å bidra til bærekraftig forvaltning av globale fiskerier, ved å bidra til bedre overvåking og oppfølging av landenes forpliktelser, inkludert iht. havnestatsavtalen (Port State Measures Agreement- PSMA).

På bakgrunn av forslag fra Norge og andre land har FNs generalforsamling vedtatt at 2021–2030 skal være FNs tiår for havforskning for bærekraftig utvikling. UNESCO/IOC arbeider med en plan som skal konkretisere arbeidet. Tiltak som fremmer internasjonalt samarbeid innen havforskning vil prioriteres under denne bevilgningen.

Tiltak i regi av FN-systemet og Verdensbanken vil bli prioritert. Posten vil også brukes til å styrke samarbeidet om hav med utvalgte land, herunder spesielt havdialogland og små øystater.

Norge arbeider aktivt for å få økt oppmerksomhet og oppslutning rundt bekjempelse av marin forsøpling. Problemet skyldes i stor grad manglende systemer for avfallshåndtering på land, men det er også havbaserte kilder til forsøpling. Særlig viktig er initiativet Norge har tatt i FNs miljøforsamling hvor det bl.a. er vedtatt en nullvisjon om tilførsel av plastavfall til havet. Norge arbeider for et nytt globalt rammeverk for å redusere marin forsøpling. Regjeringen har lansert bistandsprogrammet mot marin forsøpling og

har en intensjon om å sette av 1,6 mrd. kroner i perioden 2019–2022 for å bistå utviklingsland i å forebygge og håndtere marin forsøpling. Hovedandelen, 400 mill. kroner av denne bevilgningen vil derfor gå til tiltak mot marin forsøpling. Tiltakene vil bidra til å forbedre levevilkår i utvalgte samarbeidsland ved å tilby bedre avfallshåndtering, øke sysselsetting og sørge for bedre produktivitet av havet og dermed økt matsikkerhet i kystnære strøk.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker deler av tidligere kap. 166 *Klima, miljø og fornybar energi*, post 72 *Klima og miljø* i Prop. 1 S (2017–2018). I 2018 var målet å ta en lederrolle i det globale arbeidet med FNs bærekraftsmål 14 – bevaring og bærekraftig bruk av verdens hav i tråd med Meld. St. 22 (2016–2017) *Hav i utenriks- og utviklingspolitikken*.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling

I 2018 ble det besluttet å opprette et eget program for å bistå utviklingsland med å forhindre og redusere marin forsøpling. Programmet er en sentral del av Regjeringens havsatsing der det overordnede målet var å bidra til FNs bærekraftsmål 14 om bevaring og bærekraftig bruk av verdens hav i tråd med Meld. St. 22 (2016–2017) *Hav i utenriks- og utviklingspolitikken*.

Et av bistandsprogrammets mål er at Norge skulle ta en lederrolle i det globale arbeidet med FNs bærekraftsmål 14 om bevaring og bærekraftig bruk av verdens hav. *UNEP*, *IUCN* og *GRID-Arendal* utviklet nye norskstøttede programmer og innsatser rettet mot plast, mikroplast og marin forsøpling. *UNEP* la spesielt vekt på forurensningsagendaen og bidro i arbeidet med redusert plastforurensing. I 2018 hadde 127 land innført reguleringer for bruk av plastposer, 63 land innførte produsentansvar for engangsplast, og 27 land innførte avgifter for produksjon av plastposer. Som ansvarlig for de to første indikatorene av bærekraftsmål 14, bidrar *UNEP* til grunnleggende miljøkunnskap om status og tiltak for plastforurensing i hav. *UNEP* har en koordinerende rolle for det globale normative arbeidet mot marin forsøpling, fastsatt i vedtak fra FNs miljøforsamling.

Nasjonale regelverk for håndtering av avfall blir styrket i samarbeid med *sekretariatet til Basel, Rotterdam og Stockholm konvensjonene* samtidig som små øystater får hjelp fra *International Union*

for the Conservation of Nature (IUCN) til å håndtere avfall som treffer deres strender og truer økonomi og levevilkår. Disse prosjektene vil bidra til flere av delmålene i programmet.

I tillegg ble marin forsøplings-målinger fra 2018 lagt til i forskningsprogrammet til *forskningsskipet Dr. Fritjof Nansen*.

I 2018 gikk mye av arbeidet med programmet til å finne relevante samarbeidspartnere og inngå avtaler med disse. Om lag 250 mill. kroner ble utbetalt til 14 organisasjoner. Blant disse organisasjonene er det både multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken, ikke-statlige organisasjoner (NGOer) og forskningsinstitutter.

Norge støtter en rekke ulike tiltak gjennom disse organisasjonene som på ulike måter skal bidra til å nå en eller flere av delmålene over.

I 2018 tok Norge initiativ til opprettelsen av et nytt havfond i Verdensbanken; *Problue*. Under fondet ble det etablert et dedikert arbeid mot marin forsøpling og forurensing. Fondet skal bidra til å forebygge og redusere marin forsøpling gjennom kunnskapsutvikling og deling, støtte på landnivå og investeringer i relevante tiltak. Norge bevilget i 2018 110 mill. kroner til fondets arbeid med marin forsøpling. Andre partnere til fondet omfatter Sverige, Island, Tyskland, Canada, EU og Frankrike.

FNs miljøprogram mottok 30 mill. kroner til arbeidet med å gjennomføre vedtakene fra FNs miljøforsamling mot marin forsøpling. Dette omfatter kartlegging av nye problemer, bidra til økt samarbeid globalt og regionalt, samt bistand til medlemsland for å utvikle og implementere nasjonale tiltak.

Å bidra til å opprette og utvikle systemer for avfallshåndtering på land er høyt prioritert siden

god avfallshåndtering er det viktigste tiltaket for å redusere tilførselen av avfall til hav. Et eksempel på dette er et prosjekt som Norge støtter i Indonesia. Prosjektet nådde i 2018 ut til over 400 husstander som tidligere dumpet avfallet i nærmiljøet. Midler ble også gitt til et flegiverfond mot marin forsøpling i Indonesia administrert av Verdensbanken. Fondet bidro til økt gjennomføringsevne i myndighetenes arbeid for å kraftig redusere mengden avfall som havner i havet innen 2025.

Det gis også støtte til forskning som skal gi kunnskap som kan bidra til løsninger på problemet. Videre støttes tiltak som bidrar til økt bevissthet omkring marin forsøpling. *WWF Norge* har etablert en bred global kampanje som skal arbeide for en internasjonal avtale mot marin forsøpling.

Norsk kompetanse innen opplæring, kunnskapsutveksling og teknologioverføring gis bl.a. i samarbeid med *SINTEF*. Ved hjelp av offentlig-private samarbeid skal avfall samles inn fra forurensete landområder, elver og strender. Forsøk vil bli gjennomført hvor ikke-resirkulerbart materiale vil energigjenvinnes og erstatte andre energikilder som kull. Også *Avfall Norge* bidrar med norsk kompetanse både i Asia og i Afrika bl.a. gjennom å opplæringsprogram hos lokale myndigheter.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 518 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 50 mill. kroner fra 2019 knyttet til bærekraftig bruk av hav med fokus på klimatilpasning og bekjempelse av sult.

Kap. 164 Likestilling

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Likestilling, <i>kan overføres</i>		372 219	324 019
71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>		100 000	100 000
72	FNs befolkningsfond (UNFPA)		530 000	530 000
73	Sårbare grupper, <i>kan overføres (ny)</i>			466 000
Sum kap. 0164			1 002 219	1 420 019

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn her. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Likestilling og kvinners deltakelse på alle samfunnsområder er et mål med egen berettigelse, men også en drivkraft for økonomisk utvikling og demokratiske, stabile samfunn. Utgangspunktet er de forpliktelsene som er nedfelt i FNs kvinnekonvensjon, handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing og befolkningskonferansen i Kairo, bærekraftsmålene og sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet.

Post 70 Likestilling, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal bidra til å styrke jenters og kvinners rettigheter og likestilling globalt.

Tematisk spenner bevilgningen over de fem satsingsområdene i handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken (2016–2020), samt også på kvinner, fred og sikkerhet, hvor ny handlingsplan ble lansert i januar 2019. Med strategi mot skadelige skikker (2019–2023) styrker Regjeringen innsatsen mot barneekteskap, kjønnslemlestelse og preferanse for sønner. Det legges opp til to spor for innsatsen. Den ene er bistandsinnsatsen gjennom globale program i regi av FN, samt integrere temaet i bistanden til utdanning, helse, likestilling og menneskerettigheter. Det andre sporet er å forsterke Norges pådriverrolle for bekjempelse av skadelige skikker i normative prosesser.

Bevilgningen støtter arbeid i regi av myndigheter og frivillige organisasjoner i sør og andre initiativer som fremmer kvinners rettigheter og likestilling i samarbeidslandene. Dette er et utfordrende arbeid som må gjøres med et variert sett av virkemidler og kanaler for å gi resultater i de ulike nasjonale sammenhengene.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenter og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jenter og kvinners rettigheter og posisjon i samfunnet er styrket

Prioriteringer 2020

Den nasjonale konteksten avgjør hvilke tiltak som støttes via utenriksstasjonene, men spesielt marginaliserte jenter og kvinner vil være en prioritet. For støtte via multilaterale kanaler vil bl.a. kvinners deltakelse og fremme av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter stå sentralt. For ytterligere detaljer

om Norges prioriteringer for likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken, se Del III, pkt. 6 Likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker kap. 168 *Kvinnens rettigheter og likestilling*, post 70 *Kvinnens rettigheter og likestilling* i Prop. 1 S (2017–2018)

Målene for denne bevilgningen i 2018 var at de strategiske tiltakene over posten skal bidra til oppfyllelse av følgende mål:

- Jenter og kvinner gjennomfører utdanning av god kvalitet
- Kvinner har lik rett til deltakelse i arbeidslivet og i beslutningsprosesser
- Avskaffe alle former for vold og skadelige skikker mot jenter og kvinner
- Fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter
- Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners posisjon i samfunnet

I 2018 var det internasjonale arbeidet for kvinners rettigheter og likestilling under press. Manglende utdanning og juridiske og sosiale hindre er faktorer som gjør at kvinner i mindre grad oppnår politisk innflytelse, som igjen er en forutsetning for at kvinners og jenters behov skal prioriteres, og for demokratiutvikling. Kvinner utgjør også et betydelig flertall i det uformelle arbeidsmarkedet med lav lønn og dårlige arbeidsforhold. Dette, sammen med manglende innflytelse i familie og lokalsamfunn, hindrer økonomisk utvikling og den selvstendighet som følger av dette.

Vold mot kvinner og jenter er et omfattende problem. I tillegg til vold i nære relasjoner, menneskehandel for seksuell utnyttelse, barneekteskap, seksualisert vold i konflikt og seksuell trakassering, står anslagsvis tre millioner jenter i Afrika i fare for å utsettes for kjønnslemlestelse hvert år.

Kvinnens rett til seksuell og reproduktiv helse står svakt i mange land. Mange kvinner utsettes for helsefare i forbindelse med aborter og fødsler. Barneekteskap er utbredt i mange regioner, og hver dag giftes nesten 40 000 jenter under 18 år bort.

I dette mer krevende internasjonale landskapet har bevilgningen bidratt til å mobilisere for kvinners rettigheter og likestilling i en rekke land. Mange tiltak er små og lokale, men ikke mindre viktige av den grunn. Denne lokale mobiliseringen for kvinners rettigheter og likestilling er den viktigste leveransen til bevilgningen. Små, lokale

organisasjoner kan ofte være en av svært få tilgjengelige kanaler hvor det er mulig å arbeide for at kvinner skal få mer innflytelse i spørsmål som angår deres liv. Samtidig bidrar også denne målrettede innsatsen lokalt til å styrke vår norske profil og påvirkningskraft på likestilling.

Bevilgningen støttet også sentrale fond i FN-regi, herunder FNs fond for bekjempelse av vold mot kvinner, FNs program for bekjempelse av barne- og tvangsekteskap og FNs program for bekjempelse av kjønnslemlestelse. Fondene støtter tiltak som arbeider for lovendringer og økt politisk fokus, men også med holdningsskapende arbeid og tjenestelevering for ofre for vold i felt. Arbeidet for voldsbekjempelse inkluderer utsatte og sårbare grupper av kvinner og jenter, slik som kvinner med nedsatt funksjonsevne, for at ingen skal utelates.

På området seksuell og reproduktiv helse og rettigheter bidro bevilgningen til økt tilgang til prevensjon gjennom støtte til organisasjoner som også besørger økt tilgang til seksualitetsundervisning og trygge aborter. Norge inngikk i 2018 en avtale med FNs befolkningsfond (UNFPA) om et pilotprosjekt for seksualitetsundervisning utenfor skolen. Hovedfokuset var på de mest utelatte, inkl. lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønns personer (LHBTI), unge urfolk, unge med funksjonsnedsettelse og unge i fengsel.

På temaet kvinner, fred og sikkerhet bidro bevilgningen til at Norge støttet sivilsamfunnsorganisasjoner som fremmet kvinners rettigheter, behov og prioriteringer i alle aktive prosesser der Norge har en rolle. Norge støttet opp om kvinners deltakelse i Syria-prosessen og fordypet samarbeidet med Mosambik om kvinner, fred og sikkerhet. I Sør-Sudan, der Norge har en særlig inngang i fredsprosessen, ble en fredsavtale inngått i 2018, som vektlegger 35 pst. kvinnerepresentasjon i alle komiteer og utøvende organer, og fremmer kvinners rettigheter på overordnet nivå og i konkrete innsatser.

Nytt resultatrammeverk for kvinner, fred og sikkerhet overvåker norsk bistand til land berørt av konflikt, for å avdekke i hvilken grad kvinners rettigheter og likestilling er del av norsk innsats i disse landene. Grunnlinjedata for 2018 tar for seg norsk bistand til 51 land berørt av konflikt, og demonstrerer substansiell og bred oppfølging av handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestillings fem satsningsområder på landnivå. Slik innsats styrker kvinners grunnleggende rettigheter i de enkelte land, men også deres mulighet

til å bidra til konfliktforebygging, fredsmekling og fredsbygging.

Tallene viser at jenters utdanning støttes i 63 pst. av landene. Tilsvarende er tallene 76,5 pst. for kvinners politiske rettigheter og deltakelse, 72,5 pst. for kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse, 63 pst. for bekjempelse av vold, inkludert seksualisert vold (41 pst. for bekjempelse av skadelige praksiser), og 61 pst. for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. De fleste utenriksstasjoner, som forvalter en stor andel av denne bevilgningen, har dermed innsats på flere områder samtidig.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 324 mill. kroner for 2020. Det foreslås flyttet 48,2 mill. kroner til post under utenriksministeren i tråd med ansvarsdelingen mellom ministrene i budsjettet.

Post 71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres

Denne bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til UN Women, som er FN-organisasjonen for kvinners rettigheter og likestilling. UN Women har en helt sentral rolle i å bistå landene i å gjennomføre bærekraftsmål 5 om å oppnå likestilling mellom kjønnene og styrke jenters og kvinners stilling. Gjennom sitt tredelte mandat arbeider organisasjonen normativt, koordinerende og operasjonelt med likestillingsspørsmål overfor resten av FN-systemet og i FNs medlemsland. UN Women er sekretariat for FNs kvinnekommisjon, og ledende i FNs arbeid med kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UN Women når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- At kvinners politiske og økonomiske rettigheter og deltakelse fremmes, herunder også innenfor områdene fred og sikkerhet og humanitær respons
- At alle former for kjønnsbasert vold bekjempes
- At kvinners rettigheter og likestilling i globale normer og standarder og i nasjonale lovverk, planer og budsjetter er styrket

Prioriteringer 2020

Norge vil bidra til at UN Women fortsetter å være en ledende aktør for det globale arbeidet med kvinners rettigheter og likestilling. Markering av 25 årsjubileet for handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing i 2020 vil være viktig for å opprettholde landenes forpliktelse til full gjennomføring av planen. Norge vil bidra til at UN Women følger opp prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare kvinnene og jentene skal prioriteres.

Norge vil gjennom sin kjernestøtte til UN Women bidra til at UN Women gjennomfører sin strategiske plan for perioden 2018–2021. Målene i UN Womens strategiske plan sammenfaller i stor grad med målene i Norges nasjonale handlingsplan for å fremme kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken «Frihet, makt og muligheter» (2016–2020).

Tematisk og øremerket støtte gis i tillegg for å styrke tematiske og geografiske områder som Norge prioriterer særskilt.

Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) gjorde en gjennomgang i 2019 som viste at UN Women har styrket organisasjonen siden forrige gjennomgang i 2014. De har etablert en tydeligere visjon, koordinert arbeidet sitt med SDGene og har forbedret arbeidet med resultater. Samtidig strever organisasjonen med å ha tilstrekkelig kapasitet på landnivå. Gjennomgangen følges opp i dialogen med UN Women.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner*, post 82 *FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN WOMEN)* i Prop. 1 S (2017–2018).

Mål for bevilgningen til UN Women i 2018 var gjennomføring av de strategiske målene for organisasjonen, slik de er gjengitt ovenfor.

UN Women sin årsrapport for 2018 er den første årsrapporten for ny strategisk plan. Rapporteringen viser at organisasjonen har god fremdrift mot målene fastsatt i resultatrammeverket. I 2018 har UN Women for eksempel bidratt til at 25 land har revidert til sammen 44 lover for å styrke kvinner og jenters rettigheter. 18 000 ansatte i justis-sektoren i 54 land har fått opplæring i kvinners rettigheter. 23 000 kvinnelige entreprenører i 25 land har fått bedre tilgang til finansielle tjenester, og 325 500 kvinner i 48 land har fått tilgang til humanitær hjelp og hjelp til å være bedre forberedt i krisesituasjoner.

UN Women rapporterer også på arbeidet med å sikre at ingen utelates (Leaving no one behind). Særlig FNs «Trust Fund to End Violence Against Women» er en relevant kanal for dette arbeidet. Av 31 organisasjoner som fikk støtte i 2018, var 9 organisasjoner som arbeider for å styrke rettighetene til kvinner og jenter med nedsatt funksjonsevne, støttet av bl.a. Norge.

Fondet bidro videre i 2018 til at en kvinneorganisasjon i Jordan nådde over 2 000 kvinner med informasjon om kvinners rettigheter, vold mot kvinner og tidlig ekteskap. I Nepal bidro en av partnerne til fondet til en nedgang i andelen kvinner og jenter som tvinges til å sove ute i skur under menstruasjon (en skadelig praksis kalt Chhaupadi) fra 19,4 pst. til 5,5 pst. i områdene denne organisasjonen arbeidet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 100 mill. kroner for 2020.

Post 72 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Denne bevilgningen dekker kjernebidrag til UNFPA. UNFPAs arbeid er viktig for at jenter og kvinner skal få et fullverdig liv. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter utgjør kjernen av organisasjonens mandat. Fødselsomsorg, reproduktive rettigheter, familieplanlegging og seksualundervisning er ingen selvfølge. Det er heller ikke bekjempelse av seksuell og kjønnsbasert vold, inkludert kjønnslemlestelse, barne- og tvangsekteskap og det at noen har preferanse for sønner. UNFPAs arbeid, normative rolle og rettighetsbaserte tilnærming møter nå stor motstand i mange deler av verden.

Kjernestøtte til UNFPA er avgjørende for at de skal kunne gjennomføre sin strategiske plan (2018–2021). UNFPAs innsats for å øke tilgang til seksuell og reproduktiv helse og bekjempe vold, inklusive seksualisert vold i humanitære situasjoner, er viktig for Norge.

Mål 2020

Det overordnede målet for UNFPA er bærekraftsmål 3 – Sikre god helse for alle, og bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UNFPA når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Flere får tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

- Redusert antall barne- og tvangsekteskap og færre tilfeller av kjønnslemlestelse og kjønnsselektering
- Færre tilfeller av seksuell og kjønnsbasert vold

Prioriteringer 2020

Norge vil bidra til at UNFPA fortsetter å være en ledende aktør for arbeidet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Norge vil bidra til UNFPAs arbeid med å fremme implementeringen av handlingsplanen fra Kairo i 2030-agendaen. Arbeidet med å styrke innsatsen for seksualundervisning, økt tilgang til prevensjonsmidler og fødselsomsorg er viktig. Prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare skal prioriteres står sterkt i UNFPA. Norge vil sammen med UNFPA også arbeide for at færre utsettes for seksuell og kjønnsbasert vold, inklusive barne- og tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og preferanse for sønner. UNFPAs arbeid i humanitære kontekster blir stadig viktigere.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner*, post 71 *FNs befolkningsfond (UNFPA)* i Prop. 1 S (2017–2018).

Mål for støtten i 2018 omfattet økt tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, mødre helse, seksualitetsundervisning, eliminering av kjønnsbasert vold og skadelige skikker, styrket innsats i humanitære kontekster, samt å fremme aksept for seksuelle og reproduktive rettigheter, særlig for jenter og unge kvinner.

I det første året av UNFPAs strategiske plan (2018–2021) har organisasjonen bidratt til å fremme bærekraftsmålene gjennom tre hovedmålsettinger: i) å tilfredsstille behovet for prevensjonsmidler, ii) forhindre mødre død og iii) forhindre kjønnsbasert vold, inklusive skadelige skikker.

UNFPA har hatt god måloppnåelse i 2018, spesielt innen arbeidet med å avverge i) svangerskapsrelaterte dødsfall ii) uintenderte graviditeter og iii) utrygge aborter. I tråd med 2030-agendaen fokuserer UNFPA mye av arbeidet på å nå marginaliserte grupper og at ingen skal utelates. UNFPA lanserte også i 2018 de første retningslinjene for rettighetsbaserte og kjønnsensitive tjenester for jenter og kvinner med nedsatt funksjonsevne.

Konkret bidro UNFPA bl.a. til å forhindre 30,1 millioner uønskede graviditeter, 8,9 millioner utrygge aborter og 140 000 nye hivsmittede i

2018. Samme år forhindret også UNFPA at 38 000 nye jenter og kvinner ble utsatt for kjønnslemlestelse. 29 land har tilpasset seksualitetsundervisning til internasjonale standarder, og 27 land har utviklet programmer for seksualitetsundervisning utenfor skolen. I 72 land har minst to sektorer i tillegg til helsesektoren også integrert tilgang til seksuell og reproduktiv helse for ungdom i sine planer og strategier. 38 land har utarbeidet nasjonale planer for seksuell og reproduktiv helse som prioriterer tjenester til sårbare grupper. I 2018 bisto UNFPA 2,6 millioner mennesker med nedsatt funksjonsevne. 28 land integrerte også seksuell og reproduktiv helse i sine planer for kriseberedskap.

Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) gjorde en gjennomgang av UNFPA for perioden 2017 og 2018. Gjennomgangen konkluderte med at UNFPA er en velfungerende organisasjon. Utviklingen av organisasjonen siden forrige gjennomgang i 2014 er positiv. Organisasjonen har en uredd, klar og resultatfokuseret strategi. De ansatte er profesjonelle og dedikerte til UNFPAs oppgaver. UNFPA har fått en lederrolle i humanitært arbeid og verner om sin normative rolle.

Dialogen med UNFPA er tett og god, og Norge har gjennom denne og styrearbeidet fått gjennomslag for norske posisjoner på viktige områder. Dette gjelder ikke minst innretning av UNFPAs nye strategiske plan, med fortsatt vektlegging av rettighetsbaserte tilnærminger og fokusering på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 530 mill. kroner for 2020.

Post 73 Sårbare grupper, kan overføres (ny)

Denne bevilgningen dekker tiltak for å beskytte sårbare grupper og bidra til at også disse inkluderes i bærekraftig utvikling. Bevilgningen omfatter tiltak for avskaffelse av moderne slaveri. Moderne slaveri er en paraplybetegnelse som viser til ulike situasjoner hvor personer utsettes for grov utnyttelse, lever under tvang, ofte med trusler om, eller reell bruk av vold, og ikke er frie til å forlate situasjonen. Tvangsarbeid, menneskehandel, grovt barnarbeid og tvangsekteskap inngår i betegnelsen moderne slaveri. I følge 2017 *Global Estimates of Modern Slavery* lever over 40,3 millioner mennesker i moderne slaveri. Av disse er 25 millioner i tvangsarbeid. Ett av fire ofre for slaveri er barn.

Kvinner og jenter er uforholdsmessig utsatt og utgjør over 70 pst. av ofrene.

Bevilgningen er også rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse, og grupper som er spesielt utsatte for å bli smittet av hiv og aids.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land. Den skal også bidra til å støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tvangsarbeid, moderne slaveri og menneskehandel er avskaffet. De verste formene for barnarbeid forbyes og avskaffes
- Mennesker med funksjonsnedsettelse er inkludert og hensyntas i alle de relevante innsatsene
- Risikogrupper beskyttes mot hiv og aids
- Sårbare grupper er bedre inkludert i samfunnet

Prioriteringer 2020

- Trappe opp innsatsen mot moderne slaveri og samle denne i et eget bistandsprogram som vil inkludere videre støtte til Global Fund to End Modern Slavery, internasjonalt samarbeid, målrettet innsats i landbruket i utvalgte land, styrket kobling til ansvarlig næringsliv, støtte til fødselsregistrering og digital ID.

- Bidra til at ingen utelates gjennom å styrke Unicefs arbeid for barn med funksjonsnedsettelse, samt styrke innsatsen for mennesker med funksjonsnedsettelse gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.
- Styrke organisasjoner som arbeider for marginaliserte gruppers rettigheter og tilgang til helsetjenester gjennom Robert Carr Civil Society Network Fund.
- Støtte til sårbare grupper gjennom sivilsamfunn

Rapport 2018

Det foreligger ingen rapport for 2018 da dette er en nyopprettet post.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 466 mill. kroner for 2020. Av dette er 200 mill. kroner nye satsinger. Herunder 100 mill. kroner til bekjempelse av moderne slaveri og 100 mill. kroner til sårbare grupper gjennom sivilsamfunn, hvorav 60 mill. kroner til utdanning av mennesker med funksjonsnedsettelse.

Det foreslås videre å flytte 16 mill. kroner hit fra kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse* knyttet til Robert Carr Civil Society Network Fund, 50 mill. kroner fra kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 70 *Næringsutvikling og handel* knyttet til Global Fund to End Modern Slavery, 100 mill. kroner fra kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn* knyttet til innsatsen for mennesker med funksjonsnedsettelse og 100 mill. kroner fra kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 71 *FNs barnefond (UNICEF)*, midler knyttet til barn med funksjonsnedsettelse.

Kap. 170 Sivilt samfunn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>		2 128 471	2 028 471
	Sum kap. 0170		2 128 471	2 028 471

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal styrke sivilsamfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme utvikling i eget land.

Tilskudd kan gis til både store og små sivilsamfunnsorganisasjoner, basert på kvalitetsvurderinger. Organisasjonene er i hovedsak norske, men det gis også støtte til internasjonale og nasjonale organisasjoner over denne ordningen. De

norske og internasjonale organisasjonene baserer sin virksomhet på nært samarbeid med sine partnerorganisasjoner i utviklingslandene, med sikte på å nå frem med støtten der behovet er størst, og også med sikte på å styrke de lokale sivilsamfunnsorganisasjonene.

Et mangfoldig og dynamisk sivil samfunn bidrar til å korrigere myndighetsutøvelse på sentrale områder, og det er viktig for å realisere menneskerettighetene, fremme demokrati og deltakelse, og bekjempe korrupsjon. Sivilsamfunnsaktører representerer eller samarbeider med grupper som har begrenset tilgang på utdanning, helse og nødhjelp, og de spiller dermed en avgjørende rolle for å bekjempe fattigdom.

Mål 2020

Bevilgningen støtter opp under flere bærekraftsmål og spesielt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, miljø, klima, landbruk, matsikkerhet, sårbare grupper inkludert personer med funksjonsnedsettelse og ofre for moderne slaveri, og inkluderende vekst.

Prioriteringer 2020

Arbeidet for å bidra til et sterkere sivil samfunn skal styrke respekten for menneskerettighetene, herunder kvinners rettigheter, likestilling og demokrati. Dette er særlig viktig i lys av at menneskerettigheter og arbeidet for likestilling er under press mange steder og at organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere opplever innskrenket handlingsrom, forfølgelse og vold. Det samme gjelder arbeidet for å kjempe mot korrupsjon og for rettsstat og godt styresett.

Bevilgningen skal fremme inkludering av marginaliserte grupper. Bevilgningen skal også bidra til bekjempelse av moderne slaveri, og til bekjempelse av all diskriminering, herunder hatefulle ytringer og anti-semittisme.

Arbeid for klimatilpasning og økt matsikkerhet skal prioriteres.

Prioriteringen av utdanning, med spesiell vekt på barn og ungdom i konfliktområder, videreføres.

Prioritet gis til målet om at ingen skal utelates og arbeidet for styrking av rettighetene til margi-

nalisererte grupper som mennesker med funksjonsnedsettelse, seksuelle minoriteter, og tros- og livssynsminoriteter.

Helsetilbud for personer med tuberkulose prioriteres.

Styrket helsetilbud til marginaliserte grupper vil fortsatt være høyt prioritert, med særlig vekt på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR).

Utover disse hovedprioriteringer vil det fortsatt legges vekt på bærekraftig forvaltning av naturressurser, åpenhet om kapitalstrømmer og økte skatteinntekter, sammen med inkluderende økonomisk vekst gjennom jobbskaping.

Det oppfordres til samarbeid med privat sektor der dette kan bidra til bedre resultater og en mer katalytisk bruk av bistandsmidlene.

Det skal fortsatt arbeides for økt kunnskap, engasjement og debatt omkring globale miljø- og utviklingsspørsmål.

Modellen for demokratifremme gjennom samarbeidsprosjekter mellom politiske partier skal videreføres og justeres slik at den blir mer effektiv, gjennomførbar og skaper bedre resultater.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker ordninger under tidligere kap. 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling*, post 70 *Sivilt samfunn* for 2018, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

For 2018 var det overordnede målet å styrke sivil samfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme realisering av menneskerettighetene, bidra til utvikling av demokratiet, og redusere fattigdommen, innenfor rammen av bærekraftsmålene.

Evalueringen av støtten til styrking av sivil samfunn fant at denne har ført til konkrete forbedringer for målgruppene gjennom tilgang til tjenester innenfor helse, utdanning, landbruk og mikrokreditt. Den peker samtidig på at støtten når relativt få personer og at bærekraften er svak.

Norske organisasjoner

Sju nye flerårige avtaler ble inngått med norske organisasjoner i 2018. Fem organisasjoner fikk støtte til utfasing i løpet av 2018, i tråd med målet om avtalereduksjon.

Redd Barna har i perioden 2014 til 2018 hatt en samarbeidsavtale med Norad innen utdanning, barns rettigheter og beskyttelse av barn. Avtalen har hatt en ramme for årlig tilskudd på 200 mill.

kroner. Tiltak rettet mot barn, foreldre og lærere for å øke kunnskap om barns rettigheter og behov for beskyttelse har skapt økt bevissthet og negative konsekvenser av vold mot barn og kunnskap om hvordan en kan søke hjelp. I Nepal kunne rundt 43 pst. av barna identifisere minst fem risikofaktorer og forebyggende tiltak for beskyttelse ved midtveisgjennomgangen av programmet, mot 8 pst. ved oppstart i 2015 (baseline). Også i utdanningsprogrammene vektlegges beskyttelse av barn. Etter opplæring fra Redd Barna i Nepal økte andelen lærere som oppga at de ikke hadde benyttet fysisk avstraffelse for å bedre disiplinen de siste tre månedene fra 39 pst. (baseline) til 83 pst. (midtveisgjennomgang).

Siden 2014 har Adventistkirkens globale utviklings- og nødhjelpsorganisasjon ADRA sitt program Strengthening Equity, Access and Quality Education (SEAQE) i Myanmar, Somalia, Sør-Sudan, Mali, Niger og Etiopia gitt 154 355 barn, hvorav 47 pst. jenter, tilgang til 1 679 skoler. Til tross for utfordringer i alle landene, har ADRA lykkes med å øke tilgangen til, og kvaliteten på utdanningen. Læringsutbyttet for barna i de afrikanske samarbeidslandene har økt med 39 pst., og gapet i læringsutbytte mellom gutter og jenter har blitt redusert betydelig. Barn med funksjonsnedsettelse har fått tilgang til utdanning. Yrkesutdanningsprogrammene i Myanmar og Somalia kan også vise til gode resultater, med 2 520 elever uteksaminert, hvorav 40 pst. jenter. 82 pst. er i jobb etter endt program.

Strømmestiftelsen har i avtaleperioden 2014–2018 skapt 228 000 jobber gjennom et program hvor Norges bidrag utgjør om lag halve støttebeløpet. Fafos evaluering av Speed School programmet i Sahel i 2018 viser at 150 000 barn i alderen 8–12 år utenfor ordinær skole har gjennomført Speed School siden Strømmestiftelsen startet programmet i 2004. Programmet mottar også midler fra andre givere. Basert på utvalget undersøkelser så på, er det 90 pst. av Speed School elevene som ble videreført til den ordinære skolen (normalt 4. klasse). En risiko ved Speed School programmet er at det kan være mer attraktivt å sende barna til en Speed School enn til den ordinære skolen. Det må derfor jobbes tett med myndighetene slik at den ordinære skolen styrkes.

Forum for kvinner og utviklingsspørsmål *FOKUS* sin avtale for perioden 2015–2018 omfattet Colombia, Guatemala, Kenya, Tanzania, Uganda, Sør-Afrika, Sør-Sudan og Etiopia. I Colombia har over 5 000 fattige kvinner fått gratis rådgivning ved uønsket graviditet. I Guatemala har flere kvinner fått hjelp til søksmål etter graviditet som følge

av voldtekt, og i Tanzania har flere kvinner blitt økonomisk uavhengige. *FOKUS'* arbeid har økt bevisstheten om at vold mot kvinner er en fysisk, seksuell, emosjonell og økonomisk påkjenning for den som er rammet, og gjort at betydelig færre mener at partnervold er akseptabelt.

Norads støtte til foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold *FRI* i perioden 2016 – 2018 omfatter deres samarbeid med Gay and Lesbian Coalition of Kenya (*GALCK*). *GALCK* har bidratt til at medlemmene har blitt bedre til å dokumentere og kommunisere menneskerettighetsbrudd og bygge partnerskap med så vel lokale myndigheter som lokale menneskerettighetsinitiativ. Kursvirksomhet har bidratt til økt bevissthet og positive uttalelser om seksuelle minoriteters rettigheter bl.a. fra medlemmer av den kenyanske menneskerettighetskommisjonen. *GALCK* har sammen med andre organisasjoner gått til sak for å få loven som forbyr sex mellom to av samme kjønn erklært grunnlovsstridig. Saken er pågående.

Internasjonale organisasjoner og nettverk

Som ledd i den økte satsingen på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) ble nye tildelinger til internasjonale organisasjoner i all hovedsak gitt til eksisterende avtalepartnere med arbeid innen tematikken. Det ble gitt økte tildelinger til Safe Abortion Action Fund (*SAAF*), *IPAS*, Marie Stopes International (*MSI*) og *Tostan*. I tillegg er International Planned Parenthood Federation (*IPPF*) en viktig partner for Norge på SRHR. I 2018 bidro *IPPF* til økt tilgang på reproduktive helsetjenester gjennom nasjonale medlemsorganisasjoner og partnere i over 170 land, og til styrket lovverk og politikk gjennom påvirkningsarbeid på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå.

Til tross for innskrenket handlingsrom for aktører som fremmer SRHR globalt og i mange land i kjølvannet av gjeninnføringen av Mexico City Policy, er det også positive endringer og resultater.

Støtten til *Marie Stopes International* (*MSI*) bidro i 2018 til å forebygge 12,3 millioner uønskete svangerskap, 6,4 millioner utrygge aborter og 32 millioner svangerskaps- og fødselsrelaterte dødsfall blant kvinner. 40 pst. av dem *MSI* tilbyr prevensjon til er under 25 år, og *MSI* oppgir at de styrker innsatsen for dem det er vanskeligst å nå. Norad støtter også *Tostan* for å avskaffe overgrep mot jenter. *Tostan* har fortsatt arbeidet med religiøse ledere i åtte land i Afrika. Dette har bidratt til reduksjon i kjønnslemlestelse, barne- og tvangsekteskap og

andre former for vold mot kvinner. Tostan, IPPF og IPAS mottok i 2018 også støtte under tidligere kap. 168 *Kvinnens rettigheter og likestilling*, post 70 *Kvinnens rettigheter og likestilling*.

Flere internasjonale organisasjoner mottar støtte til arbeid med utdanning, herunder utdanning i Sahel og inkludering av personer med funksjonsnedsettelse i utdanning.

Sivilt samfunn i hele verden opplever et redusert handlingsrom for sitt arbeid. CIVICUS er en sentral organisasjon for å overvåke denne utviklingen. I 2018 inngikk Norad en avtale med CIVICUS for å utforske ulike måter å styrke bevegelser og lokalt sivil samfunn ved bruk av etablerte lokale organisasjoner. I tillegg skal CIVICUS skape nettverk mellom aktivister og bevegelser.

Norad inngikk også avtaler med sju sivilsamfunnsorganisasjoner om tiltak som støtter målene i programmet Skatt for Utvikling; Tiltakene bidrar, sammen med en eksisterende portefølje av relaterte tiltak, til økt åpenhet om inntektsstrømmer og kapitalflukt, og har som formål å bidra til styrket skatteinngang til utviklingsland.

Det ble holdt to møter i korrupsjonsjegernettverket med utveksling av informasjon og erfaring fra erfarne etterforskere og representanter fra påtalemyndigheter i et tjuetalls land.

Informasjons- og opplysningsarbeid

Informasjonsstøtten har som formål å bidra til kunnskap, engasjement og kritisk debatt i Norge om globale miljø- og utviklingsspørsmål. Samlet tildeling til informasjons- og opplysningsarbeid var i 2018 59 mill. kroner. Det er gjennomført to evalueringer av informasjonsstøtten de siste tre årene og disse har dokumentert god effekt i tråd med formålet med tilskuddsordningen. Ni organisasjoner fikk i 2018 toårige avtaler om informasjonsstøtte basert på utlysning i 2017.

Kap. 171 FNs utviklingsarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)		615 000	615 000
71	FNs barnefond (UNICEF)		510 000	410 000
72	Andre tilskudd (FN), <i>kan overføres</i>		196 700	167 700
	Sum kap. 0171		1 321 700	1 192 700

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Demokratitiltak norske partier

For å bidra til velfungerende og demokratiske partiorganisasjoner fikk AUF støtte for å styrke kapasiteten til det forbudte ungdomspartiet SWAYOCO i Swaziland. Blant øvrige tiltak er *KrF* og deres partner, Oslosenteret, som mottok støtte til et samarbeidsprosjekt for økt dialog og konsensus på tvers av partigrensene på Sri Lanka, mens *Høyre* mottok støtte for å bidra til kapasitetsbygging blant utvalgte sentrum-høyrepartier i Bosnia og Herzegovina.

Tros- og livssynsminoriteters rettigheter

Støtten til tros- og livssynsminoriteters rettigheter var på 16,4 mill. kroner i 2018. På Sri Lanka har Caritas videreført arbeidet med etablering av interreligiøse fora og forum for religiøse ledere for å bygge bro mellom ulike religioner. I Myanmar og på Sri Lanka bidrar *Internews* til styrket samarbeid mellom sivil samfunn, media og myndigheter for å styrke religionsfrihet og etniske og religiøse minoriteters rettigheter.

I Begi og Kondala i Vest-Etiopia har religiøse samfunn i årevis levd fredelig side om side, mens det de siste årene har brutt ut voldelig konflikt blant ulike religiøse grupper, hovedsakelig mellom kristne og muslimer. *Lutheran World Federation (LWF)* arbeider for å fremme religiøs toleranse og fred mellom de to gruppene gjennom workshops for fire hovedmålgrupper: lokale myndigheter, religiøse ledere, unge voksne og kvinner.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 2 028,5 mill. kroner for 2020. 100 mill. kroner foreslås flyttet til kap. 164 *Likestilling*, post 73 *Sårbare grupper* knyttet til innsatsen for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Dette kapitlet dekker kjernebidrag og enkelte mykt øremerkede tematiske bidrag til to av FNs største fond og programmer som i hovedsak har et utviklingsmandat; FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs barnefond (Unicef). Støtten har til hensikt å støtte opp om prioriteringene i organisasjonenes styrevedtatte langtidsplaner (2018–2021). Kjernebidrag til andre FN-organisasjoner dekkes over tematiske kapitler og poster. Øremerket støtte til UNDP og Unicef dekkes også over tematiske og regionale kapitler og poster. Kapitlet dekker også et fellesfond for oppfølgingen av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling, «Joint Fund for the 2030 Agenda».

Gjennomføringen av den vedtatte reformen av FNs utviklingssystem (UNDS) krever endringer i finansieringen av systemet, vekk fra dominans av sterkt øremerkede bidrag. På forslag fra FNs generalsekretær er det for dette utarbeidet en *Funding Compact*. Medlemslandene har gjennom denne forpliktet seg til mer fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom økte kjernebidrag, mer mykt øremerket tematisk støtte og økt bruk av fellesfond i FN. FN-organisasjonene forplikter seg på sin side til mer samarbeid, bedre resultater og større effektivitet. Målet som helhet for medlemslandenes kjernebidrag er 30 pst., et mål Norge oppnådde i 2017. Regjeringen ønsker å opprettholde kjernebidragene på et høyt nivå. Regjeringen gjeninnførte i 2019 indikative flerårige tilsagn for kjernestøtte.

Frivillige kjernebidrag kan betraktes som medlemslandenes «svar» på FN-organisasjonenes langtidsplaner og vurderinger av deres organisasjonsmessige styrker og svakheter. Tilsagnene gjelder derfor for den resterende delen av organisasjonenes planperiode (til og med 2021). For FN-organisasjonene vil flerårige kjernebidrag bidra positivt til deres mulighet til strategisk og langsiktig planlegging av programvirksomheten. Dette er særlig viktig for å følge opp tilnærmingen i 2030-agendaen, gjennom forpliktende samarbeid med andre organisasjoner. Forutsigbare kjerneressurser er også en forutsetning for at organisasjonene raskt kan tilpasse seg nye behov og endrede rammebetingelser i samarbeidslandene. For FNs normative arbeid og for rådgivning i tråd med internasjonale normer og standarder er kjerneressurser og andre «nøytrale penger» av avgjørende betydning.

Fellesfond i FN er et sterkt virkemiddel for å sikre samarbeidet på tvers av sektorer og på tvers av de tre dimensjonene for bærekraftig utvikling: økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljø. Norge er allerede en stor bidragsyter til slike fond. I 2017 utgjorde bidrag til fellesfond 20 pst. av

Norges samlede bistand til FN for langsiktig utvikling og humanitær innsats.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Denne bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til UNDP, tilleggsmidler til UNDPs tematiske finansieringsmekanisme for demokratisk styresett og fredsbygging, støtte til Oslo Governance Centre, samt kjernebidrag til FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF).

UNDP er FNs største utviklingsorganisasjon og har en sentral rolle for at partnerland skal nå bærekraftsmålene. UNDP har aktiviteter i over 170 land.

Mål 2020

Det overordnede målet for UNDP er FNs bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.

Bevilgningen skal bidra til at UNDP når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Redusere flerdimensjonal fattigdom i alle dens former
- Bærekraftig utvikling er skapt i alle utviklingsland
- Økt motstandskraft mot kriser

Prioriteringer 2020

Norge vil bidra til den strategiske utviklingen av UNDP. Fra norsk side er det en hovedprioritet å støtte opp om gjennomføringen av den strategiske planen og arbeide spesielt for at UNDP har en integrert tilnærming for å bekjempe flerdimensjonal fattigdom og bistå sårbare grupper, styrke institusjonene i sårbare stater gjennom kapasitetsbygging, og fremme demokratisk styresett, menneskerettigheter og likestilling. Kjernestøtten til UNDP er avgjørende for å sikre forutsigbarhet for organisasjonens arbeid, og gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten. Bidraget gis til støtte for strategisk plan (2018–2021), som følges opp i styrearbeidet.

Norges programsamarbeidsavtale med UNDP inkluderer svakt øremerket støtte til demokratisk styresett for inkluderende og fredelige samfunn. Programsamarbeidet inkluderer også støtte til Oslo Governance Centre (OGC), som er et av UNDPs sentre for anvendt forskning og policyutvikling. OGC samarbeider tett med andre FN-organisasjoner, på områder som demokratisk styresett, fredsbygging og bærekraftsmålene.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 70 *FNs utviklingsprogram (UNDP)*, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

Mål for støtten i 2018 omfattet å bistå partnerland med bærekraftig utvikling i tråd med 2030-agendaen, bidra til utviklingsplaner, akselerere økonomiske/samfunnsmessige endringer, effektivt og inkluderende styresett som tilrettelegger for demokratisk deltakelse, forebygge konflikt og skape fredelige samfunn, effektiv respons på kriser som integrerer gjenoppbygging og bærekraftig utvikling.

UNDPs årsrapport for 2018 viser gjennomgående gode resultater. I 2018 resulterte UNDPs samarbeid med 170 land bl.a. i at 31 millioner mennesker fikk bedre tilgang til de tjenestene de trenger for å håndtere fattigdom; 21 millioner mennesker registrerte seg for å stemme; 4 millioner mennesker som bor i eller kommer seg etter en krise fikk arbeid; 27 millioner mennesker ble styrket i møte med klimaendringene; og 256 millioner tonn CO₂-utslipp ble kuttet, tilsvarende å ta over 50 millioner biler fra veien i ett år. UNDP har med sin kapasitet til å jobbe på tvers av sektorer bistått halvparten av landene i verden – totalt 97 – med å gjøre bærekraftsmålene relevante. Videre bisto UNDP 30 land med å planlegge hvordan man skulle finansiere tiltak for å oppnå bærekraftsmålene. UNDP anses å være en effektiv og resultatstyrt organisasjon, og ble i 2018 rangert som den mest åpne og transparente FN-organisasjon i Aid Transparency Index. Norge følger opp samarbeidet med UNDP gjennom en tett og god dialog, samt gjennom styrearbeidet, hvor UNDPs planer og rapporter gjennomgås og godkjennes.

Oslo Governance Centre (OGC) har en treårsplan for perioden 2018–2021, der konfliktforebygging vektlegges. OGC har utstrakt kontakt med Utenriksdepartementet og Norad, samt med norske og internasjonale forskningsmiljøer. I 2018 arrangerte OGC en internasjonal konferanse om forebygging av voldelig ekstremisme, og avsluttet et forskningsprosjekt om forutsetninger for å styrke 'den sosiale kontrakten' i sårbare stater. Videre ledet OGC, på vegne av UNDP, det internasjonale arbeidet som har som mål å oppnå samstemmighet om indikatorer knyttet til bærekraftsmål 16 om fred og rettferdighet.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 615 mill. kroner for 2020, hvorav 555 mill. kroner i kjernestøtte til UNDP,

55 mill. kroner i tilleggsmidler til UNDP og 5 mill. kroner i kjernestøtte til FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF).

Post 71 FNs barnefond (UNICEF)

Bevilgningen på posten dekker kjernestøtte.

Unicef er en av FNs største utviklings- og humanitære aktører, og har som mandat å sikre barns rettigheter over hele verden i henhold til FNs barnekonvensjon. Organisasjonen arbeider i rundt 190 land, og samarbeider med myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor og andre multilaterale partnere. Med langsiktig innsats for barns rett til helse, rent vann, ernæring, utdanning, beskyttelse og inkludering, samt vesentlige oppgaver i konfliktsituasjoner og humanitære kriser, er Unicef en av Norges største samarbeidspartnere. Organisasjonen har en ledende rolle i å bygge bro mellom humanitær innsats og langsiktig arbeid.

Mål 2020

Det overordnede målet for Unicef er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden. Bevilgningen skal bidra til at Unicef når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Alle barn er ved god helse, og lever i et trygt og rent miljø
- Alle barn mottar kvalitetsutdanning
- Alle barn er beskyttet mot vold og utnyttning, og ingen opplever diskriminering

Prioriteringer 2020

Norge vil arbeide for at Unicef fortsetter å bringe barns rettigheter høyt opp på den internasjonale agendaen. Norge vil bidra til den strategiske utviklingen av Unicefs arbeid med utdanning og med marginaliserte grupper. Kjernestøtten til Unicef er avgjørende for å sikre forutsigbarhet for organisasjonens arbeid, og gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten. Bidraget gis til støtte for strategisk plan (2018–2021). Norge vil videreføre dialogen med Unicef om digitalisering og innovasjon. Norge vil, både bilateralt og gjennom styret, arbeide for at Unicef bidrar til et samordnet og resultatorientert FN.

Som en av de største giverne av kjernebidrag og totalt vil Norge aktivt bidra til at Unicef fortsetter å være en ledende arena for opprettholdelse av barns rettigheter, og til at organisasjonen innretter arbeidet på landnivå i tråd med målene for FN-reform.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170. *FN-organisasjoner mv.*, post 72 *FNs barnefond (Unicef)*, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

Mål for bidraget til Unicef i 2018 var at organisasjonen skulle arbeide for å sette barns rettigheter på den internasjonale agendaen, styrke innsatsen for spesielt sårbare grupper, og ha en mer helhetlig tilnærming, forbedret resultatrapportering, og styrket samarbeid med andre FN-organisasjoner. Kjernebidraget støttet hele bredden av Unicefs strategiske plan. Norge støttet i tillegg de tematiske resultatområdene utdanning, vann/sanitær/hygiene, barns beskyttelse og sosial inkludering gjennom toårig programsamarbeidsavtale (2018–2019).

I Unicef-direktørens årsrapport for 2018 til styret fremgår det at Unicef gjennomførte viktig normativt arbeid, som støtte til myndigheter i arbeidet med endringer av matsystemer for å hindre feilernæring og strategier for inkluderende utdanning. Unicef arbeidet med utdanning i 144 land, og prioriterte utdanningsbehov for de mest sårbare barna. Unicef tok en aktiv rolle i den strategiske utviklingen av den internasjonale utdanningsarkitekturen. Organisasjonen jobbet med vann/sanitær/hygiene i 147 land. Bl.a. fikk nærmere 19 millioner mennesker tilgang til rent vann og 11 millioner tilgang til basis sanitært tilbud. Unicef jobbet med barn med funksjonshemminger i 123 land, og med voldsförebygging og -respons i 154 land. 16 millioner barn ble registrert ved fødsel gjennom Unicef-programmer, og nesten 5 millioner unge jenter fikk hjelp for å unngå barneekteskap. Styrking av nasjonale systemer var en nøkkelstrategi i arbeidet, inkludert forbedret datainnsamling. Unicef arbeidet for at barnefattigdom skulle inkluderes som sentralt tema i nasjonale strategier, og nådde 38 millioner barn med direkte pengeoverføringer (inkludert 7 millioner i humanitære situasjoner).

Unicef responderte i 2018 på 295 humanitære situasjoner i 90 land, og nådde 43 millioner mennesker med bl.a. utdanning, psykososial støtte, rent vann, kjønnsdelte sanitærfasiliteter, og barns gjenforening med familie. 34 000 jenter og kvinner med funksjonsnedsettelse fikk tilgang til bedret menstruasjonshygiene gjennom Unicefs programmer. Unicef responderte på 87 helsekriser og utbrudd i løpet av året.

Unicef har en ledende rolle i å generere kunnskap om barns situasjon i verden. Organisasjonen drev i 2018 utstrakt holdningsskapende arbeid, og vektla involvering av barn og unge som endrings-

agenter. Unicef initierte flere innovative finansieringsmekanismer og økt samarbeid med privat sektor, både hva gjelder finansiering og normativt arbeid.

Unicef beskriver bl.a. å unngå avbrekk i utdanningsløpet til barn i kriser og å øke nasjonal finansiering for bedret beskyttelse av barn som hovedutfordringer.

Gjennom styrearbeid og direkte dialog bidro Norge til at ny strategisk plan for perioden 2018–2021 i større grad vektlegger arbeidet med barn med funksjonshemming. Planens innretning er også mer tverrsektoriell enn tidligere. Resultatrapporteringen er forbedret, men det gjenstår ennå arbeid før Unicefs rapportering er så transparent og analytisk som styret ønsker. Norge støttet forslag om økt rapportering til styret om den store humanitære aktiviteten, og dette ble vedtatt i 2018. Norge var også aktiv i utviklingen av organisasjonens nye evalueringspolitikk. Norge vektla bedret synlighet på landnivå for givere av fleksible midler og kjernebidrag. Dette må Unicef fortsatt jobbe med. Unicef har inntatt en viktig ledersrolle i gjennomføringen av FN-reform. Norge fortsatte imidlertid å etterspørre og støtte opp om styrket samarbeid mellom FN-organisasjoner på landnivå.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 410 mill. kroner i kjerne støtte for 2020. 100 mill. kroner foreslås flyttet til kap. 164 *Likestilling*, post 73 *Sårbare grupper* knyttet til barn med nedsatt funksjonsevne.

Post 72 Andre tilskudd (FN), kan overføres

Hoveddelen av bevilgningen på posten gjelder støtte til et felles FN-fond for styrket samarbeid på landnivå mellom fond, programmer og særorganisasjoner (Joint Fund for the 2030 Agenda) i oppfølgingen av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. Den ambisiøse 2030-agendaen innebærer at de ulike bærekraftsmålene må sees i sammenheng for at resultatoppnåelsen skal bli god. Dette krever at FN-organisasjonene må bistå programlandene på en mer helhetlig måte, gjennom integrerte og tverrsektorielle tilnærminger, under ledelse av FNs stedlige koordinator. «Joint Fund for the 2030 Agenda» skal støtte felles programvirksomhet og initiativ i enkeltland som støtter opp om myndighetenes prioriteringer. Fondet inngår i generalsekretærens reformpakke for FNs utviklingssystem.

Bevilgningen dekker en økt satsing på ungdom i FN, samt finansiering av norske eksperter,

junioerekspertes, fredskorpsdeltakere, kurs og stipendordning til praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner. Stillingene er et viktig bidrag til utviklingsarbeidet i FN og andre internasjonale organisasjoner, og et virkemiddel til å få flere nordmenn rekruttert til disse organisasjonene.

Videre dekker bevilgningen på posten støtte til deltakelse i internasjonale prosesser og konferanser for personer fra utviklingsland. Forutsigbar støtte til utviklingslands deltakelse i ulike FN-prosesser er viktig for planlegging og for at landene skal få eierskap til prosesser som bl.a. har som formål å sette dem i stand til å nå FNs bærekraftsmål. Bevilgningen kan også brukes til å styrke FNs utviklingssystem.

Mål 2020

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Utviklingslandenes evne til å følge opp 2030-agendaen, gjennom tettere og mer enhetlig støtte fra FN-organisasjonene, er styrket
- Flere nordmenn er rekruttert til internasjonale organisasjoner av strategisk betydning på flere nivå
- Personer fra utviklingsland deltar i internasjonale prosesser og arenaer

Prioriteringer 2020

- Støtte og følge opp FNs felles fond for 2030-agendaen for samarbeid på landnivå
- Støtte FNs generalsekretærs spesialutsending for unge i sitt arbeid
- Iverksette ny strategi for å få flere nordmenn rekruttert til internasjonale organisasjoner av strategisk betydning for Norge, på alle nivå
- Videreføre deltakelse i juniorekspertordningen, Special Assistant to Resident Coordinator (SARC) stillinger og Sustainable Development

Programme Officer (SPD), UNV/Youth Volunteers

- Veilede norske kandidater i rekrutteringsprosessen til internasjonale organisasjoner
- Støtte deltakelse fra utviklingsland i sentrale prosesser, konferanser og arenaer

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 170 *FN-organisasjoner mv.*, post 79 *Eksperter, juniorekspertes og FNs fredskorps* i Prop. 1 S (2017–2018). Rapportering på kap. 170, post 76 *FN og globale utfordringer* fremgår under kap. 151 *Fred sikkerhet og globalt samarbeid*, post 73 *FN og globale utfordringer*.

I 2018 finansierte Norge om lag 25 juniorekspertes i 15 ulike land. Disse arbeidet bl.a. innen områder som likestilling, miljø, klima, helse, utdanning, menneskerettigheter, flyktninger, globale sikkerhetsutfordringer og humanitært arbeid.

«Joint Fund for the 2030 Agenda» ble etablert høsten 2018 og var operasjonelt i 2019. Temaet for første utlysning er «Ingen skal utelates». Fondet er et finansielt hovedinstrument for FNs generalsekretær i hans agenda for reform i FNs utviklingssystem. Fondet vil bidra til å styrke stedlig koordinators rolle og til at FNs innsats på landnivå blir mer fokusert og samstemt, i tråd med prioriteringene i FNs felles rammeverk på landnivå (UNDAF). Det vil først bli mulig å rapportere på resultater på landnivå i 2019.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 167,7 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 29 mill. kroner fra 2019, hvorav 6 mill. kroner er knyttet til forslag om å flytte 6 mill. kroner hit fra kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 72 *Strategisk samarbeid* knyttet til sekonderinger (Hydropower Development Facility) og 35 mill. kroner er en reduksjon som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen.

Kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>		916 000	1 086 000
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>		687 000	869 000
72	Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>		180 000	139 000
73	Gjeldslette, <i>kan overføres</i>		326 500	326 500
	Sum kap. 0172		2 109 500	2 420 500

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Dette kapitlet dekker Norges kjernebidrag til Verdensbankgruppen samt regionale utviklingsbanker og fond, i tillegg til strategisk samarbeid (samfinansiering) på utvalgte områder med disse institusjonene.

Kjernebidrag er kjøp av eierandeler i utviklingsbankene (kapitaløkning), og gavebidrag til de respektive bankenes fond for de fattigste landene. Spesielt Verdensbanken mottar også betydelige øremerkede midler over andre poster.

Kapitlet dekker også Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale initiativer for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Denne bevilgningen dekker Norges kjernebidrag til Verdensbankgruppen. I 2020 dekker bevilgningen både Norges forpliktelser til bankens utviklingsfond, IDA, og deltagelse i kapitaløkning i Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling, IBRD. Den 19. påfyllingsperiode av IDA (IDA19) tar til i 2020, og går til 2022. Norges deltagelse i kapitaløkning i IBRD ble vedtatt i 2018 og gjennomføres i perioden 2020–2023.

Verdensbanken spiller en sentral rolle i arbeidet med å nå FNs bærekraftsmål, levere på de internasjonale klimaforpliktelsene og mobilisere større midler for å finansiere utviklings- og klimatilstand. Bankens overordnede mål er å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030 og redusere økonomisk ulikhet. Gjennom IDA gir Verdensbanken lån til verdens 76 fattigste land, inkludert alle MUL. Verdensbankgruppen er den største kilden til multilateral utviklingsfinansiering. Banken er

en sentral rådgiver for låntakerlandene i både økonomiske og andre faglige spørsmål, ikke minst for sårbare stater. Verdensbanken har et økende engasjement for å ivareta sårbare grupper som personer med funksjonsnedsettelse. Banken har en sterk operasjonell og normativ innflytelse i kraft av finansiell og faglig tyngde, kilde til kunnskap om utviklingsspørsmål, bredt tematisk engasjement og direkte inngrep med finansdepartementene i samarbeidslandene. Banken skårer svært høyt på evalueringer, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge har god innflytelse på Verdensbankens beslutninger og prioriteringer, gjennom deltakelse i bankens styrende organer, gjennom vårt felles nordisk-baltiske styremedlem, gjennom hyppig høynivådialog, og gjennom bidrag til tematiske fond.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål, som er overordnede strategiske mål for Verdensbanken:

- Ekstrem fattigdom er redusert
- Økonomisk ulikhet er redusert, gjennom inntekstvekst for de 40 pst. fattigste
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket

Prioriteringer 2020

Norge vil være en pådriver for at bankens likestillingsstrategi gjennomføres, og for at klimamålene oppfylles. Norge vil også ha et særlig fokus på bankens innsats overfor sårbare grupper, og opptrapping i land og regioner i sårbare situasjoner. I tillegg vil Norge legge vekt på bankens arbeid med utvikling av privat sektor og jobbskaping, samt nasjonal ressursmobilisering. En betydelig andel av finanseringen fra IDA til låntakerlandene går til investeringer i utdanning og helse. I påfyllingsforhandlingene for IDA, som avsluttes i desember 2019, arbeider Norge for et enda tydeligere fattigdomsfokus, med særlig vekt på sårbare grupper. I 2020 blir fokuset på gjennomføring. Sammen med Verdensbanken vil Norge bidra til å fremme digital teknologiutvikling i Afrika. Norge vil arbeide for å sikre gjennomslag for sentrale norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer, herunder styrket resultatfokus. Norge vil arbeide for at banken leverer på sine IDA19-forpliktelser innenfor klima, kvinner og likestilling, sårbare stater, privatsektorutvikling og jobbskaping. I tillegg vil Norge ha et fokus på godt økonomisk styresett, spesielt gjeldsbærekraft, skatt og ulovlig kapitalflyt. Norge vil også være pådriver overfor IDA på inkludering av sårbare grupper på tvers, spesielt personer med funksjonsnedsettelse.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 171 *Multilaterale finansinstitusjoner*, post 70 *Verdensbanken*, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for 2018 dreide seg om å bidra til oppnåelsen av Verdensbankens to overordnede mål, dvs. utrydde ekstrem fattigdom og oppnå inntekstvekst for de 40 pst. fattigste i hvert land. IDA er en sentral del av Verdensbankens innsats for å nå disse målene. I bankens finansår 2018 (juli 2017-juni 2018) bidro IDA til følgende resultater:

- 1,9 millioner bønder tok i bruk forbedrede jordbruksmetoder
- 8,5 millioner mennesker fikk tilgang til forbedrede sanitæranlegg
- 12,1 millioner mennesker dekket av sosiale sikkerhetsnett
- 8,9 millioner mennesker fikk tilgang til elektrisitet eller forbedret strømtilgang
- 530 000 lærere ble rekruttert og/eller fikk opplæring
- 13,2 millioner mennesker fikk tilgang til sikrere vannkilder

- 18,1 millioner barn ble vaksinert
- 36,8 millioner mennesker mottok essensielle helse-, ernærings- og familieplanleggings-tjenester
- 5,931 km vei ble bygget eller rehabilitert
- USD 6,24 mrd. i private investeringer ble mobilisert av Verdensbankgruppen i de fattigste landene

Sårbarhet, konflikt og vold

For å nå de aller fattigste og mest utsatte gruppene, fokuserer Verdensbanken på forebygging, krise- og risikohåndtering og motstandsdyktighet, samt å bygge bro mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. Banken har påbegynt et arbeid med en strategi for hvordan den kan sikre en helhetlig tilnærming til disse problemstillingene. Banken har besluttet å bruke IDAs kriseresponsvindu for å støtte Mosambik, Malawi og Zimbabwe med USD 545 mill. til gjenoppbygging etter syklonen Idai i samarbeid med FN. I 2018 bidro IDA med betydelig støtte til Bangladesh for å møte eskalerende behov blant rohingya-flyktningene på områder som utdanning, vann og sanitære forhold, katastrofehandtering, og helse, inkludert nyfødte, spedbarn, barn og ungdoms helse- og ernæringstjenester, samt reproduktiv helse og familieplanlegging.

Klima, miljø og energi

Bankens mål om at 28 pst. av utlånsporteføljen skulle gå til klimarelevante investeringer innen 2020 ble mer enn oppnådd allerede i 2018. Verdensbankgruppens klimainvesteringer nådde 32 pst., og Verdensbankgruppen kunne i 2018 vise til en rekord på 176 mrd. kroner til klimatiltak. Dette har bl.a. resultert i 18 GW ny produksjon av fornybar energi, mobilisering av mer enn 86 mrd. kroner i kommersielle investeringer i ren energi, gitt 9,75 millioner mennesker tilgang til energi og ytterligere 10 millioner mennesker forbedret tilgang til energi, utvikling av klima-smarte investeringsplaner for jordbruket i 20 land, og 38 millioner mennesker i 18 land har fått tilgang til pålitelig klimainformasjon og tidlig varsling ved naturkatastrofer.

Banken har tatt initiativ til en global satsing på utvikling av rimelig batterilagring av strøm fra fornybare kilder som sol og vind. Sol og vind er stabile kilder. Batterier til en overkommelig pris, med stor kapasitet, kan bøte på denne utfordringen og gjøre fornybar energi langt mer anvendelig i utviklingsland.

Banken har gjennom oppfølging av sin Climate Action Plan lagt ambisiøse planer for 2021–2025. Banken vil doble sine klimarelevante investeringer til 1 720 mrd. kroner over fem-års-perioden. Fokus vil være på utslippsreduksjoner – først og fremst ren energiinvesteringer og energieffektivisering, og tilpasning. I tillegg skal klimavurderinger gjennomsyre alt hva banken planlegger og gjør.

Norge har tatt en ledende rolle i det internasjonale arbeidet mot marin forsøpling. Her inngår opprettelsen av flergiverfondet PROBLUE, som er Verdensbankens nye fond for bærekraftig økonomisk utvikling i rene hav.

Inkludering og likestilling (herunder utdanning og helse)

Verdensbanken har trappet opp fokuset på «human kapital», og etablerte i 2018 sin nye «Human Capital Index», som et virkemiddel for å oppnå økte investeringer i befolkningens utdanning, helse og ernæring. I 2018 lanserte Verdensbanken et veikart for inkludering av personer med funksjonsnedsettelse. Banken annonserte også ti forpliktelser for inkludering av funksjonshemmede på områder som utdanning, digital utvikling, datainnsamling, kjønn, gjenoppbygging etter katastrofe, transport, investeringer i privat sektor og sosial beskyttelse. Gjennom IDA har banken bidratt til at over 657 millioner mennesker i de fattigste landene (IDA-land) mottok essensielle helsetjenester, i perioden 2011 til 2018. I Afrika sør for Sahara økte jenters innmelding i grunnskolen fra 76 pst. til 95 pst. Bankens likestillingsforskning har bidratt med kunnskap og erfaringer som gjør at likestillingstiltak i større grad lykkes. For eksempel har Verdensbanken bidratt til at kvinner fra 7,5 millioner husholdninger på landsbygda, i en av Indias fattigste stater, Bihar, har fått tilgang til finansielle tjenester og har fått inntekter fra både landbruk og andre sektorer.

Privat sektor utvikling og jobbskaping

Økonomisk transformasjon, privat sektor og jobbskaping er en av hovedsatsingene i IDA18. Det analytiske arbeidet på inkluderende verdikjeder som er gjennomført i den forbindelse har bidratt til innovative operasjoner, som tiltak for styrking av konkurransevnen i Bangladesh, gjennom støtte til små og mellomstore foretak (SME) for å heve kvalitetsstandarder, og dermed bedre eksportmulighetene og jobbskapingen. Nytt privatsektorvindu («Private Sector Window», PSW)

ble også etablert som en pilotordning i IDA18 for å fremme styrket samarbeid på tvers av Verdensbankgruppen (mellom IDA, IFC og MIGA), for å fremme økte private investeringer i de mest sårbare markedene. Denne nye ordningen har tatt noe tid å etablere, men Verdensbanken kunne i juni 2019 rapportere om god fremdrift. PSW har ført til at IFC og MIGA har kunnet engasjere seg i mer risikable investeringsprosjekter og markeder enn de ellers kunne gjort, som etablering av det første foredlingsanlegget for rosiner i Afghanistan, utrulling av fiberoptisk kabel i Myanmar, og støtte til vannkraftutbygging (Upper Trishuli 1) i Nepal. I april 2019 var prosjekter for totalt USD 304 mill. blitt godkjent, til støtte for mer enn USD 800 mill. i IFC-investeringer og MIGA-garantier, og beregnet å mobilisere USD 1,5 mrd. i private investeringer i tillegg.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 1 086 mill. kroner for 2020. Dette er en økning på 170 mill. kroner fra 2019 knyttet til Norges forpliktelser til bankens utviklingsfond, IDA, og deltagelse i kapitaløkning i Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling, IBRD.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 1 om utbetaling, romertall XI om bruk av gjeldsbrev ved kapitalpåfyllinger og romertall XII, pkt. 3 og 11 om deltagelse i kapitaløkning i IBRD og påfylling i IDA.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernebidrag til regionale utviklingsbanker og fond – Afrika-banken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken og Nordisk utviklingsfond. Kjernebidrag er kjøp av eierandeler i utviklingsbankene (kapitaløkning) og flerårige gavebidrag til de respektive bankenes fond for de fattigste landene.

De regionale utviklingsbankene er blant de største og viktigste kildene for utviklingsfinansiering og rådgivning til låntakerland. Bankene har en sterk normativ innflytelse i kraft av finansiell og faglig tyngde, bredt tematisk engasjement, og direkte inngrep med finansdepartementene i samarbeidslandene. Deres legitimitet er høy, gitt deres regionale eierskap. Regionalbankene spiller en betydelig rolle i arbeidet med å nå bærekraftsmålene, levere på de internasjonale klimaforpliktelsene og for å mobilisere større midler fra flere

kilder for å finansiere utviklings- og klimatiltak. Bankenes mål faller godt sammen med norske utviklingspolitiske prioriteringer. De skårer også høyt på uavhengige evalueringer av resultater og effektivitet, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge følger opp sine prioriteringer i regionalbankene i tett samarbeid med de nordiske landene, noe som øker vår innflytelse. I tillegg til kjernestøtte, gis begrenset øremerket støtte under andre poster, se kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 72 *Strategisk samarbeid*.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til at de regionale utviklingsbankene kan nå sine strategiske mål, herunder:

- ekstrem fattigdom er redusert
- økonomisk ulikhet er redusert
- klimagassutslipp er redusert og klimatilpassning styrket

Prioriteringer 2020

Afrikabanken

Afrikabankens strategiske rammeverk, «The High 5s», svarer ut hvordan banken skal bidra til oppnåelse av bærekrafts- og klimamålene i Afrika, og er forankret i bankens overordnede mål om mer inkluderende og grønnere vekst i Afrika. UNDP anslår at oppnåelse av målsetningene i bankens «High 5s»-rammeverk vil levere på 90 pst. av bærekraftsmålene for Afrika. Dette illustrerer samsvaret mellom bankens strategiske rammeverk og bærekraftsmålene. For å styrke bankens slagkraft pågår i 2019 forhandlinger om en 7. generell kapitaløkning i bankens ordinære utlånsvindu og en 15. påfylling av giverlandsbidrag til Afrikafondet (ADF). ADF retter seg mot de 37 fattigste landene i Afrika, hvorav 33 er MUL, og nær halvparten er kategorisert som sårbare. I forhandlingene arbeider Norge for et enda tydeligere fattigdomsfokus, med særlig vekt på sårbare land og grupper, inkludert personer med funksjonsnedsettelse.

I 2020 vil Norge arbeide for at banken leverer på inngåtte forpliktelser. Norge har fra august 2019 og tre år fremover, fast representant i bankens stedlige styre i Abidjan, Elfenbenskysten. Norge vil arbeide for en godt koordinert og samstemt nordisk-indisk valggruppe. Tematisk vil Norge særlig følge opp bankens innsats for utvikling av privat sektor og jobbskaping, med vekt på at kvinner, ungdommer og sårbare grupper inkluderes. Norge vil også bidra til økt fokus på ren energi, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer, og at bankens arbeid med sårbarhet, klima og likestilling løftes. Videre vil Norge bidra til at banken styrker innsatsen knyttet til godt økonomisk styresett, spesielt gjeldsbærekraft, skatt og ulovlig kapitalflyt fra Afrika. Norge vil arbeide for et tydeligere resultatfokus, videreføring av institusjonelle reformer og sikring av bankens langsiktige finansielle bærekraft. Norge viderefører de to strategiske samarbeidene med banken om jobbskaping for ungdommer og fornybar energi (trust funds).

Asiabanken

Prioriteringene for gavebistand til lavinntektslandene gjennom Asiabankens utviklingsfond (AsDF) ble avtalt givne imellom da påfyllingen for fireårsperioden 2017–2020 ble ferdigforhandlet i 2016. Overordnet danner bærekraftsmålene og Parisavtalen rammen for innsatsen. Innenfor disse ble givne enig om å prioritere likestilling, sårbare land og regioner, matsikkerhet, privatsektorutvikling, styresett og kapasitetsbygging, forebygging av, og beredskap for, klimaendringer og naturkatastrofer, og regionale goder som grenseoverskridende helseproblemer. Av disse prioriterer Norge spesielt privatsektorutvikling, likestilling og klima.

Asiabankens styre godkjente i 2018 bankens nye overordnede Strategi 2030. Blant prioriteringene her, med konkrete måltall for satsningene, er klima, likestilling og privat sektor mobilisering. Under årsmøtet i mai 2019 presenterte banken også en ny satsning på hav.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

I 2020 skal IDB implementere sin institusjonsstrategi som reflekterer de områder Norge legger vekt på overfor IDB; fattigdomsbekjempelse og redusert ulikhet. Norge vil videreføre samarbeidet med banken om økt finansiell åpenhet, likestilling og inkludering, noe som har bidratt til at banken i større grad har integrert dette i sin kjernevirksomhet. Bankens fokuserer i økende grad på

inkludering av sårbare grupper, også i arbeidslivet. IDB er også en viktig partner i Regjeringens klima- og skogsatsing. IDB skal iverksette et migrasjonsfond som skal bistå land i regionen som mottar et stort antall flyktninger. Bakgrunnen er situasjonen i Venezuela.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

NDF har siden 2009 hatt som mandat å finansiere klimatiltak i fattige land i samsvar med de nordiske lands prioriteringer. Det meste av finansieringen kanaliseres gjennom, eller i samarbeid med, de multilaterale utviklingsbankene. I 2020 er ambisjonen å tilrettelegge for økte investeringer fra privat sektor. Etter siste innbetaling til NDF i 2015 er fondets finansiering basert på tilbakebetaling av tidligere lån på myke vilkår. Med mindre det foretas en ny kapitalpåfylling, vil utbetalingene fra NDF gradvis måtte reduseres i takt med at kapitalen i fondet reduseres i årene framover. Det pågår diskusjoner om framtidig organisering av NDF og de øvrige nordiske finansieringsinstitusjonene, samt en evt. kapitaløkning. Det foreslås derfor å ikke bevilge midler til NDF i 2020.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 171 *Multilaterale finansinstitusjoner*, post 71 *Regionale banker og fond* i Prop. 1 S (2017–2018).

Afrikabanken

Målene for 2018 dreide seg om å bidra til oppnåelse av Afrikabankens to overordnede mål; mer inkluderende vekst og overgang til grønnere vekst i Afrika. Banken har tatt ytterligere grep for å fokusere innsatsen innen sektorer som bidrar til dette, og hvor den har komparative fortrinn. Fra bankens resultatrapportering for 2018 kan bl.a. følgende trekkes frem (basert på avslutningsrapporter 2016–2018):

- 570 000 mennesker ble koblet til energinettet, mer enn halvparten kvinner
- 450 megawatt energi ble produsert, hvorav nær 200 megawatt fra fornybare energikilder
- 8,2 millioner mennesker fikk ny eller bedre tilgang til vann og sanitær, hvorav halvparten kvinner
- 14 millioner mennesker fikk bedre tilgang til transport, hvorav halvparten kvinner
- 154 000 små og mellomstore entreprenører fikk bedre tilgang til finansiering

- 1,2 millioner arbeidsplasser ble etablert, hvorav halvparten for kvinner
- 270 000 mennesker fikk bedre tilgang til utdanning, hvorav 120 000 kvinner
- 19 millioner mennesker nøt godt av bankens investeringer i landbruk, hvorav 9,3 millioner kvinner

Bankens engasjement i sårbare land ble styrket gjennom ressurstilførsel og mer fleksibel bruk av et tilleggs-vindu under ADF, som tilgodeser sårbare land. Andelen avsatt til sårbarhets-vinduet er økt til 17 pst. i 2017–2020, mot 13 pst. i 2013–2016. Mer omfattende sårbarhetsanalyser har styrket kvaliteten i landprogrammene, som i økende grad inkluderer regionale innsatser.

Bankens styresett-programmer har styrket finansforvaltningen og åpenheten i offentlig sektor og bidratt til mer forutsigbare rammebetingelser. Eksempelvis anslår banken at dens støtte til oppbygging av skatteetaten og modernisering av tollvesenet i Liberia har bidratt til at landets skatteinntekter har økt med 14 pst. over en femårsperiode.

Banken har styrket engasjementet rettet mot utvikling av privat sektor og entreprenørskap (lån til privat sektor utgjorde 32 pst.). Satsingen på jobbskaping for unge integreres i prioriterte innsatser, med sikte på å nå mål nedfelt i bankens strategiske rammeverk om at 50 millioner ungdommer får jobbrelatert opplæring og at 25 millioner nye arbeidsplasser for unge skapes innen 2025. Banken har økt fokus på å tilrettelegge for å koble offentlige og private investeringer, bl.a. gjennom G20s Compact With Africa, og tilbyr finansielle instrumenter som reduserer risiko ved investeringer i lavinntektsland, inkl. sårbare land.

Gjennom investeringer i landbruk har banken bidratt til å utvikle entreprenørskap, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer. Banken har utviklet en Africa Gender Index til bruk i påvirkningsarbeid og dialog med beslutningstakere på landnivå, for å fremme arbeidet med integrering av likestillings- og kvinneperspektivet, med vekt på produktive sektorer. Bankens klima-handlingsplan har som mål at 40 pst. av alle godkjente prosjekter skal være klimarelevante innen 2020, andelen var 32 pst. i 2018 (opp fra 28 pst. i 2017).

Asiabanken

ADB fortsatte å vokse i 2018. Lån og gavebistand utgjorde i 2018 USD 21,58 mrd. Privat sektorinvesteringene hadde en vekst på 37 pst, fra året før, og endte på USD 3,14 mrd., det høyeste nivået

hittil. Privatsektorinvesteringene mobiliserte også samfinansiering på USD 7,17 mrd.

Banken tok i 2015 mål av seg å doble den årlige klimafinansieringen til USD 6 mrd. innen 2020. Målt etter avtalefestede forpliktelser nådde banken USD 4,5 mrd. i klimafinansiering i 2018, og er med det på god vei til å nå målet for 2020.

Av nye prosjekter i 2018 nevnes ADBs første lån rettet mot å sikre sosial og økonomisk inkludering for mennesker med funksjonsnedsettinger. Lånet på USD 25 mill. til Mongolia vil gi tidlig medisinsk behandling og sosiale tjenester til barn, konstruere tilpasset infrastruktur og offentlige rom, bygge bransjepartnerskap for å forbedre deres jobbmuligheter, og støtte politikkreform.

På helseområdet godkjente ADB finansiering til Papua Ny-Guinea for å styrke leveransen av helse-tjenester, øke ansvarlighet i helsesektoren, og styrke ledelse i regionale helsesystemer. Banken forpliktet også finansiering av primærhelsetjeneste i Usbekistan, som vil gi kvinner tilgang til ultralyd-tjenester som en del av tilgjengelige helsetjenester.

ADB er også aktiv innen yrkesutdanning. Et prosjekt i India skal trene 35 000 ungdommer i bransjeledende kurs for opplæring/omskolering; et høyere utdanningsprogram i Sri Lanka skal fremme teknologiorienterte og markedsrelevante ferdigheter og gründerånd; et prosjekt for grunn-skoleutvikling i Bangladesh skal trene over 100 000 lærere til å bruke teknologiresurser i klasserommet.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

Målene for 2018 dreide seg om å redusere fattigdom og ulikhet i Latin-Amerika, med fokus på fem hovedinnsatsområder: sosial utvikling, infrastruktur, regional og global integrering, klima og miljø, og institusjonsbygging. Målene for IDB Invest (Det inter-amerikanske investeringsselskapet, IIC), bankens privatsektor-arm, omhandlet klima-endringer, likestilling og forretningsmessig bærekraft. I 2018 godkjente IDB lån for 13,5 mrd. USD. IDB Invest godkjente i tillegg lån for 3,8 mrd. USD. Klimafinansiering i IDB-gruppen utgjorde 29 pst. og har dermed økt med 6 pst. siden 2016. Et av hovedinnsatsområdene til IDB er sosial sektor. Nytt i 2018 var lån for inkludering av personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet.

Nordisk utviklingsfond

I 2018 godkjente styret finansiering av ni prosjekter til en verdi av 47,1 mill. euro, derav 38,5 mill. euro i egenkapitalinvesteringer. NDFs prosjekt-

portefølje innen klima er nå på 113 prosjekter til en verdi av 375 mill. euro. 48 pst. av porteføljen er i Afrika. Styret igangsatte en evaluering av fondet i 2018 og hadde omfattende diskusjoner om fondets framtid gitt at fondets finansielle base vil reduseres i årene framover.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 869 mill. kroner for 2020, en økning på 182 mill. kroner fra 2019 knyttet til AfDF og AfDB. Bevilgingen foreslås fordelt som følger:

- Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF): 684 mill. kroner
- Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB): 114 mill. kroner (valutajusteres på utbetalings-tidspunktet)
- Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF): 57 mill. kroner
- Det inter-amerikanske investeringsselskapet (IIC, merkevarenavn IDB Invest): 14 mill. kroner (valutajusteres på utbetalingstidspunktet)

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 1 om utbetaling, romertall XI om bruk av gjeldsbrev og romertall XII, pkt. 1, 2, 3, 7, 8 og 10 om deltakelse i kapitaløkninger.

Jf. omtale av valutaene SDR og UA i romertall XII er det brukt kurs 12,31 kroner pr. SDR (spesielle trekkrettigheter). UA (units of Account) tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR.

Post 72 Strategisk samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker øremerkede bidrag til de multilaterale utviklingsbankene på tematiske områder av høy politisk prioritet der det er ønskelig å styrke bankenes arbeid.

I tillegg til kjernestøtten til utviklingsbankene, bidrar Norge med midler til ulike fond. Fondene brukes til politisk påvirkning gjennom dialog med bankene og for å gi Norge politisk synlighet. Sentralt i dialogen står tiltak for større utviklings-effektivitet, innovativ katalytisk finansiering, økt mobilisering av privat kapital, og bedre resultater og resultatformidling.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål 13 –

Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket.

Prioriteringer 2020

Norge ser digital teknologi som en fremtidig viktig del av den utviklingspolitiske arena og vil fortsette samarbeidet med Verdensbanken, andre givere og privat sektor for et teknologisk løft, spesielt i Afrika. Digitalisering inkluderes i de fleste sektorer og er en pillar for utvikling og økonomisk vekst. Strategisk samarbeid vil fokusere på jobbskaping spesielt for ungdom, inkludert kvinner og marginaliserte grupper i Afrika, innsats for å øke stabilitet og utvikling i sårbare stater, menneskerettigheter og mennesker med funksjonsnedsettelse. Høy MUL-andel etterstrebes. Det er et stort behov for kapasitetsbygging i lavinntektsland som er i fare for å komme i gjeldskrise. Norge støtter derfor initiativer for kapasitetsbygging. Sekondering av norske eksperter til Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene anses som viktig, se kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 72 *Andre tilskudd (FN)*.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 171 *Multilaterale finansinstitusjoner*, post 72 *Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansieringsinstitusjoner*, jf. Prop. 1 S (2017–2018). Målet i 2018 var å styrke de multilaterale bankenes innsats innenfor områder som er høyt prioritert i norsk utviklingspolitikk. Jobbskaping og utvikling av privat sektor, samt sårbare stater, ble prioritert.

Næringsutvikling, herunder jobbskaping og samarbeid med privat sektor

Norge støtter Afrikabankens satsing på jobbskaping for ungdom. Partnerskapet fokuserer på pilotinnsatser i utvalgte land, med vekt på sårbare land. Yrkesfaglig opplæring, teknologi og tilgang til finansiering står sentralt. I 2018 har fokus vært på å etablere samarbeidspartnere på landnivå og sikre god forankring i bankens landkontorer i aktuelle pilotland. Størrelsen på fondet har økt, som følge av at flere nye givere er kommet til, noe som åpner for oppskalering, basert på læring i pågående første fase.

Godt styresett, åpenhet og institusjonsbygging

Norge videreførte støtten til African Legal Support Facility (ALSF), som bidrar til at afrikanske myndigheter får juridisk rådgivning og styrket kapasitet til å forhandle komplekse kontrakter innenfor naturressursforvaltning og større infrastrukturprosjekter.

ALSF har engasjert seg i vel 40 land i regionen, hvorav 16 land betegnes som sårbare. Eksempelvis har ALSF bistått Nigers myndigheter i forhandling av avtale med investor om gruveutvinning, og anslår at utfallet har medført USD 220–330 mill. i økte statsinntekter (ALSFs 2018 årsrapport).

God forvaltning av offentlige inntekter og utgifter i partnerland er avgjørende for mobilisering av ressurser for fattigdomsreduksjon. Norge videreførte støtten til Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA-programmet), som er et internasjonalt samarbeid gjennom Verdensbanken for å styrke offentlig finansforvaltning. PEFA-analyser identifiserer styrker og svakheter i lands finansforvaltning og analysene benyttes aktivt av partnerland i deres reformarbeid på området. I 2018 ble det gjennomført PEFA-analyser i norske partnerland som Tanzania, Uganda, Ghana, Malawi, Afghanistan og Mali. Programmet har bidratt til bedre kvalitet på forvaltning av offentlige inntekter og utgifter i lavinntektsland.

Norge videreførte støtten til *Transparency Trust Fund* i Den interamerikanske utviklingsbanken. I 2018 har arbeidet med å forhindre og redusere korrupsjon fortsatt gjennom støtte til prosjekter innen finansiell integritet, natur- og ressursforvaltning, kontrollsystemer og åpent styresett. Fondet bidrar til å integrere dette området i bankens nye institusjonelle strategi.

Sårbare stater, kriserespons og menneskerettigheter

Norge bidro til at Global Concessional Financing Facility, som ble opprettet i 2016 for å bistå Jordan og Libanon med flyktningstrømmen fra Syria, ble utvidet til å også omfatte Colombia og venezuelanske migranter og flyktninger. Giverne har så langt innbetalt totalt USD 585 mill. til fondet, inkl. 265 mill. kroner fra Norge gjennom Verdensbanken. Dette har utløst lån på over USD 3,45 mrd. fra banken til Colombia, Jordan og Libanon. Lånene finansierer bl.a. reformer som skal gi arbeidstillatelse til flyktninger og styrke helse-tjenester og utdanning.

Gjennom støtte til State and Peacebuilding Fund bidro Norge til at Verdensbanken styrket

sitt bidrag til felles gjenoppbyggings- og fredsbyggingsanalyser som grunnlag for samlet innsats i sårbare stater. Med øremerket norsk støtte ble det gjennomført pilotprosjekter for å levere resultater på tvers av humanitære, fredsbyggende og utviklingsrettede innsatser. Fondet har bl.a. bidratt til å legge grunnlaget for en regional gjenoppbyggings- og utviklingsstrategi i Tsjadsjø-regionen og fellesprosjekter med FN for å skape arbeidsplasser for ungdom i Mali.

Fondet for å fremme menneskerettighetstilnærming i Verdensbanken, som Norge har støttet sammen med andre nordiske land, «Nordic Trust Fund (NTF)», gikk i 2018 over i en ny fase, med nytt navn: «Human Rights and Development Trust Fund (HRDTF)». Menneskerettigheter har vært et sensitivt tema i banken og det nye navnet er således et lite fremskritt i seg selv. Det var høy aktivitet i 2018, med etablering av det nye fondet og markering av fondets 10-årsjubileum. Evalueringen av NTF viste at fondet hadde bidratt til økt kunnskap om rettighetsbasert tilnærming til utvikling i Verdensbanken, og at fondet har understøttet arbeidet med inkludering av sårbare grupper, spesielt personer med nedsatt funksjonsevne, LHBTI og urfolk.

Norge støttet *Debt Management Facility II (DMF II)* i regi av IMF og Verdensbanken, som hjelper de fattigste utviklingslandene til å håndtere gjeld. Over en tiårsperiode har over 80 land mottatt støtte.

Klima

Energitilgang, fornybar energi og klima er et viktig innsatsområde i Verdensbanken.

Climate Investment Funds (CIF) med sekretariat i Verdensbanken, er et paraplyfond for klimainvesteringer der alle de multilaterale bankene samarbeider. Norge støtter fondene for ren energi i fattige land, skog og tilpasning. CIF har til nå tildelt mer enn 70 mrd. kroner til 72 pilotland. Man er nå i stor grad i en implementeringsfase, og de konkrete resultatene har begynt å komme, etter forsinkelser i noen av fondene. Det største gjennomførte prosjektet der CIF har vært katalytisk – Noor Concentrated Solar Energy Plant i et ørkenområde i Marokko – gir nå strøm til mer enn 1 million mennesker. Opprinnelig var det meningen å nedlegge fondet når Det grønne klimafondet ble operasjonelt. Dette er utsatt, fordi interessen fra utviklingsland er stor, og ventelisten av prosjekter er lang.

Offentlige bistandsmidler alene er ikke tilstrekkelig for å nå FNs og Verdensbankens mål-

setting om energi for alle innen 2030. For å dekke det store investeringsbehovet, er det helt nødvendig å mobilisere privat kapital. IFC – verdensbankens privat sektor arm – er en viktig aktør og samarbeidspartner som har spesialkompetanse og utvikler forskjellige typer virkemidler og insentiver for mobilisering av privat kapital inn i energi- og klimarelevante investeringer.

Norge gikk i 2014 inn som partner med 100 mill. kroner i det innovative investeringsfondet IFC Catalyst Fund, sammen med bl.a. DFID, Canada, Japan og private investorer. Hensikten var å bidra til å mobilisere privat kapital inn i klimarelevante investeringer. Innen utgangen av 2018 var storparten av investeringsmidlene allokert, til i alt 15 underfond/investeringsplattformer med til sammen 136 klimarelevante prosjekter, der en stor andel av midlene i underfondene er mobilisert fra private investorer. Nåværende og framtidig fortjeneste på den norske investeringen pløyes tilbake til et norsk Trust Fund i IFC og dekker i første omgang administrative utgifter og kanaliseres på sikt til andre bistandstiltak.

Norge støtter et globalt partnerskap for å redusere fakling og utslipp av gass knyttet til oljeboring. Partnerskapet (Global Gas Flaring Reduction, GGFR) har medlemmer fra oljeproduiserende land og nasjonale og internasjonale oljeselskap. Partnerskapet arbeider for å redusere utslipp av klimagasser, og for å bruke gassressursene bedre, bl.a. til energitilgang. Norge blir i GGFR ansett som et foregangsland og godt eksempel, fordi vi har et håndhevet forbud mot rutinefakling på norsk sokkel. Landene som er med i initiativet kan gjennomgående vise til reduksjon av fakling, unntatt i de land der oljeproduksjonen øker sterkt. Dette gjelder særlig Iran, Irak og USA (ukonvensjonell oljeboring (shale gas)). Ny teknologi gjennom satellittovervåking gir større kontrollmuligheter enn tidligere. I 2015 ble initiativet «Zero Routine Flaring by 2030» lansert av Verdensbanken, med støtte fra Norge. Siden lanseringen har 83 land, oljeselskaper og utviklingsbanker kommet med i initiativet. Disse binder seg til å arbeide aktivt mot fakling gjennom lovgivning og andre tiltak.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 139 mill. kroner for 2020. Dette er en reduksjon på 41 mill. kroner fra 2019, hvorav 6 mill. kroner knyttet til sekonderinger (Hydropower Development Facility) i Verdensbanken foreslås flyttet til kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 72 *Andre tilskudd (FN)* og 35 mill.

kroner er en reduksjon som må sees i sammenheng med forslag til økninger på andre poster innenfor bistandsrammen.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 8 om utbetalinger av tilskudd til fond.

Post 73 Gjeldslette, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til multilaterale gjeldsletteinitiativer – Highly Indebted Poor Countries Initiative (HIPC, fra 1996) og Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI, fra 2005) for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner. Norge er politisk forpliktet til å delta i disse store internasjonale spleiselagene fram til 2044 og 2054 for hhv. Verdensbanken og Afrikabanken, og forpliktelsene er nedfelt i romertallsvedtak fram til hhv. 2028 og 2029 (juridiske forpliktelser). Bevilgningsbehovet vil øke fram mot et topp-punkt rundt 2025.

Bevilgningen kan også brukes til inndekning for bilateral gjeldslette overfor land med statsgjeld til Norge som ikke er omfattet av *Handlingsplan for gjeldslette for utvikling* fra 2004, som hjemler gjeldslette uten ordinær bevilgning. Det er ikke sannsynlig at slik gjeldslette blir aktuelt i 2020.

Det er sannsynlig at Somalia vil få HIPC-behandling i 2020, med sletting av landets statsgjeld til Norge på 16 mill. kroner. Somalia er omfattet av handlingsplanen, som hjemler gjeldslette uten bevilgning.

Mål 2020

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norge har oppfylt sine forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer

Prioriteringer 2020

Det er viktig at det internasjonale samfunn står sammen om de store multilaterale gjeldsletteinitiativene fra 1990- og 2000-tallet. Norge vil innfri

sine forpliktete andeler i HIPC og MDRI overfor Verdensbanken og Afrikabanken. Etter den omfattende gjeldsslettingen på 2000-tallet, øker statsgjelden i mange lavinntektsland i et tempo som gir grunn til bekymring. Norge vil derfor fortsette å mane til ansvarlig låntaking og långivning, slik at nye gjeldsopptak ikke overstiger grenser for økonomisk bærekraft. Norge vil arbeide for universelle retningslinjer for ansvarlig låntaking og långivning, forankret i IMF og Verdensbanken. Norge vil ta til orde for økt åpenhet/transparens rundt statsgjeld og skjult gjeld, et ansvar som først og fremst påhviler låntakerland, men der långivere og nye kreditorer har et medansvar.

Rapport 2018

Denne rapporten dekker tidligere kap. 172 *Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak*, post 70 *Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging*, jf. Prop. 1 S (2017–2018).

Målene for 2018 var å oppfylle Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsoperasjoner og finansieringsmekanismer, styrke fattige lands kapasitet til effektiv og ansvarlig håndtering av gjeld, prioritere gjeldslette for land etter krig, samt fremme ansvarlig långivning gjennom samarbeid med norske og internasjonale aktører.

Norge bidro med 326 mill. kroner som i all hovedsak gikk til å dekke Norges forpliktelser under MDRI og HIPC i Verdensbanken (IDA) og Afrikabanken. De berørte 39 utviklingslandene fikk dermed frigjort det tilsvarende beløpet, som de ellers ville ha måttet bruke på renter og avdrag, til formål som infrastrukturbygging, helse og utdanning.

Det politiske påvirkningsarbeidet for ansvarlig låntaking og långivning ble særlig ført gjennom Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og FNs generalforsamling.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 326,5 mill. kroner for 2020 for å innfri Norges bindende multilaterale gjeldsletteforpliktelser.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall IX om ettergivelse av fordringer og romertall XII, pkt. 9 og 12.

Kap. 179 Flyktningiltak i Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2018	Saldert budsjett 2019	Forslag 2020
21	Spesielle driftsutgifter		550 062	718 575
	Sum kap. 0179		550 062	718 575

På grunn av endringer i budsjettstruktur er ikke regnskap 2018 lagt inn i tabellen. Se tabell 4.1 i Del I for oversikt over regnskap 2018.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Denne bevilgningen dekker visse utgifter knyttet til asylsøkeres opphold i Norge i løpet av det første året, som etter OECD/DACs retningslinjer kan klassifiseres som offisiell utviklingsbistand (ODA). Ordningene ligger under hhv. Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, jf. omtale i de respektive departementers fagproposisjoner. OECDs nye retningslinjer er lagt til grunn for beregningen av bevilgningsforslaget for 2020.

Rapport 2018

I 2018 ble ODA-andelen av utgifter til flyktninger i Norge beregnet til 827,4 mill. kroner, tilsvarende 2,4 pst. av samlede bistandsutbetalinger.

Budsjett 2020

Det foreslås bevilget 718,6 mill. kroner for 2020.

Tabell 7.2 Bevilgningsforslaget for 2020 er relatert til følgende saksområder:

	i mill. kroner
<i>Kunnskapsdepartementet</i>	
Kap. 3225, post 04 – Tiltak i grunnopplæringen	23,6
Kap. 3291, post 04 – Tilskudd til integreringsprosjekter i mottak	11,2
Kap. 3292, post 01 – Norskopplæring i mottak	28,1
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>	
Kap. 3400, post 02 – Kompetanseoverføring til opphavs- og transittland for migrasjon og retur	1,0
Kap. 3469, post 01 – Vergemåls-/representasjonsordning	4,3
Kap. 3470, post 02 – Fri rettshjelp	5,3
Kap. 3490, post 01 – UDI/Retur asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	0,8
Kap. 3490, post 03 – UDI/Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	31,1
Kap. 3490, post 04 – UDI/Statlige mottak – oppholdsutgifter	343,9
Kap. 3490, post 06 – UDI/Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv.	22,0
Kap. 3490, post 07 – UDI: Tolk og oversettelse	20,6
Kap. 3490, post 08 – Internasjonalt migrasjonsarbeid og reintegrering i hjemlandet	113,7
<i>Barne- og familiedepartementet</i>	
Kap. 3856, post 04 – Barnevernets omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere	113,1

Del III
Spesielle tema

8 Nordområdepolitikken

Langsiktig satsing på kunnskap, næring, infrastruktur, beredskap og samarbeid i nord

Nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Granavolden-plattformen fastslår at nordområdepolitikken skal vektlegge internasjonalt samarbeid, næringsutvikling, kunnskap, infrastruktur, miljøvern, sikkerhet og beredskap. Regjeringen tar sikte på å presentere en ny stortingsmelding om nordområdene høsten 2020. Meldingen vil bygge på Nordområdestrategien fra april 2017 som beskriver mål og tiltak for videreutvikling av nordområdepolitikken. Det er viktig for Norge å opprettholde Arktis som en fredelig og stabil region, basert på internasjonalt samarbeid og respekt for folkerettslige prinsipper. Samtidig er Regjeringens mål å utvikle Nord-Norge til en av landets mest skapende og bærekraftige regioner.

Utenriksdepartementet har det overordnede ansvaret for koordinering av Regjeringens nordområdepolitikk. Samspillet mellom utenrikspolitikk, næringsliv og samfunnsutvikling er viktigere enn noen gang. Derfor har også Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet større roller i nordområdepolitikken enn før. Regionalt nordområdeforum er etablert som plattform for et systematisk samarbeid og tett dialog mellom Regjeringen, fylkeskommunene og Sametinget. Overføring av om lag halvparten av Arktis 2030-ordningen til fylkeskommunen Troms og Finnmark og opprettelse av Sekretariat for regionalt nordområdeforum i Vadsø fra 1. januar 2020 er viktige tiltak som vil gi regionene en tydeligere rolle i nordområdepolitikken. Fylkeskommunenes styrkede rolle i forberedelsene til møter i Arktisk råd vil også bedre samspillet mellom nasjonalt og regionalt nivå.

Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid er viktig for å ivareta norske interesser knyttet til sikkerhet, miljø og ressurser i Arktis, samt for å utløse det fulle potensialet for bærekraftig vekst. Regjeringen legger stor vekt på å styrke og videreutvikle det interna-

sjonale samarbeidet med de arktiske statene og andre aktører i nordområdene.

Nordområdepolitikk er også havpolitikk. Regjeringen lanserte i 2017 den første stortingsmeldingen om hav i utenriks- og utviklingspolitikken, samt en strategi om norsk verdiskaping knyttet til havet. Etablering av senter for hav og arktiske spørsmål i Tromsø er en oppfølging av dette. Forskningsfartøyet Kronprins Haakon ble ferdigstilt i 2018 og bidrar gjennom forskningstokt til ny kunnskap om havområdene i nord.

Kunnskap

Kunnskap er en grunnleggende forutsetning for en vellykket nordområdepolitikk. Norge skal være ledende på kunnskap om, for og i nordområdene. Ressurs- og miljøforvaltning, næringsaktivitet og samfunnsutvikling i nordområdene skal være basert på et godt vitenskapelig kunnskapsgrunnlag. Tilgangen til kunnskap og kompetanse skal bedres for å øke innovasjonsevnen og verdiskapingen i næringslivet i nord. Regjeringen vil fortsatt gi gode rammevilkår for norsk nordområdeforskning slik at denne holder et høyt internasjonalt nivå. I 2020 foreslår Regjeringen å styrke omfanget av norsk polarforskning via Forskningsrådet. Videre økes bevilgningen til University of the Arctic (UArctic) for å styrke og utvide mobilitetsordningen «north2north» for studenter og ansatte, slik at denne også vil omfatte de sørnorske universitetene. Regjeringen fremmer også norsk deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid, bl.a. under Arktisk råd og i EUs forskningsprogrammer.

Næringsutvikling

Verdiskaping og næringsutvikling står sentralt i Regjeringens nordområdepolitikk. Regjeringen vil sikre økonomisk, samfunnsmessig og miljømessig bærekraftig næringsutvikling i nordområdene. De nord-norske fylkene ligger omtrent på snittet i Norge i verdiskaping per innbygger og per syssel-satt. Den økonomiske veksten var i 2016 og 2017 noe høyere i Nord-Norge enn i resten av landet.

Økt næringsutvikling i nord gir ringvirkninger og bidrar til samfunnsmessig, miljømessig og økonomisk bærekraft for hele landet. Omstilling og innovasjon skal fremme økt verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Arbeidet med etablering av et nytt leverandørutviklingsprogram for Nord-Norge via Innovasjon Norge er i gang. Det internasjonale næringssamarbeidet i nord bidrar til å skape et mer konkurransedyktig næringsliv ved utnyttelse av hverandres regionale og nasjonale fortrinn.

En rekke næringer, herunder særlig havnæringene, har et betydelig framtidig potensial. Etterspørselen etter både oppdrettsfisk og villfisk øker. Veksten i reiselivsnæringen har de siste årene vært stor. Det finnes sterke industrielle miljøer i Nord-Norge basert bl.a. på mineraler og metaller.

Det er et stort potensial for verdiskaping og framtidige arbeidsplasser fra olje- og gassvirksomheten i nord. Om lag halvparten av ressursene vi forventer å finne framover ligger i Barentshavet. Det er drevet petroleumsvirksomhet i Barentshavet siden 1979 som har gitt synlige ringvirkninger i hele landet. Den store interessen for nordområdene i de jevnlige konsesjonsrundene er en bekreftelse på at oljeselskapene ser muligheter for ytterligere lønnsom petroleumsaktivitet i nord. Regjeringen tar sikte på tildeling av nye utvinningstillatelser første halvår 2020.

Infrastruktur

Regjeringen har som mål å utvikle en effektiv og sammenhengende infrastruktur som bidrar til bærekraftig utvikling, grønt skifte og omstillingsdyktighet for landsdelens næringsliv. Regjeringen følger opp Nasjonal transportplan 2018–2029 hvor det er prioritert 40 mrd. kroner til investeringsprosjekter i Nord-Norge i planperioden. Regjeringen prioriterer også arbeidet med å bedre transportforbindelsene i Barentsregionen gjennom samarbeidet med Sverige, Finland og Russland. Norge overtar ansvaret for Barentssamarbeidet på transport fra Sverige høsten 2019 og vil videreføre samarbeidet, bl.a. ved å følge opp felles transportplan for Barentsområdet.

Regjeringen arbeider med å legge til rette for god bredbåndsdekning i Nord-Norge og flere fiberkabler fra Nord-Norge til utlandet. Regjeringens forslag om et betinget tilsagn om egenkapital til Space Norway AS for å realisere et prosjekt med to satellitter som skal gi bredbåndskommunikasjon i hele Arktis, ble vedtatt av Stortinget 4. juni 2018, jf. Innst. S 330 (2017–2018).

Klima og miljø

I nordområdene er klimaendringene raskere og mer omfattende enn i resten av verden. Klimaendringene er den største trusselen mot naturen i Arktis, og truer også livsgrunnlaget til mange lokalsamfunn og urfolk. Tiltak for å begrense klimaendringer er avgjørende for å ta vare på miljøet i nordområdene, og Regjeringen vil redusere klimagassutslipp i samsvar med nasjonale mål og internasjonale forpliktelser. Regjeringen vil sikre bærekraftig bruk, ta vare på truet og verdifull natur og sørge for at økosystemene er i god tilstand. Regjeringen har satt i gang arbeidet med en full revisjon av forvaltningsplanene for norske havområder i 2020 og har styrket innsatsen mot plastforsøpling i Barentshavet. Regjeringen har etablert Senter for oljevern og marint miljø i Lofoten, og tilrettelegger for økt aktivitet ved enheten som Norsk institutt for bioøkonomi har på Svanhøvd i Pasvik. Norge deltar aktivt i miljøsam arbeidet innen Arktisk råd, i det bilaterale miljøsam arbeidet med Russland, og i det globale arbeidet med å begrense utslipp av klimagasser og miljøgifter som truer miljøet i Arktis.

Sikkerhet og beredskap

Aktiviteten i nordlige havområder øker. Det øker også risikoen for ulykker med konsekvenser for liv, helse og miljø. Norge vil få 16 nye redningshelikoptre i perioden 2019–2021. De nye helikoptrene vil få høyere hastighet, vesentlig bedre rekkevidde og plass, samt velegnet utstyr til medisinsk behandling, allværsoperasjoner og navigasjon- og søk. Dette vil bidra til mer effektive søk- og redningsaksjoner, også i nordområdene. For å styrke redningsberedskapen i Nord-Norge ønsker Regjeringen å opprette en ny redningshelikopterbase i Troms basert på sivil innleie. Det tas sikte på å sette den nye basen i drift i løpet av 2022. Videre, for å ivareta Norges ansvar for redningsberedskap i nordlige havområder opp til Nordpolen, er det vedtatt å opprette høyfrekvensdekning i de nordligste havområdene ved å etablere to nye basestasjoner i nord. Tiltaket vil bedre kommunikasjonsmulighetene og bidra til å redusere risikoen for alvorlige konsekvenser av hendelser. Norge bidrar aktivt til oppfølging av internasjonale avtaler om søk og redning i nordområdene.

Forsvar

Forsvarets aktivitet er en integrert del av norsk nordområdepolitikk. Synlig norsk og alliert militær tilstedeværelse i nord gir viktige signaler om evne og vilje til å ivareta norske interesser og bidrar til forutsigbarhet. Regjeringen vil i 2020 ytterligere øke Sjøforsvarets høye aktivitetsnivå i nord. Den landmilitære tilstedeværelsen i Finnmark styrkes, og Forsvaret fortsetter etableringen av jegerkompaniet ved Garnisonen i Sør-Varanger. Arbeidet med å øke og styrke samtreeningen og øvingen mellom norske og allierte styrker fortsetter, i tråd med gjeldende langtidsplan. Oppbyggingen på Evenes vil medføre styrking av den fremskutte kampflykapasiteten i nord, videreføring av de maritime patruljeflyenes plassering i nord og representere en kraftsamling av de luftmilitære ressursene i nord.

Svalbard

I Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard* bekrefter Regjeringen de overordnede målene for svalbard-

politikken. Regjeringen signaliserer en fortsatt satsing på forskning, høyere utdanning og reiseliv, samt annen variert næringsvirksomhet, innenfor de rammene miljøregelverket og miljømålene for Svalbard setter.

Prosjektstøtte

Utenriksdepartementet opprettet i 2015 tilskuddsordningen Arktis 2030 for å støtte opp om Regjeringens prioriteringer i nordområdepolitikken gjennom støtte til ulike prosjekter. Som ledd i regionreformen er forvaltningen av Arktis 2030-ordningen fra og med 2020 foreslått delt mellom Utenriksdepartementet og Troms og Finnmark fylkeskommune, og 40 pst. av tilskuddsmidlene overføres til fylkeskommunen via Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Mål og fokusområder for Arktis 2030-ordningen forblir de samme. Se mer utførlig omtale av Arktis 2030 og den delen av ordningen som Utenriksdepartementet forvalter under kap. 118 *Nordområdetiltak mv.*, post 70 *Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland*.

9 Rapport til Stortinget om samstemt politikk for bærekraftig utvikling 2019

Bakgrunn

Årets rapport om samstemt politikk for bærekraftig utvikling er den niende i rekken. I 2009 besluttet Stortinget å etablere «en praksis for en årlig rapportering av hvor samstemt norsk politikk er på relevante områder med hensyn til konsekvensene for utviklingsland»².

Utenriksdepartementet fikk ansvaret for utarbeidelsen av de årlige rapportene fra regjeringen. Disse har hvert år tatt for seg ulike temaer knyttet til samstemtheten i norsk politikk. Den første rapporten fra 2011 handlet om globale fellesgoder, de påfølgende rapportene har tatt for seg: Investeringer i energisektoren (2012), fordeling og økonomisk vekst (2013), Norge og de nye utviklingsmålene (2014), fred, sikkerhet og utvikling (2015), bærekraftsmål 16 om fredelige og inkluderende samfunn med velfungerende rettssystemer og ansvarlige institusjoner på alle nivå (2016), og bærekraftsmål 16.5 om bekjempelse av korrupsjon (2017).

Rapporten fra 2018 drøftet regjeringens arbeid med innføringen av den samstemthetsreform som Stortinget anmodet om fra regjeringen 29. mars 2017. I Stortingets anmodningsvedtak heter det at: «Regjeringen bes legge fram for Stortinget et opplegg for en samstemthetsreform, der norsk politikk på relevante politikkområder gjøres mer i tråd med utviklingspolitiske målsettinger».

I regjeringens samarbeidsplattform står det at regjeringen vil: «følge opp samstemthetsreformen ved å føre en politikk for utvikling der bærekraftsmålene legges til grunn og ulike initiativ i størst mulig grad trekker i samme retning».

For å realisere arbeidet med reformen, opprettet regjeringen i 2018 et bredt sammensatt Samstemthetsforum (SF). SF er regjeringens primære svar på Stortingets anmodningsvedtak om en samstemthetsreform. Begrunnelsen for en vitalisert satsing på samstemthet er nedfelt i bære-

kraftsmål 17, delmål 13 og 14, der det heter: «Styrke stabiliteten i verdens makroøkonomi, bl.a. gjennom politisk samordning og samstemthet» (13) og «Oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling» (14).

I SF møter sivilsamfunnet, privat sektor, akademia og arbeidslivsorganisasjoner, departementer med ansvar for oppfølging av bærekraftsmålene. Erfaringer fra det første året viser at SF legger til rette for en åpen debatt mellom ulike aktører om hvordan samstemthet kan fremmes og hvilke prioriteringer som kan bidra til økt samstemthet. Forumet spiller derfor en viktig rådgivende rolle. Årets samstemthetsrapport er den første i rekken som baseres på samstemthetsreformens intensjoner.

Forståelse av samstemt politikk for utvikling

Diskusjoner i SF og beskrivelser i politiske dokumenter har vist at begrepet samstemthet kan forstås på forskjellige måter av ulike aktører. Hva samstemthet omfatter har også endret seg over tid siden Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) begynte å bruke begrepet på 1990-tallet.

Opprinnelig forståelse av samstemthet var at et land ikke skulle føre en politikk som undergraver den støtten som ble gitt til utviklingsland, primært gjennom bistand. Hovedmålet var å unngå effekter som dro i motsatt retning av bistandssatsingen.

På midten av 2000-tallet etablerte OECD standarder og retningslinjer for institusjonell praksis for å fremme samstemthet. Begrepet ble da utvidet til at øvrig politikk ikke bare skulle unngå å undergrave utviklingspolitiske målsettinger, men også søke å støtte opp om målene i utviklingspolitiske satsinger. Samstemthet ble da definert av OECD som:

«En politikk som sikrer at målene for utviklingspolitikken ikke undergraves av annen politikk myndighetene fører og som også påvirker utviklingslandene, og at disse andre politikkområ-

² Innstilling fra utenrikskomiteen om klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom. St.meld. nr. 13 (2008–2009)

dene så langt det er mulig støtter opp under utviklingsmålene»³.

2030-agendaen med bærekraftsmålene har styrket forståelsen av hvor viktig samstemt politikk er. Den viktigste endringen er at fokuset har gått fra å se på forholdet mellom ulike politikkområder og mål for bistand og samarbeid med utviklingsland, til å se på hvordan all politikk som føres ute og hjemme påvirker og støtter opp om de globale bærekraftsmålene.

Siden bærekraftsmålene representerer et brudd med tankegangen om at utvikling først og fremst er et spørsmål om bistand, reflekteres dette også i forståelsen av samstemthet. Skal bærekraftsmålene nås, kreves det nasjonal innsats og mobilisering av nasjonale ressurser i alle land. I dette ligger en viktig erkjennelse: Skal verden lykkes med å nå målene, må land ta eierskap til sine utviklingsbehov og prioritere sine ressurser i tråd med disse.

På bakgrunn av denne endringen blir samstemthet i dag referert til som samstemt politikk for bærekraftig utvikling. Dette defineres av OECD som: «*en tilnærming og et politisk verktøy for å kunne integrere de ulike dimensjonene av bærekraftig utvikling (økonomisk, sosial, og miljømessig utvikling, samt utvikling av godt styresett) på alle nivåer av nasjonal og internasjonal politikk*» (OECD 2016).

Grunnlaget for denne definisjonen er et sett av «byggesteiner» eller mekanismer utviklet av OECD som føre fram til økt samstemthet. Målsetningen med å etablere disse mekanismene er å:

- fremme synergier mellom økonomiske, sosiale og miljømessige politikkområder,
- identifisere avvik og samordne politiske målsetninger nasjonalt med felles internasjonale målsetninger, og
- adressere negative effekter av nasjonal politikk i forhold til de felles internasjonale utviklingsmålene (OECD 2015).

Definisjonen av samstemthet fokuserer på sammenhengen mellom utviklingspolitikken og andre politikkområder, men det kan også finnes motsetninger mellom ulike mål innenfor utviklingspolitikken. I tillegg er det ulike oppfatninger om hvordan utviklingsmål best kan nås. Samstemthet er basert på visjonen om at en bærekraftig utvikling oppnås ved et balansert samspill mellom økonomisk, sosial og miljømessig utvikling. Dette

reflekterer Brundtland-kommisjonenes perspektiv på bærekraftig utvikling fra 1987.

Som veiledning i situasjoner hvor utviklingspolitikken og andre politikkområder kan være motstridende, legger OECD til grunn at «*utviklingspolitiske mål skal være ledende, og andre politikkområder skal sørge for å være samstemte med disse*» (OECD 2008). I forholdet mellom økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingsmål, inkludert ulike mål i utviklingspolitikken og ulike bærekraftsmål, ligger det imidlertid åpning for en rekke dilemmaer og potensielle konflikter. Det er dermed ikke entydig hvilke prioriteringer som skal gjøres for å sikre samstemthet mellom ulike utviklingsmål.

Formål og tema for årets rapport

Årets samstemthetsrapport har tre formål:

- oppdatere konseptet samstemt politikk i lys av intensjonene bak samstemthetsreformen og 2030-agendaen for bærekraftsmålene;
- se på hvordan fornybar energi som et relevant norsk politikkområde samspiller med klima og miljø i utviklingspolitikken;
- fremme bruk av sjekklisten for samstemthet.

I samråd med medlemmene i SF ble klima- og miljø i utviklingspolitikken valgt som tema for årets rapport om samstemt politikk for utvikling.

Det er tverrpolitisk enighet om at utfordringer knyttet til klima- og miljø krever politisk handling og samordning. Politiske målsetninger knyttet til klima og miljø kan skape utfordringer for andre politiske målsetninger, som for eksempel økonomisk og sosial utvikling. I utgangspunktet er det derfor en rekke politikkområder som kunne vært valgt for å belyse sammenhengen mellom utviklingspolitiske klima- og miljømål, og andre politiske mål. Handel, finanspolitikk og landbruk er områder som ofte diskuteres i denne sammenheng. I årets rapport har vi valgt å se på hvordan energipolitikken, med vekt på fornybar energi, og oppnåelsen av utviklingspolitiske klima- og miljømål henger sammen.

Samstemthet mellom utviklingspolitiske klimamål og norsk fornybar energipolitikk

Mål innen fornybar energi, klima og miljø

De overordnede føringene for norsk utviklingspolitikk, inkludert målsetninger knyttet til klima, er definert av 2030-agendaen med bærekraftsmålene. Bærekraftsmål 13 lyder: «*Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konse-*

³ NOU 2008: 14 - Samstemt for utvikling?

kvensene av dem», og omfatter fem delmål om styrking av politikk og tiltak mot klimaendringer og for klimatilpasninger nasjonalt og globalt. Ett av delmålene (13a) lyder: «Gjennomføre forpliktelsene som de utviklede landene som er part i FNs rammekonvensjon om klimaendring, har påtatt seg for å nå målet om i fellesskap og innen 2020 å skaffe 100 milliarder dollar per år fra alle kilder for å møte utviklingslandenes behov for å innføre hensiktsmessige klimatiltak og gjennomføre dem på en åpen måte, og fullt ut å operasjonalisere Det grønne klimafondet ved at fondet snarest mulig tilføres kapital direkte».

Bærekraftsmål 13 referer til FNs rammekonvensjon om klimaendring og erkjenner at denne «er det viktigste internasjonale og mellomstatlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer». Gjennom Parisavtalen under rammekonvensjonen har Norge forpliktet seg til å bidra til å:

- begrense økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen til 2°C over før-industrielt nivå og etterstrebe å begrense temperaturøkningen til 1,5°C
- øke evnen til å tilpasse seg til de negative konsekvensene av klimaendringer og fremme utviklingen av robuste samfunn med lave utslipp, på en måte som ikke truer matproduksjonen
- sikre økonomiske overføringer i tråd med en slik utvikling

I regjeringsplattformen av 2019 fastslår Regjeringen at den vil videreføre klima og miljø som ett av de fire tverrgående hensynene i norsk utviklingspolitikk (sammen med anti-korrupsjon, likestilling og menneskerettigheter). «Klima og miljø skal være sentrale satsingsområder i utviklingspolitikken. Det skal bli lagt økt vekt på klimatilpasning og på målrettede og kostnadseffektive klimatiltak som utvikling av fornybar energi». Bærekraftsmål 7, energimålet, slår fast at det skal være allmenn tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris.

Tilgang til energi er en forutsetning for økonomisk vekst, og er derfor helt sentralt i arbeidet med å avskaffe fattigdom, som er 2030-agendaens første mål. Mer fornybar energi, og mer effektiv energibruk medvirker både til å redusere utslipp av klimagasser og til å begrense andre miljø- og helsekostnader. Økt tilgang til energi vil også ha positiv effekt for utdanning, helse og likestilling.

Uten sterk økning i innsatsen vil ikke verden nå bærekraftsmålet om energi. Globalt mangler 840 millioner mennesker tilgang til elektrisitet.

Tre milliarder mennesker bruker ineffektive og forurensende kokeovner. Situasjonen er særlig utfordrende i Afrika sør for Sahara, der 570 millioner mennesker mangler tilgang til elektrisitet. Det er like fullt gjort betydelig framgang, med økt produksjon av fornybar energi i utviklingsland hvor stadig flere får tilgang til elektrisitet. En fjerdedel av den globale elektrisitetsproduksjonen kommer nå fra fornybare kilder.

Gjennom innsatsen for fornybar energi i utviklingspolitikken ønsker Norge å medvirke til at utviklingsland når bærekraftsmål 7. Innsatsen skal medvirke til å innfri Parisavtalen og støtter utviklingslands arbeid med økt bruk av fornybar energi og energieffektivisering, samt utfasing av kull, slik dette er nedfelt i landenes innmeldte nasjonalt bestemte klimabidrag. Regjeringen legger stor vekt på å bruke bistandsmidler på en måte som utløser privat og kommersiell kapital. Regjeringen styrker samarbeidet med norsk næringsliv, og det blir lagt vekt på å bruke norsk kompetanse og lange erfaring, innenfor f.eks. vannkraft og solkraft. Norfund er sammen med Norads næringslivsordninger, GIEK og Eksportkreditt, sentrale virkemiddel for å få med norske bedrifter.

Bærekraftsmål 15 legger også et sentralt premiss for norsk utviklingspolitikk. Mål 15 om «Liv på land», forplikter bl.a. land til å «Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold.» Delmål 15.5 og 15.9 dekker habitater, biologisk mangfold og truede arter. Delmål 15.1 omfatter ferskvannsressurser. Samlet er dette hensyn som må ivaretas i utbygging av fornybar energi nasjonalt og i utviklingsprosjekter.

Norsk klimapolitikk

Sentrale utviklingspolitiske tiltak på klimaområdet

For å nå norske utviklingspolitiske mål har regjeringen satt i verk og gjennomført en lang rekke tiltak i ulike sektorer. Bevaring av regnskogen er et av Norges viktigste utviklingspolitiske tiltak. Gjennom klima- og skoginitiativet har Norge siden 2007 bevilget rundt tre mrd. kroner årlig over bistandsbudsjettet til det internasjonale arbeidet for reduserte utslipp fra avskoging og skogforringelse. I statsbudsjettet for 2019 ble det satt av 3,2 mrd. kroner til slike tiltak.

Norges bidrag til Det grønne klimafondet er et annet viktig klimatiltak både for utslippsreduksjon og klimatilpasning. Fondet ble opprettet som

mekanisme under Klimakonvensjonen for å realisere målene i Parisavtalen i fattige land. Norge bidro med over 1,6 mrd. kroner i perioden 2015–2018. Det grønne klimafondet vil bidra til nødvendig finansiering for å oppfylle løftet om å mobilisere 100 mrd. dollar årlig til klimatiltak i utviklingsland innen 2020. Regjeringen har lagt opp til å øke bidraget til fondet fra 400 mill. kroner til 800 mill. kroner per år fra 2020.

I tillegg støtter regjeringen en rekke andre utviklingspolitiske tiltak som har stor klimaeffekt.

Regjeringen prioriterer tiltak for å begrense og redusere utslipp av klimagasser, og for tilpasning til klimaendringer i utviklingsland. Tiltakene omfatter utslippsreduksjoner fra skog, økt produksjon og tilgang til fornybar energi, utfasing av skadelige subsidier til fossile brensler, klimatilpasset matproduksjon og økt ernæringsikkerhet, vær- og klimatjenester, landbruksforskning, forebygging av klima- og naturkatastrofer og bevaring av naturmangfold. En nærmere omtale av fornybar energisatsingen følger lenger ned i rapporten.

Norsk energipolitikk og fornybar energi i utviklingspolitikken

Samstemthet mellom politikkområdene

Norge har stor tilgang på fornybare energiresurser. Foredlingen av den fornybare energien i elver og fossefall la grunnlaget for utviklingen av det moderne Norge. Parallelt fulgte en tidlig etablering av prinsipper for forvaltningen av de fornybare vannkraftressursene.

Den norske strømforsyningen er i dag nær 100 pst. basert på fornybar kraft, og Norge har en fornybarandel i samlet energibruk som er nærmere 70 pst. Det bygges nå ut mer fornybar kraft enn på mange tiår, særlig vindkraft. Samtidig tas fornybar kraft i bruk i nye sektorer til erstatning for fossil energi, for eksempel i transportsektoren.

De fornybare ressursene har også lagt grunnlag for en stor fornybarnæring i Norge. Næringen sysselsetter i dag over 20 000 personer, og består bl.a. av virksomheter innen kraftutbygging og -produksjon, nettvirksomhet, kraft-

Boks 9.1 Virkemidler på energiområdet i Norge

Energi- og vannressurssektoren i Norge er underlagt et omfattende lov- og forskriftsverk som er utviklet over lang tid. Lovverket er utformet for å ivareta viktige hensyn som god ressursforvaltning, forsyningssikkerhet, miljø, verdiskaping, effektiv produksjon, overføring og bruk av energi, samt offentlig eierskap til vannkraftressursene.

Markedet er i dag en grunnleggende del av den norske kraftforsyningen og norsk energipolitikk, og legger viktige rammer for utbyggingen av fornybar energi. Kraftprisene gir signaler om lønnsomheten av ny utbygging, samtidig som markedet bidrar til å balansere produksjon, forbruk og overføring av strøm på kort sikt. De fornybare ressursene må produseres der ressursen er geografisk plassert. Norge har i dag et velutbygd og velregulert overføringsnett, som i dag effektivt kan overføre kraft fra ulike regioner til alle sluttbrukere. Kraftmarkedet er regulert gjennom en rekke juridiske og økonomiske virkemidler, bl.a. for å hindre at nettselskapene utnytter sin monopolstilling, og for å sikre en forsyningssikkerhet med god leveringskvalitet.

For å kunne bygge et vindkraftanlegg eller kraftledninger med høy spenning, må tiltakshaver søke om anleggskonsesjon etter energi-

loven. For vannkraft er det nødvendig med konsesjoner knyttet til eierskap og ressursutnyttelse som forankres i industrikonsesjonsloven, vassdragsreguleringsloven og vannressursloven. For å utnytte vann til produksjon av elektrisitet må utbygger ha rettigheter til vannfallet. For andre enn staten kreves det konsesjon etter industrikonsesjonsloven for erverv av fallrettigheter.

I Norge benyttes ulike typer virkemidler for å fremme fornybar energi, energieffektivisering og mer klimavennlig energibruk. Elsertifikatmarkedet med Sverige er fram til 2021 et virkemiddel for å fremme produksjon av ny fornybar elektrisitet. Det er også en betydelig satsing på omlegging til bruk av fornybar energi, energieffektivisering og utvikling av energi- og klimateknologi i Norge. Enova har hatt en viktig rolle i dette arbeidet.

Avgifter, støtteordninger, lover og forskrifter, informasjon og rådgivning inngår også i virkemiddelbruken på energiområdet. Støtte til forskning og utvikling skal bidra til en effektiv utnyttelse og verdiskaping basert på de norske energiresursene.

Kilde: Meld. St. 25 (2015–2016) *Kraft til endring*

omsetning, rådgivnings- og konsulenttjenester samt leverandørindustri. Aktiviteten til fornybar næringen spenner bredt, og skaper verdier gjennom virksomhet både i Norge og internasjonalt, herunder i mange utviklingsland.

Norsk energipolitikk er utformet med utgangspunkt i Norges naturgitte fortrinn. De viktigste elementene i energipolitikken har ligget fast i mange år, og er grunnlaget for en rekke virkemidler i energisektoren, jf. boks 1. Et sentralt mål er å forvalte fornybarressursene på en mest mulig effektiv og bærekraftig måte. Dette gjøres gjennom eierskap, et transparent konsesjonssystem som skal balansere ulike hensyn, et markedsbasert kraftsystem og tilknytningen til andre lands kraftsystemer. Energisystemet legger grunnlag for verdier og arbeidsplasser, sikrer energitilgang for alle til en akseptabel kostnad, og bidrar til energiomstilling. Samtidig må hensynet til viktige miljøverdier ivaretas.

I Meld. St. 25 (2015–2016) *Kraft til endring* la Regjeringen fram sin energipolitikk fram mot 2030. Regjeringen vil prioritere fire hovedområder for energipolitikken i denne perioden; styrket forsyningsikkerhet; lønnsom utbygging av fornybar energi; mer effektiv og klimavennlig bruk av energi; næringsutvikling og verdiskaping gjennom effektiv utnyttelse av lønnsomme fornybarressurser.

De energipolitiske målsetningene reflekteres også i regjeringserklæringens punkter, der det står at «Regjeringen vil legge til rette for samfunnsøkonomisk lønnsom produksjon av fornybar energi i Norge.» og «Regjeringen vil legge til rette for et grønt skifte med større vekt på fornybar energi, der ren energi brukes til å fase ut fossil energi i andre sektorer». Regjeringserklæringen slår også fast at «all kraftproduksjon, også produksjon av fornybar kraft, vil kunne innebære miljøkonsekvenser. Gevinsten av økt kraftproduksjon må derfor i de enkelte saker avveies mot andre viktige miljøhensyn som bevaring av biologisk mangfold, villrein, naturopplevelser og friluftsliv.»

Fornybar energi i utviklingspolitikken

For 2019 ble det avsatt ca. 1,1 mrd. kroner til fornybar energi i bistandsbudsjettet. Midlene går til tilgang til energitjenester (bærekraftsmål 7), produksjon av fornybar elektrisk kraft (bærekraftsmålene 7 og 13), energieffektivisering, og globale prosesser og normativt arbeid med vekt på kampen mot kull. For å understøtte disse prioriterte områdene, omfatter fornybar energisamarbeidet også virkemidler som risiko-avlastning, bl.a. gjen-

nom støtte til prosjektutvikling, garantiordninger og kapasitetsbygging og bidrag til å utvikle institusjoner og rammeverk for å legge bedre til rette for investeringer.

Utviklingspolitikken innenfor fornybar energi er i godt samsvar med norsk energi- og fornybarpolitikk, og bygger i stor grad på erfaringer, kompetanse og teknologi i Norge. Et viktig innsatsområde for å utvikle en effektiv energisektor i utviklingsland er kompetanse- og institusjonsbygging. Slikt samarbeid, som også er en del av Kunnskapsbanken, bygger i stor grad på erfaringene fra hvordan Norge har organisert og regulert energisektoren for å sikre god ressursforvaltning og prosesser som ivaretar allmenhetens interesser ved utbygging av fornybar energi.

International Center for Hydropower (ICH), som får støtte fra Norge, spiller en viktig rolle når det gjelder opplæring i vannkraft og ansvar for miljø og sosiale forhold. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) bidrar gjennom å dele norsk kompetanse og erfaringer med fattige land når det gjelder å ivareta en energiregulators rolle, jf. boks 2. Norske erfaringer med kraftsamarbeid over landegrensene og krafthandel er også etterspurt fra andre land, og er modell for flere aktører og bl.a. Southern African Power Pool, hvor bl.a. Nordpool er en sentral rådgiver. Også innenfor forskning og høyere utdanning er det samarbeid mellom Norge og fattige land i sør, bl.a. gjennom NTNU/SINTEF.

Tilgang til energi støttes både gjennom utbygging av strømmettet i sentrale områder og lokale strømmett og solstrøm til enkelthus på landsbygda. Norske erfaringer benyttes i utbyggingen av strømmettet. Flere norske aktører er involvert i slike prosjekter, og utbygging av innovative løsninger for enkelthus.

Samstemthet mellom politikkområdene

Mange land har et helt annet utgangspunkt på energiområdet enn Norge, med høye kostnader knyttet til å etablere fornybar og sikker strømforsyning. På globalt nivå er den største energipolitiske utfordringen å underbygge en bærekraftig utvikling, samtidig som man sikrer at klimamålene nås. Energisektoren står for 60 pst. av de globale utslippene av klimagasser, og overgang fra fossil kraft til fornybar kraft er avgjørende for å nå klimamålene. Samtidig har en stor andel av verdens befolkning fortsatt ikke tilgang til moderne energitjenester.

Gjennom Parisavtalen er FNs medlemsland enige om hvordan målet i Klimakonvensjonen om å

Boks 9.2 NVEs internasjonale arbeid

Det internasjonale arbeidet til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i 2018 er forankret i Prop. 1 S (2016–2017) fra OED, og i tildelingsbrev til NVE for 2018. Gjennom utviklingsarbeidet bidrar NVE til å oppfylle regjeringens mål om at Norge skal være en sentral pådriver for en grønnere global utvikling.

Faglige ressurser i NVE blir brukte til kompetanse- og institusjonsbygging i utvalgte samarbeidsland. NVE sin kompetanse er etterspurt, og NVE har dialog med UD, ambassader og Norad for å prioritere valg av land, bruk av ressurser og resultat.

NVE har i 2018 bidratt til å utvikle kompetanse og lage rammeverk for vann- og energisektoren i mange av samarbeidslandene i Asia og Afrika. Arbeidet er rettet mot utvikling av et bærekraftig forvaltningsapparat for energi- og vannressursene til landene. Sentralt i arbeidet står utvikling av lovverk for å regulere kraftsektoren og innsamling av data for analyseformål av prosjekt og sektoren generelt. Rettledning i praktisk utøving av arbeidsområdene til institusjonene er også en kjerneoppgave. Opp-

læring blir gjennomført både i Norge og i samarbeidslandene.

Det internasjonale arbeidet til NVE er med på å legge til rette for næringsutvikling i samarbeidslandene ved å utvikle rammevilkår som en kan regne med, og som er transparente. Dette er viktig for å tiltrekke seg investeringer fra privat sektor og internasjonale utbyggere. NVE samarbeider med en rekke land. Sentrale samarbeidsland i 2018 har bl.a. vært Georgia, Liberia, Tanzania, Mosambik, Angola, Myanmar, Bhutan og Nepal (forskningssamarbeid).

I EØS-programmene på områdene tilpasning til klimaendringer, fornybar energi og energieffektivitet, er NVE rådgiver innenfor det overordnede målet om reduserte økonomiske og sosiale forskjeller i Europa og styrking av de bilaterale relasjonene. NVE bidrar i alle faser av programutvikling og iverksetting i samarbeidslandene. Programsamarbeidet for ny periode, som går fram til 2024, ble satt i gang i Polen, Romania, Bulgaria, Slovakia og Kroatia i 2017 og 2018.

Kilde: NVEs årsrapport 2018

begrense de globale klimagassutslippene skal nås. Dette skjer parallelt med en betydelig utvikling på teknologiområdet, der kostnadene for mange energiteknologier har blitt kraftig redusert i løpet av relativt få år. Dette bidrar til bedre muligheter enn tidligere for omstilling til mer klimavennlig energibruk. Samtidig fører befolkningsøkning og økonomisk vekst til stadig økende energibruk.

Norsk politikk for forvaltning av de fornybare ressursene og organisering av kraftforsyningen har viktig overføringsverdi til andre land. Erfaringene med å etablere et rammeverk for avveining av viktige samfunnshensyn gjennom konsesjonslovgivningen, en effektiv markedsorganisering og rolledeling i kraftsektoren, er derfor en sentral del av arbeidet NVE og ulike myndighetsaktører i dag utfører internasjonalt, jf. boks 2.

Norsk fornybarpolitikk har lagt grunnlaget for at norske leverandører og kraftselskaper gjennom tiår har vært aktive internasjonalt innen fornybar energi, særlig vannkraft. I de senere år har det vært økende aktivitet også innenfor solkraft og vindkraft til havs. Norske selskapers internasjonale engasjement er knyttet til at etterspørselen

etter fornybar energi er økende globalt, og at Norge har god kompetanse innenfor noen områder hvor vi har komparative fortrinn.

En del av de norske investeringene og utstørs- og tjenesteleveransene har vært knyttet til ulike norske og internasjonale bistandsordninger. Det er også sterk etterspørselsvekst innenfor fornybar energi i en rekke framvoksende økonomier samt utviklede land. Mange markeder er krevende å arbeide i på grunn av uforutsigbarhet og manglende lover og systemer. Særlig for mindre selskaper kan det være krevende å operere i land med utfordringer knyttet til utvikling og styresett.

Myndighetene bidrar med et virkemiddelapparat for internasjonalisering av norsk energinæring. Virkemiddelapparatet inkluderer bl.a. Olje- og energidepartementet, utenriksstasjonene, Innovasjon Norge, Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK), Eksportkreditt Norge og NORWEP (Norwegian Energy Partners). Disse aktørene bidrar til sammen med helhetlig profilering, informasjon, veiledning og økonomiske virkemidler.

Økt produksjon av fornybar kraft krever store investeringer. Norfund er et hovedinstrument fra norsk side for å medvirke til ny kraftutbygging i utviklingsland. Norfund har etablert partnerskap med norske bedrifter for å sikre mer kapital og teknisk kompetanse. I tillegg vil det være viktig å medvirke til elektrifisering gjennom utbygging av strømmettet, lokale strømmett eller løsninger for enkeltboliger.

Satsingen på fornybar energi er viktig for klima og miljø i Norge og i utviklingsland. Utbygging av fornybar energi er for mange land også avgjørende av hensyn til lokal energisikkerhet, økt energitilgang og dermed økonomisk utvikling. Regjeringen legger derfor opp til en internasjonal satsing for å promotere energieffektivisering og utbygging av fornybar energi i fattige land. Bidrag til utfasing av kull vil stå sentralt i denne satsingen gjennom å hjelpe landene til å velge fornybar i stedet for kull.

Samstemthet

Utbygging av fornybar energi vil på samme måte som for andre infrastrukturprosjekter kunne skape konflikter knyttet til verneinteresser, natur og miljøhensyn, eller andre brukerinteresser, i alle land. Pågående klimaendringer vil påvirke hydrologien i vassdrag både i Norge og i utviklingsland. Dette kan gjøre vannkraftutbygging mer utfordrende som følge av mer tørke eller økte flommer i perioder.

Det er vanskelig i dag å forutsi hvordan lokale hydrologiske forhold vil være om 10–20 år og enda lengre framover. Vannkraft med reguleringsmagasiner gir økt robusthet både med hensyn til lagring av vann for kraftproduksjon og mulighet for å bidra til å balansere kraftsystemer med stort innslag av uregulerbar kraftproduksjon fra vind og sol. I tillegg bidrar reservoarer til å gi økt flomdempingskapasitet og lagring av vann for irrigasjon og drikkevannsforsyning. På den andre siden vil reguleringsmagasiner ha utfordringer knyttet til miljø og sosiale forhold. Det er derfor viktig både for myndigheter og utbyggere å følge nasjonale regelverk og internasjonale standarder ved gjennomføringen av denne type fornybarprosjekter. I nyere tid har også utbygging av kraftledninger og vindkraft vært omdiskuterte tiltak i energipolitikken. Det er grunn til å tro at også utbygging av solenergi i stor skala kan føre til konflikter om arealbruk.

I Norge har vi godt utviklede mekanismer og transparente statlige institusjoner for å avklare og løse slike konflikter. Regelverk og praktiske løsninger av slike interessekonflikter er ofte mindre godt utviklet i fattige land. Ivaretagelse av verneinteresser og håndtering av interessekonflikter gjennom åpenhet, informasjon og dialog står derfor sentralt i samarbeid om kapasitet og institusjonsutvikling. Fordi nasjonalt regelverk for miljø kan ha svakheter, vil norske selskaper som investerer i fornybar energi i utviklingslandsom en minstestandard følge internasjonale regelverk og normer for miljø og sosialt ansvar.

Ordninger og tiltak for å sikre samstemthet

Utenriksdepartementet har ansvar for å koordinere samstemthet mellom utviklingspolitikken og andre politikkområder. Klima og miljødepartementet (KLD) har ansvar for å ivareta helheten i Norges politikk på klima- og miljøområdet, og Olje- og energidepartementet (OED) har sektoransvaret for petroleums- og energisektoren.

KLD har et sektorovergripende ansvar for klima og miljø. Dette ansvaret innebærer å samordne politikk, tiltak og forvaltning for å ivareta klima og miljø på tvers av sektorer. De andre departementene har på sin side et sektoransvar som også innebærer å ivareta klima- og miljøhensyn i egen sektor. KLD skal sørge for at det foreligger et helhetlig kunnskapsgrunnlag på klima- og miljøområdet. Dette ansvaret innebærer å ha en samlet oversikt over kunnskapsstatus i det norske samfunnet, og peke på hva som er prioriterte kunnskapsbehov.

Videre innebærer det ansvar for å koordinere kunnskapsinnhenting i samarbeid med andre departementer. Alle departementene er ansvarlige for å fremskaffe kunnskap om påvirkning av klima og miljø fra aktivitet i egen sektor. Klima- og miljødepartementet har et ansvar for å ha kunnskap om miljøtilstanden og samlet effekt av tiltak i ulike sektorer.

Innenfor enkelte politikkområder kan handlingsplaner der flere departementer er involvert bidra til økt samstemthet. Et eksempel er «Handlingsplan for grønn skipsfart» der Olje- og energidepartementet deltar sammen med seks andre departementer.⁴

⁴ Finansdepartementet, Utenriksdepartementet, Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Veien videre

Rapporter om samstemthet har som mål å peke på forholdet mellom utviklingspolitikken og relevante norske politikkområder. Samstemthet vurderer også dilemmaer, understreker viktigheten av å utvise aktsomhet slik at vi fremmer bærekraftsmålene på en god og helhetlig måte, og unngår utilsiktet skade eller at målene undergraves. Samstemthetsreformen har som mål å styrke forutsetninger for til en slik utvikling.

Mange norske ikke-statlige aktører, inkludert medlemmer i Samstemthetsforumet, er aktive og sterke pådrivere for bærekraftsmålene. Deres bidrag til økt samstemthet følges jevnlig opp i SF.

En rapporteringsplattform som tar utgangspunkt i 2030-agendaen med bærekraftsmålene er nå under utforming i samarbeid med Statistisk sentralbyrå (SSB). Plattformen vil bygge på det internasjonale arbeidet med indikatorer for bærekraftsmålene, i tett dialog med departementene for å utvikle våre nasjonale indikatorer for oppfølging av bærekraftsmålene i Norge.

I Prop. 1 S (2017–2018) for Utenriksdepartementet er det lagt ved en sjekklister for samstemthet som gjentas her. Den tar utgangspunkt i OECDs retningslinjer for samstemt politikk. Den gir en påminnelse om å vise aktsomhet, men peker også på muligheter i arbeidet med å utforme norske posisjoner og tiltak i utviklingspolitikken. Bruk av relevante punkter i sjekklisten kan bidra til økt samstemthet, i tråd med målet for samstemthetsreformen.

Ved utforming av politikk og gjennomføring av tiltak kan for eksempel følgende spørsmål stilles:

- Har tiltaket betydning for fattige lands sårbarhet for internasjonale finansielle og økonomiske kriser?
- Berører tiltaket bærekraften i miljø- og ressurs-situasjonen, inkludert miljøsituasjonen for de fattigste i disse landene, og/eller den regionale og globale klimasituasjonen?
- Har tiltaket virkninger for fattige lands mulighet til å drive handel på like vilkår med Norge og andre OECD-land?
- Påvirker tiltaket gjeldssituasjonen eller bistandsvolumet, eller har det direkte virkninger for statsinntektene til land?
- Berører tiltaket fordelingen av inntektene fra uttak av naturressurser i fattige land?
- Berører tiltaket næringsstruktur og bosetting?
- Påvirker tiltaket inntekts- og eiendomsfordeling og -rettigheter?
- Påvirker tiltaket korrupsjonssituasjonen eller mulighetene for ulovlig kapitalutførsel?
- Har tiltaket betydning for fremme av menneskerettigheter? (Tale- og trykkefrihet, muligheten til å utøve demokratisk politisk virksomhet, organisasjonsfrihet, eiendomsrett, deltakelse i arbeids- og samfunnslivet osv.?)
- Berører tiltaket helsesituasjonen eller utdanningsmulighetene til mennesker i fattige land?
- Påvirker tiltaket situasjonen for urfolk?
- Svekkes eller fremmes likestillingen mellom kjønnene?
- Kunne tiltaket bedret situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse?
- Påvirker tiltaket sikkerhetssituasjonen til befolkningen i fattigeland, eller for landene selv?
- Påvirker tiltaket mulighetene for mennesker fra fattige land til å søke arbeid i andre land?
- Påvirker tiltaket mulighetene for myndighetene i fattige land til å fatte selvstendige beslutninger, herunder tilslutte seg og implementere internasjonale regelverk?

10 2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag

Rapport: Ett år nærmere

2030-agendaen med bærekraftsmålene

Det er nå fire år siden 2030-agendaen med bærekraftsmålene ble vedtatt av alle medlemsland under FNs generalforsamling. Regjeringens utviklingspolitiske prioriteringer er godt forankret i denne globale dugnaden. Norges statsminister og Ghanas president leder pådrivergruppen for innsatsen.

Prinsippet om at *ingen skal utelates* er sentralt i 2030-agendaen. De mest sårbare og marginaliserte menneskene og gruppene i verden skal inkluderes i utvikling i tråd med menneskerettighetene.

Arbeidet med å nå bærekraftsmålene krever felles innsats fra myndigheter, sivilsamfunn, privat sektor og akademia i alle land. Samtidig står verden overfor store globale utfordringer som ingen stat kan løse alene. Et sentralt mål for norsk utenriks- og utviklingspolitikk er derfor å støtte opp om forpliktende internasjonalt samarbeid og det multilaterale systemet, slik at vi kan styrke vår evne til å håndtere felles utfordringer og ivareta norske og globale interesser.

Bærekraftsmålene er den overordnede agendaen i utviklingspolitikken. Våre prioriterte tema i utviklingspolitikken ligger fast. Det er utdanning, humanitær bistand, helse, næringsutvikling og jobbskaping, klima, miljø og bærekraftig energi. I tillegg er arbeidet for menneskerettigheter, klima og miljø, kvinner, likestilling og antikorrupsjon tverrgående hensyn i alle bistandsinnsatser. Det er en sterk sammenheng mellom mange av de ulike målene, og Regjeringen bidrar direkte eller indirekte til å nå dem alle.

Måloppnåelse og Norges bidrag i 2018

Mål 1: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Målet om å utrydde fattigdom er et overordnet mål som krever at det er god framdrift mot de øvrige målene. Det er langt færre ekstremt fattige enn for 20 år siden. Samtidig biter fattigdommen seg fast i en gruppe land, regioner og i økende grad også i enkelte mellominntektsland. Sterk

økonomisk vekst i for eksempel mellominntektsland som India, Indonesia og Nigeria de siste 20 årene, har ikke ledet til reduksjon av antall fattige. Regjeringen har dreid utviklingspolitikken slik at den i enda større grad enn før er rettet mot de minst utviklede landene. Norge har fokusert bistandsinnsatsen og etablert 16 partnerland i utvikling. Blant disse er flere av de aller fattigste landene i Afrika sør for Sahara som har en økende andel av verdens fattige.

Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

De fleste av de nær 800 millionene menneskene som er feil- eller underernærte bor også i Afrika sør for Sahara. Befolkningen vokser raskt og trenger mer mat. Klimaendringene gir stadig større utfordringer for matproduksjon. For å bidra i kampen mot sult har Regjeringen støttet mange typer samarbeid og områder for innsats. Norge har sterke kompetansemiljøer innen klimatilpasset jordbruk som har utstrakt faglig samarbeid med en rekke utviklingsland. Samarbeidet med relevante FN-organisasjoner innen matsikkerhet og ernæring som Verdens matvareprogram (WFP) og FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (FAO) var sentralt også i 2018. Støtte til kunnskapsbasert landbruksutvikling gjennom blant andre Consortium of International Agricultural Research Centers (CGIAR) har gitt gode resultater. Samlet norsk støtte til matsikkerhet og landbruk økte i 2018 til i underkant av 1 mrd. kroner.

Mål 3: Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Helse er en av hovedsatsingene i utviklingsarbeidet. Norge bidrar til bedre universell helsedekning, helsefremmende arbeid og helsesikkerhet i de fattigste landene. Den har bidratt til å styrke landenes helsesystemer og mobilisere nasjonale ressurser. Vi har hatt særlig fokus på å bekjempe smittsomme sykdommer, men også en egen satsing for seksuell og reproduktiv helse og

rettigheter (SRHR). Multilaterale kanaler som Den globale finansieringsfasiliteten (GFF), Every Woman Every Child, Vaksinealliansen Gavi og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) er viktige partnere i vår innsats. Norge har fortsatt å være en sentral aktør i utformingen av den globale hel-searkitekturen. Gjennom Verdens helseorganisasjon (WHO), Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) har vi fra 2018 støttet rekruttering, opplæring og arbeidsmuligheter for helsearbeidere. Videre er Norge opptatt av å styrke helsesystemer gjennom globale partnerskap, forskning, høyere utdanning og kapasitetsbyggende tiltak på landnivå.

Mål 4: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Utdanning er en annen hovedprioritet i norsk utviklingspolitikk. Innsats for at alle jenter får gå på skole var en viktig hovedprioritet også i 2018. FNs barnefond (UNICEF), Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) og Verdensbanken var sentrale samarbeidspartnere og viktige kanaler for vår utdanningsbistand i 2018. Barn og unge i krise og konflikt er også en viktig målgruppe. Gjennom støtte til fondet Education Cannot Wait har Norge bidratt til å sikre utdanning av god kvalitet for barn og unge i krisesituasjoner. Innen høyere utdanning er mer enn 240 studieprogram utviklet under NORHED-programmet med over 18 000 studenter innrullert i perioden 2013–2018.

Mål 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

Likestilling fremmes gjennom målrettede tiltak og blir systematisk vurdert i alt utviklingssamarbeid. I tillegg til jenters utdanning og SRHR legges det vekt på å styrke kvinners samfunnsinnflytelse og rettigheter, samt tiltak mot vold og skadelig skikker. Norsk støtte i 2018 var på over en mrd. kroner. Et eget program i Kunnskapsbanken i Norad bidrar til økt likestilling gjennom institusjonelt samarbeid. Norge er blant de største bidragsyterne til UN Women. I 2018 fremmet Regjeringen inkludering av kvinner i fredsprosesser i Colombia, Filippinene, Sør-Sudan og Syria. Kvinners rettigheter knyttet til seksuell og reproduktiv helse er under press i mange land. Norge bidro med 818 mill. kroner til FNs befolk-

ningsfond (UNFPA) i 2018 for styrke jenters og kvinners rettigheter på dette området.

Mål 6: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

På tross av fremgang, melder Verdens helseorganisasjon (WHO) at fortsatt lever i overkant av to milliarder mennesker uten tilgang til rent drikkevann, og nesten halvparten av verdens befolkning mangler tilgang til fungerende sanitæranlegg. Innsatsen må fordobles om vi skal nå målet globalt innen 2030. Innenfor norskstøttede programmer knyttet til helse, utdanning, landsbygdsutvikling og humanitær bistand ble om lag 146 mill. kroner investert i vann og sanitær i 2018. UNICEF er en hovedkanal for norsk støtte til WASH (Water and Sanitation Hygiene), og bidraget ble økt i 2018. Kirkens Nødhjelp er en viktig samarbeidspartner og bidro til at 1,5 millioner mennesker fikk tilgang til vann og 350 000 mennesker fikk bedre sanitærforhold. Norge har over flere år samarbeidet med internasjonale partnere om grenseoverskridende vannressurser og vannressursforvaltning, delvis med tanke på vannkraftutvikling. Støtte gis til landene som samarbeider om vannressursene langs Nilen samt Eufrat- og Tigris-elve og i Himalaya-regionen. Samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) gjennom en flerårig avtale omfatter også tiltak for rent vann, og støtten bidrar bl.a. til bedre avløpsrensing og avløpsforvaltning i utviklingsland.

Mål 7: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Fremdeles mangler rundt 840 millioner mennesker i verden tilgang til strøm. Siden 2017 har Norge doblet bistandsbudsjettet for fornybar energi. Fornybar energi har nå en andel i den globale energimiksen på 17,5 pst. Fornybare kilder står for 25 prosent av elektrisiteten som produseres. Norfund investerer i ren energi i lav- og mellominntektsland, og hadde i 2018 en energiportefølje verdt 13,5 mrd. kroner. 30 kraftverk inngår i Norfunds investeringsportefølje. Disse anleggene produserte 17,4 TWh i 2018, og 64 pst. av dette var i Afrika sør for Sahara.

Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

Et velfungerende næringsliv hvor gode jobber skapes gir både økonomisk vekst og sosial utvik-

ling. Dette er prioritert i utviklingspolitikken. For å redusere arbeidsledighet blant unge har Norge gitt økonomisk støtte til bl.a. Den afrikanske utviklingsbankens program for dette. Programets målsetning er å gi arbeidskvalifikasjoner til 50 millioner ungdommer og skape 25 millioner jobber innen 2025. Finansiering gis til fond i Verdensbankgruppen med fokus på utvikling av privat sektor, utvikling av små bedrifter, jobbskaping og sysselsetting, herunder et fond for konfliktberørte stater i Afrika. Bærekraftig økonomisk vekst og jobbskaping forutsetter tilgang til markeder og at land integreres i den globale økonomien. Kampen mot barnarbeid ble videreført i samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO).

Mål 9: Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Forebygging av kriser og naturkatastrofer og økt robusthet i gjenoppbygging og ny infrastruktur er forutsetninger for bærekraftig utvikling. Gjennom kjernebidrag til de multilaterale utviklingsbankene støtter Regjeringen utvikling av veier, jernbane og kraftmarkeder i 2018. Norge støttet også forskningsinstitusjoner i utviklingsland, både direkte og gjennom samarbeid med norske forskningsmiljøer. I 2018 inngikk Norge femårsavtaler på til sammen 163,5 mill. kroner med seks forskningsinstitusjoner i Afrika sør for Sahara. Innovasjon innen helse og utdanning støttes også gjennom programmet Visjon 2030, der næringsliv, forskning og sivilsamfunn samarbeider om å skape nyvinninger. Digitale virkemidler akselererer oppnåelse av bærekraftsmålene. Det arbeides derfor med en melding til Stortinget om digitalisering i utviklingspolitikken. Fornybar energi og IKT til skoler, sykehus og personer uten tilgang til strømmettet er viktig. Teknologisk samarbeid innen mobiltelefoni gir mulighet til en lang rekke tiltak som fremmer utvikling som klima- og værvarsling, markedsinformasjon til matprodusenter på landsbygda, digitale læringsprogram og folkeregistrering, er noen eksempler.

Mål 10: Redusere ulikhet i og mellom land

Mens ulikhet mellom enkelte land til en viss grad har blitt mindre gjennom generell fattigdomsreduksjon, er det en realitet at økonomisk ulikhet i de fleste regioner øker. Støtten til de minst utviklede landene er et bidrag til redusert ulikhet mellom land. Viktige bidrag for å redusere for-

skjellene innad i land kommer også gjennom bidrag til å nå de mest sårbare og marginaliserte gruppene, satsing på utdanning for alle, samt økt nasjonal ressursmobilisering. Prinsippet om at ingen skal utelates kan også bidra til redusert ulikhet innad i land. Det samme gjelder utvikling av bedre og mer rettferdige skattesystemer gjennom bistandsprogrammet Skatt for utvikling, som ble styrket med 192 mill. kroner i 2018. De multilaterale utviklingsbankene er blant Norges viktigste langsiktige utviklingspartnere for å øke inntekten til de fattigste i de minst utviklede landene.

Mål 11: Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

Norge støttet FNs bosetningsprogram (UN-Habitat) «New Urban Agenda» som bistår regjeringer og bymyndigheter i Afghanistan, Kamerun, Haiti og andre utviklingsland i å regulere arealbruk, drive byplanlegging, skattelegging, boligbygging og satse på infrastruktur og samfunnsikkerhet. UN Habitat prioriterer behovene til kvinner, ungdom og utsatte grupper. Støtte til Global Land Tool Network sikret land- og eiendomsrettigheter for bl.a. kvinner. Luftforurensning er et særlig stort og voksende problem i storbyer i fattige land. Regjeringen videreførte i 2018 støtte til arbeidet med å bekjempe luftforurensning i byer i samarbeid med flere internasjonale partnere, bl.a. Verdens helseorganisasjon, Verdensbanken, og Climate and Clean Air Coalition.

Mål 12: Sikre bærekraftig forbruk- og produksjonsmønstre

Støtte til internasjonale tiltak for å avvikle subsidier av fossile energikilder og dermed sikre overgangen til bærekraftig forbruk og produksjon ble videreført i 2018. Norge støttet også internasjonale miljøavtaler som skal øke teknisk kapasitet og styrke institusjoner med å utvikle strategier for grønn vekst og økonomisk utvikling. Støtte til resirkulering og håndtering av avfall er tiltak som har som mål at ressurser forblir i den lokale økonomien så lenge som mulig. Det ble etablert et eget nytt bistandsprogram mot marin forsøpling i 2018 hvor avfallshåndtering på land er sentralt.

Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Parisavtalen er sentral for Norges internasjonale innsats på klimaområdet. Norge øker støtten til lavinntektsland og små øystater for å forebygge

konsekvensene av klima- og naturkatastrofer og styrke tiltak for klimatilpasning. Regjeringens internasjonale klima- og skoginitiativ (NICFI) har som mål å redusere klimagassutslipp fra avskoging og skogdegradering i utviklingsland (REDD+). Dette skjer gjennom en rekke resultatbaserte partnerskap med land med viktige skogområder. NICFI disponerer mer enn 3 mrd. kroner årlig. Norge har så langt utbetalt 2,4 mrd. kroner til Det grønne klimafondet, og legger opp til å doble det årlige bidraget fra og med 2020. Halvparten av bidraget går til klimatilpasningstiltak, den andre halvparten til utslippsreduksjon. FN-systemet og Verdensbanken er viktige kanaler for norsk støtte til klimatilpasning.

Mål 14: Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

I 2018 inviterte statsminister Erna Solberg 13 stats- og regjeringssjefer til å delta i Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi. Panelet skal utarbeide en handlingsrettet plan for framleggelse under FNs havkonferanse i Lisboa i juni 2020. Det mellomstatlige samarbeidet om naturmangfold på det åpne hav og arbeidet fram mot en internasjonal avtale for å forhindre og redusere marin forsøpling er viktige satsinger. Det ble i 2018 etablert havdialoger med flere land. Regjeringen har etablert et bistandsprogram mot marin forsøpling og mikroplast med tilhørende utbetaling på 250 mill. kroner. Støtte til kampen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske ble videreført. I 2018 la Norge og åtte andre land fram en felles erklæring mot transnasjonal organisert kriminalitet i den globale fiskerinæringen. Norge deler bl.a. gjennom programmet Fisk for utvikling erfaringer og kompetanse om fiskeri- og havbruksforvaltning. I tillegg bistår Olje for utvikling i å forvalte petroleumsressurser på en mest mulig bærekraftig måte.

Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold

Regjeringen støttet i 2018 implementering av internasjonale miljøkonvensjoner i utviklingsland og vi bidro i 2018 med 3,8 mrd. kroner for bevaring av biologisk mangfold og bærekraftig bruk av økosystemer. Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP) er sammen med FNs utviklingsprogram viktige kanaler for norsk støtte. Svalbard globale frøhvelv gir støtte til Konvensjo-

nen om biologisk mangfold og Nagoya-protokollen. Norsk bidrag til bærekraftig skogforvaltning var i 2018 på ca. 3 mrd. kroner, og ble i hovedsak kanalisert gjennom Klima- og skoginitiativet. Tiltak mot krypskyting og ulovlig handel med beskyttede dyrearter fikk også støtte gjennom UNEP og FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC).

Mål 16: Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Fremme av menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er sentrale temaer i Regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk. Norge videreførte i 2018 sitt brede engasjement for freds- og forsoningsarbeid i verdens konfliktområder, samt å inkludere kvinner i dette arbeidet. FN-systemet, Verdensbanken og sivilsamfunnsorganisasjoner var sentrale partnere i innsatsen. I 2018 styrket Norge sin støtte til utviklingen av sterke og uavhengige nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner på flere kontinenter gjennom The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), UNDP og Den globale alliansen for nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner. Mer enn 680 mill. kroner gikk til formålet. Videre var Norge også i 2018 en pådriver for internasjonale tiltak som har som mål å bekjempe korrupsjon, økonomisk kriminalitet og ulovlig kapitalflyt, et område hvor UNODC er en viktig samarbeidspartner.

Mål 17: Styrke mekanismene for implementering av målene, og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Partnerskap er nødvendige for å oppnå bærekraftsmålene innen 2030. Sentralt for bærekraftsmål 17 er ressursmobilisering, teknologisk samarbeid, kapasitetsbygging, handel og samstemthet. FN-systemet, utviklingsbankene, næringsliv og sivilsamfunnsorganisasjoner er sentrale partnere for Norge i arbeidet med å støtte innsatser i og samarbeid med fattige land for bærekraftig utvikling. Skattesamarbeid, forskningssamarbeid og videreutvikling av Kunnskapsbanken i Norad er viktige områder. Samarbeidet med Det internasjonale pengefondet om en lånefasilitet for de fattigste landene og kampen mot ulovlig kapitalflyt var sentralt også i 2018. Norge opprettholdt kjernestøtte til EITI (Extractive Industries Transparency Initiative) og videreførte ordningen med tollfri og kvotefri adgang til markedet for de minst utviklede landene.

11 Rapport om norsk utviklings samarbeid i 2018

Nedenfor rapporteres det på samlet volum og fordeling av bistanden i 2018 basert på innrapportering til OECD av offisiell utviklingshjelp (ODA) iht. kodeverket til OECD/DAC. Dette inkluderer bistand som forvaltes av Utenriksdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kunnskapsdepar-

tementet, Finansdepartementet og Riksrevisjonen. Det vises også til vedlegg 1–6 for mer detaljerte oversikter. For 2018 er det rapportert 34,6 mrd. kroner som Norges offisielle bistand i henhold til OECDs retningslinjer. Dette tilsvarer 0,94 pst. av BNI, ned fra 0,99 pst. i 2017.

Tabell 11.1 Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype, 2015–2018 (mrd. kroner og pst.)

Bistandstype	2015		2016		2017		2018	
Øremerket bistand ¹	24,7	72 %	27,0	73 %	23,7	70 %	24,2	70 %
Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner ²	7,8	23 %	7,9	21 %	8,3	24 %	8,4	24 %
Administrasjon	2,0	6 %	2,0	5 %	2,1	6 %	2,1	6 %
Samlet bistand	34,5	100 %	36,8	100 %	34,1	100 %	34,6	100 %

¹ Tilsvarer «bilateral bistand» etter OECD/DACs definisjon. Det vil si land- og/eller sektorspesifikk bistand

² Tilsvarer multilateral bistand

Øremerket bistand økte fra 2017 til 2018 og utgjorde 70 pst. av bistanden i 2018. Beløpet som går til kjernestøtte til multilaterale organisasjoner

har økt noe i perioden. Andelen som går til administrasjon av bistanden har holdt seg stabilt på 6 pst. (5 pst. i 2016).

Tabell 11.2 Samlet bistand fordelt på sektor, perioden 2015–2018 (mill. kroner og pst.)

Sektor	2015		2016		2017		2018	
Utdanning	2 474	7 %	3 092	8 %	3 067	9 %	3 017	9 %
Helse og sosial sektor	2 449	7 %	2 419	7 %	2 780	8 %	2 685	8 %
Økonomisk utvikling og handel	4 178	12 %	3 564	10 %	4 248	12 %	4 668	13 %
Nødhjelp	3 217	9 %	3 845	10 %	4 500	13 %	4 148	12 %
Miljø og energi	4 207	12 %	3 605	10 %	3 741	11 %	4 011	12 %
Godt styresett ¹	4 098	12 %	3 571	10 %	3 792	11 %	4 590	13 %
Multilateral	7 829	23 %	7 859	21 %	8 298	24 %	8 354	24 %
Kostnader i Norge og uspesifisert ²	6 033	17 %	8 836	24 %	3 692	11 %	3 158	9 %
Totalt	34 486	100 %	36 791	100 %	34 118	100 %	34 632	100 %

¹ I denne kategorien inkluderes støtte til programmer i regi av sivilt samfunn, frie medier o.a. i tillegg til offentlige myndigheter.

² Inkluderer administrasjon.

Sektorfordelingen viser at bistanden til utdanning og nødhjelp har økt betydelig fra 2015 til 2018. Nødhjelp har økt fra 3,2 mrd. kroner til 4,1 mrd. kroner og utgjorde 12 pst. av den totale norske bistanden i 2018. I tillegg kommer humanitær bistand som er kategorisert som bistand til andre sektorer, som bl.a. utdanning og helse. Støtte til utdanning har økt fra 2,5 mrd. kroner til 3,0 mrd. kroner i 2018. I tillegg kommer humanitær

bistand som går til utdanning i krise og konflikt, men som kategoriseres som nødhjelp. Bistand til godt styresett har økt, mens bistanden til miljø og energi har sunket noe i den siste fireårsperioden. Også støtten til økonomisk utvikling og handel, som også omfatter landbruk og fiskeri, har økt noe i perioden. Den kraftige nedgangen i kostnader i Norge fra 2015 til 2018 skyldes nedgangen i flyktningutgifter.

Tabell 11.3 Samlet øremerket bistand¹ fordelt på hovedregion, 2015–2018 (mrd. kroner og pst.).

Hovedregion	2015		2016		2017		2018	
Afrika	5,4	22 %	5,3	20 %	6,2	26 %	6,4	27 %
Midtøsten	2,4	10 %	3,3	12 %	3,6	15 %	3,2	13 %
Asia og Oseania	2,7	11 %	2,5	9 %	2,4	10 %	2,3	9 %
Latin-Amerika	1,9	8 %	1,8	6 %	1,4	6 %	1,6	6 %
Europa	0,8	3 %	0,4	2 %	0,5	2 %	0,6	2 %
Global uspesifisert	11,5	47 %	13,7	51 %	9,6	40 %	10,1	42 %
Totalt	24,7	100 %	27,0	100 %	23,7	100 %	24,2	100 %

¹ Tilsvarende «bilateral bistand» etter OECD/DACs definisjon. Det vil si land- og/eller sektorspesifikk bistand

Tabellen viser hvordan den øremerkede bistanden fordeler seg på hovedregion. Bilateral bistand til Afrika økte i 2018, bl.a. som følge av økt innsats i Sahel. Bistand som kodes som global uspesifisert utgjorde i 2018 42 pst. av den øremerkede bistanden. Mye av denne bistanden ender opp i fattige land i Afrika og Asia, for eksempel gjennom globale programmer. Nedgangen i global uspesifisert bistand fra 2016 til 2018 henger sammen med nedgangen i flyktningutgiftene i Norge fra de foregående årene. Økningen i bistanden til Midtøsten har i første rekke sammenheng med økt humanitær innsats knyttet til Syria-krisen. I tillegg til den

øremerkede bistanden går mye norsk bistand som kjernestøtte til de multilaterale organisasjonene. Hoveddelen av Verdensbankens og FN-organisasjonenes samlede midler går til lavinntektsland i Afrika og Asia. FN-organisasjonene fordeler midler i henhold til retningslinjer som Norge gjennom styrearbeidet har vært med på å vedta. Land som står overfor de største utfordringene innenfor den enkelte organisasjons mandat skal prioriteres. Gjennom dialog og retningslinjer sikrer man at en stor andel av den tematiske støtten som kanaliseres gjennom multilaterale finansinstitusjoner går til de fattigste landene i Afrika.

Tabell 11.4 Landfordelt¹ bistand fordelt på inntektskategori, i perioden 2015–2018 (mill. kroner)

Inntektskategori	2015	2016	2017	2018
Minst utviklede land	5 882	5 535	6 060	6 257
Andre lavinntektsland	271	192	211	104
Andre lavere middelinntektsland	2 806	3 076	3 214	3 240
Øvre middelinntektsland	2 626	3 007	2 679	2 471
Total landfordelt bistand	11 585	11 811	12 164	12 072
<i>Andel landfordelt bistand til minst utviklede land og andre lavinntektsland¹</i>	<i>53 %</i>	<i>48 %</i>	<i>52 %</i>	<i>53 %</i>

¹ Landfordelt bistand omfatter bistand gitt til enkeltland. Det inkluderer ikke bistand til landene kanalisert gjennom regionale og globale programmer/prosjekter eller bistand kodet som multilateral bistand (ikke-øremerkede bidrag til multilaterale bistandsaktører).

Bistanden til minst utviklede land og andre lavinntektsland økte fra 2017 til 2018, og utgjør om lag halvparten av den landfordelte bistanden.

Tabell 11.5 De ti største mottakerland/områder av norsk øremerket bistand¹ i 2018, perioden 2015–2018 (mill. kroner)

	2015	2016	2017	2018
Syria	516	1 019	1 070	1 003
Afghanistan	691	694	621	795
Brasil	1 268	937	453	686
Palestina	630	572	584	637
Sør-Sudan	472	561	604	616
Somalia	346	340	547	543
Libanon	286	546	523	524
Etiopia	390	442	497	520
Malawi	590	526	479	475
Colombia	134	327	517	408

¹ Tilsvarer «bilateral bistand» etter OECD/DACs definisjon. Det vil si land- og/eller sektorspesifikk bistand

Norges bidrag til Syria-krisen i 2018 er totalt beregnet til 2,3 mrd. kroner. Om lag 1 mrd. kroner ble registrert som støtte til Syria, som da ble det største mottakerlandet av norsk bistand. Bistanden til Libanon er også primært relatert til krisen i Syria. Etter Syria fulgte i 2018 sårbare land og områder som Afghanistan, Palestina, Somalia og Sør-Sudan. Den økte støtten til Colombia skyldes støtte til gjennomføring av fredsavtalen. Støtten til Brasil gjelder klima- og skoginitiativet.

Tabell 11.6 Bistand til enkeltland 2018.¹ Inkluderer landfordelt bistand over kapitler og poster omfattet av geografisk konsentrasjon

Land	i mill. kroner
Brasil	670,8
Afghanistan	578,6
Palestina	473,9
Etiopia	425,3
Sør-Sudan	410,5
Malawi	408,1
Somalia	359,0
Tanzania	329,2

Land	i mill. kroner
Mosambik	282,7
Nepal	205,4
Uganda	180,7
Colombia	180,6
Indonesia	164,4
Ukraina	141,4
Myanmar	138,6
Mali	117,0
Nigeria	89,6
Kina	82,2
Niger	76,2
Sudan	74,8
Kenya	71,8
India	67,9
Haiti	67,3
Madagaskar	66,4
Liberia	64,2
Syria	64,0

Land	i mill. kroner	Land	i mill. kroner
Ecuador	62,8	Nicaragua	5,7
Tunisia	61,4	Kambodsja	5,3
Dem. Rep. Kongo	52,3	Kamerun	4,9
Irak	49,6	Rwanda	4,6
Kosovo	47,6	Cuba	4,3
Peru	45,9	Sierra Leone	4,1
Serbia	43,8	Laos	3,9
Bosnia-Herzegovina	43,4	Tadsjikistan	3,5
Pakistan	42,1	Øst-Timor	2,0
Angola	38,2	Gabon	1,9
Georgia	36,2	Marokko	1,5
Jordan	35,4	Eritrea	1,1
Libanon	34,9	Burundi	0,9
Sri Lanka	34,4	Hviterussland	0,7
Egypt	31,4	Republikken Kongo	0,6
Makedonia	31,0	Malaysia	0,5
Zambia	29,7	Thailand	0,5
Ghana	29,2	Jemen	0,4
Guyana	28,1	Kirgisistan	0,4
Bangladesh	24,3	Filippinene	0,3
Sør-Afrika	23,6	Armenia	0,3
Moldova	21,3	Aserbajdsjan	0,3
Zimbabwe	18,7	Gambia	0,2
Vietnam	17,3	Usbekistan	0,0
Montenegro	15,2	Namibia ²	-1,0
Tyrkia	11,5	Totalt	6 783,9
Guatemala	11,2	¹ Inkluderer tilbakebetalinger, men land som kun har tilbakebetalinger og ingen positive utbetalinger i 2018 er utelatt.	
Libya	10,0	² De negative utbetalingene til Namibia i 2018 skyldes tilbakebetalinger som var større enn utbetalingene til landet i 2018. Landet mottok likevel bistand fra Norge i 2018, da de også mottok bistand over en avtale med kun positive utbetalinger.	
Sentralafrikanske Rep.	9,5		
Albania	6,6		

Det var fire unntak fra den geografiske konsentrasjonen: kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling, post 70 Sivilt samfunn, og kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 70 Nødhjelp og humanitær bistand og kap. 164

Fred, forsoning og demokrati, post 70 Fred, forsoning og demokratiltak. Dersom en ser bort fra postene som er unntatt fra konsentrasjonsprinsippet, sank antallet mottakerland fra 84 i 2017 til 81 i 2018.

Tabell 11.7 Multilaterale organisasjoner: De største mottakerne av norsk bistand i 2015–2018 (i mrd. kroner)

	2015	2016	2017	2018
Verdensbankgruppen	2,5	2,9	3,1	3,1
UNDP – FNs utviklingsprogram + UN Multi-Partner Trust Fund Office ¹	1,7	1,7	2,0	2,2
UNICEF – FNs barnefond	1,4	1,7	1,7	1,8
GAVI – Vaksinealliansen	1,2	1,3	1,5	1,4
Regionale utviklingsbanker	0,9	1,1	1,2	1,2
UNFPA – FNs befolkningsfond	0,6	0,5	0,6	0,8
UNHCR – FNs høykommissær for flyktninger	0,8	0,8	0,8	0,8
WFP – Verdens matvareprogram	0,6	0,6	0,8	0,8
GFATM – Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria	0,6	0,6	0,6	0,7
GPE – Det globale partnerskap for utdanning	0,4	0,5	0,6	0,7
10 største, totalt	10,8	11,8	13,0	13,4
Andre FN-organisasjoner	2,9	2,9	3,4	4,0
Andre multilaterale organisasjoner	2,0	1,3	1,9	1,9
Totalt	15,7	15,9	18,4	19,3

¹ Norsk bistand gjennom UNDP og MPTF-O er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtalepartner og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.

Tabell 11.8 Norske frivillige organisasjoner: De seks største mottakerne av norsk bistand, 2015–2018 (i mill. kroner)

	2015	2016	2017	2018
Flyktninghjelpen	749	873	1 011	1 009
Norges Røde Kors ¹	703	990	986	884
Kirkens Nødhjelp	524	585	587	545
Norsk Folkehjelp	359	448	460	435
Redd Barna Norge	415	417	419	359
Digni	184	164	161	240
Andre	1 747	1 548	1 580	1 639
Totalt	4 681	5 026	5 204	5 110

¹ Inkluderer støtte via Norges Røde Kors til ICRCs operasjonelle humanitære appeller.

16 pst. av total bistand (eksklusive administrasjonskostnader) ble kanalisert gjennom norsk sivilt samfunn i 2018, mot 14 pst. i 2015. Flyktningshjelpen og Norges Røde Kors er de to organisasjonene som mottar mest midler. De fem største organisasjonene mottok om lag 63 pst. av støtten til norske frivillige organisasjoner i 2018. Norsk sivilt samfunns bistandsinnsats ble støttet fra flere ulike kapitler og

poster i henhold til formål, hvorav kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 70 Nødhjelp og humanitær bistand og kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling, post 70 Sivilt samfunn står for de største andelene.

En mer detaljert oversikt på kapittel og post framgår av vedlegg 2, Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser.

Tabell 11.9 Bistand fordelt på type avtalepartner, 2015–2018 (i mill. kroner). Inkluderer bilateral, multi-bilateral og multilateral bistand

	2015		2016		2017		2018	
Offentlige aktører	9 289	29 %	11 590	33 %	5 753	18 %	5 219	16 %
<i>Offentlige aktører i utviklingsland</i>	2 705	8 %	1 989	6 %	1 352	4 %	1 402	4 %
<i>Norske offentlige aktører</i>	6 257	19 %	9 189	26 %	4 033	13 %	3 475	11 %
<i>Offentlige aktører i andre giverland</i>	327	1 %	412	1 %	368	1 %	342	1 %
Frivillige organisasjoner/stiftelser	7 157	22 %	6 997	20 %	7 354	23 %	7 462	23 %
<i>Norske</i>	4 681	14 %	5 026	14 %	5 204	16 %	5 110	16 %
<i>Internasjonale</i>	1 572	5 %	1 348	4 %	1 550	5 %	1 729	5 %
<i>Lokale</i>	904	3 %	624	2 %	600	2 %	623	2 %
Privat sektor	216	1 %	175	1 %	406	1 %	392	1 %
<i>Norsk privat sektor</i>	139	0 %	103	0 %	55	0 %	81	0 %
<i>Privat sektor i andre giverland</i>	55	0 %	21	0 %	284	1 %	269	1 %
<i>Privat sektor i utviklingsland</i>	23	0 %	51	0 %	67	0 %	41	0 %
Multilaterale organisasjoner	15 675	48 %	15 948	46 %	18 386	57 %	19 270	59 %
Offentlig-privat samarbeid	110	0 %	75	0 %	83	0 %	123	0 %
Uspesifisert	80	0 %	49	0 %	49	0 %	43	0 %
Totalt	32 527	100 %	34 833	100 %	32 031	100 %	32 508	100 %

Støtten gjennom sivilt samfunnsorganisasjoner har holdt seg relativt stabilt på 7 mrd. kroner. Støtten til lokale frivillige organisasjoner har gått ned siden 2015. Det meste av støtten til norske frivillige organisasjoner kanaliseres videre gjennom lokale partnere. Støtten til de multilaterale organisasjonene har økt fra 2015 til 2018. Multilaterale organisasjoner forvaltet i 2018 59 pst. (eksklusive administrasjonskostnader) av total

bistand. Støtten til offentlig sektor i samarbeidslandene (stat-til-stat-bistand) er betydelig redusert fra 2015 til 2018, og utgjorde 4 pst. av total bistand (eksklusive administrasjonskostnader) i 2018. Av denne støtten gikk den største andelen til Brasil (38 pst.), i sin helhet gjennom klima- og skogprosjektet. Andelen av bistandsbudsjettet som kanaliseres gjennom norske institusjoner har gått ned i løpet av perioden.

12 Sektorovergripende miljø- og klimapolitikk

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljømålene kan nås. For en omtale av Regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer

Konsekvensene av klimaendringene rammer utviklingslandene og de mest sårbare statene særlig sterkt. Hyppigere tørke- og flomkatastrofer fører til sviktende avlinger i landbruket og ødelagt infrastruktur. Klimaendringene kan bidra til å undergrave det som hittil er oppnådd for å bekjempe fattigdom og for å nå bærekraftsmålene.

Regjeringen har derfor gjort klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse til et sentralt element i den norske utviklingspolitikken. Innsatsen på området skal trappes opp i årene framover. Samtidig vil arbeidet med reduksjon av utslipp av klimagasser og luftforurensning fortsette. Slik vil Regjeringen styrke det norske bidraget til gjennomføringen av Parisavtalen, arbeidet for bærekraftsmålene og gjennomføringen av det globale Sendai-rammeverket for katastrofeforebygging.

Den norske støtten i 2018 ble gitt på nasjonalt, regionalt og globalt nivå. Det grønne klimafondet (GCF) under FNs klimakonvensjon var en av de største mottakerne av norsk klimafinansiering (400 mill. kroner i 2018). Halvparten av fondets investeringer går til utslippsreduksjoner, og den andre halvparten skal gå til klimatilpasning. Det ble også gitt betydelig klimabistand gjennom kjernebidrag og øremerkede tilskudd til de multilaterale utviklingsbankene. Norge bidro til styrkede værvarslingstjenester i Afrika og Sørøst Asia gjennom Verdens meteorologiorganisasjon og Meteorologisk Institutt. Støtten til forebygging av klimarelaterte katastrofer gjennom Verdensbanken og FNs organ for katastrofeforebygging ble styrket.

I 2020 vil arbeidet med klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer intensivere. Dette vil ses i sammenheng med handlingsplanen for bærekraftige matsystemer (se avsnitt om Matsikkerhet under) som også vil være et viktig bidrag til klimatilpasning.

Hav

Hav er en sentral interesse i norsk utenrikspolitikk, og Regjeringen har styrket det internasjonale samarbeidet om havpolitiske spørsmål. Bærekraftig forvaltning og bruk av verdens hav er avgjørende for vår felles framtid og er en forutsetning for implementering av de fleste bærekraftsmålene, herunder jobbskaping, bekjempelse av sult og klimatrusselen og ivaretagelse av biologisk mangfold m.fl. Statsministeren har opprettet et høynivåpanel bestående av 14 sittende stats- og regjeringssjefer som vil framlegge konkrete anbefalinger for utvikling av en bærekraftig havøkonomi globalt. Klima- og miljøtruslene er en hovedtrussel mot å realisere vekstmuligheter i den blå økonomien. Det er derfor sterke koblinger mellom Regjeringens klima-, miljø- og havinnsats.

Miljø

Et rent og sunt miljø er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene om utvikling. Regjeringen har økt innsatsen for globale miljøtiltak. Norske bistandsmidler støtter tiltak i utviklingsland for gjennomføring av globale avtaler på miljøområdet, som avfallshåndtering og kompetansebygging. Noen hovedkanaler for dette er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF). Vi bidrar også til å styrke internasjonal forvaltning av biodiversitet gjennom Konvensjonen om biodiversitet, og fremme sammenhengene mellom miljø og helse gjennom samarbeid med bl.a. Verdens helseorganisasjon (WHO).

Marin forsøpling

Norge har aktivt bidratt til at innsats mot marin forsøpling, mikroplast og miljøkriminalitet er høyt

på den internasjonale dagsorden. Regjeringen arbeider for å få på plass en avtale for å bekjempe marin forsøpling. Videre har Regjeringen opprettet et eget bistandsprogram mot marin forsøpling som skal bistå utviklingsland i å forhindre og redusere marin forsøpling. I 2018 ble om lag 250 mill. kroner utbetalt til 14 organisasjoner. Blant disse organisasjonene er det både multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken, ikke-statlige organisasjoner NGOer og forskningsinstitutter. De fleste av disse samarbeider med myndigheter, privat næringsliv, sivilsamsfunnsorganisasjoner og/eller lokalbefolkning. I perioden 2019–2022 har Regjeringen en intensjon om å sette av 1,6 mrd. kroner til programmet.

Fornybar energi

Tilgang til energi er en sentral forutsetning for økonomisk og sosial utvikling. Stabil forsyning av elektrisitet er også en forutsetning for næringsutvikling og jobbskaping. Energisektoren er den største kilden til utslipp av karbondioksid. Det er derfor avgjørende at eksisterende energiproduksjonen går over fra fossil energi til fornybar, og at ny energiproduksjon baseres på fornybare kilder som vannkraft, sol og vind og at innsatsen på energieffektivisering styrkes. Regjeringen vil også styrke innsatsen på å bidra til utfasing av kull.

Antall personer uten tilgang til elektrisitet har siden år 2000 blitt redusert fra 1,7 milliarder til 840 millioner i 2017. Vellykkete programmer i flere land medfører at antall personer som får tilgang til elektrisitet er økende, men innsatsen må økes for å nå bærekraftsmål 7. Nesten all økning i tilgangen til elektrisitet siden 2000 er basert på tilkoblinger til det nasjonale strømmettet, men desentraliserte løsninger har økt betydelig de siste årene. I områder med spredt bebyggelse vil desentraliserte løsninger være den rimeligste løsningen. Fortsatt mangler omtrent 3 milliarder mennesker tilgang til gode kokeløsninger, med omfattende utviklingsmessige konsekvenser. Omtrent 4 millioner mennesker dør årlig som følge av innendørs luftforurensing. Regjeringen vil fortsette å prioritere tilgang til trygge og gode kokeløsninger.

Bevilgningen til fornybar energi dekker støtte til tiltak som bidrar til tilgang til elektrisitet, utbygging av fornybar energi og mobilisering av privat sektor til å delta i slik utbygging. Dette skjer gjennom tiltak som forbedrer investeringsklimaet, slik som kapasitets- og institusjonsbygging, tiltak som reduserer risikoen i tidlig prosjektfase, utbygging av strømmettet og støtte til lokale strømløsninger. Bevilgningen er særlig rettet mot land i Afrika.

Vann og sanitær

Mangel på tilgang til trygt drikkevann og gode sanitærløsninger truer oppnåelsen av bærekraftsmålene og fattigdomsbekjempelse. I 2017 hadde 71 pst. av verdens befolkning tilgang til trygt drikkevann mens bare 45 pst. hadde tilgang til gode sanitærløsninger. Fortsatt mangler 785 millioner mennesker tilgang til basis vannforsyning og 673 millioner har ikke tilgang til toalettfasiliteter. 3 milliarder mennesker har ikke tilgang til gode fasiliteter for håndvasking med omfattende konsekvenser for hygiene. Det vil bli utfordrende å nå målene for vann og sanitær, spesielt i Afrika. Målene om vannkvalitet og rensning av avløpsvann vil heller ikke nås. Klimaendringene forsterker problemene knyttet til manglende tilgang til vann og sanitær. Omtrent 4 milliarder mennesker bor i områder som har knapphet på vann til tider av året. En tredjedel av landene har knapphet på vann, spesielt i Midtøsten og i Nord-Afrika. I følge FN vil omtrent 700 millioner mennesker måtte flytte i 2030 på grunn av knapphet på vann.

Volumet på den norske vannbistanden har ligget fast på om lag 200 mill. kroner pr. år siden rundt tusenårsskiftet. Hovedinnsatsen skjer i første rekke gjennom humanitær bistand, helse, utdanning, støtte til sivilt samfunn og bilaterale samarbeid. Norge støtter Unicefs arbeid med vann, sanitær og hygiene (har aktivitet i ca. 80 land). Bilateralt er det aktiviteter bl.a. i Afghanistan og i Myanmar. Videre støttes tiltak som legger til rette for samarbeid om felles forvaltning av grenseoverskridende vassdrag.

Matsikkerhet

Klimaendringer og landbruk er prosesser som påvirker hverandre. Endringer i gjennomsnittlig temperatur, nedbørnsnivå, ekstremvær, nivå på havet, konsentrasjonen av ozon og CO₂ i atmosfæren er blant de mange elementene som påvirke landbruket. Så mye som 95 pst. av landbruksarealet i Afrika sør for Sahara er avhengig av naturlig nedbør og således svært sårbart for svingninger i vær og endringer i klima. På den andre siden står landbruk for rundt 24 pst. av de totale utslipp av klimagasser. Det er behov for å tenke nytt hva gjelder reduksjon av klimagasser fra landbruket.

Norge lanserte våren 2019 en handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Systemtankegangen i handlingsplanen gjør at alle koblinger må vurderes nøye – inkludert innvirkning av landbrukstiltak på klima og miljø. Klimatilpassing i landbruket vil i

tillegg bidra til økt robusthet og styrket kapasitet for lokale samfunn til å stå imot klimarelaterte kriser.

EØS-finansieringsordningene

Mange europeiske klima- og miljøutfordringer er grenseoverskridende og krever samarbeid på tvers av landegrensene. Gjennom EØS-finansieringsordningene støttes tiltak som fremmer klima, miljø og fornybar energi i 15 europeiske land. Midlene bidrar til at landene skal kunne oppfylle sine nasjonale og internasjonale forpliktelser, inkludert oppfyllelse av EU-direktiver. EØS-midlene styrker også de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene, og innenfor miljø og klima er miljøforvaltningens etater, herunder Miljødirektoratet, samt en rekke forskningsaktører og institusjoner aktive i flere land. Samarbeidet mellom norske aktører og partnere i mottakerlandene er meget positivt for vårt nasjonale

miljøarbeid, ettersom forvaltningen får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

EØS-midlene: Rapport 2018 på miljøforvaltning og biologisk mangfold og klimatilpasning og fornybar energi

De fleste programmene under EØS-midlene for 2018 var i programutviklingsfasen, og noen var i tidlig oppstartsfase.

EØS-midlene: Plan for videre arbeid

Miljø, energi, klima og lavutslippsøkonomi er en av tre prioriterte hovedsektorer under EØS-midlene 2014–2021. Etter at rammeavtaler med 14 av 15 land er signert, er i underkant av 409 mill. euro planlagt benyttet til miljø, energi, klima og lavutslippsøkonomi i 13 land. Detaljerte planer, inklusive konkrete mål, forventes ferdigstilt i løpet av 2019.

13 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken

Den globale situasjonen for likestillingsarbeidet har i 2019 fortsatt å være et bilde av motsetninger og paradokser. På den ene siden ser vi en økende motstand i enkelte land og regioner mot kvinners rettigheter. På den andre siden viser andre områder og land at likestilling er på fremmarsj, ved at myndigheter og kvinners egen rettighetskamp målrettet øker kvinners mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med menn. I kjernen av motsetningene ligger ideologier som setter familie opp mot likestilling, press for å bevare tradisjonelle roller, dragkamp om retten til å bestemme over egen kropp, abort og seksuelle rettigheter. Paradoksene kommer til syne på flere måter. Mest fremtredende er kanskje at det en rekke steder jobbes aktivt for kvinners deltakelse i arbeidslivet, mens kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter forblir politisk sensitivt.

I dette komplekse landskapet legger handlingsplanen «Frihet, makt og muligheter» (2016–2020) rammene for Norges innsats på likestillingsfeltet. Sammen med den nye handlingsplanen «Kvinner, fred og sikkerhet» (2019–2022), strategien mot skadelige skikker og relevante stortingsmeldinger, utgjør disse søylene i den norske utenriks- og utviklingspolitiske innsatsen for likestilling mellom kvinner og menn.

Regjeringens likestillingsarbeid hviler på menneskerettighetene og bærekraftsmålene og skal ivaretas i bredden av utenriks- og utviklingspolitikken. Statistikken viser at norsk bistand til likestillingsformål gikk ned i perioden 2014–2017. Derfor har Regjeringen satt et konkret måltall for bistanden. Halvparten av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål. Vi vil snu den statistiske trenden, fordi det gir bedre resultater av bistanden – for alle.

Nedenfor illustreres kort de fem hovedprioriteringene i handlingsplanen «Frihet, makt og muligheter».

Jenters rett til utdanning

Regjeringens mål er å sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle jenter og gutter.

Utdanning er fundamentet for jenters og kvinners selvbestemmelse og for deres økonomiske og politiske deltakelse. Jenters utdanning er en hovedprioritet for utviklingspolitikken. Vi nærmer oss målet om lik skoledeltakelse for jenter og gutter, men en rekke utfordringer knyttet til å få jenter til å fullføre skolegang gjenstår. Tendensen hva gjelder jenters utdanning er klar: jenter går i økende grad på skolen, og norske midler er med på å legge til rette for dette, både gjennom støtte til utdanningsprogram og gjennom at Norge jobber aktivt for økt global aksept for jenters utdanning, selvbestemmelse og økonomiske frihet.

Fortsatt er det svært mange jenter som dropper ut av utdanning underveis. Dette har ofte å gjøre med tidlig ekteskap, ansvar for familie og andre former for sosialt press som ikke muliggjør skolegang. Derfor knytter vi spørsmålet om jenter og utdannelse mot en rekke andre innsatser, som for eksempel arbeid mot barne- og tvangsekteskap.

Kvinnens politiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal delta på lik linje med menn i det politiske liv.

Den lettest tilgjengelige måten å ivareta et kjønnsperspektiv på i en gitt innsats er å ha begge kjønn tilstede. Fremgang på likestillingsagendaen fordrer at kvinner er politisk representert på lik linje med menn der hvor sentrale beslutninger tas. På verdensbasis er nå 24,3 pst. av alle parlamentarikere kvinner, en oppgang fra 23,8 pst. i 2018 og 11,3 pst. i 1995. Den gode nyheten er at den oppadgående trenden fortsetter, men den dårlige nyheten er at det går sakte. På verdensbasis er 11 kvinner statsoverhoder og 12 kvinner regjeringssjefer. På den andre siden finnes det 27 stater hvor kvinner fortsatt utgjør under 10 pst. av parlamentarikere.

Arbeidet for kvinners politiske deltakelse internasjonalt er sammensatt og adresseres målrettet som et eget satsingsområde, bl.a. gjennom støtte til UN Women og UNDP sine innsatser og til frivillige organisasjoner som forsvarer menneskerettighetene og kvinners plass i politikken, i tillegg til et mer tverrgående fokus på styrking av kjønnsperspektivet over andre innsatser.

Kvinnens økonomiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta på lik linje med menn i arbeidslivet.

Kvinnens økonomiske deltakelse er et område som har framgang internasjonalt, selv om det i flere land fortsatt er betydelig motstand mot kvinners økonomiske selvstendighet. Lønnet arbeid for kvinner er en forutsetning for, og et resultat av, likestilling. Det henger naturlig nok også tett sammen med jenters tilgang til utdanning. I tillegg til en lang rekke målrettede programmer, som for eksempel støtte til kvinnelige entreprenører gjennom Verdensbanken og FN, og FNs samarbeidsprogram for kvinner i jordbruket, lanserte Regjeringen i 2019 programmet «LIKE lett». Programmet bygger på det eksisterende «Likestilling for utvikling» og er et myndighet-til-myndighet samarbeid der hensikten er å tilby avgrenset erfaringsoverføring, spesielt om kvinners økonomiske deltakelse. I 2019 forventes deltakelse fra Chile, Costa Rica og Mexico i programmet.

Et liv fritt for vold og skadelige skikker

Regjeringens mål er å avskaffe vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner.

Vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner er fortsatt et område med alvorlige utfordringer. Det antas at en av tre kvinner globalt har opplevd fysisk og/eller seksualisert vold fra en partner i sitt livsløp. I krig og konflikt utsettes jenter og kvinner, men også gutter og menn, for seksualisert vold som gir lidelse for den enkelte og destabilisering for lokalsamfunnene. Over 30 000 jenter under 18 år blir giftet bort hver eneste dag. Barneekteskap er en av de viktigste årsakene til at jenter slutter på skolen, med den konsekvens at muligheten for økonomisk og politisk deltakelse reduseres.

Skadelige skikker er en form for vold som begrenser jenters og kvinners livsutfoldelse og muligheter i livet. Skadelige skikker henger tett sammen med manglende likestilling. FN anslår at tolv millioner jenter under 18 år utsettes for barne-

ekteskap, og om lag fire millioner jenter for kjønnslemlestelse i året. Kjønnslemlestelse er mest utbredt i vestlige, østlige og nordøstlige områder i Afrika. Regjeringens nye strategi mot skadelige skikker er rettet mot kjønnslemlestelse, barneekteskap og preferanse for sønner, og signaliserer økt innsats på dette feltet.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Regjeringens mål er å fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter.

Internasjonalt har det de siste årene vært økt motstand mot kvinners rettigheter og likestilling. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) ligger i kjernen av denne utviklingen. Det er en reell fare for at etablerte normer svekkes. Det var derfor viktig at FNs medlemsland i årets Befolkingskommisjonen ble enige om fortsatt støtte til handlingsplanen fra befolkningskonferansen i Kairo, hvor rettighetene ble nedfelt første gang. Regjeringen har gitt høy prioritet til arbeidet med å beskytte det normative rammeverket, og dermed bidra til at alle kvinner og jenter har full frihet til å bestemme over egen kropp og planlegge sitt eget liv. Med over 1 mrd. kroner i året er Norge blant de største giverne til arbeidet med SRHR globalt.

De norske midlene har dermed også bidratt til betydelige resultater. Gjennom midlene til FNs befolkningsfond (UNFPA) alene bidro Norge i 2018 til å forhindre 1,5 millioner dødsfall i forbindelse med barsel og ved utrygge aborter. Videre mottok 2,5 millioner unge kvinner og menn helse-tjenester innenfor SRHR. 14 000 mennesker unn-gikk hivsmitte og 90 000 kvinner og jenter utsatt for vold mottok nødvendig helsehjelp. 5 000 av disse hadde nedsatt funksjonsevne.

Fremme av likestilling i europasamarbeidet

Likestilling er også en prioritet i det europeiske samarbeidet. Mange EU-land har fremdeles store utfordringer når det gjelder tilgang på arbeid for kvinner, lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, mulighet for å kombinere arbeid og familie-liv samt kvinners deltakelse i politiske og økonomiske beslutningsprosesser. EØS-midlene bidrar til økt oppmerksomhet, mer kunnskap og kapasitet på dette feltet der få andre finansieringsmuligheter finnes.

Under EØS-midlene 2014–2021 er det opprettet et programområde for likestilling og et for å bekjempe vold i nære relasjoner. Likestillingsprogrammet inkluderer temaer som nasjonale strate-

gier og politikkutforming, likestilling i arbeidsmarkedet, styrking av kvinners beslutningsmyndighet, styrking av likestillingsinstitusjoner og – organisasjoner, barnehagepolitikk, permisjonsordninger og sosial dialog/trepartssamarbeid.

Programmet for å bekjempe vold i nære relasjoner omfatter bl.a. forebygging, beskyttelse og støtte til ofre og en effektiv, helhetlig og tverrfaglig innsats for gjerningspersoner som utøver denne type forbrytelser.

14 Likestilling og ikke-diskriminering i utenriktjenesten

Overordnede mål

Utenriktjenesten har som strategisk mål å være en arbeidsplass som rekrutterer, utvikler og beholder dyktige medarbeidere uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion og funksjonsevne.

Utenriktjenestens personalpolitikk skal i samsvar med lovpålagte krav bidra til at alle medarbei-

dere, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne og alder, har like reelle muligheter til faglig, personlig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Likestilling og mangfold skal være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer.

Lønns- og stillingsnivåer

Kjønnsfordeling

Tabell 14.1 Overordnet kjønnsfordeling pr 31.12.2018

	Totalt	Kvinner	Menn	Andel kvinner i pst.	Andel menn i pst.
Samlet	1443	772	671	53,5	46,5
Utsendte	615	317	298	51,5	48,5
I UD/Oslo	828	455	373	55,0	45,0

Mål

Det er departementets målsetting å ha en god kjønnsfordeling på alle nivåer og stillingskategorier.

Tilstandsrapport

Tabell 14.2 Den overordnede kjønnsfordelingen viser en liten overvekt av kvinner i tjenesten samlet og i departementet.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utenriksråd, ass.										
utenriksråd, eksp.sjef	30 pst.	30 pst.	60 pst.	60 pst.	60 pst.	42 pst.	45 pst.	50 pst.	50 pst.	36 pst.
Stasjonssjefer	30 pst.	29 pst.	25 pst.	25 pst.	31 pst.	35 pst.	38 pst.	39 pst.	39 pst.	39 pst.
Avdelingsdirektører	38 pst.	42 pst.	44 pst.	45 pst.	47 pst.	47 pst.	47 pst.	45 pst.	48 pst.	46 pst.
Underdirektører	60 pst.	56 pst.	58 pst.	55 pst.	54 pst.	57 pst.	57 pst.	61 pst.	60 pst.	63 pst.

Prosentvis andel kvinnelige ledere i tjenesten totalt er 48,7 pst. i 2018, en økning fra 48 pst. i 2017. Det målrettede arbeidet for å skape balanse mellom kvinner og menn i lederstillinger i utenriktjenesten har gitt gode resultater. Blant topp-

ledelsen i departementet, utenriksråd, assisterende utenriksråd og ekspedisjonssjefer, har kvinneandelen variert mellom 60 pst. og 42 pst. siden 2011.

Tiltak

I de stillingskategorier hvor det ene kjønn er underrepresentert, inneholder alle utlysningstekster en oppfordring til det underrepresenterte kjønn om å søke stillingen. Det legges vekt på å innkalle søkere fra det underrepresenterte kjønn til intervju når disse vurderes som kvalifiserte. I en del tilfeller oppfordrer man også enkeltkandidater fra det underrepresenterte kjønn til å søke stillinger.

Antallet kvinner som søkte stasjonssjefstillinger har hatt en positiv utvikling de siste årene. Utenriksdepartementet vil fortsatt benytte tiltak som kan øke dette antallet ytterligere, herunder motivere kvalifiserte kvinner til å søke flere sta-

sjonssjefstillinger. Som tidligere vil også ledere bli anmodet om å oppmuntre kvalifiserte kvinnelige medarbeidere til å søke stasjonssjefstillinger.

Kjønnsaspektet er også sentralt i lønnsvurderingen ved stillingsskifter, som det er relativt mange av i utenriktjenesten.

*Lønn**Mål*

Utenriksdepartementet har konkrete målformuleringer knyttet til kjønn og likelønn, bl.a. i lønnspolitisk og personalpolitisk dokument. Formuleringene er i tråd med bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven § 29 C9, jf. kapittel 2.

Tabell 14.3 Kjønnfordeling lønn og stilling

Stillingstittel	År	Antall	Andel menn	Andel kvinner	Lønn menn	Lønn kvinner	Kvinnens andel av menns lønn
Ambassadør	2018	88	61 pst.	39 pst.	1 038 938	998 086	96 pst.
Ambassadør	2017	86	62 pst.	38 pst.	1 019 625	969 476	95 pst.
Avdelingsdirektør	2018	61	54 pst.	46 pst.	898 547	885 322	99 pst.
Avdelingsdirektør	2017	61	52 pst.	48 pst.	855 050	859 060	100 pst.
Fagdirektør	2018	38	68 pst.	32 pst.	807 386	806 636	100 pst.
Fagdirektør	2017	47	53 pst.	47 pst.	788 877	780 554	99 pst.
Førstekonsulent	2018	51	49 pst.	51 pst.	478 520	465 611	97 pst.
Førstekonsulent	2017	56	54 pst.	46 pst.	471 750	458 830	97 pst.
Generalkonsul	2018	9	56 pst.	44 pst.	969 912	948 532	98 pst.
Generalkonsul	2017	9	56 pst.	44 pst.	935 066	902 947	97 pst.
Rådgiver	2018	206	46 pst.	54 pst.	529 277	529 000	100 pst.
Rådgiver	2017	245	42 pst.	58 pst.	518 160	508 228	98 pst.
Seniorrådgiver	2018	839	44 pst.	56 pst.	682 471	668 340	96 pst.
Seniorrådgiver	2017	744	43 pst.	57 pst.	665 507	634 600	95 pst.
Underdirektør	2018	76	37 pst.	63 pst.	721 266	728 122	101 pst.
Underdirektør	2017	75	40 pst.	60 pst.	691 737	702 995	102 pst.

Tilstandsrapport

Arbeidsgiver utarbeider kjønnsdelt lønnsstatistikk fordelt på stillingskategorier før og etter lokale lønnsforhandlinger.

Totalt sett har menn noe høyere lønn enn kvinner, men det er små forskjeller innen de forskjellige stillingskodene. Generelt kan lønnsforskjellen

forklares med at menn fortsatt har noe lenger tjenestetid enn kvinner, spesielt på høyeste ledernivå. Dette forholdet er i fortsatt endring, etter som antallet kvinner med ledererfaring øker.

Kjønnsforskjellene i lønn er små innad i de fleste store stillingskategoriene (rådgiver, førstekonsulent mv.). Unntaket i så måte er seniorrådgiverkategorien, hvor den relativt store lønnsfor-

skjellen mellom kjønnene kan forklares med at det er mange menn som har vært linjeledere og som derfor har høyere lønn enn nåværende stillingsgrad skulle tilsi, samt mange nyopprykkede kvinnelige seniorrådgivere med relativt lav lønn i denne stillingskategorien.

I hovedsak skjer lønnsdannelsen i de lokale lønnsforhandlingene, der de fleste får sin lønnsutvikling.

Permisjoner/Fravær

Tilstandsrapport

Menn i utenriktjenesten tar ut fedrekvoten under hjemmetjeneste, men ikke alltid under utestasjonering når mor f.eks. mangler rettigheter til permisjon og heller ikke oppfyller aktivitetskravet. Menn tar ofte ut lite av fellesperioden.

Tabell 14.4 Kjønnfordeling sykefravær. Sykefraværsprosent 2012–2018:

År	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Menn	2,7 pst.	2,6 pst.	2,1 pst.	1,5 pst.	1,5 pst.	3,0 pst.	3,7 pst.
Kvinner	4,7 pst.	4,4 pst.	4,1 pst.	4,5 pst.	3,6 pst.	4,6 pst.	4,7 pst.
Totalt	3,7 pst.	3,5 pst.	3,3 pst.	3,6 pst.	2,5 pst.	3,8 pst.	4,2 pst.

I Utenriksdepartementet har kvinner fortsatt et mye høyere sykefravær enn menn. Hyppigere bruk av graderte sykemeldinger og nye digitale løsninger gjør oppfølgingsarbeidet og kontakten med den sykemeldte enklere.

Selv om kvinner i Utenriksdepartementet har høyere sykefravær enn menn, som i samfunnet

ellers, ser ikke departementet behov for konkrete tiltak som retter seg spesielt mot menn eller kvinner.

Utenriksdepartementet følger opp sykefravær på individnivå i tråd med IA-avtalen, annet regelverk og lovpålagte krav om tettere oppfølging.

Ansettelsesforhold

Tabell 14.5 Kjønnfordeling heltids- og deltidsansatte

	Andel kvinner	Andel menn	Andel av total	Antall kvinner	Antall menn
Heltid 2018	53,2 pst.	46,8 pst.	98,3 pst.	755	664
Heltid 2017	53,0 pst.	47,0 pst.	98,5 pst.	746	661
Deltid 2018	70,8 pst.	29,2 pst.	1,7 pst.	17	7
Deltid 2017	76,2 pst.	23,8 pst.	1,5 pst.	16	5

1,7 pst. av stillingene i utenriktjenesten er deltidsstillinger. Av disse er de fleste kvinner. Gitt det lave antallet deltidsstillinger anses det ikke nødvendig å iverksette tiltak på dette området.

Kjønnsfordeling fast/midlertidig

Tabell 14.6 Kjønnsfordeling fast/midlertidig (tall i pst.)

	Andel av total	Andel kvinner
Fast 2018	85 pst.	54 pst.
Fast 2017	86 pst.	54 pst.
Midlertidig 2018	15 pst.	49 pst.
Midlertidig 2017	14 pst.	49 pst.

Mål

Utenriksdepartementet følger den generelle målsettingen om at bruken av midlertidige stillinger skal være begrenset.

Tilstandsrapport

15 pst. av stillingene i utenriksstjenesten er midlertidige. Kvinner utgjør et lite mindretall av de som er ansatt i midlertidige stillinger. Hovedtyngden av midlertidig tilsatte har fast arbeid i andre statlige virksomheter. Spesialutsendingsstillingene ved utenriksstasjonene utgjør en stor del av de midlertidige stillingene i departementet. Dette er stillinger som i sin natur er midlertidige. Ansatte i disse stillingene rekrutteres fra andre offentlige etater/departementer for en begrenset tid, og har permisjon fra egen etat mens de er spesialutsendinger.

Tiltak

Utenriksdepartementet legger vekt på å begrense bruken av reelle midlertidige stillinger.

Mangfold

Utenriksdepartementet har utarbeidet en egen tiltaksplan for rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn og nedsatt funksjonsevne. I eksterne kunngjøringer, som til aspirantopptaket, oppfordres eksplisitt kandidater som kan bidra til mangfold til å søke. I den elektroniske søknadsprosessen kan søkerne velge å synliggjøre sin bakgrunn gjennom avkryssing. Det legges vekt på å innkalle kvalifiserte søkere med ikke-vestlig bakgrunn eller redusert funksjonsevne til intervju. Utenriksdepartementets rekrutteringsverktøy er universelt utformet og tilrettelagt på en slik måte at blinde og svaksynte på lik linje med funksjonsfriske kan benytte seg av verktøyet.

Som IA-virksomhet har Utenriksdepartementet som mål å rekruttere nye ansatte og/eller vikarer med nedsatt funksjonsevne, og tilrettelegge arbeidsplassen.

Kompetanseutvikling

Kompetanseutvikling foregår først og fremst gjennom læring og praksis i det daglige arbeidet i utenriksstjenesten. Utenriksdepartementet er satt til å ivareta et bredt register av oppgaver både hjemme og ute, og kompetanseutviklingen er betydelig gjennom vekslende jobberfaring mellom utestasjon og hovedkvarter. Dybde- og breddekunnskap skal bygges og vedlikeholdes systematisk over tid. Både lokalt og sentralt organiserer og tilrettelegger Utenriksdepartementet for kompetanseutvikling gjennom kurstilbud.

Norad – likestillingsredegjørelse

Norad har alltid hatt et flertall kvinnelige ansatte. Tabellen under viser at andelen kvinner er større enn andelen menn i alle stillingskategorier. Kjønnsfordelingen reflekteres også i søkergrunnlaget til stillingene som lyses ut.

Tabell 14.7 Kjønnsfordeling stilling

pr. 31.12.2018		Ansatte	Prosent K/M	
			M	K
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2017	267	37	63
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2018	259	37	63
Avdelingsledelse ²	2017	11	45	55
Avdelingsledelse ²	2018	10	30	70
Fagdirektører	2017	13	38	62
Fagdirektører	2018	12	33	67
Mellomledelse	2017	21	33	67
Mellomledelse	2018	23	43	57
Seniorrådgivere	2017	162	39	61
Seniorrådgivere	2018	170	38	62
Rådgivere	2017	51	29	71
Rådgivere	2018	33	24	76
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2017	9	44	56
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2018	11	55	45

¹ Inkludert stillinger finansiert av Klima- og miljødepartementet

² Direktør ikke inkludert, assisterende direktør inkludert

Til sammen 67 personer, eller 14 pst. av søkere på utlyste stillinger registrerte at de hadde innvandrerbakgrunn. Minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn kalles alltid inn til intervju. Det var ingen søkere som oppga at de hadde funksjonsnedsettelse i forbindelse med våre rekrutteringsprosesser i 2018.

Norads deltok i februar på nasjonal likestillingskonferanse under tema #metoo – hva nå?

Det har også vært særskilt fokus på forebygging av seksuell trakassering i det generelle HMS-arbeidet med etterfølgende e-læring om varsling og seksuell trakassering for alle i virksomheten.

Norec – likestillingsredegjørelse

Tabell 14.8 Tilstandsrapport (Kjønn)

	År	Kjønnsbalanse		Antall totalt	Lønn gjennomsnitt pr mnd.	
		Menn pst.	Kvinner pst.		Menn	Kvinner
Totalt Norec	2017	30	70	40	46 170	44 211
	2018	35	65	55	47 879	47 190
Ledelse	2017		100	1		95 433
	2018	100		1	90 958	
Mellomledelse (avdelingsdirektører)	2017	50	50	2	66 025	66 025
	2018	50	50	2	70 733	70 733
Teamledere	2017	33	67	6	51 949	57 854
	2018	33	67	6	53 625	60 146
Seniorrådgivere/ rådgivere	2017	25	75	24	46 105	42 327
	2018	34	66	46	46 654	45 363
Førstekonsulenter	2017	29	71	7	39 525	38 101
	2018	0	100	1	0	38 700

Tabell 14.9 Kjønnsfordeling

Deltid		Midlertidig ansettelse				Foreldrepermisjon Antall i permisjon		Legemeldt fravær	
		Vikarer		Engasjement					
Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
0	0	0	0	0	0	1	1	0,25 pst.	4,1 pst.

Norec som arbeidsgiver

Personalpolitisk mål er å ha en stabil stab bestående av ansatte med variasjon i alder, kjønn, etnisk bakgrunn og yrkesmessig funksjonsevne samt at de innehar høy kompetanse og god motivasjon.

Tilstandsrapporten viser relativt god kjønnsfordeling i alle stillingskategorier. I alle søknadsprosesser vurderes kvalifiserte søkere utfra mangfoldet som beskrives over. Det var stor grad av turnover i Norec (Fredskorpset) i 2018 pga. flytting til Førde. 8 av 40 ble med på flytting til Førde.

Lavt sykefravær og godt motiverte ansatte er gjennomgående for Norec. God tilrettelegging for alle med behov for det både med bruk av hjemmekontor og fysisk tilpasning er også prioritert. Ift. flytting til Førde for 2018 hadde man lavt sykefravær (unntak tre langtidsfravær), man gjorde mye tiltak for trivsel og trygging av ansatte i hele flytteprosessen, og man hadde fokus på å ivareta alle ansatte. Våren og høsten 2018 ble i hovedsak brukt til å ansette nye, kompetanseoverføring, opplæring og sosialisering for nye og gamle ansatte for å bli kjent i Førde.

15 Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet

Norfund

Daglig leder (betegnelsen i Norfund-loven) Kjell Roland har i perioden 01.01.2018 – 30.09.2018 mottatt totalt 3 139 449 kroner i godtgjørelse, bestående av 2 351 214 kroner i lønn, 736 640 kroner i pensjon og 51 595 kroner i andre godtgjørelser.

Tellef Thorleifsson tiltrådte som daglig leder 1.10.2018. Daglig leders årslønn er fastsatt til 2,8 mill. kroner. Han har i perioden 01.10.2018 – 31.12.2018 mottatt totalt 748 937 kroner i godtgjørelse, bestående av 709 270 kroner i lønn, 35 775 kroner i pensjon og 3 892 kroner i andre godtgjørelser.

Daglig leder har en pensjonsalder på 70 år. Daglig leder har avtale om etterlønn tilsvarende 6 måneders lønn. Daglig leder mottar ikke bonus.

I 2019 har Norfund både en ytelsesbasert og en innskuddsbasert pensjonsordning.

Norfund lukket i 2018 den ytelsesbaserte pensjonsordningen for nye tilsatte, og har tilbudt en frivillig overgang til innskuddsbasert ordning for eksisterende ansatte mot en kompensasjon. Med den nye innskuddsbaserte pensjonsordningen avsettes det 7 pst. av lønn 0–7,1 G og 20 pst. av lønn 7,1–12 G.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2019–2020) om statsbudsjettet for år 2020 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Utenriksdepartementet føres det i Prop. 1 S (2019–2020) statsbudsjettet for budsjettåret 2020 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 100–179, 3100

I

Utgifter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken				
100	Utenriksdepartementet			
	01	Driftsutgifter	2 334 217 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 595 000	
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	22 858 000	
	70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	1 120 000	
	71	Hjelp til norske borgere i utlandet	190 000	
	90	Lån til norske borgere i utlandet	360 000	2 372 340 000
103	Regjeringens representasjon			
	01	Driftsutgifter	47 428 000	47 428 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet			
	01	Driftsutgifter	10 140 000	10 140 000
		Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken		2 429 908 000
Programkategori 02.10 Utenriksformål				
115	Næringsfremme, kultur og informasjon			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71</i>	12 847 000	
	70	Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	27 860 000	
	71	Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	7 820 000	48 527 000
116	Internasjonale organisasjoner			
	70	Pliktige bidrag	1 497 132 000	
	90	Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)	190 000 000	
	91	Kortsiktig overgangslån til Somalia	3 135 000 000	4 822 132 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
117	EØS-finansieringsordningene		
	77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	2 526 000 000	
	78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	1 931 000 000	4 457 000 000
118	Utenrikspolitiske satsinger		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	77 942 000	
	70 Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	259 734 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	12 974 000	
	72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikker- het mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	28 428 000	
	73 Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	27 434 000	
	74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	53 355 000	459 867 000
	Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		9 787 526 000
	Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		
140	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	1 640 558 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	156 020 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	33 810 000	1 830 388 000
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		
	01 Driftsutgifter	284 425 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	23 271 000	307 696 000
144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)		
	01 Driftsutgifter	54 464 000	
	70 Utvekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	145 811 000	200 275 000
	Sum Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		2 338 359 000
	Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		
150	Humanitær bistand		
	70 Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	4 831 700 000	
	71 Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	300 000 000	
	72 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	380 000 000	5 511 700 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		
	70 Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	435 900 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	287 700 000	
	72 Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	835 390 000	
	73 FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	311 514 000	
	74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	304 690 000	2 175 194 000
152	Menneskerettigheter		
	70 Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	660 277 000	
	71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	165 000 000	825 277 000
159	Regionbevilgninger		
	70 Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	682 807 000	
	71 Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	809 774 000	
	72 Afghanistan, <i>kan overføres</i>	550 000 000	
	75 Afrika, <i>kan overføres</i>	1 090 584 000	
	76 Asia, <i>kan overføres</i>	80 328 000	
	77 Latin-Amerika, <i>kan overføres</i>	103 350 000	3 316 843 000
160	Helse		
	70 Helse, <i>kan overføres</i>	3 410 686 000	
	71 Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	225 500 000	
	72 FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	60 000 000	3 696 186 000
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid		
	70 Utdanning, <i>kan overføres</i>	2 570 150 000	
	71 Forskning, <i>kan overføres</i>	208 846 000	
	72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	888 714 000	3 667 710 000
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		
	70 Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	461 200 000	
	71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 191 966 000	
	72 Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	867 000 000	
	73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>	160 000 000	
	75 NORFUND – tapsavsetting	480 000 000	
	95 NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 365 000 000	4 525 166 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
163	Klima, miljø og hav		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	15 000 000	
	70 Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 392 542 000	
	71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning, <i>kan overføres</i>	517 967 000	1 925 509 000
164	Likestilling		
	70 Likestilling, <i>kan overføres</i>	324 019 000	
	71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 000 000	
	72 FNs befolkningsfond (UNFPA)	530 000 000	
	73 Sårbare grupper, <i>kan overføres</i>	466 000 000	1 420 019 000
170	Sivilt samfunn		
	70 Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 028 471 000	2 028 471 000
171	FNs utviklingsarbeid		
	70 FNs utviklingsprogram (UNDP)	615 000 000	
	71 FNs barnefond (UNICEF)	410 000 000	
	72 Andre tilskudd (FN), <i>kan overføres</i>	167 700 000	1 192 700 000
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		
	70 Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 086 000 000	
	71 Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	869 000 000	
	72 Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	139 000 000	
	73 Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	326 500 000	2 420 500 000
179	Flyktningtiltak i Norge		
	21 Spesielle driftsutgifter	718 575 000	718 575 000
	Sum Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		33 423 850 000
	Sum departementets utgifter		47 979 643 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Diverse inntekter			
3100	Utenriksdepartementet		
	01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	27 368 000	
	02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	199 348 000	
	05 Refusjon spesialutsendinger mv.	45 540 000	
	90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	318 000	
	91 Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia	3 135 000 000	3 407 574 000
	Sum Diverse inntekter		3 407 574 000
	Sum departementets inntekter		3 407 574 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 postene 02 og 05
kap. 140 post 01	kap. 3140 post 05

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 90 Lån til norske borgere i utlandet, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.
2. overskride bevilgningen under kap. 116 Internasjonale organisasjoner, post 90 Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) som følge av valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser overfor AIIB på USD 22 mill.
3. overskride bevilgningen under kap. 116 Internasjonale organisasjoner, post 91 Kortsiktig overgangslån til Somalia innenfor en ramme på 200 mill. kroner som følge av valutakursjusteringer og eventuelle forsinkelser i utbetalings-tidspunkt som fører til en økning av lånebehov.
4. overskride bevilgningene under kap. 117 EØS-finansieringsordningene, post 77 EØS-finansie-

ringsordningen 2014–2021, og post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, med en samlet øvre ramme på 440 mill. kroner som følge av usikkerhet i fremdrift og valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser gjennom avtale inngått med EU.

IV

Valutatap (disagio)/Valutagevinst (agio)

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning valutatap (disagio)/valutagevinst (agio) som følge av justering av midlene ved uten-

riksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementet, postene 89 Valutatap (disagio)/Valutagevinst (agio).

V

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til tematisk støtte, multilaterale fond, multi-bi-prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand, støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører, kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
117		EØS-finansieringsordningene	
	77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021	7 011 mill. kroner
	78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021	6 497 mill. kroner
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	
	70	Næringsutvikling og handel	50 mill. kroner
	72	Fornybar energi	100 mill. kroner

2. tilskudd til en global finansieringsordning for kvinne- og barnehelse med inntil 5 400 mill. kroner samlet i perioden 2015–2023 under kap. 160 Helse.
3. tilskudd til Koalisjonen for innovasjon for epidemiberedskap (CEPI) med inntil 1 600 mill. kroner under kap. 160 Helse, samt fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Inntil 1 000 mill. kroner gis i direkte støtte til CEPI i årene 2017–2021, og inntil 600 mill. kroner i årene 2021–2025. Hele eller deler av disse midlene kan fra 2019 gå via en finansieringsmekanisme forvaltet av Verdensbanken eller IFFIm.
4. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria med inntil 2 020 mill. kroner samlet i perioden 2020–2022 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
5. tilskudd til Det grønne klimafondet med inntil 2 800 mill. kroner i perioden 2020–2023 under kap. 163 Klima, miljø og hav.

VII

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2020 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

VIII

Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Mekanismen for internasjonale straffedomstoler (MICT) og for regulært bidrag til FN.

Andre fullmakter

IX

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2020 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 *Om gjeldslette for utvikling* innenfor den resterende ramme på 834 mill. kroner under Garantiinstituttet for eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet inklusive påløpte renter, belastes gjeldsplanens ramme og ettergis uten bevilgning over bistandsbudsjettet. Rammen belastes ikke ved en eventuell ettergivelse av statlige fordringer på Sudan som stammer fra den norske skipseksportkampanjen (1976–1980), jf. Prop. 110 S (2012–2013).

X

Utbetaling av tilskudd

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

1. Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, kan foretas en gang i året.
2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om

samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.

3. Eventuelle utbetalinger av regjeringens gave til TV-aksjoner kan i sin helhet utbetales som et engangsbeløp.
4. Utbetalinger av tilskudd til Climate Investment Funds (CIF) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
5. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) kan foretas i henhold til regelverket til det enkelte fond.
6. Utbetalinger av tilskudd til Ukraine Trust Fund for Military Career Transition forvaltet av NATO, kan foretas i henhold til fondets regelverk.
7. Utbetalinger av tilskudd til akutt nødhjelpsarbeid kan i enkelte tilfeller foretas for opptil ett år frem i tid når dette er påkrevd for å sikre raske og nødvendige investeringer.
8. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Verdensbanken, Afrikabanken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken og Det internasjonale fond for jordbruksutvikling kan foretas i henhold til regelverket for det enkelte fond.
9. Utbetalinger til Vaksinealliansen Gavi kan foretas årlig i tråd med organisasjonens finansieringsstrategi og regelverk.
10. Utbetalinger av tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) kan foretas i samsvar med fondets strategi og prosedyrer for fondsoppbygging.

XI

Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 kan fravike Bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbindelse med kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet og Den globale miljøfasiliteten.

XII

Deltakelse i kapitaløkninger i internasjonale banker og fond

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar, i forbindelse med formalisering av Sør-Sudans medlemskap i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB), i en selektiv kapitaløkning i banken, med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen UA 0,57 mill. (UA tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR). Innbetalingen foretas i løpet av årene 2016–2023, og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 8,93 mill.
2. Norge deltar i kapitalpåfyllingen til Den interamerikanske utviklingsbankens (IDB) organisasjon for privat sektor, Inter-American Investment Corporation (IIC), med en andel på USD 10,1 mill. innbetalt i syv årlige avdrag for perioden 2016–2022. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
3. Norge deltar i den 5. kapitaløkningen i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 47,6 mill. i perioden 2020–2023, som belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken. Den norske statsgarantien i IBRD økes samtidig med inntil USD 354 mill. Økningen i statsgarantien vil skje i takt med de årlige kapitalinnskuddene.
4. Norge deltar i kapitaløkningen i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 46,1 mill. innbetalt over perioden 2020–2024, som belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).
5. Norge deltar i kapitalpåfyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med en innbetalt andel på inntil 520 mill. kroner over perioden 1. juli 2018 – 30. juni 2022. Innbetalingene belastes kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
6. Norge deltar i den 11. kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-11) med et bidrag på til sammen 360 mill. kroner for perioden 2019–2021, innbetalt i tre årlige bidrag på 120 mill. kroner per år i 2019–2021. Innbetalingene belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk.
7. Norge deltar i den 7. generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil 69 500 000 Units of Accounts, UA (UA tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR) i perioden 2020–2027. Innbetalingene foretas i åtte like årlige beløp og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med inntil UA 1 088 830 000. Forpliktelser inngås i SDR, og kronebeløpet må valutajusteres i forbindelse med årlige utbetalinger.
8. Norge deltar i den 15. påfyllingen av givlandsbidrag til Den afrikanske utviklingsbankens fond for de fattigste landene, Afrikafondet (ADF-15), med et bidrag på til sammen inntil 2 052 mill. kroner for perioden 2020–2022, innbetalt i tre like årlige beløp. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
9. Norge deltar, i forbindelse med den 15. kapitalpåfyllingen av AfDF-15 for perioden 2020–2022, i Det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries initiative (HIPC), med et bidrag på til sammen 55,92 mill. kroner til «Grant Compensation» (kompensasjon til Afrikafondet for at land med gjeldsproblemer i større eller mindre grad mottar gaver framfor lån på myke vilkår). Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
10. Norge kan delta i forhandlingene om den 13. påfyllingen av Den asiatiske utviklingsbankens fond for de fattigste landene som skal fremfor-

handles for fireårsperioden 2021–2024, med en ramme på tilsammen 250 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.

11. Norge deltar i den 19. påfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA-19) med et bidrag på til sammen 2 928 mill. kroner for perioden 2020–2022, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
12. Norge deltar, i forbindelse med den 19. kapitalpåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA-19) for perioden 2020–2022, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries initiative (HIPC), med et bidrag på 313,6 mill.

kroner innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.

XIII

Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI)

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2020 kan utstede en bindende forpliktelse til Det internasjonale utviklingsfondet (IDA) og Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) for Norges bidrag til Det internasjonale gjeldsletteinitiativet (MDRI) i perioden 1. juli 2025 til 30. juni 2028 for Det internasjonale utviklingsfondet og i perioden 1. januar 2030 til 31. desember 2032 for Det afrikanske utviklingsfondet.

Vedlegg 1

Bilateral bistand i 2018

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kapittel	Sri Lanka	Somalia	Etioopia	Mali	Tanzania	Mozambik	Uganda	Dem. Rep. Kongo	Mali	Nigeria	Andre land/regioner	Kilde totalt
Post												
150 - Bistand til Afrika	357 465	329 985	248 453	389 539	204 343	175 839	83 746	35 612	110 251	89 626	617 102	2 621 961
152 - Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika											114 995	114 995
160 - Svilt samfunn og demokratutvikling	68 606	63 617	67 696	67 167	68 124	58 969	67 294	69 295	101 466	3 591	473 633	1 109 458
161 - Næringsutvikling			1 990	9 411	8 143	3 168	8 637				33 325	64 675
162 - Overgangsbistand/sårbare stater og regioner	39 073	20 000	10 000	30 065	14 000	4 924	12 249				47 554	109 893
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	133 886	115 956	27 420				39 500	344 818	21 399	82 100	262 102	826 672
164 - Fred, forsoning og demokrati	3 453	5 000							5 000	535	21 658	35 647
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering		2 000									14 508	16 508
166 - Klima, miljø og fornybar energi										2 430	502	502
167 - Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)			8 916								1 200	3 630
168 - Kvinners rettigheter og likestilling	5 000	2 598			6 432	5 017	3 047				24 626	33 542
169 - Global helse og utdanning	1 930		79		574						16 636	38 731
170 - FN-organisasjoner mv.					68 500	69 048	26 266				615	89 334
171 - Multilaterale finansinstitusjoner											72	1 913
172 - Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak									6 764		10 224	69 189
1482 - Internasjonale klima- og utviklingsfittak											332	58 125
51 - Rikerevisjonen	7		82 833		11 598						23 000	23 000
5309 - Tilbakeløpninger	-1 673	-68									6 567	9 067
Totalt	616 370	543 119	520 375	475 266	397 314	341 644	287 525	266 416	244 879	175 821	2 546 806	6 414 536

Figur 1.1 Bilateral bistand¹ til største mottakerland i Afrika fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- 1 Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Kategori	Regioner										Andre land/regioner	Kvartaler	
	Kapitel	Post	Albania	Nepal	Mianmar	Indonesia	Bangladesh	Kina	India	Pakistan			Sri Lanka
151 - Bistand til Asia			570 959										570 959
72 - Bistand til Afghanistan			-116	60 000	52 724	-725	5 000	2 000	24 150	28 926	4 000	20 267	196 225
78 - Regionbevilgning for Asia			51 185	61 885	59 539	23 087	15 087	11 495	15 516	22 327	37 084	34 775	351 751
160 - Sivilt samfunn og demokratutvikling				6 578	125		3 448	33	4 941		1 251	2 792	19 167
77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset										228		10 501	27 394
70 - Næringsutvikling					16 625								24 500
161 - Næringsutvikling													24 500
162 - Overgangsbi-stand/sårbar stat og regioner			5 000		5 000	14 500							24 500
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter			155 995	29 313	10 000	79 200		3 649	13 148		6 250	53 292	347 199
72 - Menneskerettigheter				6 000	3 000							1 815	14 464
164 - Fred, forskning og demokrati			9 059		25 593			355	800	1 150		12 699	49 835
70 - Fred, forskning og demokrati												324	324
72 - Globale sikkerhetsutfordringer												51 237	51 237
74 - Andre ODA-godkjente OSSE-land								19 000	19 000			1 392	1 392
74 - Sikkerhetssektorreform (SRR) og fredsoperasjoner								43 407	50 000				38 000
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering					11 945							4 204	109 555
71 - Faglig samnærhet													17 960
72 - Klima og miljø						22 022							39 983
74 - Fornybar energi				57 824	25 274		1 906	2 500	-2 505	364		26 545	111 910
167 - Flyktningetilskudd, godkjent som utviklingshjelp (ODA)			885										15
21 - Spesielle driftsutgifter													850
168 - Kvinners rettigheter og likestilling			1 951	13 500	5 000				1 000			9 994	31 445
70 - Kvinners rettigheter og likestilling													3 147
169 - Global helse og utdanning													6 794
70 - Global helse og utdanning													123 128
73 - Utdanning				83 216	4 595	268	1 301	1 498	402	20 000	5 054	46	1 219
79 - Ekspert, juniorer og FN's freds-korps					474								1 739
1482 - Internasjonale klima- og utviklings-tilskudd					7 925	155 027		10 439				23 028	196 419
1 - Diffusjon				319	2 894								3 212
5809 - Tilbaketrukkinger				-16 048		-15 157	-1 896	-319	-9 586	-504		-1 754	-45 599
Totalt			794 867	267 274	253 025	197 521	118 547	94 236	83 420	78 416	55 357	48 631	2 268 395

Figur 1.2 Bilateral bistand¹ til største mottakerland i Asia fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kategori	Latin-Amerika				Midtøsten				Asia				Europa				Andre land/regioner			
	Brasil	Colombia	Ecuador	Haiti	Guatemala	Venezuela	Mexico	Guayana	Dominika	Andre land/regioner	Peru	Guatemala	Venezuela	Mexico	Guayana	Dominika	Andre land/regioner	Latin-Amerika totalt		
Kapittel																				
Post																				
152 - Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika																				
78 - Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika	2 000	488 918	14 993	7 609	5 891	19 425	488 836													
160 - Sivilt samfunn og demokratutvikling	65 117	18 303	4 641	9 527	6 161	103 748														
162 - Overgangsbi-stand/sårbare stater og regioner	59 701	14 000	4 000	15 000	40 000	132 701														
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	926 294	97 716	468 914	220 000	236 285	1 750 007	14 000	137 451	2 275 727											
72 - Menneskerettigheter	2 000	363	2 000	4 000	1 950	4 000	1 635	5 998												
164 - Fred, forsoning og demokrattiltak	12 293	2 000	4 000	1 950	4 000	31 743														
72 - Globale sikkerhetsutfordringer	1 960																			
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	8 942																			
71 - Faglig samarbeid	10 000	5 200	3 474	3 377	10 011	19 011														
168 - Kvinners rettigheter og likestilling	664	9 819	192	433	100 000	111 108														
169 - Global helse og utdanning	1 449	29	83	1 561																
170 - FN-organisasjoner mv.	6 699																			
1482 - Internasjonale klima- og utviklingsstiltak	-393	-289	-267	-30	-979															
5209 - Tilbakeføringer	1 002 559	656 790	524 115	264 021	238 669	238 182	14 000	272 142	3 190 479											
Totalt																				

Figur 1.3 Bilateral bistand¹ til Midtøsten fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kategori	Latin-Amerika				Midtøsten				Asia				Europa				Andre land/regioner			
	Brasil	Colombia	Ecuador	Haiti	Guatemala	Venezuela	Mexico	Guayana	Dominika	Andre land/regioner	Peru	Guatemala	Venezuela	Mexico	Guayana	Dominika	Andre land/regioner	Latin-Amerika totalt		
Kapittel																				
Post																				
153 - Bistand til Latin-Amerika	3 184	58 121	36 468	10 226																
160 - Sivilt samfunn og demokratutvikling	14 718	27 985	17 754	19 980	30 390	25 388	26 508	11 682	119 680											
77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset	4 737	1 780	966	1 053																
161 - Næringsutvikling	7 421																			
162 - Overgangsbi-stand/sårbare stater og regioner	10 000																			
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	86 524	2 000	2 300	19 047	29 665	135 005	366	7 787	10 000											
72 - Menneskerettigheter	112 955																			
70 - Fred, forsoning og demokrattiltak	8 816																			
71 - Faglig samarbeid	13 000																			
166 - Klima, miljø og fornybar energi	5 000																			
74 - Fornybar energi	13 990																			
70 - Kvinners rettigheter og likestilling	4 854																			
169 - Global helse og utdanning	663 030	87 959	62 757	46 021	9 000	9 000	28 123	3 666	891 527											
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	-107	-273	-1 145	-41	-1 566															
1482 - Internasjonale klima- og utviklingsstiltak	685 562	408 111	80 511	65 872	41 579	31 288	31 087	28 123	26 467	81 971	1 552 170									
5209 - Tilbakeføringer																				
Totalt																				

Figur 1.4 Bilateral bistand¹ til største mottakerland i Latin-Amerika fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kapittel	Post	Afrika	Midøsten	Asia	Latein- og Karibisk	Europa	Oseania	Totalt
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika	2 621 961						2 621 961
151 - Bistand til Asia	72 - Bistand til Afghanistan			570 959				570 959
	78 - Regionbevilgning for Asia			196 225				196 225
152 - Bistand til Midøsten og Nord-Afrika	78 - Regionbevilgning for Midøsten og Nord-Afrika	114 995	488 836					603 831
153 - Bistand til Latin-Amerika	78 - Regionbevilgning for Latin-Amerika				119 680			119 680
160 - Sivilt samfunn og demokratisk utvikling	70 - Sivilt samfunn	1 109 458	103 748	351 751	187 695	769	9 139	1 762 559
	77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset	64 675		19 167	8 536			92 378
161 - Næringsutvikling	70 - Næringsutvikling	109 893		27 354	7 787			145 034
162 - Overgangsassistans/sårbar stat og regioner	70 - Overgangsassistans/sårbar stat og regioner	159 073	132 701	24 500	10 000			326 274
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Nødhjelp og humanitær bistand	826 672	2 275 727	347 199	135 005	95 506		3 680 109
	72 - Menneskerettigheter	2 500	5 998	14 464	2 933	9 908		35 823
164 - Fred, forsoning og demokrati	70 - Fred, forsoning og demokrati	35 647	31 743	49 895	128 165			269 545
	71 - ODA-godkjente land på Balkan	16 508	1 960	324		1 205		269 545
	72 - Globale sikkerhetsutfordringer			51 237		219 137		19 997
	73 - Andre ODA-godkjente OSSE-land			1 392				270 375
	74 - Sikkerhetskorreformer (SRR) og fredoperasjoner	502						1 894
	75 - Utvikling og nedrustning	3 630						3 630
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	70 - Forskning	33 542		38 000				71 542
	71 - Faglig samarbeid	38 731	12 364	109 555	10 430			171 079
166 - Klima, miljø og fornybar energi	72 - Klima og miljø	25 032		39 983	1 600			66 614
	74 - Fornybar energi			111 910	19 532	397	5 000	388 381
167 - Flyktningetiltak Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	21 - Spesielle driftsutgifter	1 913		850		30		2 793
168 - Kvinners rettigheter og likestilling	70 - Kvinners rettigheter og likestilling	69 189	19 011	31 445	4 998	1 500		126 142
169 - Global helse og utdanning	70 - Global helse	12 000		3 147				15 147
	73 - Utdanning	174 395	111 108	123 128	22 829	1 873		433 333
170 - FN-organisasjoner mv.	79 - Ekspert, juniorekspert og FN's fredskorps	9 067	1 561	1 739		157		12 523
	81 - Matsikkerhet og klimatilpasset landbruk	23 000						23 000
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	72 - Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner	88 000			9 000			97 000
172 - Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak	70 - Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging	85 771						85 771
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsstasjonen	555 727	6 699	196 419	891 527			1 650 372
51 - Riksrevisjonen	1 - Driftsutgifter	7 864		3 212				11 076
5309 - Tilbakeføring	29 - Tilbakeføring	-29 749	-979	-45 399	-1 556	-4 915		-82 608
Totalt		6 414 536	3 130 479	2 268 395	1 552 170	595 113	14 139	14 034 831

Figur 1.5 Bilateral bistand¹ til hovedregionene fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- 1 Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Vedlegg 2

Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2018

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kategori	Erfaringsbyråene				Kjennetegn				Regioner				Utviklingsbidrag				Samtids Norge og		Norske og norsk
	FN	ICG	ICM	ICN	Norge	Norsk	Utenland	ICG	ICM	ICN	ICG	ICM	ICN	ICP	ICQ	ICR	ICD	ICF	
Kapittel	Post																		
150 - Bistand til Afrika	72 845	17 800	10 000	10 000	146 517	38 720	32 560	4 371	7 600	43 968	90 927	437 507	13 900	41 700	8 300	12 286	11 307	27 285	
151 - Bistand til Asia	2 166	0	0	1 820	0	1 820													
152 - Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	15 977	20 000	8 000	4 468	75 002	211 706	147 700	201 738	238 158	96 483	73 808	44 979	54 300	621 820	1 811 896	29 510	32 148	37 464	
153 - Bistand til Latin-Amerika	20 000	8 000	4 468	75 002	211 706	147 700	201 738	238 158	96 483	73 808	44 979	54 300	621 820	1 811 896	29 510	32 148	37 464	44 744	
160 - Sivilt samfunn og demokratutvikling	46 200	75 002	211 706	147 700	201 738	238 158	96 483	73 808	44 979	54 300	621 820	1 811 896	29 510	32 148	37 464	44 744	44 701	2 147 820	
161 - Næringsutvikling				2 361	277														61 375
162 - Overgangsbiestand/sårbare stater og regioner	20 000	20 000	746 558	788 825	174 558	212 228	125 771	8 259											79 886
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	7 968	12 327	9 500	10 000	26 025														6 375
164 - Fred, forskning og demokrati	6 966	12 327	9 500	10 000	26 025														6 375
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	25 020	1 632																	41 281
166 - Klima, miljø og fornybar energi	11 152																		23 428
167 - Kvinners rettigheter og likestilling																			26 653
168 - Global helse og utdanning																			93
169 - Global helse og utdanning																			317
170 - FN-organisasjoner mv.	2 870																		12 000
1482 - Internasjonale klima- og utviklingsstiltak																			32 000
5309 - Tilbakeføringer	-181	-102	-1 713	-1 819	-1 537	-2 645	33 011												969
Totalt	1 008 800	883 586	545 404	434 674	358 523	239 883	129 494	109 368	101 881	92 053	1 205 847	5 109 543	109 368	9 244	59 011	-2 741	-10 738	1 205 847	5 109 543

Figur 2.1 Bistand gjennom norske ikke-statlige organisasjoner/stiftelser fordelt på kapittel og post, 2018¹ (NOK 1000)¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Vedlegg 3

Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2018

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kategori	Post	WRI - World Resources Institute		MAG - Mines Advisory Group		IPPF - International Planned Parenthood Federation		UN Foundation		Henry Dunant Centre for Humanitarian Dialogue		WFA - International Institute of Tropical Agriculture		Mekstopp's International		ICTD Agency for Technical Cooperation and Development		IDH - The Sustainable Trade Initiative		Sum andre ikke-norske		Mekstopp's totalt
150 - Bistand til Afrika	78 - Regionbevilgning for Afrika																				304 952	324 952
151 - Bistand til Asia	72 - Bistand til Afghanistan																				35 759	68 759
152 - Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika	78 - Regionbevilgning for Asia																				33 218	33 218
153 - Bistand til Latin-Amerika	78 - Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika																				62 112	62 112
160 - Sivilt samfunn og demokratutvikling	78 - Regionbevilgning for Latin-Amerika																				16 093	16 093
161 - Næringsutvikling	70 - Sivilt samfunn					61 390															156 522	281 932
162 - Overgangsbiand/sårbare stater og regioner	77 - Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset																				35 678	35 678
163 - Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70 - Næringsutvikling																				38 855	38 855
164 - Fred, forskning og demokrati	70 - Overgangsbiand/sårbare stater og regioner																				1 900	1 900
165 - Forskning, kompetanseheving og evaluering	70 - Nødhjelp og humanitær bistand					89 982															96 370	186 351
166 - Klima, miljø og fornybare energi	72 - Menneskerettigheter																				100 692	100 692
168 - Kvinners rettigheter og likestilling	70 - Fred, forskning og demokrati									46 080											108 810	154 890
169 - Global helse og utdanning	71 - ODA - godkjente land på Balkan																				35 069	35 069
170 - FN-organisasjoner mv.	72 - Globale sikkerhetsutfordringer																				35 120	35 120
171 - Multilaterale finansinstitusjoner	73 - Andre ODA-godkjente OSSE-land																				2 000	2 000
182 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	74 - Sikkerhetskorreksjon (SRR) og fredsoperasjoner																				3 044	3 044
51 - Riksevisjonen	75 - Utvikling og nedrustning																				33 542	33 542
5309 - Tilbakeføringer	70 - Forskning																				42 499	42 499
	71 - Faglig samarbeid																				14 380	20 380
	72 - Klima og miljø								6 000												38 496	52 496
	74 - Fornybar energi								14 000												75 864	107 674
	70 - Kvinners rettigheter og likestilling																				39 885	39 885
	70 - Global helse																				23 302	23 302
	73 - Utdanning																				7 000	7 000
	76 - FN og globale utfordringer																				10 000	10 000
	81 - Sikkerhet og klimatilpasset landbruk																				3 200	3 200
	72 - Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner																				32 424	389 105
	73 - Klima- og skogsstasjonen																				25 800	562 122
	75 - Internasjonale organisasjoner og nettverk																				1 591	1 591
	29 - Tilbakeføringer																				1 792 841	2 352 139
Totalt																						

Figur 3.1 Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner/stiftelser¹ fordelt på kapittel og post, 2018² (NOK 1000)

- 1 Internasjonale og lokale NGOer.
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Vedlegg 5

Største mottakerland av bilateral bistand i 2018

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

DAC Main sector (code+name)	Svna		Agrarstana		Brazil		Pakistan		Svna		Libanon		Etiopia		Malawi		Colombia		Andre land/regioner		Totalt land/bistand		
	664	20 859	38 910	1 000	28 417	111 509	13 286	18 102	9 457	18 102	13 286	21 034	88 643	111 123	37 220	9 647	37 220	1 636 547	2 050 395	384 212	531 926		
111- Education, level unspecified	-73	38 910	1 000	28 417	111 509	13 286	18 102	9 457	18 102	13 286	21 034	88 643	111 123	37 220	9 647	37 220	1 636 547	2 050 395	384 212	531 926			
112- Basic education																							
113- Secondary education																							
114- Post-secondary education		20 000			7 308		1 112																
121- Health, general																							
122- Basic health	29 180																						
123- Non-communicable diseases (NCDs)		942																					
130- Population policies/programmes and reproductive health		10 252																					
140- Water and sanitation		9 785																					
151- Government and civil society, general	13 600	139 035	20 118	52 023	80 568	59 538	27 515	54 932	83 587	42 648	222 800	967 909	1 551 285	222 800	967 909	1 551 285	222 800	967 909	1 551 285	222 800	967 909	1 551 285	
152- Conflict prevention and resolution, peace and security	57 290	39 837		41 795	69 140	134 296	17 896	321															
160- Other social infrastructure and services	11 499			15 802	3 933	785	10 166	3 237	7 376	5 334	306 290	364 421											
210- Transport and storage																							
220- Communications		481																					
231- Energy Policy																							
232- Energy generation, renewable sources																							
235- Nuclear energy electric power plants																							
236- Heating, cooling and energy distribution																							
240- Banking and financial services																							
250- Business and other services																							
311- Agriculture																							
312- Forestry																							
313- Fishing																							
321- Industry																							
322- Mineral resources/ mining																							
331- Trade policy and regulations and trade-related adjustments																							
332- Tourism																							
410- General environmental protection																							
440- Other multifactor		314 853	5	89 141	150 000																		
510- General budget support																							
520- Developmental food aid / Food security assistance																							
600- Action relating to debt																							
720- Emergency Response	862 198	187 430		97 907	269 992	120 096	390 480	27 420	-651	19 142	1 999 619	3 973 634	54 918	125 408	47 461	48 801	824 755	827 431	205 317	206 984	408 111	17 946 566	
730- Reconstruction relief and rehabilitation	39 701			26 695	805	1 841																	
740- Disaster prevention and preparedness																							
930- Refugees in donor countries		835																					
998- Unallocated/unspecified		150		-358																			
Totalt	1 002 559	794 867	685 562	636 790	616 370	543 119	524 115	520 375	475 266	408 111	17 946 566	24 153 701											

Figur 5.1 Største mottakerland av bilateral bistand¹ fordelt på sektorer, 2018² (NOK 1000)

- 1 Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Vedlegg 6**Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2018**ODA-godkjent bistand i 2018¹

DAC land:	2018
Sverige	1,04
Luxembourg	0,98
Norge	0,94
Danmark	0,72
Storbritannia	0,70
Tyskland	0,61
Nederland	0,61
Sveits	0,44
Belgia	0,43
Frankrike	0,43
Finland	0,36
Irland	0,31
Island	0,31
New Zealand	0,28
Canada	0,28
Japan	0,28
Østerrike	0,26
Italia	0,24
Australia	0,23
Spania	0,20
Portugal	0,17
USA	0,17
Slovenia	0,16
Sør-Korea	0,15
Tsjekkia	0,14
Ungarn	0,14
Polen	0,14
Hellas	0,13
Slovakia	0,13
Total DAC	0,31

¹ Basert på foreløpig rapporterte tall, tilgjengelig på <https://www2.compareyourcountry.org/oda>

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2019

